„RICHARD KRALIK"

GESCHREVEN DOOR **HEMZELF**

EN DOOR

VINCENT CLEERDIN

EN

WOUTER LUTKIE, PRIESTER

CENTRALE UITGEVERIJ „OISTERWIJK" TE OISTERWIJK
1926

14 F.

cat.
AR 17698

„RICHARD KRALIK"

Oos
12.2
Kra

Oisterwijk, Augustus 1926

L. S.

Een boek van en over Richard Kralik

Wij hebben het genoegen aan het Nederlandsche lezerspubliek een boek aan te bieden van en over den grooten Oostenrijkschen schrijver, Richard von Kralik.

Tot wie heeft het in 't bijzonder te spreken ?

Voor iedereen is dit boek.

Maar dat lijkt op een gemeenplaats of een reclame-frase.

In werkelijkheid is dit eigenlijk niet een boek voor „iedereen", doch het zou een boek voor u kunnen zijn.

Voor u.

Tot wie spreken wij dan ? Wie is u dan ?

Waar Kralik's veelzijdigheid het onderwerp is, daar moet een veelontvankelijk publiek het voorwerp zijn.

Kralik is philosoof, theoloog, historicus, speculatief, politicus, kunstenaar, criticus. En van heel dezen Kralik vindt gij iets in dit boek.

En daarom is dit boek ofschoon zeker niet voor „iedereen", toch voor geheel verschillend ontwikkelde lezers. De philosoof, voor wien alle uiting van geestesleven belangrijk zijn moet, als hij waarlijk wijsgeer is, vindt in dit boek wijsgeerige beschouwingen die hij wellicht nog nergens vond. En na de philosoof, zoo ook de theoloog, ook de historicus, ook elk ander op zijn gebied hetzelfde. Alleen den criticus zal het boek misschien minder welkom zijn, althans als hij meent over alle onderwerpen door, en naar aanleiding van, Kralik in dit boek behandeld, een bevoegd en betrouwbaar oordeel te moeten vellen.

Het boek bevat, na een korte inleiding, — met o.a. het openbare verzoekschrift van het Nederlandsche Kralik-comité van 1922 — een twintigtal opstellen van Kralik zelf, over litteratuur, geschiedenis, wijsbegeerte, ethica, politiek, enz., in Nederlandsche vertaling ; een studie van Kralik's dichterschap door Vincent Cleerdin ; een oordeel over Kralik's historiologische beteekenis, o.a. van Prof. Winkler ; een beschouwing van Kralik's veelzijdige figuur, als mensch, als christen, als schrijver, als wijsgeer, als cultuurbouwer.

Het boek is misschien een unicum in de huidige Nederlandsche litteratuur. Maar ook Kralik's verschijning is een unicum in de huidige wereldletterkunde. Hij is geen modeschrijver en geen specialist. Hij is classiek en universeel en zijn werk is bijna bovenmenschelijk, zoowel van omvang als van inhoud, en het is van een machtige synthese, die, bij alle verscheidenheid, de eenheid gaaf bewaart.

Het boek behelst een stuk geschiedenis, iets van een levensbeschrijving, als men het zoo noemen wil. Doch er is weinig chronologie in die geschiedenis, weinig feitenverhaal in dat leven.

Er zijn bovenal de eigen denkbeelden van Kralik in zijn eigen opstellen. Dan zijn er beschouwingen over die denkbeelden van Kralik en naar aanleiding daarvan. Beschouwingen over het geestes- en gemoedsleven en over sommige handelingen van Kralik. Maar deze beschouwingen zijn naar een beraamde methode, die telkens en voortdurend het verband bewaart tusschen het bijzondere en het algemeene.

De schrijvers hebben getracht iets meer te geven dan feiten van den mensch in een psychologische omlijsting en iets anders dan den levensgang in de omlijsting van zijn tijd. Zij willen laten zien hoe deze mensch leeft in het milieu zijner eigen denkbeelden, en in het kader van universeele ideeën.

Zoo zullen zij, overeenkomstig hunne methode, als zij handelen over Kralik als historicus, tevens zeggen wat geschiedenis is en niet is, wat ze vermag en niet vermag, wat haar doel is, welke haar middelen zijn en wat haar taak. — Zij zullen, waar zij moeten erkennen : Kralik is autodidact ; — zich de vraag stellen : wat beteekent het een autodidact te zijn ? Wat beteekent het in werkelijkheid en wat als verwijt ? — Als zij spreken over Kralik, den Oostenrijker, dan trachten zij aan te toonen wat Oostenrijk is en wat Oostenrijksche cultuur. — Zij zullen er niet mede volstaan voor Kralik het verwijt van „integralisme" af te wijzen, doch dan tegelijkertijd te kennen geven wat zij onder „integralisme" verstaan, en diens tegenhanger „modernisme". — Kralik als wijsgeer bestudeerende, zullen zij be-

duiden wat zij onder wijsbegeerte verstaan en wat niet. — Zoo zullen zij handelen over beteekenis en waarde der begrippen van geven, van ontvangen, van dankbaarheid en over nog een aantal andere algemeene begrippen.

Daarom zal de lezer in deze essayitische beschouwingen over Kralik veel meer vinden dan over Kralik alleen en toch steeds over hem.

Wij meenen dus goed te doen het boek aan te bieden aan allen, die belang stellen in de Duitschtalige letterkunde, aan allen die geschiedenis bestudeeren, aan allen die oorspronkelijk en zinrijke denkbeelden weten te waardeeren, aan de vrienden van classicisme en van romantiek. En in het algemeen aan wie een gezonde geestesontwikkeling ter harte gaat, aan wie wil deelnemen in het cultureele leven van onzen tijd.

Het boek zal worden uitgegeven op zwaar postpapier, formaat als dit prospectus, in sterken, soepelen omslag, die een band kan vervangen, en op dien omslag een portret, en twee portretten binnenin.

Het titelblad vermeldt :

„Richard Kralik", gescheven door Hemzelf en door Vincent Cleerdin en Wouter Lutkie, Priester. [1])
Uitgave Centrale Uitgeverij „Oisterwijk" te Oisterwijk.

---

1) De vertalingen in dit boek zijn van Wouter Lutkie, priester. Evenzoo het oorspronkelijke werk ; — behalve het opstel „Kralik als Dichter", dat is van de hand van Vincent Cleerdin.

Prospectus en Aanbod

van het boek, getiteld :

„Hetzij Koopman of Kunstenaar"

geschreven door Wouter Lutkie, Priester

Uit een inleidend opstel voor het laatste gedeelte van dit boek :

„Dit moest eigenlijk de titel zijn van het geheele boek „Christen synthese".

„Wat voorafgaat — tot zelfs het kleine, bijkomstige opstel „Spelling" — heeft, in wezen, geen anderen inhoud dan wat volgt.

„Daar ziet de koopman wat christen synthese is voor hem, christelijk koopmanschap, een zware taak : hij kan niet zijn koopman en christen daarnaast, hij moet een gave eenheid van zijn leven maken, door het verbinden van practischen zin met idealisme : christen synthese.

„Daar ziet de kunstenaar wat christen synthese is voor hem, christelijk kunstenaarschap, een geweldige taak ; hij kan niet zijn kunstenaar en christen daarnaast, hij moet een gave eenheid van zijn leven maken, door het verbinden van roeping met schoonheidsdienst : christen synthese".

* *
*

Uit den Inhoud :

Economie — Commercieel Idealisme — De Rol van den Handelsman — Het Ideaal in het Dagwerk — Magnanimiteit — Spelling en internationale Taal — De „katholieke Internationale" — De Leider — Academische Ontwikkeling — Christen Synthese.

* *
*

Uiterlijk : welverzorgd, fraai, overzichtelijk, duurzaam materiaal, heldere druk op zeer zwaar papier.

Formaat, letter en papier als dit prospectus.

Omslagversiering van Simon Switzar Jr.

Prijs *f* 3.75 — Gebonden in linnen band *f* 4.50

Centrale Uitgeverij „Oisterwijk"
te Oisterwijk

Aan Vrouwe
Maia von Kralik

Richard Kralik

„RICHARD KRALIK"

GESCHREVEN DOOR HEM ZELF

EN DOOR

VINCENT CLEERDIN

EN

WOUTER LUTKIE, PRIESTER

UITGEGEVEN DOOR CENTRALE UITGEVERIJ „OISTERWIJK"
TE OISTERWIJK.

„RICHARD KRALIK“

WAAROM DIT BOEKJE?

Op 1 October van het jaar 1922 vierde Richard Ritter von Kralik zijn zeventigsten verjaardag.

Eigenlijk was het Oostenrijk en vooral Weenen dat zijn verjaardag vierde, meer dan hijzelf. Weenen vierde het als een nationaal feest, vierde het in zijn kerken, in zijn straten, in zijn theaters, in zijn muziekgebouwen, in zijn vereenigingslokalen, in zijn dagbladen en tijdschriften, in intiemen kring, in wijde openbaarheid en vooral in de stille, dankbare en hoopvolle, harten van ongetelde vereerders.

Het was een feest om te benijden! Niet om den gevierde, doch om de vierders te benijden.

Een volk dat zoo spontaan, zoo groots een *levende* vermag te eeren, een levende van zijn waarachtig groote mannen, niet een van zijn filmhelden of sportkampioenen, maar een van zijn groote *schrijvers*, zulk een volk is niet klein, hoezeer het ook physiek verzwakt moge zijn en vernederd! Wij zeker mogen zoo een volk benijden!

Toch heeft men ook in Nederland aan die viering willen meedoen.

Was daar reden toe? Ja, veel!...

Want, al behoort Kralik in de eerste plaats aan Oostenrijk, als wijsgeer, geleerde, als christen en katholiek,

behoort hij aan ons allen en hebben ook wij verplichtingen aan hem.

Reeds toen en voor die gelegenheid wilden wij dit boekje uitgeven. Het zou voor hem en evenzeer voor een groot gedeelte van ons eigen volk een mooie verrassing zijn geweest.

Oorspronkelijk was het denkbeeld niet, want het had een precedent gehad in een gelijksoortige uitgave ter eere van Léon Bloy [1]), den nu beroemden doode, toen echter nog levend verguisden. En ook Kralik zelf kende deze uitgave voor Léon Bloy, aan wiens verguizing hij niet meedeed, dien hij als groot schrijver en groot christen bewonderde.

Wat men voor Léon Bloy gedaan had, dat was als model genomen, zóó iets wilde men ook voor Kralik doen.

Toen echter hebben wij in onzen opzet niet kunnen slagen. Moeilijkheden van velerlei aard vormden de uiterlijke oorzaak die het ons belette. De troost bij de teleurstelling was voor Kralik echter de overtuiging, het zekere geloofsweten, dat de voorzienigheid het blijkbaar niet wilde en de voorzienigheid is God en God is liefde en liefde kan niet anders dan weldaden werken.

Toch mochten wij, hier in Nederland, de gelegenheid krijgen om tenminste op eene andere, zij het dan zeer bescheiden, wijze eenig blijk te geven van onze dankbare genegenheid te zijnen opzichte. Wij mochten hem de uitgave van zijne autobiographie vergemakkelijken.

---

[1]) Léon Bloy, — zijn persoon en zijn werk — opstellen, vertaalde fragmenten en bibliographie, door Pieter van der Meer de Walcheren, Vincent Cleerdin, Willem Nieuwenhuis en Mr. Henri van Haastert. (Uitg. van Sijthoff, Leiden '17)

Er had zich een „Kralik-comité" gevormd van een zeventien beroepsjournalisten en andere schrijvers, dat in de dagbladen van 14 April 1922 een verzoekschrift plaatste. Den inhoud ervan doen wij hier nog eens afdrukken:

DE ZEVENTIGSTE VERJAARDAG VAN RICHARD VON KRALIK

Weer steken wij de handen uit voor Oostenrijk. Maar nu eens n i e t om een aalmoes. Wij steken ditmaal de handen uit om een Oostenrijksch feestgeschenk te kunnen ontvangen.

Op 1 October aanstaande hoopt dr. Richard von Kralik zijn zeventigsten verjaardag te vieren.

Het zal een feestviering worden in schamelheid en armoede. Een banket zal niet worden aangeboden; de vreugde zal reeds groot zijn, wanneer op dien dag de bede: „geef ons heden ons dagelijksch brood" wordt verhoord.

Des te levendiger zal de geestelijke beteekenis van den feestdag gevoeld worden in den vriendenkring van den schrijver en daarbuiten.

Wij, Nederlanders, mogen meedoen. Wij mogen onzen eerbied en onze genegenheid jegens Richard von Kralik laten meespreken, wanneer de Oostenrijkers zijn arbeid huldigen gaan.

Ook voor óns heeft Kralik gearbeid, als wetenschappelijk man en als kunstenaar.

Zuid-Bohemer van geboorte, heeft hij gestudeerd aan de Universiteiten van Weenen, Bonn en Berlijn, heeft hij gezworven door Italië en Griekenland, voordat hij zich ten volle bewust was van zijn taak. Doch

toen hij die taak, na diepgaande onderzoekingen, in kloeke toewijding aan zijn ideaal, had leeren kennen, — heeft hij zijn bewonderenswaardige talenten ontplooid, zijn werkkracht verdubbeld, zijn moeizaam-verworven overtuiging in blad en boek uitgesproken, en al zijn vreugde en arbeid, zijn persoon en zijn leven geofferd voor het geluk van zijn volk.

Als wijsgeer, als geschiedkundige, als letterkundige, als dichter heeft hij de menigte, die naar hem luisteren wilde, voorgelicht en geleid, gewaarschuwd en geprezen, gesterkt en verheugd.

Eene opsomming van zijn opstellen, vlugschriften, boekwerken en redevoeringen zou vele kolommen van een dagblad vullen.

De hoeveelheid van zijn arbeid wekt onze verbazing, de inhoud onze bewondering en sympathie.

Slechts enkelen in Europa zullen Kralik evenaren in zijn pogingen, om zóó veelzijdig getuigenis te geven van de waarde en de beteekenis van het katholicisme als levensleer. Veelzijdig niet enkel, neen, óók schoon, treffend-schoon, en schoon-voorallen; voor den eenvoudige en onontwikkelde evenzeer als voor den verzadigde van kennis en kunst, voor den arbeider en den geleerde, voor den jongen student en voor den bedaagden professor.

Oostenrijk ligt verslagen, het is uitgeput en uitgemergeld, het schijnt den dood nabij. Kralik versaagt niet. Hij kent zijn volk en de kracht zijns volks: in den stoffelijken nood predikt hij de geestelijke wedergeboorte.

Hemzelf heeft de oorlog allerzwaarst beproefd;

zijn gelaatstrekken dragen de sporen der afgrijselijke marteling, waarvan hij zijn deel geleden heeft en nog lijdt. En tóch blijft hij het middelpunt van den kring der geleerden en kunstenaars, die door woord en geschrift en vooral door hun leven en daad het Oostenrijksche volk willen redden.

Voortzetter der traditie van Sint Clemens Hofbauer als hij is, wil hij het innerlijke leven van zijn volk verheffen, Oostenrijk's christelijke beschaving, zijn artistiek en wetenschappelijk leven, redden van den ondergang.

Bij al den arbeid, die zijn dagen vult en stukken van zijn nachten verteert, heeft hij den tijd weten te vinden, om zijn eigen levensbeschrijving op te stellen. „Kleine menschen noemen dat ijdelheid", zou Schaepman hebben gezegd. Anderen weten beter. Anderen zullen zich verheugen, dat een man als Kralik een overzicht geven wil van zijn eigen leven en arbeid, dat hij zijn tijd en omgeving schetsen wil, nu hij op deze hoogte zijner jaren gekomen is.

Wij twijfelen er niet aan, of velen in Nederland zullen gaarne Kralik's feestgeschenk aanvaarden.

Laat ons dan zorgen, dat die autobiographie kunne verschijnen in boekvorm. De verschrikkelijke toestand in Oostenrijk eischt dat wij hulp bieden aan den uitgever.

Die hulp hebben wij hem al beloofd, uit eerbied voor den straks zeventigjarige, namens tientallen Nederlanders. — Kralik's jongere collega's bij de Nederlandsche Katholieke pers hebben ons hun collegialen steun toegezegd.

Alle gift is van harte welkom — en bovendien zal de uitgever voor elken rijksdaalder een present-exemplaar zenden van die biographie in boekvorm.

Laat ons allen samenwerken, om den Weenschen schrijver een blijden, gelukkigen verjaardag te bezorgen!

(Giften liefst rechtstreeks zenden aan den Penningmeester v. o. comité: H. Hoeben, Teteringsche Dijk 81, Breda.)

Mr. A. C. B. Arts.
hoofdredacteur van „Het Overijselsch Dagblad".

J. Bechtold,
hoofdredacteur van „Ons Noorden".

Leonardus van den Broeke,
redacteur-secretaris van „De Tijd".

Gerard Bruning,
redacteur van „De Gelderlander".

Vincent Cleerdin, Vught.

Mr. H. van Haastert, Hillegom.

Hein Hoeben, Teteringsche Dijk 81, Breda.

Dr. H. Huybers, Vught.

Mr. G. Kropman,
hoofdredacteur van „De Nieuwe Eeuw".

Wouter Lutkie, priester, Gemonde.

Pieter van der Meer de Walcheren,
redacteur van „De Nieuwe Eeuw".

M. Molenaar, M. S. C., Sittard.

Dr. H. Moller, Tilburg.

Jan Nieuwenhuis,
redacteur van „De Maasbode".

Willem Smulders, priester, Boxtel.

Bernard Verhoeven,
redacteur van „Het Centrum", Oosterhout.

J. B. Vesters, voorzitter der R. K. Journalistenvereeniging, hoofdredacteur van „De Volkskrant" en „Het Huisgezin".

Dit verzoekschrift was niet vergeefs gepubliceerd. Het heeft den uitgever in staat gesteld het werk te doen verschijnen en al de edele gevers hebben het bewijs ervan gezien in het hun toegezonden exemplaar.

Toch is Kralik nog al te zeer onbekend gebleven onder ons. Wel is er, bij dezelfde gelegenheid, door eenigen van zijn vrienden in enkele tijdschriften over hem geschreven, zoo door Hein Hoeben in „Boekenschouw" en „Opgang", wel heeft Kralik zelf voor Nederland een aantal opstellen geschonken die, vertaald, zijn opgenomen in vroegere jaargangen van „De Nieuwe Eeuw", van „Het Huisgezin" en van „De Katholieke School", doch temidden van den vloed van andere lectuur zijn deze veel te weinig opgemerkt.

Daarom dit boekje.

Waarin niet enkel over Kralik zal gesproken worden, doch waar vooral hij zelf ook aan het woord zal zijn. Waarin een kleine keur is opgenomen van zijn voor Nederland geschreven opstellen. Die wel bijna alle vroeger reeds zijn afgedrukt in de genoemde bladen, doch die een minder vergankelijk bestaan verdienen, dan een dat was gebonden aan de vluchtigheid van zoo een blad.

Kralik wil spreken tot ons, hij wil het zelf. Want hij heeft iets te zeggen aan Nederland, hij heeft iets te geven aan Nederland. En wij willen hem dit geven mogelijk maken door hem te openen de ontvankelijkheid van onze ziel.

De opstellen die wij hier van hem verzamelen, heeft Kralik geschreven voor Nederland. Op ons verzoek. Omdat wij wenschten dat deze Oostenrijker, die niet

aan Oostenrijk alléén behoort, zichzelf en zijn werk aan onze landgenooten bekend zou maken.

Oostenrijker!

Ook daarom, vooràl daarom!

In ons, die toch kwalijk van overdreven germanophile gevoelens verdacht kunnen worden, in ons was een drang om met dit voorbeeld nog eenmaal klaar te maken, hoe niet alles „Pruisisch eruit ziet" wat Duitsch spreekt.

Oostenrijk is onder de Germanen als Frankrijk onder de Romanen. Het Oostenrijksche volk speelt in Midden Europa zoo al niet denzelfden, toch eenzelfden geestelijken rol, als het Fransche volk in West Europa. Beide volken hebben opvallende overeenkomsten in deugden en zwakheden. Vernuft en fijne, sprankelende geestvlugge bewegelijkheid en levendige praatgraagte — fijngevoeligheid — ridderlijkheid — idealistische zin — de kunst van voornaam en aangenaam te zijn in den omgang — gemak van leven — vindingrijkheid — aanpassingsvermogen — liefde voor wetenschap, schoonheid en kunst — fijne smaak — ijdelheid — gebrek aan organisatievermogen, dit alles is Oostenrijksch, evenzeer als Fransch. Al zijn er ook zeer wezenlijke verschillen, het Oostenrijksche volk heeft met het Fransche menige karakteristieke trek van overeenkomst, die vreemd is aan de Noordduitsche volkstammen.

Kralik nu is een vertegenwoordigend type en een levend symbool van zijn sympathieke volk.

Kralik zegt wel „Duitscher" te zijn met hart en ziel, maar voor hem is Duitsch niet Pruisisch. Voor hem zou eer Pruisisch zelfs niet Duitsch zijn! — Hij noemt

en voelt zich Duitscher. omdat voor hem *Oostenrijk* het hart, het wezen zelf van het groote *Duitsche* land is. Hem zweeft nog altijd voor den geest, als een heerlijk toekomstideaal, het heilige Roomsche Keizerrijk.

Omdat wij zóó Kralik kennen, daarom bieden wij dit boekje aan het Nederlandsche volk aan, waarvan toch zeker eene élite zulk aanbod op prijs weet te stellen.

Het moge een kleine bijdrage zijn tot verrijking van onzen litteratuurschat, van onze kennis der buitenlandsche litteratuur, ter verrijking onzer boekerijen, welkom aan elkeen die belang stelt in de Duitsche letteren, die zijn geest verheffen wil in de aanraking met een echten mensch van grooten geest, die zijn kunstinzicht verdiepen wil met de beschouwingen van een waarachtig artist-wijsgeer.

Dit boekje is een eersteling.

Het onderwerp „Richard Kralik" is ten onzent geen afgezaagd onderwerp! Dit is eigenlijk de eerste ernstige voorstelling aan het Nederlandsche publiek van een al meer dan zeventigjarig zeer vruchtbaar schrijversleven, van een persoonlijkheid, over wie in de Duitsch sprekende landen reeds een heele rij studies het licht heeft gezien. Dit boekje is dus niet voor hen die Kralik's werken in hun oorspronkelijken vorm, om taalbezwaren, niet kunnen bereiken; het is in de eerste plaats bedoeld voor hen die Kralik's taal wel voldoende machtig zijn. Het moge Kralik onder hun aandacht brengen, het wil hun hand bewegen te grijpen naar zijn oorspronkelijke werken zelf.

Niet alles wat Kralik ons gaf, voor ons doel, konden wij hier opnemen. Maar wij mochten hem ook geen

onrecht aandoen. En onrecht ware het, lieten wij zijne veelzijdigheid niet tot haar recht komen. Kralik is dichter, wijsgeer, historicus, klassisch geleerde en kunstenaar. Maar Kralik is óók theoloog, óók apologeet, óók organisator en opwekker van geestelijke energie. En in de opstellen die wij zullen laten volgen moesten wij hem gelegenheid geven, althans eenigszins, te toonen, hoe hij dit alles was.

Om dan den lezer nog het oordeel erover te vergemakkelijken, hebben wij ze een beetje gerangschikt, zoowat geclassificeerd. Als men er maar rekening mee houden wil, dat ze niet voor zoo'n classificatie geschreven werden en dat concrete werkelijkheden altoos moeilijk te classificeeren zijn!

OPSTELLEN

VAN RICHARD KRALIK

OPSTELLEN VAN RICHARD KRALIK

I

LITTERAIR-HISTORISCHE

DE GRAALBOND

Het gezelschap van katholieke literaten, dat zich later „Graalbond" noemde, bestond al sedert 1893, toen, met de eerste opvoering van mijn groot Kertspel door het Leogezelschap, eene nieuwe, hoopvolle periode voor de katholieke litteratuur scheen aan te vangen.

In dat jaar verscheen ook mijn „Weltweisheit" en spoedig daarop de meeste mijner werken, gedragen van de zelfde geestesstrooming welke toen eveneens de christelijk-sociale beweging van Dr. Karl. Lueger (uitspreken Loe-eger) ten triomf leidde.

Bij het program tot uitwerking der litteratuur, geheel naar kerkelijken trant, op katholieke basis, sloten zich aan: Franz Eichert, de dichter van christelijk-sociale strijdliederen; de in Weenen wonende Tiroler Karl Domanig; de oude Hesser, Adam Trabert die in 1866 uit zijn door Pruisen geannexeerde vaderland naar Oostenrijk trok en hier een enthousiast Oostenrijker en christelijk sociaal werd; en als vijfde in den bond de dichter van 't beroemde „Weltenmorgen" Eduard Hlatky.

Dit was om zoo te zeggen de kern van produceerende dichters. Om hem heen groepeerden zich vrienden en vriendinnen, schrijvers allen, als de Jezuïet P. Georg Harrasser, de Redemptorist Adolf Innerkofler, mej. Sophie Görres, kleindochter van Jozef Görres, dochter van Guido Görres. Deze drie werkten mee door competente critiek, terwijl de vijf eerstgenoemden in lyriek, epiek, dramatiek hunne beginselen rijkelijk getuigden.

De jaren 1893—1900 vormden over het algemeen een hoogtepunt van katholiek geestesleven, zoowel op sociaalpolitiek als op letterkundig gebied. Men was goed op weg om, zoowel de maatschappij en den staat, als de litteratuur te herwinnen voor het katholicisme.

Maar reeds in de laatste jaren der afgeloopen eeuw deed zich helaas juist in katholieke kringen tegenwerking gelden. Baron Hertling, president der Duitsche Görresgesellschaft, begon te spreken over de inferioriteit der katholieken op geestesgebied, en over de noodzakelijkheid de niet katholieken na te volgen. Daar kwamen de ideeën der „reform-katholieken", der „liberaalkatholieken" op theologisch gebied. In deze richting begonnen de bemoeiingen van Franz X. Kraus, van Hermann Schell, van Albert Ehrhard, van Jozef Müller. Daar stonden

de beide letterkundige tijdschriften: „Die literarische Warte" en „Hochland", met de uitgesproken strekking, den stroom der toen moderne (of modern geweest zijnde) niet kerkelijke en antikerkelijke litteratuur ook voor het katholicisme vruchtbaar te maken.

Onze Weener groep verzette zich daartegen met alle beslistheid. Wij alle vijf waren immers uit het vermolmende „moderne" steeds meer beslist naar het onvoorwaardelijke katholicisme heengeleid geworden, wijl wij door eigen ondervinding het verderfelijke, het onbevredigende der moderne richtingen kenden, die zich ontwikkeld hadden uit het Fransche, Noorsche, en Russische naturalisme.

Wij waren geheel onthutst over de vergissing onzer medekatholieken die wilden terugkeeren naar de vleeschpotten van Egypte, die wij toch juist, om goede redenen, met vol bewustzijn van waar het om ging, niet zonder een wenk der Voorzienigheid, hadden verlaten! Ons kon nog slechts een absoluut katholicisme voldoen, eene absoluut katholieke litteratuur en cultuur. Deze wilden wij, tenminste voor ons, voor de katholieke schrijvers, redden, al konden wij ze dan niet opdringen aan de afkeerige wereld.

En daar wilden nu die „vooruitstrevende" katholieken juist de laatste mogelijkheid te niet doen, om aan de wereld, hoe of waar dan ook, een toevluchtsoord een schutsplaats voor ware, klassieke litteratuur te toonen!

Want in vele geschriften trachtte ik te bewijzen, dat wat wij vijven wilden niets anders was, dan, als het ware, de voltooiing der klassieke cultuur van Grieken en Romeinen, de voltooiing der klassieke litteratuur der middeleeuwen, der renaissance en der laatste tijden tot op Goethe en

Schiller en tot op de romantiekers. Wij wilden enkel dat zijn voor onzen tijd, wat zij waren voor hun tijd. Wij hielden het heerschende naturalisme voor minderwaardig, onklassiek, onwaardig, verderfelijk, voor een symptoom van ondergang, van decadentie, van zelfvernietiging, van demoralisatie.

Om in deze verwarringen der geesten toch misschien nog te redden wat te redden was, stichtten wij in 1906 het maandblad „Der Gral", waarnaar wij ons de Graalbond noemden. Den Graal namen wij als symbool der H. Eucharistie, het centrale Mysterie van ons katholiek Geloof.

Jammer genoeg werden wij onmiddellijk door de „vooruitstrevende" katholieken aangevallen. Men begreep ons heelemaal verkeerd. Men meende dat wij ons in een katholiek „ghetto" wilden opsluiten, terwijl wij juist integendeel naar het hoogste, het wijdste, het algemeenste streefden. — Ik heb de geschiedenis van dezen geestesstrijd in twee boeken beschreven: „Die kath. Literaturbewegung" (1900), en „Ein Jahr kath. Literaturbewegung (1910). Mijn plan was van toen af elk jaar de beweging verder te vervolgen. Maar merkwaardigerwijze was door mijn tweede geschrift de strijd zoo goed als uitgevochten, er kwam geen tegenspraak meer, te minder toen aan den Graalbond door een schitterend schrijven van Pius X, 16 Februari 1911, de meest volkomen, en onbeperkte instemming werd betuigd. Dit schrijven heb ik, met een esthetisch commentaar, in het tijdschrift der Leogesellschaft „Die Kultur" uitgegeven; en het werd ook afgedrukt in „Der Gral".

Mijn vreugde daarover was des te grooter, omdat wel geen ander onzer goedgezinde critiekers zoo vol-

komen adaequaat aan mijn philosofische grondbeginselen beantwoord had, als hier de H. Vader, — doordat hij namelijk de eenheid van het ware, goede en schoone in wezen in God proclameerde. Zoodat dus uit de esthetica al het immoreele als onesthetisch verbannen was en als hoogste voorwerp der ware kunst de waarheid van het katholiek Geloof verscheen. — Dit is juist de kern van het zoo bestredene Graalprogram.

Het was onze overtuiging, dat dit program alleen de wereld van het neertuimelen in den afgrond zou kunnen redden.

Een geringeren dunk van de macht en werkzaamheid der litteratuur, des woords, des geestes, der poezie en der wetenschap heb ik niet. De beteekenis van alles wordt mede bepaald door de litteraire beteekenis ervan: litterair zijn ook de Bijbel der beide Testamenten, de leerstukken der Kerk, alsook de dwaalleeringen. Het protestantisme, de „Aufklärung", waren litteraire revoluties, die litterair bestreden moesten worden. De decadente, anti-moreele, anti-kerkelijke strooming vóór den wereldoorlog was een litteraire voorstoot. Ja de wereldoorlog zelf, deze apocalyptische verschijning voor de heele wereld, was in de geesten voorbereid door een litteratuur die alle hoogere idealen van menschelijkheid, broederlijkheid, geestelijkheid, van zedelijke verheffing, van religieuse innerlijkheid bestreed, of minstens veronachtzaamde.

God heeft de heele wereld gestraft, of anders gezegd: het slechte zaad der slechte woorden en beginselen, door boek en krant verbreid, heeft zijn slechte vruchten afgeworpen, zooals uit den aard der zaak gebeuren *moest*. Met de goede tarwe is het overwoekerende

onkruid opgegroeid. Met de ongerechten hebben ook de eventueel gerechten moeten lijden. Ik zeg „eventueel", want wie is onberispelijk voor God!

In alle geval kunnen, moeten en willen wij het onze ertoe bijdragen om het onkruid in het vervolg eronder te houden, de goede vruchten nog beter te verzorgen.

Ieder woord, iedere zin, elk boek is een daad van oneindig voortwerkende kracht. Daarin ligt de zegen en de vloek van goede en slechte litteratuur. — Het is voldoende als ieder naar zijn vermogen zoekt te arbeiden: God zal zorgen voor het resultaat, hetzij nu, of later in saecula saeculorum.

II

ESTHETISCHE

HET GRAALPROGRAM

Het program van den Weenschen Graalbond is niets anders dan het katholieke program, — niet meer en niet minder. Het is het program van den Paus (Pius X), door hem goedgekeurd en ter uitwerking opgedragen aan den Graalbond.

Alleen in deze pauselijke opdracht aan den Graalbond is zijn reden van bestaan gelegen; zonder dit zou 't niet meer zijn dan een vaag idee, zonder juridische of andersoortige basis.

Het Graalprogram wil niet méér katholiek zijn dan welke katholiek ook, die 't werkelijk is; 't wil niet méér pauselijk zijn dan de Paus; doch juist zóó pauselijk als de Paus het wil; juist zóó kerkelijk als de Kerk het wil. Het baseert zich niet op een of andere willekeurig

uit het Evangelie losgescheurden tekst, dien men subjectief wil uitleggen, doch het baseert zich op de algemeene, voortdurende traditie der Kerk, der werkelijke, der historische, der zichtbare Kerk.

Dat wat ik echter in de Kerk bewonder en als veilige richtsnoer vasthoud, is hare grootsche, alomvattende traditie, waarmee zij al het nationale, al het wetenschappelijke, al het artistieke in zich opgenomen heeft, gelijk de zee alle stroomen in zich opneemt. In de Kerk is, tegelijk met de openbaring van het nieuwe Testament, ook het gansche echte Jodendom, de heele echte oudheid der Grieksch-Romeinsche cultuur opgenomen. De Kerk is het geheel der christelijk-katholiek geworden menschheid van alle naties, van alle geslachten. Buiten haar bestaat niets van waarde. Er bestaat niets van waarde buiten haar, dat zij zich niet toegeëigend heeft, zooals bij den Uittocht gebeurde met de symbolische gouden en zilveren vaatwerken der Egyptenaren.

Ik ben zelfs oorspronkelijk juist door deze overweging tot het katholieke cultuurprogram gekomen. Ik ben als historiker, als klassiek filoloog uitgegaan van de Grieken en Romeinen; ik ben enthousiast geworden voor de klassieke cultuur der oudheid, doch heb spoedig ingezien dat het christendom ook tot de oudheid behoort, ja ervan het toppunt vormt, de bekroning, voltooiïng. Zooals de klassieke Grieksch-Romeinsche wijsbegeerte van Sokrates, van Plato, Aristoteles, Cicero overgaat in de christelijke wijsbegeerte der Kerkvaders en Scholastieken en met deze tesamen de eeuwige wijsbegeerte, de philosophia perennis vormt, — zoo gaat ook de Grieksch-Romeinsche historiek, heel de antieke kunst en litteratuur over in de christelijke, de ars pe-

rennis, de klassieke historiografie, de klassieke cultuur.

Het Graalprogram, als eenvoudig katholiek cultuurprogram, wil dus niet iets minders, iets beperkts, een Ghetto, een eenzame toren in de wildernis zijn, doch het wil het algemeenste, hoogste, volkomenste, dat wat zich het meest proefhoudend heeft getoond in de geschiedenis. Het wil geen haarbreedte minder dan Homerus gewild heeft, of Pindarus, Aischulos, Sofokles, Virgilius, niets minder dan Plato en Aristoteles, dan Thucydides en Tacitus gewild hebben; niets minder, vanzelf ook, dan de groote lyrische en epische dichters der christelijk-katholieke middeleeuwen gewild hebben, de troebadoers en minnestrelen, de dichters der Graalsage, de dichters der Nibelungen, de dichter der Divina Comœdia.

Juist hierom wijl wij streven naar deze synthese, naar dit allerhoogste en meest klassieke. en dit als het ware en goede erkennen, daarom moet ons de moderne dwaling smartelijk zijn, die in de plaats van waarheid en schoonheid wil stellen de scepsis, het subjectivisme, het naturalisme, de belletristiek met haar enkel-zinnelijke prikkelingen, of haar zucht om geld te winnen, of haar louter tijdverdrijf. En die aan onzen tijd in de plaats van versterkende heelmiddelen, in de plaats van verheffing, van bezieling, van belijdenis en van de heldenmoedsprediking der christelijke ridders, niets aanbiedt dan opium, vergift, surrogaat; — wat dus óf schadelijk óf onverschillig is en hol, — niets dan wat speculeert op de lagere instincten van den mensch.

Hiermede is dan ook vanzelf al gegeven, dat het Graalprogram ontzegging vordert, afstand doen van de eer der wereld, van geldgewin en aanzien.

Het gevolg voor de uitvoerders van het Graalprogram zal veeleer mislukking zijn, misverstand, bestrijding, of miskenning — en het is begrijpelijk dat katholieken die geen neiging gevoelen voor het martelaarschap van dezen aard, den katholieken letterkundigen aanraden, niet het Graalprogram te volgen, doch de methode en manieren der modernen, der quasi vooruitstrevenden, der succeswinners, dergenen die zich aan den tijdgeest aanpassen, der niet-katholieken of half-katholieken. Ja, hun raadgevingen zijn zoo verlokkend, zoo inslaand voor de kinderen der wereld, dat zij steeds de meerderheid achter zich aan zullen trekken.

Men kan daarover niet redetwisten, wijl ons, mannen van den Graal, juist een heel ander doel voor oogen staat als hun. Mij lijkt het voor de cultuur volkomen onverschillig of er duizend romans in den stijl van Zola, of er honderd dramaas in Ibsens stijl, of er tienduizend gedichten in de stijl van Biebaum en Dehmel geschreven worden, — voor mij is slechts van belang dat het weinige geschreven worde wat de tijd, de wereld noodig heeft tot haar heil. Ieder gedicht moet tot zijn tijd iets zeggen, moet van nut zijn, helpen, onverschillig of de tijd daarmee ingenomen is of niet. Wij willen niet den tijd tegemoet komen, doch de tijd moet ons tegemoet komen. Wij willen den tijd opheffen uit zijn dwalingen waarbij hij zich goed gevoelt, zooals zich ook de varkens goed gevoelen in hun poel en niet graag daaruit verdreven worden.

Het Graalprogram zooals ik het bedoel is niet een program voor versjes, voor feuilletons, voor operetten, doch het program voor eene de heele cultuur omvattende litteratuur, — welke onze tijd evenzéér behoeft

als die andere tijd die zich tot een klassieke wil verheffen.

Mijn program omvat daarom het geheele Ware, Goede en Schoone, alle wijsbegeerte en alle wetenschap, de heele geschiedenis en speciaal-geschiedenis, de heele encyclopedie van den kosmos. En dit niet om weetgierigheid te voldoen, of nieuwsgierigheid, of zucht tot tijdverdrijf; doch om ethisch van nut te zijn.

De litteratuur is alles en alles is litteratuur, kan en moet litteratuur worden : De litteratuur is een *apostolaat* ze heeft slechts recht van bestaan waar ze als apostolaat beoefend wordt, als de auteur alle verplichtingen, tot die van den *apostel*, tot het martelaarschap, op zich neemt. De ware litterator moet de dienaar zijn van allen, ook een „servus servorum Dei", moet zich geven aan allen, moet allen op hun verlangen mededeelen van dat wat God hem uitgedeeld heeft.

Het Graalprogram is niet het voorrecht van eenige weinigen die voor zich dezen naam hebben uitgekozen, het behoort toe aan elken eenvoudigen katholiek, van elke natie, van allen stand, aan geestelijken zoowel als aan wereldlijken, aan de litterair produceerenden als aan hen die slechts opnemen. Ieder die in ernst het middelpunt der christelijke geheimenissen in de H. Eucharistie ziet, die gewoon is zooals het behoort, alles dáárop te betrekken, die moet ook de litteraire arbeid daarop betrekken en derhalve zich aansluiten bij het Graalprogram.

De zoogenaamde Graalbond heeft er opzettelijk van afgezien door statuten of iets van dien aard, zich op eenige wijze meer te organiseeren ; om zoodoende te kennen te geven dat hij geen afzonderlijke bond is, doch slechts een groep, die, evenzoo als alle katholieken, van wil is de katholieke beginselen te verdedigen en ge-

wetensvol toe te passen, — in dit geval door de uitgave van een maandblad „Der Gral", een orgaan dat zich richt tot alle katholieken, tot alle christenen, tot alle menschen; zonder uitsluiting van eenige categorie, van eenig individu; zonder beperking. [1])

[1]) Dit opstel, evenals alle overige van Kralik in dit boek opgenomen, is geschreven in 1920. Nadien is „der Gral" in andere handen overgegaan.

III

ESTHETISCHE

LITTERATUUR EN KERK

Deze artikelen zijn geschreven om mijne lezers in kort bestek het essentiëele van mijn beschouwingen te kunnen geven, daar ik toch niet van hen vorderen kan, dat zij mijn groote en zware boeken zullen lezen.

Ditmaal wil ik uit een mijner laatste boeken *„De wereldlitteratuur in het licht der wereldkerk"*, het voornaamste naar voren brengen. Ofschoon ook dit boek weer een beknopte samenvatting is van andere, meer uitgebreide. Wat ik hier geef is dus eigenlijk weer een uittreksel uit 'n uittreksel.

Voor mij is de Bijbel in elk opzicht het hoogtepunt der wereldlitteratuur, óók zuiver esthetisch, zoowel in zijn onderdeelen, als in zijn geheel genomen. Als geheel, van Genesis tot den Apocalyps, vindt het zijn weerga

niet in de wereldlitteratuur en met deze grootste eenheid stemt de schoone verscheidenheid overeen der afzonderlijke boeken, die, naast wetgeving en moraalleer, tegelijk de hoogste proeven bevatten van kunstvolle historiek, rethoriek, epiek en lyriek.

Mozes, bewonderenswaardig van genialiteit, verschijnt, in zijn rijke, veelzijdige persoonlijkheid, voor 't eerst in de wereldgeschiedenis en litteratuur als een duidelijk gekenmerkt karakter. Even geweldig staan naast hem de door God geïnspireerde profeten der volgende tijden, met hun schatten van visioenen en openbaringen. Zij geven de eerste geschiedenis-philosofie. Vooral Daniël, met zijn theorie der vier wereldrijken, dat de geheele gedachtenwereld der middeleeuwen ook practisch beheerscht heeft, toen men het Duitsche keizerschap als de voortzetting van het Romeinsche beschouwde, door het pausdom verbonden, gesanctionneerd door de geboorte van den Zoon Gods, onder den eersten keizer.

Ik heb verder aangetoond, dat het boek Esther in samenhang met Herodotus' geschiedenis van Xerxes verstaan moet worden.

De kroon van alle wereldlitteratuur is echter Jezus' werk in zijn grootsche, episch-didactische parabelenreeks. Jezus geeft ons daarmee nog de grondbeginselen der kunst en den hoogsten bloei van christelijke poëzie. Want Hij bewijst, dat kunst symboliek is, gelijkenis, beeld, parabel: het ware en goede in den vorm van het schoone, van het aanschouwelijke. Deze hoogste poëzie, zooals zij ook verder door de Kerk altijd door beoefend is geworden, maakt de diepste waarheden in zinnebeelden aanschouwelijk, duidelijk. Dit is uitvoerig verklaard in mijn boek „Jesu Leben und Werk". Daarin is het heele

systeem der parabelen in hun rangschikking aangetoond.

Zoo heb ik ook in mijn „Goldenen Legende" er naar getracht om de onvergelijkelijke en zinvolle schoonheid der christelijke heiligen-legenden goed te doen uitkomen. Het is een moderne uitgave naar een middeleeuwsch Duitsch dichtwerk van grooten omvang, dat weer zijn stof ontleende aan de „Legenda Aurea" en oudere bronnen.

Ik heb deze legenden nog slechts van Christus af tot Constantijn den Groote verzameld. 't Vervolg is nog niet gedrukt en ook nog niet geheel klaar.

De Christelijke legende is tegelijk historisch en parabolisch, haar inhoud is èn geschiedenis èn leering door voorbeelden, zooals b.v.b. in de apocrieve Evangeliën van Jezus' kindsheid, van de Apostelen. De legenden kunnen daarom niet letterlijk als geschiedkundige documenten gelden, maar hebben hun hoogste waarde als aantrekkelijke, stichtelijke lectuur. De geestelijke, de mystieke zin, die volgens de leer der Kerkvaders te vinden is in alle heilige geschriften, geeft aan de geschiedenis en mystiek der legenden een bijzondere stemming, die haar eigen waarde en bekoorlijkheid heeft.

Maar ook de oud-heidensche litteratuur wint, in het licht der Kerk beschouwd, aan hoogere beteekenis. Het is bekend, dat de gedichten van Homerus en Virgilius, symbolisch en figuurlijk opgevat en verklaard, een diepen zin vertoonen. In mijn boek over „Homerus" ben ik niet zoo ver gegaan, maar ik heb kunnen bewijzen, dat Homerus' polytheïsme niet veel anders is dan allegorie van verpersoonlijkte moraal en psychische voorbeelden. Deze gedachte ligt ten grondslag aan heel het antieke heidendom en daardoor alleen verklaart

zich het opmerkelijk feit, dat alle Grieksche en Romeinsche goden onvoorwaardelijk voor den God der Christenen hebben moeten capituleeren. Er is van hen niets anders overgebleven, dan wat ijverige monniken in hun kloosters van de oude litteratuur hebben afgeschreven. — Zoo is geheel de antieke of klassieke beschaving overgegaan in het Christendom, in de cultuur der katholieke Kerk.

Dat mag verwondering wekken, maar het moet goed worden ingezien, wil men niet de heele cultuur en kerkelijke geschiedenis verkeerd interpreteeren. En het feit krijgt pas eerst zijn volle waarde-erkenning door de tegenstelling met dit andere feit, dat het Jodendom als religie niet op dezelfde wijze in het Christendom is overgegaan en opgelost, maar nog heden als tegenstelling van het Christendom bestaat. [1])

Wij kunnen heel de volgende litteratuur der christen volkeren niet verstaan, als wij niet inzien, dat in het Christendom de antieke litteratuur zich voortzet. Hieraan hebben medegewerkt o.a. Dante, Corneille, Racine, Fénélon, om maar een paar namen te noemen, om niet allen te citeeren, die na de Kerkvaders van geslacht op geslacht de antieke philosofie, historie, poëzie en alle wetenschap en kunst voortzetten.

---

[1]) Kralik bedoelt hier blijkbaar, o. m.: Het veelgodendom, dat, op z'n mooist, en slechts subjectief in de besten, 'n symbolische Godsvereering en zedeleer was, zonder innerlijke kracht, moest verdwijnen voor 't christendom. — Juist wijl het geen reëele godsdienst was doch hoogstens symboliek.

Waarnaast 't opmerkelijke feit, dat van al die oude religievormen in onze gekerstende landen alleen 't Jodendom is overgebleven. — Dat het Jodendom als religie niet verdween, dankt hèt dan ook wel aan zijn innerlijke kracht, doordat het 'n reëele, objectief ware Godsvereering was,

De middeleeuwen brengen ons ongetwijfeld iets nieuws in de groote romantische sagencyclus, die bestaat uit: 1e, de Germaansche sagen der Nibelungen, 2e. de Bretons-Britsche van koning Arthur en den heiligen Graal, 3e, de Frankische van Karel den Groote.

Ik heb een „Deutsches Götter- und Heldenbuch" in 6 deelen uitgegeven, dat voor de Germaansche cultuur wil zijn, wat de Homerische gedichten voor de antieke waren. Het is een werk, dat alleen voor zich al een levenswerk is. Het is een schat voor alle Germaansche naties, ook voor de Scandinavische en Nederlandsche, welke laatste aanspraak kunnen maken op de Gudrun- en Godfriedsage. Ik heb echter daarin aangetoond, dat het de priesters, monniken en bisschoppen zijn, die sedert 1400 dezen nationalen schat hebben bijeengegaard en vol piëteit bewaard. Dit geldt ook voor de „Gralsage", die ik in beknopten vorm in één bundel heb saamgelezen, dankbaar erkennend mijn Britsche, Fransche en vóór alles Duitsche pioniers. Van de Karlsagen heb ik genomen de episode van „Hugo von Burdigal" (één afzonderlijk deel) bewerkt naar den Franschman Huon de Bordeaux.

Met alle echte Franschen zie ik den bloeitijd van den Franschen geest in den riddertijd der middeleeuwen, met hun voor het christendom enthousiaste heldendichten van Roland, van Karel den Groote en andere. Deze echte Fransche geest heeft wel onder den slechten invloed van het Gallicanisme veel aan waarde ingeboet, maar in de middeleeuwen zien wij nog in edelen kamp de troebadoers van Provence, de Duitsche minnezangers, en de Scandinavische skalden.

De idee der mystieke „minne", de geestelijke liefde,

ontstond uit de christelijk mystieke philosofie en deze had haar beschouwingen weer uit het Hooglied. In deze ideëele opvatting der liefde moeten wij de kern zoeken van den middeleeuwschen geest, sedert 1100.

Het was ook weer in het kerkelijke leven dat de nieuwe, middeleeuwsche dramaas hun ontstaan vonden en wel uit de geestelijke spelen in en vóór de kerk, uit de mysteriën en moraliteiten.

Naar middeleeuwsche bronnen heb ik aldus het „Weihnachtsspiel" en „Osterfestspiel" uitgewerkt en uitgegeven, met het voornemen, heel deze rijke religieuse kunst der middeleeuwen weder aan het volk terug te geven. De verwezenlijking van dit plan is mij nog slechts voor een gedeelte gelukt. Maar ik ben alvast voldaan over 't feit, dat de teksten met de koormuziek in druk zijn afgewerkt en te wachten liggen op den bekwamen dramaturg, die ze benutten zal.

Hoog steekt Dante's persoonlijkheid boven zijn omgeving uit. Was hij meer politieker dan dichter? Het valt moeilijk hem geheel en al te verontschuldigen in zijn bittere politiek tegen Paus Bonifacius VIII. Maar in elk geval is hij een aanhanger van het Romeinsch-Duitsche keizerdom geweest. Daarin alleen zag hij het heil voor Italië.

De tijd van Luther en Calvijn, tot Voltaire en Rousseau, is een tijd van revolutie, van afval, van ineenstorting. De helft van Duitschland wordt protestant, bijna geheel Frankrijk vervalt tot het Gallicanisme. In Engeland echter staat nu op de groote katholiek Shakespeare, in Spanje de nog grootere Calderón met de wonderbare rij zijner 70 sacramentsspelen, wier schitterende beelden een heerlijke uiteenzetting geven van heel de theologie.

Na het einde van de 18e eeuw doet zich ook in de protestantsche landen een reactie gelden. Of eigenlijk al na de 17e eeuw. Want zoo alleen is de Hollandsche bekeerling Vondel te verstaan en Hugo Grotius. Ik heb al reeds er op gewezen, hoe in onze zes Duitsche klassici Klopstock, Lessing, Wieland, Herder, Goethe en Schiller, trots hun protestantisme, een zekere neiging tot het katholicisme te herkennen is, want daarin toch alleen vonden zij den moederbodem voor alle menschelijke cultuur en kunst. Zij probeerden zelfs niet een protestantsche litteratuur te vormen. En zoo is het te verklaren, hoe uit hen zich weer ontwikkelde de katholieke of katholiek aandoende romantiek van Schlegel, Görres en Brentano.

Richard Wagner werd nog in onzen tijd om zijn Tannhaüser als geheim Jezuïet gehoond en om zijn zoo katholieke „Parsifal" keerde Nietzsche zich vol bitterheid van hem af.

Deze en andere getuigenissen dragen daartoe bij om te bewijzen, dat een rijke moderne litteratuur, evenals in de middeleeuwen, slechts mogelijk is op katholieken grondslag. Dat heeft ook Paus Pius X aan ons, Weensche katholieke litteratoren van den Graalbond, in zijn schrijven van 1911 uitdrukkelijk betuigd. Daarnaar leven en streven wij, terwijl wij ons één voelen met alle groote tijden en alle echte dichters en denkers.

GODSDIENST EN KUNST

De geestvolle Fransche katholiek Léon Bloy († 1917) beweert herhaaldelijk: dat de kunst vreemd is aan het wezen der Kerk, dat zij zonder nut is voor het godsdienstige leven en dat de kunstenaars alleen het recht hebben te bestaan als geloovigen, niet als kunstenaars; christelijke kunst is op zich zelf 'n tegenspraak, 'n loochening van het verloren Eden, van den zondeval en van het Christendom (zoo b.v. in La Femme pauvre p. 221, 222.)

Dit is gezegd bij wijze van paradox, evenals zooveel uit de pen van dezen schitterenden paradoxist. Ik beweer met minstens evenveel recht het tegendeel en ik heb vóór mij de heele kerkgeschiedenis. Ik heb vóór mij het Evangelie. In mijn boek „Jesu Leben und Werk" heb ik Jezus' werken drievoudig ingedeeld, theoretisch, practisch en esthetisch, n.l.:

1. Zijn heilsleer.
2. Zijn kerkestichting en -inrichting, op de basis der Apostelen en van het primaatschap.

3. Zijn groot epos der parabelen, der gelijkenissen, waarin Hij de geheimen van het hemelrijk niet direct, maar door zinnebeelden uitdrukt en verklaart. En het zinnebeeld is de echte taal der kunst, der poëzie. Het meest geëigend aan het wezen der kunst is het werken met zinnebeelden, gelijkenissen, symbolen en zelfs berust het recht en de rechtvaardiging en de noodzakelijkheid der kunst dáárop, dat de diepste dingen dezer wereld slechts in beeldspraak en gelijkenis verklaard *kunnen* worden.

Jezus heeft alleen dáárom voor het diepzinnigste van zijn leer de beeldspraak der poëtische parabelen gebruikt, wijl Hij aan de aardsche menschen sommige geheimenissen niet anders verklaren, niet anders aan hun zinnelijk-redelijk verstand bijbrengen *kon*. Had Hij de parabelen niet noodig gehad, dan hadde Hij rechtstreeks gesproken. Maar nu heeft Hij ons ook de grondslagen der christelijke esthetiek, der kerkelijke kunst gegeven, tegelijk met heel Zijn heilsleer. Zijne Goddelijke esthetiek leert onweerlegbaar, dat de hulpmiddelen der kunst behooren tot de Christelijke leer, behooren tot de Kerk; ze zijn er aan ondergeschikt. Een Kerk, die zooals b.v. het Calvinisme of iets als de beeldstormerij, de kunst wil uitsluiten, laat het derde deel van de ziel naar Gods evenbeeld braak liggen, werkt niet op alles van het menschelijk gemoed.

Volgens de echte esthetiek, waarvan ik herhaaldelijk een uiteenzetting heb trachten te geven, is het dichterlijk beeld geen leege versiering, geen overbodig iets, geen afwijking van het ware, maar het ware zelf, alleen op andere wijze beschouwd, niet discursief maar intuïtief.

Dáárom heeft de christelijke speculatie altijd de

discursieve scholastiek door de intuïtieve mystiek, de logica door de onmiddellijke aanschouwing volledig gemaakt.

De heele wereld is figuurlijk, is 'n gelijkenis van het onvergankelijke.

Figuurlijk is de taal, is ieder woord, ieder begrip.

Ons zijn is slechts 'n beeltenis in den spiegel gezien, in de vormen van tijd en ruimte ingelijst, een afspiegeling van het eeuwige, van het ruimtelooze, 'n afbeelding van het wezen, 'n signatuur van den geest, 'n teeken, 'n hiëroglief.

In dezen zin is ieder gedicht, elk epos, elk drama, iedere sage van onbewuste volkspoëzie, 'n afbeeldsel.

Dat alles heeft beteekenis. De fantasie is geen leugenachtige fantastiek. Zij flatteert niet, met coquette sluiers, het eenvoudige ware en goede, maar door de schoonheid doet zij de glanzende klaarheid zooveel te meer uitkomen.

Zoo heeft de kunst 'n hooge en noodzakelijke zending in het driemanschap met godsdienst en wetenschap.

Dit was ook de leer der Duitsche romantiek, der Duitsche Nazareensche school en is de leer van den Weenschen Graalbond. Dàárom heeft de groote meester Tührich op zijn graf in Weenen de woorden van den psalmist doen griffen (25, 8). „Domine dilexi decorem domus tuae", „Heer ik heb den luister van uw huis liefgehad". En de christelijke architect Geppert gaf in de Reichspost van Nieuwjaar 1904 dit, als kernspreuk der christelijk-sociale beschouwing: „De kunst is het kleed der Kerk, de Kerk is de ziel der kunst".

Jezus Christus is als paraboliker, even zoo goed als in elk ander opzicht, de voltooier van het Oude Tes-

tament. Al zijn beelden, van den Wijnberg, enz. vindt men daarin reeds aangeduid. Zoo ook zet Maria, de zangeres van het Magnificat niets anders voort dan de psalmenlyriek, dan de cantica van het Oude Testament. Ge vindt geen leer over het rijk des hemels zonder de gelijkenissen, er is geen kerkelijke liturgie zonder psalmen, magnificat, cantieken, hymnen. Er is dus niet slechts 'n christelijke, 'n kerkelijke kunst, veel meer behoort de kunst noodzakelijk tot de gansche Kerk. Niemand kan aan de Kerk de kunst ontnemen, zonder haar te berooven.

Christus heeft gezegd: Ik wil een Kerk *bouwen*. Er zal dus een bouwwerk zijn. — Hij heeft dat figuurlijk gemeend, maar ongetwijfeld is in al zijn heilige woorden ook meer dan figuurlijke zin.

Dit bewijst de geschiedenis der kerkelijke cultuur, waarin godsdienst en kunst voortdurend samengaan. De apostelen zongen hymnen, oden, psalmen. Reeds in hunnen tijd bloeide in de katakomben een zoo verheven kunst als nooit te voren. Sedert Constantijn wedijverde Byzantium met Rome en de heele wereld in liefde voor de opluistering van het huis Gods. De elkander aflossende kunststijlen schenen de verschillende geslachten des Christendoms gelegenheid te geven, hun godsdienstig voelen en willen altijd weer van 'n nieuwe zijde der schoonheid uit te beelden, schenen uit te putten het onuitputtelijke. Zoo volgde op den oud-christelijken stijl (1—300), de byzantijnsche tijd en zijn stijl (300—600), de merovingisch-karolingische (600—900), de romeinsche (900—1200), de gothische (1200—1500), de renaissance (1500—1800), met zijn drie eeuwen van hoogrenaissance, barok en rococo, waarop de romantische stijl sedert 1800, waarin wij nog staan.

Elk dezer stijlperiodes representeert 'n eigen cultuurrichting, elk gaat geleidelijk van het eene geslacht in het andere over, in elke periode gelukt het aan de verhevenste geesten het kerkelijke leven op nieuwe artistieke wijze adequaat uit te drukken — Het zou onmenschlijk zijn 't eene geslacht boven 't andere voor te trekken, om één tijd als totaal nietswaardig te verdoemen. Niet alles in de middeleeuwen was volmaakt, niet alles in den barok- en rococotijd slecht. Gelijk er altijd heiligen zijn geweest, zoo waren er ook immer groote kunstenaars en dichters, groote verkondigers van het ware en goede in het klare, lichtende beeld van het schoone.

De heele wereld is vol van heerlijke kerkgebouwen uit alle eeuwen der Kerk, de bibliotheeken zijn vol van christelijke dichtwerken. Buiten deze getuigenissen van christelijke kunst, is er niets dat in schoonheid, waarde, verhevenheid of liefelijkheid daarmee kan vergeleken worden. Dan moet men toch wel erkennen, dat er 'n christelijke kunst bestaat en dat heel de cultuurontwikkeling zonder zin was, als men niet de nauwe, noodzakelijke verwantschap, ja identiteit van het ware, goede en schoone, van de Kerk en de kunst in de volste beteekenis wil erkennen, naar de woorden van paus Pius X.

Maar de kunstgeschiedenis leert, dat ook alle profane kunst uit de kerkelijke is ontstaan, gelijk het burgerlijk leven groeit uit de sacramenten der Kerk, uit doopsel en huwelijk, biecht en communie, enz.

Zelfs in de kringen der modernen, die zich van het kerkelijk leven vervreemd hebben, laat zich, of zij willen of niet, heimelijk het teruggedrongen, christelijk

geweten hooren en zelfs in die kringen, waar de kunst enkel de profane amusement-behoeftes dient, trilt nog altijd na de hooge ontroering der christelijke kunst. Geen roman, geen novelle, geen lyrisch gedicht, geen drama, het moge nog zoo wellustig, zoo wereldsch willen zijn, kan zich ooit geheel onttrekken aan de magneet der christelijke gedachte. Elke wereldsche kunstenaar vindt voor zijn kunstwerk in eigen geweten zijn onfeilbaren rechter en beoordeelaar, hij vindt dien in het geweten van zijn ziel, die van nature christelijk is, christelijk zijn *moet*, indien Jezus Christus werkelijk de Logos, de tweede persoon in de Godheid is, het inbegrip aller scheppende ideeën.

Alle tijden der christelijke geschiedenis hebben in dezen zin getracht, in het licht der Kerk, alle leven tot eene éénheid van cultuur saam te vatten en daarin te ontplooien ; het *eene* in het *veelvoudige*, het veelvoudige in het eene zoekend en vindend, naar het grondbeginsel van alle esthetica, van alle wetenschap en leven. En het behoort wel tot de opvallendste feiten der cultuurgeschiedenis, dat de Kerk voor zich beslag heeft gelegd op al de schoonheid der antieke kunst en litteratuur.

Alle periodes der christelijke cultuurgeschiedenis zijn wedergeboortes, renaissances der antieke cultuur van heidensche romeinen en grieken.

Deze waren in dit opzicht ook voorbereiders, wegbewerkers van het Christendom. De kunst, de schoonheid, is naar goddelijke voorzienigheid, maar éénmaal door de Grieken „ontdekt" geworden, zoo goed als de philosofie. Het Christendom heeft deze ontdekking tot zich genomen en haar groots en veelvormig ontwikkeld. Ook de middeleeuwsche culturen, de carolingische, de

ottonische, de romeinsche en gothische, zijn renaissances en de eigenlijke, zoogenaamde, renaissance is niets dan een organisch deel in deze ontwikkeling.

Juist de 17e eeuw, die der barok, der Jezuieten-stijl evenaart zeker aan fantasie, aan apologetische beteekenis aan schoonheid, volheid en weelderigheid, de middeleeuwen, zooals de kerkelijke ordes van dezen namiddeleeuwschen tijd, zeker niet tenachterstaan bij die der vroegere eeuwen.

Men doet daarom goed, om der rechtvaardigheidswille, deze in één verband voortschrijdende ontwikkeling, in al hare consequenties te erkennen en niet op onbillijke wijze de eene tijdperiode alleen, op kosten van de andere, in voordeelig licht te stellen.

Er heeft geen enkel geslacht geleefd, dat niet op een of ander gebied iets voortreffelijks heeft geleverd.

Ook onze tijd, de romantische sedert 1800, kan even zoo goed als alle vroegere, veel schoons voortbrengen, als hij zich in het licht der Kerk en naar de draden der geschiedkundige ontwikkeling oriënteert. Ik noem ook onze generatie eene romantische, daar met het romantisch program der Duitsche romantiekers om en om 1800 (Schlegel, Görres, Brentano enz.) een nieuwe oriënteering op het gebied der esthetica gevolgd is, tegelijk met gelijksoortige bewegingen in Engeland en Frankrijk.

Ik zie het wezenlijke in de verdere ontwikkeling van dit programma in de Nazareensche schildersschool (Overbeek, Cornelius, Fuhrich, Steinle), in de Engelsche praerafaëlisten, in Richard Wagner.

Ik zie in onzen Weener Graalbond de meest consequente en bewuste voortzetting dezer ontwikkeling. Al het andere is meer of minder onzekerheid, onklaarheid.

Daarmee wil ik nu niet enkele bepaalde kunstenaars of literatoren ophemelen, maar slechts de voor de geschiedkundige ontwikkeling iets beduidende ideeën. Het zijn de ideeën der Kerk, van het pausdom, zooals paus Pius X die, in zijn waardeerend schrijven aan den Graalbond, ondubbelzinnig heeft uitgedrukt. Daarin vorderde hij voor de Kerk eene *schoone* litteratuur op, de gelijkgerechtigde erkenning van het *schoone*, naast het *ware* en *goede*. Hij bewees, dat de christelijke kunst in haar echtheid en trouw, door de Kerk om hare verdienste erkend en gesteund zal worden, als iets dat haar niet onverschillig kan zijn.

III

ETHISCHE

DE CHRISTELIJK-SOCIALEN

Dat wat de Graalbond is op letterkundig gebied, dat is de christelijk-sociale partij op politiek gebied. Deze is niets anders dan het Weensche katholicisme, politiek en sociaal georganiseerd. Christelijk-sociaal beduidt, zoowel uiteraard, als naar practische mogelijkheid, bij de overwegend katholieke bevolking van Oostenrijk, niet anders dan *katholiek*-sociaal.

Ik zeg uiteraard, wijl slechts de katholieke Kerk naar haren aard sociaal is, met haar leer van de *verdienstelijkheid der goede werken.*

Daarom waren de katholieke middeleeuwen sociaal, met hun alomvattende caritatieve organisaties. Alles was doordrongen van de gedachte omtrent de verdienstelijkheid der goede werken, alles: de staat, de

gemeente, de stand, het handwerk in zijn gildengeledingen, de parochie, het kloosterleven, het pelgrimswezen, het hospitaalwezen. Er was voorzien in alle behoeften, er was geen proletariaat; er waren wel armen, doch om zoo te zeggen slechts als een doel ter beoefening van liefdadigheid.

Dit veranderde juist toen de leer van de verdienstelooshеid der goede werken opkwam, toen de liefdadigheidsinrichtingen opgeheven werden.

Deze leer vond helaas ook ingang in katholieke landen, wijl de nieuwe geest zich tallenkant verbreidde.

Onze nationaal-oeconomen hebben echter aangetoond, hoe uit deze beginselen het kapitalisme en het proletariaat zich ontwikkeld hebben.

Ik herhaal, dat in Oostenrijk, waar slechts heel weinig protestanten zijn, de uitdrukking „christelijk" hetzelfde beduidt als „katholiek". Om een protestant aan te duiden, voegt men er hier een onderscheidend toevoegsel bij.

Principiëel sluit de christelijk-sociale partij evenmin protestanten uit als de Oostenrijksche „Leogesellschaft" of het Rijksduitsche „Centrum", — doch de weinige protestanten die zich aansluiten bij de drie genoemde verbonden, staan vanzelfsprekend in hun hart het katholicisme zeer na, al willen zij ook niet formeel zich bekeeren, waartoe immers, zooals men weet, bij de genade, nog een heel ernstige wilsakt behoort.

Wij leven in een sterk *sociale periode*. Elders, in een philosofische geschiedbeschouwing, heb ik aangetoond, dat op de antieke periode der *schoonheid* van het begin van 't bronstijdperk af, 1800 tot 1 vóór Christus, eene periode van christelijke *waarheid* volgt, van 1

tot 1800 na Christus, en dat dan een geheel nieuwe periode van sociale *goedheid* begint, aan welks aanvang wij nu staan, wij die ervan de eerste pogingen meemaken.

Zeker, het goede was ten allen tijde heerschend, evenzoo het schoone en ware. Maar *over*heerschend schijnt het sociaal-goede eerst sedert een eeuw te worden. Eerst sedert ongeveer 1800 na Christus wordt over socialisme, communisme niet slechts meer dan oppervlakkig gesproken, ernstig getheoretiseerd, doch er worden ook sindsdien practische proeven genomen. En dus is het nu van belang de beide geheel aan elkander tegenovergestelde richtingen in hunne onvereenigbare tegenstelling te verstaan.

De eene richting, begonnen door Franschen en Engelschen, tot een systeem uitgewerkt door den Duitschen internationalen Jood *Karl Marx*, vormt thans het program der sociaaldemocratie of, wat in wezen 't zelfde is, van 't communisme. Marx en Engels hebben het, 1848, in een „communistisch manifest", vervolgens in groote theorierijke werken uiteengezet. Dit systeem is van bewonderenswaardige consequentie. Het heeft slechts deze eene fout, dat z'n basis, het materialisme, valsch is. Was het materialisme 't ware wezen der wereld, was er slechts materie, stof, geen geest als overheerschend principe, was alle doen en laten der menschen slechts geleid door materiëele motieven, egoïstische oorzaken, was er geen God, geen goed, geen ziel, geen gemoed, geen vrije dappere wil, dan zou Marx gelijk hebben, dan zouden wij allen sociaaldemocraten moeten worden. Want dan moest, zooals Marx heeft voorgerekend, de voortschrijdende

materialisatie der wereld voeren tot kapitalisme eenerzijds en anderzijds tot proletariaat, — alle tusschenliggende standen moesten verdwijnen, er zouden tenslotte slechts eenige weinige uitbuiters overblijven en de groote massa der uitgebuiten. Dat ware dan echter de haast automatische overgang der privaatonderneming in de communistische onderneming, want aan de weinige grootkapitalisten zouden dan vanzelf de teugels ontglippen en deze zouden overgaan in handen der georganiseerde massa.

Men ziet wel: „Marxisme" is slechts consequent doorgedacht kapitalisme, egoïsme, materialisme.

Toen echter tegen het einde der 19e eeuw de reeds meermalen als onvermijdelijk aangekondigde overgang van kapitalisme tot communisme *niet* plaats had, toen de „Verelendungstheorie" en „Krisentheorie" van Marx *niet* in vervulling ging, toen integendeel de positie der arbeiders steeds beter werd, tengevolge van vrijwillige voorziening en ook tengevolge van staatszorg, toen kwam daar de revisionist *Bernstein* en ried zijn Genossen aan 't marxistische program eenigszins te reviseeren, te herzien, omdat het tegenover de werklijkheid toch wat al te erg in gebreke was gebleven; doch ze wilden niet, wijl 't hun meer te doen was om agitatie dan om de waarheid.

Dus geen revisionisme!

De waarheid echter is bij het christelijk socialisme, dat alle heil ziet in de vreeze Gods en de onderhouding van Gods geboden.

Het marxisme is valsch, misleidend, doelloos, wijl de wereld zichzelf toch niet opheft uit de materie, doch wijl ze door God geschapen is, wijl de menschelijke

ziel van nature geschapen is naar Gods gelijkenis, van nature „christelijk" is, d.w.z.: altruïstisch, niet egoïstisch, graag zich wijdend den naaste en der samenleving, graag helpend en heelend.

Deze leer heeft op absolute wijze Christus geopenbaard; — de tegenovergestelde, is ons „geopenbaard" door een goddelooze, een soort antichrist, door *Karl Marx*.

Nu begrijpen wij waarom de sociaaldemocraten zoo schuw zijn van allen godsdienst. Zij weten dat heel hun systeem valsch is, als er een God bestaat, als andere drijfveeren de wereld beheerschen dan slechts het materieele nut, als er andere idealen zijn voor het menschdom, dan louter zinnelijke genietingen, als er, om het met één woord te zeggen, niet slechts een hiermaals doch ook een hiernamaals is. Zij spotten dat de christenen den geloovigen wijzen op een hiernamaals, maar juist dat hiernamaals is de ware, blijvende, eeuwige wereld, van waaruit alleen deze veranderlijke, vergankelijke wereld hier beheerscht kan worden, of verlost uit de klemmen van den nood.

Deze erkentenis der waarheid ligt ten grondslag aan het christelijk socialisme en aan de christelijk sociale partijen in alle landen.

Het schijnt echter dat de Weensche burgemeester *Karl Luëger* 't meest intuïtief, 't meest synthetisch deze waarheid begrepen heeft en ook practisch uitgebeeld in zijn persoon, in zijn partij, in zijn werken.

Terwijl ik deze laatste jaren een boek over Luëger schreef, ging mij pas goed de erkenning op van de grootheid van dezen man. Ik houd hem voor den geniaalsten staatsman der eeuw en bovendien voor een *Apostel* bij Gods genade van het katholieke Christendom. Hij

vereenigde het naïeve, bijna kinderlijke geloof van het echte Weensche volk met de heldhaftigste energie. Hij verdient een „belijder" te heeten, want hij heeft herhaaldelijk, in omstandigheden waar geen ander het waagt zich openlijk uit te spreken, met triomfantelijke rondborstigheid zijn trouw aan Kerk en Paus beleden. Hij heeft al zijne werken door de Kerk laten inzegenen, hij heeft nooit verzuimd de Kerk en het priesterschap te eeren, omdat hij wist en beleed, dat alleen in de religie, in het geloof, de grondslagen der sociaalpolitiek konden liggen. Zijn geloof was het, dat hem met moed, met vast vertrouwen, met blijden zin, met alles overwinnenden humor vervulde en hem door de verschrikkingen eener smartelijke ziekte naar de voleinding voerde.

Uit zijn geloof laat zich ook verklaren zijn instinktmatige afgekeerdheid van de ongeloovige sociaaldemocratie, van wat hij noemde het „Jodensocialisme". Dat was bij hem geen ruw rassen-antisemitisme, doch de erkentenis dat zich hierin het antichristendom belichaamd had. Hij erkende, gelijk menige geestelijke zijner partij, dat het Christendom uit de tegenstelling tot het Jodendom ontstaan was, — zooals reeds Mozes toen hij neerdaalde van den Sinaï, het gouden kalf van het Jodendom moest bestrijden. — Luëger nam echter Joden die, zooals de Apostelen, overtuigde christenen werden, graag op in zijn partij.

De christelijk sociale partij bevindt zich thans in een zware crisis. Haar tegenstanders vieren een schijnoverwinning waaraan zij echter zelf niet gelooven en waar ze ook geen plezier van beleven. Nog steeds is in het voorloopig saamgeflanste Duitsch-Oostenrijksche staatswezen de christelijksociale partij de grootste, zeker

de toekomstrijkste. Tenminste willen wij katholieken haar naar vermogen aan een rijke toekomst helpen. Haar toekomst, haar eenheid, haar succes is een katholiek belang. Is dus ook een belang voor het katholieke Graalprogram.

GOEDE WERKEN

Om het leven waard te zijn, moeten wij het vullen en sieren met goede werken.

De moraal onderscheidt de goede werken in lichamelijke en geestelijke. Maar men kan ze tot in het oneindige onderscheiden. Men kan zeggen dat elke mensch een eigen roeping tot een bijzondere soort van goede werken heeft gekregen en op het goddelijk gebod van zijn geweten verplicht is deze roeping in te volgen. De H. Apostel Paulus heeft dit ten duidelijkste uitgesproken (I Kor. $^{12}/_{28}$). In het organisme der Kerk waarin wij allen Christus lichaam zijn en ledematen, is den eenen het ambt van apostel opgedragen, den tweede dat van profeet, den derde dat van leeraar, verder aan anderen: wondermacht, genaden van geneeskracht, van hulpvermogen, leiding, talen, vertolking.

Zooals men ziet, zijn hier de lichamelijke werken van barmhartigheid, h.e. liefdadigheid, geheel ondergebracht in het volledige systeem der christelijke activiteit. En hiernaar moet men ook aanvullen de uitspraken en

geboden van Jezus in de Evangeliën, die immers niet alles inhouden.

Mij, als geestesarbeider, is bijzonder er aan gelegen, mijn lezers en geestverwanten de noodzakelijkheid der *geestelijke* werken van hulpverschaffing aan te toonen. Aan te toonen, dat niet alles afgedaan is met aalmoezen te geven, met te zorgen voor zieken, armen, ouden, ongelukkigen. Aan te toonen, dat de *zielen* der menschen ook barmhartigheid behoeven en barmhartigheid waard zijn. Ja, dat het Hemelrijk, het Rijk Gods, de Kerk, onze eerste zorg moet zijn. Daarom heeft ook Jezus Judas terechtgewezen toen deze een ideale akt van vereering aan Maria Magdalena wou verwijten als een benadeeling der armen. Armen, zei Jezus, zult ge altijd bij u hebben ; van belang echter is de verkondiging en de roem van 't Evangelie !

Men moet er zich vooral voor hoeden, de door Christus gestichte Kerk alleen maar te beschouwen als een inrichting tot ondersteuning van armen door lichamelijken bijstand. Zeker biedt ook in dit opzicht alleen de H. Kerk, het heil aan, en geen staatssocialisme, geen materieële sociaaldemocratie, geen filantropische vrijmetselarij-organisatie. Wijl juist alleen de Kerk van Christus den arme, den behoeftige ook als een lidmaat van Christus' Lichaam beschouwt en zoo alleen organische, organisatorische resultaten bereiken kan.

De godsdienst, de Sabbath, is er voor de menschen, zegt Jezus ; niet, omgekeerd, de menschen voor den Sabbath. Maar de mensch kan slechts in de religie, in God leven — of sterven ; dat hebben duizenden martelaren bewezen.

Men moet het Christendom, de Kerk nemen zoo als

ze historisch gegeven is, want *er is slechts deze, werkelijk gegeven, zichtbare Kerk.* En deze Kerk is een groote beschavingsinrichting voor de geloovigen; een inrichting om hen te organiseeren, te vormen, te cultiveeren als ranken aan den wijnstok Christi. De Kerk is een wijnberg, een akker, waarin als hoogste product der cultuur het Allerheiligste Sacrament gegeven is, waarin wij allen tot het Hart van Jezus worden opgetrokken, omgevormd tot Zijn broeders, tot Zijn ledematen.

Dáárom moeten door ons de *geestelijke* werken van barmhartigheid even zoo hoog en nog hooger aangeslagen worden, dan de lichamelijke. En daarom moet *het schrijverswerk* (die Schriftstellerei) in zin en geest der Kerk, niet als 'n bijzaak, doch als 'n hoofdzaak gewaardeerd en aanbevolen worden!

Als sedert eenige tientallen van jaren te meniger plaatse sprake was van de inferioriteit der katholieken, dan kwam dat dáárvandaan, dat men de katholieke litteratuur als van minder beteekenis beschouwde. Maar zoo kwam het óók, dat op het tijdstip van de politieke ineenstorting van 1918, de katholieke zaak in Oostenrijk (en Duitschland) niet zoo vertegenwoordigd was als ze had moeten zijn.

Ik voor mij nu, heb, van jongs af aan, uit de aangehaalde woorden van den H. Paulus de overtuiging geput dat ik, met mijne genooten, de roeping heb om op schrijverswijze de goede katholieke werken aan te vullen der anderen: der priesters, der politiekers, der sociale hervormers, enz. — en zoo mogelijk, voor de katholieke wereld een litteratuurgebouw op te richten, waarin zij alles vindt geordend wat ze noodig heeft.

Ik kan en vermag niet anders. Ik heb niet als St.

Paulus, de gave der talen. ik heb ook verscheidene andere gaven slechts in zeer geringen of in géén graad, maar ik heb de gave gekregen, den geest der Kerk te verstaan en naar schrijverstrant uit te werken. Mij over te geven aan het katholieke credo en aan de geboden der Kerk, kost mij geen overwinning, geen strijd, want dit lijkt mij de eenvoudigste zaak ter wereld, de eenig mogelijke, de eenig overtuigende. Zoo is mij ook de schrijversuitwerking dezer overtuiging geen moeite, evenmin als het ademhalen. Ik zou meenen te verstikken, als ik niet op deze wijze de waarheid, goedheid en schoonheid der Kerk kon aanschouwelijk maken. Hoogstens moet ik mij daarbij inhouden, mijn ijver toomen, om voor mijn goede medemenschen niet al te overvloedig, al te fanatiek, al te clericaal en ultramontaansch te lijken. Zij spotten reeds goedmoedig over het „Kralikale = Klerikale", en ik laat het mij gaarne welgevallen.

Alls wat ik geschreven heb, moet, zooals mijn gewetensplicht mij voorschrijft, een bijdrage zijn tot den bouw van die eenige, algemeene, in haar onderdeelen zoo menigvoudige beschaving of *cultuur*, die in de Kerk haar middelpunt heeft, en buiten welke er niets is.

Ik heb verscheidene boeken geschreven, die niet onmiddellijk de Kerk schijnen aan te gaan. Zoo mijn geschiedkundige boeken, die over philosofie, esthetica, over Socrates, Homeros. Doch men zal vinden, dat ze toch allemaal georiënteerd zijn naar het centrum der Kerk, dat ze willen aantoonen hoe alles ter wereld slechts zijn beteekenis heeft door zijn betrekking tot de Kerk. Alles. De schepping der menschen, der natuur, der gesternten, der geesten. Alle geschiedenis van alle

generaties, van de heidensche tijden af, wijst slechts heen naar de volheid der tijden in Christus. Niet slechts Mozes, David en Salomo, doch ook Homeros. Sophokles, Plato, Aristoteles, Julius Cesar, Cicero, enz.; allen hebben slechts, volgens de beschikking der goddelijke Voorzienigheid, naar het Christendom heengewerkt, ter meerdere eere Gods in de Kerk. De Kerk heeft zich al deze hare welvoorbereide, geestelijke schatten, deze hare aardsche en bovenaardsche voorbestemmingen, in eigen schoot verzameld, en al wat sindsdien gebeurd is en nog gebeuren zal, is een verdere uitwerking der christelijke gedachte.

Slechts in het licht der Kerk verstaan wij de antieke philosofie en de antieke kunst, verstaan wij de heidensche godsdiensten: Boedha, Zarathoestra, en verder den Islam. Zonder het licht der Kerk zou het Oude Testament duister zijn, zinledig, ja zelfs antichristelijk, zooals het Jodendom bewijst. Want het Jodendom kan in het Christendom slechts òf zijn hoogste glorie, zijn rechtvaardiging vinden, òf zijn reprobatie.

Ik houd dus de verplichting tot geestelijke werken van barmhartigheid voor minstens even zoo wezenlijk, als die tot lichamelijke goede werken.

De woorden des Zaligmakers moeten opgevat worden in den zin der Kerk. Ze mogen niet uit den geest der Kerk worden uitgerukt, gelijk de ketters dat zoo vaak gedaan hebben. Zoo neemt de Kerk de vermaning van Christus tot de lichamelijke werken op als een op de eerste plaats-stelling, niet als een uitsluiting van de geestelijke werken (Mt. $^{25}/_{34}$).

In dezen zin ook voegt de Apostel (2 Kor, $^{8}/_{7}$), bij de vermaning tot geloof, woord, erkentenis en alle zorgzaamheid,

ook nog de liefdesgaven aan de noodlijdende broeders.

Volgens Thomas v. Aquine komt aan de „doctores" eenzelfde aureool in den hemel toe, als aan de martelaren en maagden.

In mijn eersten jongelingstijd zweefde mij het ideaal voor, geneesheer te worden; maar heel spoedig leek het mij toch belangrijker mij te wijden aan de zielen mijner medemenschen dan aan hun lichamen. Want de lichamen, al worden ze ook 'n keer genezen, sterven toch weg, en het is twijfelachtig of men hun door verlenging van het aardsche leven een wezenlijk voordeel bezorgt. Maar de zielen sterven niet. De zorg die men aan de zielen besteedt, is niet verloren, ze is besteed aan iets wezenlijks.

Men weet niets of slechts weinig van die tijdgenooten van Jezus die Hij genezen heeft, aan wie Hij dus 'n *lichamelijk* werk van barmhartigheid gedaan heeft.

De zeer scherpzinnige katholiek, Léon Bloy, heeft het vermoeden uitgesproken, dat er van die genezenen misschien meer onder de vervolgers dan onder de volgelingen van Jezus geweest zullen zijn. Maar het licht, dat, *géèstelijk* werk van barmhartigheid, Jezus aan de Apostelen gegeven heeft, heeft aan de heele wereld licht, verlossing en het Hemelrijk gebracht.

Dit licht heeft de Apostelen wel niet bewaard voor vervolging, ellende en marteldood, maar het heeft hun de kroon der voleinding verzekerd.

Het communisme der goederen, zooals 't eerst was ingevoerd in de kerk van Jeruzalem, is niet behouden gebleven. Het werd door de algemeene, katholieke Kerk niet vastgehouden, niet tot dogma verklaard. Wel echter stond de Kerk des te vaster op de „gemeenschap

der Heiligen", op de gemeenschap der geesten en zij zag het wezen des Hemelrijks in 't geestelijke.

Zij verkondigde een groote sociale hervorming, maar niet enkel op stoffelijke grondslagen, zooals de marxisten, doch op geestelijke grondslagen: „Zoekt eerst het rijk Gods", het rijk des geestes, de kerkelijke gemeenschap der zielen in God, het bovenwezenlijke brood der engelen; het andere zal u dan vanzelf, als een gevolg hiervan, toegeworpen worden.

Want de mensch leeft vóór alles uit den geest, van het woord Gods, van zijn evenbeeldschap Gods, van verstand, wil, inzicht. En hij leeft in den geest van door te sterven te verrijzen tot een hooger, tot het eigenlijke, het eeuwige leven. Dat is zijn doel, dat is 't wat hij vóór alles bereiken moet en kan, door de van God gestichte Kerk met hare sacramenten.

Ik leg dáárom zoo den nadruk op deze dingen, wijl dit in den tegenwoordigen tijd niet overbodig schijnt. Ik heb van oudsher hier een leegte gezien in onze tegenwoordige, katholieke strevingen en met alle energie, misschien zelfs met eenzijdigheid, mij toegelegd op 't vullen dezer leegte.

IV

OOSTENRIJKSCHE

HET KATHOLIEKE KARAKTER VAN WEENEN

De meeste buitenlanders zullen het niet goed begrijpen en dan ook niet erkennen, dat wij Weeners ons bewust zijn van een eigen katholieke zending, welke niet te vergelijken is met die van andere, even goede of nog betere, katholieken.

Maar toch heeft juist het Eucharistisch Congres te Weenen in het jaar 1912, dus kort voor den wereldoorlog, bewezen, dat deze sedert jaren in zoovele andere steden schitterend en zegenrijk gevierde manifestatie van katholiek geloofsleven, nergens zoo indrukwekkend kon plaatsvinden als in Weenen, de stad met het katholieke Vorstenhuis, met het katholieke stadsbestuur, de hoofdstad van een bijna totaal katholieke mogendheid. Dat hebben alle buitenlandsche deelnemers, met den Pauselijken

vertegenwoordiger voorop, erkend. Op zulk een officieele, door staat en stad erkende, wijze als te Weenen kon dit Eucharistisch feest noch te Rome noch te Parijs noch elders zoo ongestoord en rustig gehouden worden. Zelfs liberalen en halfjoden hebben er het hunne toe bijgedragen, meegesleept door den geest der plaats, der bevolking, der katholieke traditie.

Ongetwijfeld, in den tegenwoordigen tijd, na den oorlog, nu de katholieke meerderheid van het stadsbestuur verdwenen is, nu de katholieke dynastie is verdreven, zou een Eucharistisch Congres op zulke wijze niet meer mogelijk zijn. Maar dit bewijst slechts, dat de ontknooping van den wereldoorlog een ontzettende nederlaag van het katholieke gedachten-leven beteekende. Door den wereldoorlog zijn katholieke bolwerken tot een ruïne gemaakt: de Christelijk-sociale partij van Oostenrijk en het grootendeels katholieke Centrum van het Duitsche rijk.

Ik heb den indruk dat dientengevolge het Pausschap tegenwoordig, meer dan ooit vóór den oorlog, hulpeloos ervoor staat; want ik zou niet weten in welk der „overwinnende" landen het eenige vergoeding voor genoemd verlies zou hebben gevonden. Wij herinneren ons dat de vredesvermaningen des Pausen gedurende den oorlog door Oostenrijk en Duitschland met eerbied en voorkomendheid zijn ontvangen, niet aldus door de regeeringen der Entente.

Maar vooral hecht ik er aan, historisch te bewijzen, hoe het kwam dat Weenen een zoo eminente burcht van het Katholicisme is geworden. Ik herhaal, dat hebben niet de Weensche Katholieken gedaan, die niet beter zijn dan andere, maar dat kwam voort uit de zending, welke God aan deze stad geliefde op te leggen.

Eeuwenlang werd te Weenen de wereld-historische gedachte van het „Heilige Roomsche Rijk der Duitsche natie" gekoesterd, een rijk, dat sedert Karel den Groote in zeer bijzonder verband stond met de Kerk en het Pausschap. Men twist er over, of Karel de Groote een Duitscher of een Franschman was; dit eene is zeker, dat het Roomsche Keizerschap hetwelk door den Roomschen Paus werd verleend, bevestigd en gewijd, slechts met het Duitsche Koningsschap blijvend was verbonden, met de Duitsche opvolgers van Karel den Groote, niet met de Fransche opvolgers. En ook dit is zeker, dat pas door den overgang van het Duitsche Koningsschap en het Roomsche Keizersschap op de Habsburgers, deze waardigheid werd geconsolideerd.

Ik heb het eerst er de aandacht op gevestigd hoe Rudolf von Habsburg, de vrome vereerder der H. Eucharistie, een eind heeft gemaakt aan den langdurigen strijd tusschen Keizersschap en Pausschap, en zich een onvoorwaardelijk trouwe zoon der Kerk toonde. Evenzoo is het opmerkelijk, dat de Weensche universiteit, welke in 1365 door den Habsburger Rudolf werd gesticht, zich meer aan de zijde van Rome plaatste dan Parijs en Praag, en daarom ook meer de gunst van den Paus genoot. Maximiliaan I, wiens godsvrucht tot de H. Eucharistie Calderon in een „Auto sacramentale" verheerlijkte, had zich zelfs vertrouwd gemaakt met de gedachte om, als weduwnaar, het Pausschap met zijn Keizerschap te verbinden.

In alle geval ging in de 16e eeuw hoofdzakelijk van het Oostenrijksche huis het verweer tegen de Luthersche dwaling uit. Slechts Weenen kon toenmaals de geeste-

lijke vorsten van het Duitsche rijk voor de Kerk behouden met hulp van de Spaansche linie der Habsburgers en van de verwante Beiersche keurvorsten.

Als een held, een belijder, ja haast als een martelaar gedroeg zich daarbij Keizer Ferdinand II, die liever bereid was zijn landen te verliezen dan aan het Lutheranisme concessies te doen. Zoo heeft hij dan ook in den 30-jarigen oorlog, in Midden-Europa, voor de Kerk gered wat te redden was. Zijn opvolger Leopold I heeft vervolgens, in bond met den Paus en met Venetië, het Turksche gevaar van Midden-Europa afgeweerd.

In dien tijd was het katholieke Frankrijk zeer sterk besmet met het Gallicanisme en Jansenisme en stond het in verbinding met Duitsche protestanten en Turken.

Maar men zegt, dat Jozef II de schuld is van het Josefinisme. Neen, de z.g. „Aufklärung" was toendertijd vanuit Engeland over Frankrijk in de heele wereld verspreid door Voltaire. Ik heb ook in mijn „Oesterreichische Geschichte" aangetoond, dat Jozef II, evenals zijn moeder Maria Theresia, een oprecht geloovig katholiek was, die zijn best deed de Kerk te beschermen tegen de „Aufklärer", de ongeloovigen, de deïsten, en vooral tegen de verwereldlijkte geestelijkheid, die naar seculariseering of zelfs protestantiseering verlangde. Men mag den streng geloovigen Jozef II niet gelijkstellen met den volkomen ongeloovigen Frederik II van Pruisen.

Het is een aantrekkelijke taak, na te gaan, hoe in Weenen sedert den tijd van Canisius, in alle lagen der maatschappij, aan het hof, bij den adel, de geestelijkheid, de gilden, geslachten lang, een opgewekt katho-

liek leven heerschte. De „eerste Duitsche Jezuiet," was een Nederlander, en steeds trok Weenen van alle kanten groote predikers of bekeerlingen naar zich toe, die van hier uit hun vruchtbaren werkkring begonnen. Niet al hun namen zijn zoo algemeen bekend als die van den ernstigen geest van klassieken stempel Abraham a Sancta Clara. De liederen van den Jezuiet Denis uit den tijd van Maria Theresia worden nog tegenwoordig in onze kerken gezongen en ik zelf heb er vaak de hoogste gevoelens aan te danken. Nog krachtiger leefde de katholieke gedachte op in het begin van de 19e eeuw, met den grooten Weenschen Apostel, den Heiligen Clemens Maria Hofbauer, den vriend en vader der Duitsche romantiek. Maar de revolutie van het jaar 1848, welke ook aan de Kerk de vrijheid van vereeniging bracht, gaf tevens de mogelijkheid van een opgewekt organisatieleven. En zoo ontstonden twee opmerkenswaardige katholieke verschijnselen; het Christelijke socialisme van Dr. Karl Luëger en de letterkundige „Gralbund" met het Graalprogram der romantiek en de katholieke kunstopvatting.

Wij katholieke Weeners mogen nog zoo bescheiden zijn en ons zelven geen enkele verdienste toeschrijven, ja ons gaarne voor andere schitterende sterren aan het firmament der katholieke Kerk deemoedig buigen; maar wanneer wij niet onnutte knechten willen zijn, dan moeten wij toch ter eere Gods erkennen, dat Hij ons hier te Weenen een arbeidsveld heeft aangewezen dat zoowel in politiek, sociaal, als litterair opzicht, bijzonder vruchtbaar is en dat ons nog veel belooft, wanneer wij ooit de vreeselijke crisis en de catastrophe van den tegenwoordigen tijd zullen hebben overwonnen.

Zeker staat tegenover veel lichtpunten ook veel schaduw. Steeds doemen in de nabijheid van de rots der Kerk de gruwelijke hellepoorten op. Op het geestelijk slagveld dezer aarde zijn punten, waar alles schijnt te dringen tot overwinning of nederlaag. Weenen is zulk een punt: het leven aldaar is niet altijd behagelijk.

Weenen is volstrekt geen Phaeakenstad! De tegenstellingen botsen er ruw en pijnlijk tegen elkander. Ieder oogenblik kan den strijder de zege of den ondergang brengen.

Ik geloof dat men dit begint in te zien. Weenen is voor de wereld, voor de katholieke wereld, in zijn ellendigen en bijna wanhopigen toestand, gewichtiger en dierbaarder geworden dan sedert langen tijd; misschien even gewichtig als toen de Christenen van alle streken hierheen kwamen om tegen de Turken dit gewichtigste bolwerk van het katholieke Christendom te helpen verdedigen.

ONZE VOLKSAARD IN HET LICHT VAN HET KATHOLICISME [1])

Meermalen heb ik in mijn *„Kulturstudiën"* uiteengezet, hoe onze christelijke cultuur, behalve op het *christelijk* element, ook nog berust op elementen van de *klassieke schoonheid* en van den volksaard. Ik wil dit in de eerste plaats aantoonen voor onzen volksaard waaraan ik, sinds genoemd werk, nog menig geschrift gewijd heb.

Het is altijd het wezenlijke streven van het Christendom, van de katholieke Kerk geweest, zich het *volk* aan te trekken. Deze openbaring, dat het heil van 't volk , het hoofddoel van het Christendom is, hoort men reeds in 't *Magnificat* van de Moeder Gods en in 't *„Benedictus"* van den priester Zacharias. Daar werd uitdrukkelijk het volk Israel's bedoeld boven alle andere volkeren. Maar zooals wij weten, heeft zich

[1]) Zie voor dit opstel — en trouwens voor alle andere — de beschouwingen welke verderop in het boek volgen. Wij willen niet enkel van Kralik laten zien wat ons persoonlijk bevalt, wij willen hem laten zien zooals hij is.

juist dit volk het hardnekkigst voor het Christendom gesloten. Reeds toen Mozes met de geboden Gods van den Sinaï afdaalde, danste het Jodenvolk al echt karakteristiek om het gouden kalf. Jezus zelf, de martelaar Stefanus, later Paulus, getuigen het, hoe het Jodenvolk zich altijd vijandig gekeerd heeft tegen alle van God gezonden profeten. Mozes, de profeten, het Christendom zijn wel uit het Jodendom der menschheid als openbaring gegeven, maar in tegenstelling tot datzelfde Jodendom.

De H. Petrus heeft, en dit gewis op goddelijke ingeving, zijn leerstoel niet te Jerusalem opgeslagen, maar te Rome.

Zoo ging het Christendom van de Joden over op de Grieken en Romeinen, op het volk van heidensche tradities, op het volk van 't platonisme en van Aristoteles. De eerste christelijke apologeten hebben dit dan ook sterk doen uitkomen.

Ongetwijfeld bestond er in de Romeinsche wereldmonarchie een, door de Voorzienigheid van den beginne af voorbereide, samenhang tusschen de Christelijke openbaring en de klassieke cultuur, tusschen Kerk en Keizerschap. Dat kwam bijzonder uit sedert het Christendom onder Constantijn staatsgodsdienst werd. (Het jubileum van deze groote gebeurtenis hebben wij in 1913 kerkelijk gevierd).

Toen het Romeinsche wereldvolk ontaardde, het Romeinsche wereldrijk ineenzonk, traden Germaansche volkeren als opvolgers op, terwijl zij van de Romeinen en Grieken het Christendom aannamen. Maar reeds vanaf de Kimbren en Teutonen van Julius Caesar, waren voortrukkende of voortdringende Germanen in

het Romeinsche rijk doorgedrongen. Langsamerhand was zoo het Romeinsche leger van de hoogste rangen af Germaansch geworden. De volksverhuizing was niet meer dan een merkbare stoot in dit voorwaarts-dringen. In elk geval waren er, na de ineenstorting van het West-Romeinsche rijk, Germaansche nederzettingen over geheel Europa. De Franken vestigden in Gallië het naar hun volksnaam ook nu nog in Duitschland geheeten *Frankrijk*. De neder-Saksische Angelen van de Noordzee het naar hen genoemde *Engeland*. De *Westgothen* vestigden hun rijk in Spanje, de *Longobarden* in Italië, waar tot heden de Longobardische „ijzeren kroon" nog het heiligdom van het Italiaansche koningschap uitmaakt.

Germanen stichtten de rijken van Zweden, Noorwegen en Denemarken en van daaruit het Russische en Oekraïnische rijk van de Waräger (Noormannen), en zoo verder.

Niet overal handhaafden zich de Duitsche of Germaansche dialekten van de eigenlijke grondvesters. De Franken, de Westgothen, de Longobarden namen de naar den volksmond wat omgevormde Romeinsche volkstaal van hun onderdanen aan en zoo ontstonden de Fransche, de Spaansche en de Italiaansche talen. Daarnaast bleven de Duitsche of Germaansche talen tot heden toe voortbestaan in het eigenlijke Germanië, in Holland, Engeland, de Scandinavische landen en Amerika.

Het behoort nu (en dat kan ik niet genoeg herhalen) tot de feiten der kerkelijke, zoowel als der profane geschiedenis, dat uit een heel bijzonder verbond van het pausdom en het Duitsche koningschap, de instelling ontstond van het *heilige Roomsche rijk der Duitsche*

natie. Dat kwam blijkbaar daaruit voort, dat Karel de Groote (en zijn voorvader) den Paus zijn kerkelijken staat in vast bezit gaf en deze daarom den tot keizer gekroonden koning als protector (patricius) van den kerkelijken staat erkende. En het is ook opmerkelijk, dat deze verhouding niet op West-Frankrijk overging, maar op het eigenlijke Duitsche rijk vanaf den tijd der Otto's tot keizer Frans van Oostenrijk in 1806.

Aan deze verhouding deed de omstandigheid niets af, dat de helft van het Duitsche volk van de katholieke Kerk afviel; de andere helft bleef toch katholiek, en katholiek bleef ook de gekozen keizer. Ook de Spaansche linie van het huis Habsburg, al was zij de eerstgeborene, tornde niet aan dat Duitsche voorrecht.

Vergeefs poogde de koning van Frankrijk 'n paar maal de plaats in te nemen van den Duitschen koning. Dat hem zulks niet gelukte, is des te merkwaardiger, daar toch zijn „allerchristelijkste majesteit", naar men zou meenen, welwillende tegemoetkoming verdiende van den kant des Pausen.

Zeker, Frankrijk was door den doop van Clovis een beslissende factor in het organisme der christelijke staten geworden. Evenzoo voortreffelijk waren Frankrijk's verdiensten in de kruistochten. Maar dat alles schijnt toch niet beslissend geweest te zijn. Het schijnt, dat de pausen de geschillen met eenige der Duitsche keizers voor minder gevaarlijk hielden, dan de oppositie, die zij telkens van Fransche zijde te verduren hadden. Hier zij herinnerd aan den strijd van Filips den Schoone met Bonifacius den VIIIe, aan de opheffing van de orde der Tempeliers, waardoor de verdienste der kruistochten veel werd te niet gedaan.

Het Calvinisme is ontegenzeggelijk even zoo goed 'n Fransch product, als het Lutheranisme 'n Duitsch.

Of nu al het Calvinisme bijna geheel uit Frankrijk verdreven werd, zijn geest bleef toch als *Gallicanisme* en *Jansenisme* in de Fransche Kerk en politiek bestaan en werkte daar haast nog verderflijker dan het Lutherdom in Duitschland, gelijk ons de geschiedenis der laatste eeuwen vóór de groote revolutie leert. Want in Duitschland geraakte het katholicisme in de 17e en 19e eeuw tot grooter bloei. En juist in dien tijd, dat in het Duitsche rijk het katholieke Centrum hoofdzakelijk als de machtigste katholieke partij der wereld bloeide en in Oostenrijk de even zoo katholieke partij der christelijk-socialen, werd in Frankrijk de organisatie der katholieke Kerk haast geheel en al verstoord en werden alle religieuse Congregaties verdreven.

Léon Bloy noemt Frankrijk wel het rijk Gods; het land van de Moeder Gods, dat alleen onder alle landen verdient gelukkig te zijn (Sueur de Sang bladz. 15). Frankrijk is het eerste der volkeren en de andere moeten het zich tot eer rekenen, als hun wordt toegelaten het brood zijner honden te eten.

Deze wijze van uitdrukking heet in de rethoriek hyperbole of paradoxe. De overdrijving is nog zooveel te grooter, wijl Bloy, op vele plaatsen, naar waarheid vertelt, dat in de streek, waar hij verbleef, bijna niemand van dat volk Gods, behalve hij en zijn familie, Zondags naar de Mis ging. Ik critiseer niet, ik wijs niet terecht, ik zoek slechts te leeren, ik voeg slechts de mij geboden feiten te samen.

Als het waar is, wat het Evangelie zegt, dat het Christendom aan het *volk* het heil moet brengen, dan

is even zoo min een Kerk zonder volk, als een volk zonder Kerk te verkiezen. Ik zeg dit zonder eenige toespeling op Duitschers of Franschen, maar voor alle volkeren en voor de heele Kerk. Ik zeg dit, wijl ik mij slechts dáár 'n gezond volkswezen denken kan, waar het volk aan de Kerk hangt. Dat is immers, zooals ook protestanten toegeven, de kracht der *katholieke Kerk;* zij verheft het wezen van 'n volk door hare kerkelijke principen. Katholiek zijn is ook populair zijn. Een Kerkvader zegt, het Christendom heeft elken boer tot filosoof gemaakt. In deze uitspraak ligt hetzelfde, ligt de overtuiging, dat volk en Kerk bijeen hooren. Door de Kerk en haren catechismus, neemt het volk deel aan de hoogste metaphysische ideëen.

Door hare vijandelijkheid tegen den godsdienst, wordt de sociaal-democratie ook het volk vijandig. Zij verhindert daardoor de ontwikkeling van den eigenlijken volksaard; zij verhindert dat een volk zich organiseert en zich vormt, dat het zich opwerkt tot de hoogste menschelijke beschaving. Zij ontneemt aan het volk al wat het waardevols heeft, en geeft en belooft het al wat waardeloos is. Zij ontneemt het het eeuwige, 't onsterfelijke, zij belooft het 't vergankelijke, het doode.

Ik weet niet, hoe het in andere landen is, maar voor ons Weensch, ons Oostenrijksch volk, heb ik goede hoop, wijl het, trots alle afdwaling, een naïeve vroomheid bewaard heeft.

Ik zie de kerken gevuld, ik zie het menigvuldig ontvangen der Sacramenten, ik zie druk bezoek bij alle bijzondere godsdienstoefeningen, in de kerken van Weenen zoowel als bij bedevaarten: Mariazell, Maria-Lanzendorf en zoo meer.

Ik ben bezig een nieuw boek te schrijven *Das heilige Oesterreich*". Daarin wil ik, van de vroegste tijden af tot heden ten dage toe, chronologisch samenvatten, al het heilige en geestelijke wat onze volksaard, onze staat gesticht heeft en dat waaraan die volksaard heeft wijding gegeven.

Want iedere staat, iedere nationaliteit berust op zijn heilige tradities, op zijn groote heiligen, op zijn vrome Godsvereering, op het levendig bewustzijn van een *heilige zending*, dien God aan het land en aan het volk door een rij van heilige personen heeft opgedragen. En in deze zending (Bloy moge 't mij vergeven) zijn *alle naties* evenzeer geliefde en evenwaardige kinderen en dienaren Gods.

DE OOSTENRIJKSCHE IDEE

De Goddelijke Voorzienigheid deed mij in Oostenrijk geboren worden en droeg mij daardoor een bepaalde zending op. Van mijn geboorteplaats in het Bohemer Woud, kwam ik reeds als kind naar Linz aan den Donau en vandaar in mijn studententijd naar Weenen. Een studieverblijf aan universiteiten in het Duitsche Rijk kon mij niet vervreemden van het Oostenrijksche vaderland. Steeds inniger ontwikkelde zich in mij *„das Heimatsbewusztsein"*.

In de eerste plaats als dichterlijk onderwerp voor een omvangrijke patriotische poëzie. In dien geest zijn vele van de lyrische gedichten mijner eerste bundels opgevat, maar ook de drama's „De Turken voor Weenen" 1883, „Maximiliaan, de laatste ridder" 1885 en 1912, „Keizer Karel V" 1913, de overzetting van Emikels Fürstenbuch uit Oostenrijk, 1893, de overzetting van het volkstooneelspel van Doctor Faust, 1895, de overzetting naar de Duitsch-Oostenrijksche „Puppenspielen", 1883, de gedeeltelijk naar de volks-

en soldatenliederen van dien tijd bewerkte romancencyclus van Prins Eugenius, het drama „Keizer Marcus Aurelius in Weenen" 1897, naar een Weensche legende, de bewerking van Calderon's Sacramentsspel „De Roem van Oostenrijk" 1898, het kleine feestspel „Het Keizerfeest" 1898. Ook mijn zesdeelig „Deutsches Götter- und Heldenbuch" 1900—1903, berust op de bewerking van de Oostenrijksche heldensage, het Oostenrijksche Nibelungenlied en de Dietrichliederen. In de vier deelen van mijn Kulturstudien, 1900—1907, zijn vooral Oostenrijksche vraagstukken behandeld. In mijn „Weihelieder und Festgedichte" 1901, is bijeengebracht, wat ik bij gelegenheid van Oostenrijksche feesten gedicht en verklankt heb. Voor de Oostenrijksche meisjes was bestemd mijn feestspel „Medelika" 1904; „Het Leven van den H. Leopold" 1905, behandelde een Oostenrijkschen vorst en Heilige; „Das Veilchenfest zu Wien" 1905, beeldde uit, in dramatische handeling, de geschiedenis van een minnezanger; „Das Donaugold des H. Severin" 1906, was een bewerking voor het tooneel van een heiligenfiguur uit de voorgeschiedenis van Oostenrijk, verbonden met de heldensage; „Die Gralsage" 1907, hield rekening met toepassingen op Oostenrijk; „Die Rettung der Heimat" 1907, was een verkorte bewerking van „De Turken voor Weenen", bestemd voor openluchtvoorstellingen.

De zeven drama's over de Fransche revolutie en de revolutie-oorlogen, 1790—1815, zijn geschreven rondom de personen van Marie Antoinette, Maria Louisa, keizer Frans, rondom een Oostenrijkschen held als Andreas Hofer, de Oostenrijksche meesters Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Grillparzer e.a., rondom de lot-

gevallen van het Oostenrijksche vaderland. In den bundel „Hundert Heimaterzählungen aus alter und aus neuerer Zeit", fantaseerde ik over historisch-romantische onderwerpen uit de eigen vaderlandsche geschiedenis en sagen (2 dln.).

Een periode van zuiver historischen arbeid begon voor mij met het jaar 1912, waarin verscheen de Geschiedenis van Weenen, de Keizerstad, en haar cultuur; daarop volgde in 1913 de Geschiedenis van Oostenrijk in verschillende edities, en het mij door de stad Weenen opgedragen „Festschrift für die Befreiungskriege 1813—1913". Gedurende den wereldoorlog begon de publicatie van mijn uitgebreide „Allgemeine Geschichte der neuesten Zeit" (5 dln.), waarin Oostenrijk meer in het bijzonder in oogenschouw genomen is. Verder verschenen het eerste deel van een „Geschichte des Weltkriegs", de verzamelde oorlogsopstellen „Vom Weltkrieg zum Weltbund", „Historische Studiën," „Die Oesterreichische Kaiserkrone", „Die neue Staatenordnung im organischen Aufbau", eenige brochures over „Der Beruf Oesterreichs", over Hongarije, over Polen, „Das Buch vom Kaiser Karl", talrijke, verspreide artikelen in de „Reichspost" en in „Das Neue Reich"; maar vooral het deeltje „Entdeckungsgeschichte des Oesterreichischen Staatsgedankens".

Ik deel dit alles mede, om aan te toonen, dat ik mij de uitvoering van de mij door God voorgeschreven taak niet gemakkelijk gemaakt heb. Want zooals God aan iedere generatie in de geschiedenis de haar eigen zending toegewezen heeft, zoo heeft Hij ook iets bestemd voor elk volk, elk land der wereld. God heeft met den vinger van zijn rechterhand, bij de schepping, aan elken

staat zijn geografischen omtrek gegeven en hem daarmee de fundamenteele wet voor zijn ontwikkeling en bestemming voorgeschreven, als in de twee Tafelen van Mozes. Het Oostenrijksche vraagstuk is een gevolg van de aardrijkskundige structuur van Middel-Europa en Zuid-Oost-Europa. Middel-Europa vormt, zooals de geografen zeggen, het dak van Europa, dat eenerzijds naar het noordwesten, anderzijds naar het zuidoosten afhelt. Daarmee is aan den eenen kant Duitschland, aan den anderen kant Oostenrijk aangewezen. Bovendien heeft God, overeenkomstig de ligging van Oostenrijk, hierheen een veelheid van volkeren gevoerd, die Hij bestemd heeft om hier vreedzaam met elkander hun levensweg te vinden. Wij treffen deze verhoudingen aan sedert het begin der geschiedenis: eerst de Marcomannen, Jazygen, Daciërs; dan de Oost Gothen, Longobarden, Hunnen, Avaren, Slaven; vervolgens de Magyaren; voortdurende verhuizingen en nederzettingen, onophoudelijke botsingen met het Oosten, ook geestelijke aanraking met de Romeinsche en Byzantijnsche cultuur en Kerk. Herhaaldelijk valt het oog op pogingen om hier een grootmogendheid te stichten: Marbod, Atilla, Theoderik, Alboïn, Samo, Swatopluk, Karel de Groote, de Babenbergers, de H. Stefanus, de Premysliden, Ottocar vooral, de Habsburgers, Matthias Korvinus. Tenslotte is, tengevolge van kruis-huwelijken in 1526, de Oostenrijk-Hongaarsche monarchie gevormd, toen de Aartshertog van Oostenrijk tevens koning van Bohemen en Hongarije werd en door de Roomsch-Duitsche keizerskroon aan deze staatsorganisatie een onvergelijkelijken glans bijbracht.

Maar het waren niet alleen de huwelijken, het waren

evenmin de veroveringen, welke deze monarchie grondden en bevestigden. Want vele huwelijken, vele erfenissen, bijv. de Spaansche en de Bourgondische, hadden geen blijvende gevolgen. Vele veroveringen gingen verloren. Alleen datgene bleef bijeen, wat *van nature* bijeen hoorde. Een Hongarije, een Bohemen, konden op den duur hun zelfstandigheid niet handhaven, zij waren voor hun verdediging, voor hun beschavingsverkeer, op elkander aangewezen. Zij moesten zelf den stevigen band wenschen van een Pragmatieke Sanctie, zooals deze 1712—1722 wederzijds bekrachtigd werd. Ook de grootere zelfstandigheid der Duitsch-Oostenrijksche landen ten opzichte van het Duitsche Rijk volgde uit de historische ontwikkeling in het Zuid-Oosten, reeds sedert de privilegiën van Frederik Barbarossa voor Oostenrijk, 1156.

Herhaaldelijk werd de Oostenrijksche Staat, inwendig en van buiten af, op de proef gesteld. Het ontbrak evenmin aan binnenlandsche moeilijkheden onder de volkeren, als aan strijd tegen buitenlandsche, op verovering beluste, vijanden. Zoo in den tijd van Prins Eugenius, in de periode na het uitsterven van de mannelijke linie der Habsburgers, 1740, in het tijdvak van Napoleon. Hetgeen wij thans na den wereldoorlog beleven, dit ineenzinken van Oostenrijk heeft zijn analogiën door alle tijden heen gehad. Daarover nu reeds het eindoordeel uit te spreken, zou even voorbarig zijn als een oordeel over Oostenrijksch lot onmiddellijk na het uitsterven der Babenberger en na de andere rampen. Er is reeds eenmaal een interregnum van den Tsech Ottocar in Oostenrijk geweest; Oostenrijk heeft Bohemen al eens tijdelijk verloren in den dertigjarigen

oorlog, Hongarije in 1849, de kustlanden van de Adriatische zee in 1809.

Het is merkwaardig en opvallend, dat de tegenwoordige crisis over Oostenrijk intrad, terstond nadat de Oostenrijksche idee kras op de proef gesteld was, nadat de volkeren der Donau-monarchie meer dan vier jaar lang, trouw en eensgezind, den eenheidsstaat verdedigd en herhaaldelijk hun loyaliteit bewezen hadden. Nog wonderlijker is het, dat de catastrofe intrad, juist nadat, sedert ongeveer tien jaar, een schitterende eensgezindheid van de historici, aardrijkskundigen, ethnografen, politici van alle partijen, ook de sociaal-democraten (Renner), zich scheen te vestigen, waardoor de redelijkheid en noodzakelijkheid van de Oostenrijksche idee wetenschappelijk en practisch bewezen werd.

Ik zie derhalve in de tegenwoordige verbrokkeling van Oostenrijk slechts een sterke afwijking naar links, een gevolg van de voorafgaande overhelling naar rechts, waarop weer een reactie in de tegenovergestelde richting zal volgen. — Men heeft zooveel over den Volkenbond geredeneerd. Ja, hoe zal een algemeene volkenbond mogelijk blijken, wanneer niet eens de volkeren, welke van nature op elkander aangewezen zijn, eensgezind kunnen wezen? Een volkenbond moet niet mechanisch, maar organisch gevormd worden, op den grondslag van organische kernen der organisatie. Zulk een kern is in elk geval Oostenrijk geweest en zal het ook in den vervolge zijn. Stellig niet in den ouden vorm; maar reeds in Luëger's tijd hebben onze Christelijk-socialen gesproken van een nieuw Oostenrijk, een Groot-Oostenrijk, namelijk het Federatieve Oostenrijk der Vereenigde Oost-Staten van Europa. Naar

mijne meening hebben zij toen reeds juist gezien.

Van oudsher was *de katholieke Kerk* een band voor de Oostenrijksche landen en volkeren. Men heeft *Mariazell* in Stiermarken terecht het Maria-heiligdom van het rijk genoemd, omdat sedert eeuwen Duitschers, Slaven, Magyaren, enz. uit de geheele monarchie, hier een middelpunt van genade vereerden en in ontelbare bedevaarten bezochten. Het Oostenrijksche vraagstuk hangt ook in andere opzichten met de godsdienstkwestie samen. Oostenrijk heeft de Kerk noodig, de Kerk heeft Oostenrijk noodig. Omdat de heele wereld dit gevoelt, heeft men in den wereldoorlog het Vaticaan verdacht gemaakt vanwege bijzondere sympathiën voor Oostenrijk. In elk geval stond de verbrokkeling van het katholieke Oostenrijk vooraan op het programma van de vrijmetselarij. Er is veel over den invloed van de vrijmetselarij op het uitbreken en den afloop van den wereldoorlog geschreven. De ineenzinking van Oostenrijk zou een duurzame overwinning van de loge zijn.

NOSTRA MAXIMA CULPA

Als mijn Engelbewaarder, of mijn geweten, mij zeide, dat ik schuldig was aan den wereldoorlog, wijl ik, met zoo vele anderen, voor God niet als rechtvaardig bevonden was, wijl ik door mijn gebeden en goede werken de weegschaal der hemelsche gerechtigheid toch niet tot ons voordeel liet doorslaan, dan zou ik in schuldbewustzijn op mijn borst kloppen en met volle overtuiging zeggen: mea culpa, mea maxima culpa!

Dat zou geen frase zijn; want ik ben er vast van overtuigd dat het leven van elken afzonderlijken mensch, man of vrouw, mede bijdraagt tot de ontwikkeling der wereldgeschiedenis.

Zoo worden immers ook de groote veldslagen beslist door het gedrag der afzonderlijke soldaten. De veldheer kan een algemeen plan opmaken, hij kan het echter niet alleen ten uitvoer brengen; daartoe komt het aan op elken afzonderlijken man.

De heele toekomst, het morgen, berust op wat alle menschen heden doen. Elke handeling, ja elk woord,

elke gedachte heeft zijn uitwerking op de omgeving. Als een steen die valt in het water en het water in steeds wijdere kringen beroert.

Zeker, God werkt daar vóór alles, God werkt in alles en ook de goede en de booze geesten werken. Doch zij werken slechts op ons en door ons.

Alle heiligen, alle afgestorvenen werken nog door onze gebeden tot en voor hen, door onze herinnering aan hen.

En dus komt terecht de strenge vraag: Heeft ieder steeds zijn plicht gedaan? Heeft ieder, door goed doen, spreken, denken, goede wegen gebaand, of is hij dwaalwegen ingeslagen? En dan is er wel geen enkele geheel onschuldige onder de menschen. Want wie is geheel rechtvaardig tegenover Gods gerechtigheid?

Zoo derhalve erken ik mij en ons allen schuldig voor de rechtbank van 't *geweten*. Als echter iemand ons Oostenrijkers en Duitschers voor de rechtbank der *geschiedenis* wil dagen, om ons daar ten laste te leggen dat wij alleen schuldig zijn aan het uitbreken van den wereldoorlog, dan zeg ik met het mij wèlverworven historische feitenbegrip: Nee, dat is niet zoo!

Ik mag mij toch wel aan eenig oordeel wagen, want ik heb sedert een tiental jaren, door Gods beschikking, tegen mijn eigen bedoeling in, ingaande op geheel wonderbare of zonderlinge, op eigenaardige aansporing, bijna allen anderen litterairen arbeid op zij gezet om de geschiedenis te schrijven van Oostenrijk en van Weenen, vooral echter de algemeene geschiedenis der laatste tijden: van 1815 tot 1918, in uitvoerige, uit de bronnen saamgestelde verhandelingen. — Zonder onbescheiden te zijn, kan ik zeggen dat weinig anderen zoo goed in de gelegenheid geweest zijn, de geschiedenis van de

laatste eeuw zoo nauwkeurig, zoo overzichtelijk te leeren kennen, als ik door mijne van de Voorzienigheid, juist op het goede oogenblik, opgelegde historische studies. Deze opgaaf bereikte mij namelijk juist op dat oogenblik, toen ik, door beëindiging van den katholieken litteratuurstrijd, vrij werd om naar nieuwe problemen uit te zien, — wijl ik mijn poëtische werkzaamheid zóó tamelijk wel had afgesloten.

Wat is nu eigenlijk de kern der nieuwste wereldgeschiedenis sedert de nederlaag van Napoleon en der revolutie?

Het is de poging om, door een pentarchie (regeering van vijf) der groote mogendheden, een statenbond, een soort heilige alliantie op te richten, waarin de weer ontwaakte christelijke ideëen de revolutionnaire ideëen van Frankrijk, tot weldaad voor 't menschdom, eronder zouden houden.

De idee der heptarchie (regeering van zeven), met haar monarchen-congressen, ministers-congressen, gezantenconferenties, was door Metternich naar staatsmanstrant uitgewerkt geworden. Een internationale politie zou elke vredesbreuk, elke nieuwe revolutie onmogelijk maken. Nu viel het echter niet zoo licht de revolutionnaire en imperialistische denkbeelden van Frankrijk te smoren, nadat ze eenmaal een zoo grooten wereldbrand hadden doen uitlaaien. Dit bleek door de van Parijs uitgaande revoluties van 1830, 1848, en door den communistenopstand van 1871, met hun invloed over de heele wereld, op beide globehelften. Het bleek echter ook uit het vóórtdurende streven van Frankrijk om de nederlagen van 1813 tot 1815 te wreken.

Het is een dwaling, te meenen, dat Frankrijk slechts Elzas-Lotharingen wilde. De Franschen hebben altijd den Rijngrens gewild, wijl Caesar den Rijn als grens van Gallië verklaard had!

Daarom heeft Lodewijk XIV naar den Elzas gegrepen, daarom heeft Napoleon geen afstand willen doen van den Rijngrens, daarom heeft Thiers met zijn beroemde redevoering van 1840 de wereld in opschudding gebracht, door revanche te eischen voor Waterloo.

Wij weten nu dat de overwinnaars van Frankrijk van 1814 en 1815 er goed aan gedaan hebben, den Elzas bij Frankrijk te laten, ofschoon 't land overwegend Duitsch was. — Immers het nationaliteitenbeginsel is niet beslissend!

Ook het oude heilige Roomsche Rijk der Duitsche natie berustte niet op 't naakte nationaliteitenprinciep: ook Fransch, Italiaansch, Slavisch gebied behoorde daarbij. Ook de Duitsche Bond van 1865 omvatte meer èn minder dan Duitsch gebied. De koning der *Nederlanden* hoorde er bij als Heer van Luxemburg, de koning van *Denemarken* als Heer van Holstein; waardoor Nederland en Denemarken mede betrokken waren in den middel-Europeeschen Statenbond, gelijk Oostenrijk en Pruisen ook met hun *niet*-Duitsche bezittingen tot dit organisme behoorden.

Het systeem der pentarchie bestond tot aan den Krimoorlog; dat van den Duitschen middel-Europeeschen bond tot 1866. Daardoor was het heilvolle werk der Oostenrijksche politiek van 1815 vernietigd. De Europeesche mogendheden hadden nooit mogen toestemmen in deze vernietiging. 'n Zeer grooten rol speelde daarbij de omstandigheid, dat Napoleon III en Bismarck

elkander wederkeerig probeerden te slim af te zijn. Beiden stuurden aan op den oorlog die in 1870 uitbrak; beiden meenden den oorlog noodig te hebben. Er was veel „toeval" bij, dat Frankrijk 't onderspit moest delven en dat geen enkele groote mogendheid het te hulp kwam.

Door den vrede van Frankfort werd de revanchezucht der Franschen, die al van Waterloo af bestond, nog zeer versterkt. Men verwachtte den revanche-oorlog zelfs onmiddellijk. Die kwam echter pas toen Frankrijk vrienden gewonnen had, die ook iets „revancheeren" wilden.

Wie had in den tijd vóór 1914 reden om op oorlog aan te sturen? Blijkbaar toch slechts hij, die van een oorlog verbetering zijner positie verhoopte, die met zijn positie ontevreden was. Ik verzoek nu aan de menschen der heele wereld mij te zeggen, welke veroveringen Oostenrijk, Duitschland en Turkije toen, in 1914, wilden maken? Duitschland trok zich overal schroomvallig (ängstlich) terug: in Marokko, in Oost-Afrika, bij het dóórtrekken van den Bagdadspoorweg. Het kleine, waardelooze Helgoland was alles, wat het daartegen inruilde. Het wilde slechts behouden wat het had. Zoo ook Oostenrijk.

Nu echter vragen wij: Heeft Frankrijk niet willen veroveren, terugveroveren of wederveroveren wat reeds Lodewijk de XIVe eenmaal veroverd had? Hebben de Zuid-Slavische Staten Oostenrijk niet willen ruïneeren en zich daarin door Rusland laten helpen? Heeft Engeland niet Duitschland willen isoleeren, zich van zijn koloniën willen meester maken en zich van zijn handelsconcurrentie willen ontdoen? Heeft ook Italië niet een goed stuk van Oostenrijk willen bemachtigen?

Over al deze dingen werd, reeds jaren voor den oorlog, openlijk en bedektelijk gesproken in de Kamers, in vergaderingen, in de kranten, bij internationale samenkomsten.

De omsingeling van Midden-Europa was reeds in de laatste jaren van Bismarck's kanselierschap zoo bedenkelijk, dat men, zoowel in Oostenrijk als in Duitschland, een overwinning, in geval van oorlog, bijna voor onmogelijk hield. Men was zich volkomen bewust van de overmacht der tegenstanders. Men wist niet hoe men zich zou kunnen redden van een debakel. — Dit wisten vooràl de *revolutionnaire partijen* in de beide centrale rijken. Reeds in 1913 beschuldigde men den bij de tegenstanders rondreizenden sociaal-democratischen leiders, om hun internationalistische propaganda, openlijk van hoogverraad en den nationalistischen leiders, om hun ongebreidelden, uitdagenden vaderlandstrots, van aanhitsing der vijanden tegen het eigen land.

Ik geef toe dat Rusland, Frankrijk, Engeland, Italië elk voor zich, of ook alle te samen, den oorlog niet zouden gewaagd hebben; om het toch altijd nog beduidende gevaar en om het onzekere van het resultaat. Er moest aan den eenen kant eerst de over de heele wereld sinds lang opgehoopte *revolutionnaire stemming* daarbij komen, en aan den anderen kant de nervositeit der middelrijken tegenover de schier onoverwinnelijke overmacht. Hun zaak was reeds vóór den oorlog verloren, voor hen ging het maar om een heldhaftigen, vertwijfelenden ondergang, zooals een mooi gedicht van Uhland zegt, dat toenmaals vaak geciteerd werd.

Een zeer geleerde en vernuftige Zweed (Kjellen) heeft den wereldoorlog genoemd: een strijd der *revolutionnaire*

ideëen (van de Fransche revolutie van 1789), der valsche ideëen van menschenrechten, vrijheid, gelijkheid en broederschap, tegen de ideëen van plicht, autoriteit en van kindschap Gods. Daarmee is alles gezegd. De wereldoorlog was niet slechts 'n oorlog, 't was een revolutie, de voortzetting der revolutie van 1789, van 1830, van 1848, van 1871. 't Was onze schuld, dat wij, Midden-Europeanen, deze revolutie niet beter voorkomen hebben, het was de schuld onzer regeerders, dat hun de teugels der regeering uit de handen glipten. Het was onze schuld dat wij ons allen min of meer door de idee's van revolutie, anarchie, materialisme, sociaal-democratie, modernisme lieten besmetten, dat wij deze denkbeelden uit traagheid en overdreven vredelievendheid niet krachtig genoeg weerstand geboden hebben. Wij hadden b.v. in den katholieken litteratuurstrijd de zaak der traditie, der autoriteit, der Kerk, des Geloofs, der alleenzaligmakende leer, nog energieker moeten verdedigen dan wij gedaan hebben in ons Graalprogram. Want, hoe paradoxaal het ook moge klinken, ik blijf herhalen wat ik zoo vaak reeds uitsprak: de inwendige crisis in 't katholicisme, de strijd der „vooruitstrevende" katholieken tegen die van den Graal en van de Kerk met haar traditie en haar cultuur, hebben de overwinning der revolutie vergemakkelijkt.

Er bestaat van de zijde der Oostenrijksche en Duitsche katholieken volstrekt geen haat tegen Franschen, Engelschen, Italianen. Wij kunnen daarom een zoo schier onmenschelijken haat, als menigeen hunner aan den dag legt, nauwelijks als iets natuurlijks begrijpen. Deze haat lijkt ons (zonder schuldverwijt zij dit gezegd!)

bijna demonisch, als de obsessie van een waanidee, als een mysterie van dezen tijd, nu zoo vele valsche geesten ons verontrusten, die wij, met behulp van den H. Aartsengel Michaël, op aanwijzing van Leo XIII, moeten verdrijven door gebed en steeds weer door gebed; — maar ook door verheldering van ons verstand, van ons inzicht, van ons erkennen, door onzen godsvrucht en alle gaven van den H. Geest.

Dan zullen ons ook de vruchten des H. Geestes ten goede komen: Liefde, vreugde, vrede, geduld, welwillendheid, goedheid, lankmoedigheid, zachtmoedigheid, trouw, bescheidenheid, zelfbeheersching, kuischheid. (Gal. 5/22.)

In dezen geest reiken wij de hand aan de katholieken van de landen onzer tegenstanders en van de landen der neutralen en vragen hun, te samen met ons, de *revolutie* te bestrijden, die ons allen met hetzelfde kwaad bedreigt.

V

GESCHIEDKUNDIGE

DE KERN DER WERELDGESCHIEDENIS

Het moge mij veroorloofd zijn hier zelf even te verwijzen naar mijn laatste werk dat dezer dagen zal verschijnen: „Grundriss und Kern der Weltgeschichte" en dat eene langjarige studie in een boekdeel van pl.m. 400 bladzijden samenvat.

Dit historiewerk onderscheidt zich door eenige essentiëele verschillen van de tot nu toe verschenene.

Ten eerste geeft het een samenhangend, 'n eenheid vormend, geleidelijk voortschrijdend verhaal der wereldgebeurtenissen, van af de schepping tot op onzen tijd, met uitzicht naar het laatste Oordeel. Dus geen verdeeling in oude, middeleeuwsche, nieuwe en nieuwste tijdperken.

Ten tweede behandelt het alle tijdperken, vanaf het

begin onzer geschiedkennis, met gelijke uitvoerigheid of beknoptheid. Dit om te toonen, hoe, voor de wetenschap en voor God, elk tijdvak, elk geslacht even veel geldt, — en hoe dus onze nu levende generatie, wijl ze thans leeft en nog niet is gestorven, daarom toch niets vóór heeft boven de reeds weggestorven generaties onzer voorouders tot aan Adam. Want ook de weggestorven geslachten leven in God. Want ook ons levend geslacht zal over honderd jaren dood zijn naar het lichaam, en onze daden, onze zorgen, onze aspiraties, onze gewichtigheden zullen dan in het oog onzer kleinzonen wezenlijk minder gewichtig zijn dan voor ons.

Ten derde grijpt mijn verhaal elke generatie als een levenseenheid samen en schildert alles, wat gelijktijdig door een levend geslacht in alle landen gezamentlijk tot stand gebracht is, in één schilderij bijeen. En behandelt dus:

Ten vierde, alle cultuurgebied gelijktijdig. Plaatst derhalve den denker, den dichter, den kunstenaar, den geleerde, den philosoof, den man der religie, op één blad bij elkaar — en in samenhang met den staatsman, met den man van het zwaard. Zoodat de cultuurgeschiedenis, de godsdienst-, de litteratuur-, de muziekgeschiedenis enz. niet met geweld en niet willekeurig afgescheiden zijn van de politiek- en krijgsgeschiedenis. Doch zooals de menschen in een bepaalden tijd te samen over de gansche aarde geleefd hebben en wederkeerig van elkander gehoord en opwekkingen gekregen hebben, — zóó verschijnen zij ook bij mij vereenigd.

Ten vijfde eindelijk wordt in mijn werk volkomen ernst gemaakt met het religieuse, het christelijke, het katholieke, het kerkelijke standpunt: Gelijk van Adam

tot Christus de Bijbel den leiddraad uitmaakt, zoo, voor den christelijken tijd, de Kerkgeschiedenis, het verhaal der Pausen.

Deze geschiedenis is dan afgedeeld naar de generaties, de menschengeslachten, zoodat één generatie 'n derde eeuw beslaat en drie generaties worden saamgenomen tot 'n eeuw, drie eeuwen tot een cultuurperiode. Natuurlijk gaan de perioden, de eeuwen, de generaties onmerkbaar in elkander over, zooals de kleuren van den regenboog, zooals ten onzent dag en nacht, zomer en winter; doch even zoo goed als men zeggen kan: dit is groen, dat geel, enz. — kan men van een bepaald karakter van elke generatie spreken en van een bepaald karakter van elke eeuw, elke periode. Al mag men zeker niet te ver gaan in dit spel van karakteriseeringen, want ten slotte is hoofdzaak: eenerzijds het geheele menschdom in zijn totaal-ontwikkeling alle tijden door en, van den anderen kant, de individueele mensch, met zijn evenbeeldschap Gods en zijn hoogste doel, ter eeuwige heerlijkheid.

Het begin der wereldgeschiedenis, is evenals zijn einde, voor ons omhuld van een mysterie. Het gaat boven de macht van menschelijk verstand, zich voor te stellen, hoe de eeuwigheid in den tijd, de oneindigheid in de ruimte overgaat. Alléén de openbaring kan ons daarvan 'n voorstelling geven, zooals dat gebeurt in de Bijbelverhalen van schepping, paradijs, zondenval, verlossingsbelofte. — Ook der Grieken oudste geschiedenis is in symbolen vervat. Doch aan historische zekerheid overtreft de Bijbel alles; zij geeft, in nauwkeurige overeenstemming met de profane geschiedenis, den leidraad door het labirynth der prae-historie, der

rassen- en talengeschiedenis; zij vereenigt de verschillende oude cultuurkringen.

De Bijbel laat, als eerste duidelijk historische persoonlijkheid, Mozes als leider en geschiedschrijver optreden, — als tweede David, met een rijkdom van persoonlijke documenten in de Psalmen.

Als tijdgenooten stellen zich naast Salomon Homeros, naast Elias Lykurgus, naast Isaias Romulus. Een „Tijdperk van Wijzen" vereenigt de zeven Grieksche wijzen met Jeremias en Daniël (den eersten geschiedenisphilosoof), doch ook met de Chineesche wijzen Lao-tse, Kunfu-tse en den Indischen Boedha, wellicht ook met den Persischen Zarathoestra.

Het Joodsche volk komt, uit gevangenschap en verdelging, vol nieuw leven, door zijn profeten, weer te voorschijn en bereidt aldus den bodem van het Christendom. Op andere wijze toont de Grieksche philosofie en klassieke cultuur diezelfde verschijnselen.

Van generatie tot generatie bereidt zich voor, de wereldbeteekenis van het Jodendom als voorlooper van het Christendom: door Alexander den Groote, door de vertaling van den Bijbel in het Grieksch te Alexandrië, door de overeenstemming tusschen Bijbelsche en philosofische elementen tot op Jezus Sirach, de Sibyllinische orakels en Philo van Alexandrië.

Wij begrijpen aldus waarom in de christelijke kunst de Sibyllen als van gelijke beteekenis naast de profeten worden gesteld, [1]) wijl Heidendom zoowel als Jodendom de volheid der tijden bereidden. De geboorte van Christus heeft daarom ook zooveel wijdingsvolle beteekenis voor het Romeinsche Keizerrijk. — Er ontstaat

[1]) (Zoo b.v. in het Dies irae.)

een driehonderdjarige strijd tusschen drie ideëenwerelden : die eindigt met de overgave van het heidendom, en zijn heele wereldsche cultuur, aan het Christendom, — terwijl het Jodendom zich des te scherper en vijandiger ervan afscheidt.

Na de overwinning van het Christendom moeten ook de opkomende dwaalleeringen overwonnen worden en moet de theologie worden uitgewerkt.

Dit is de arbeid der volgende generaties, vanaf Constantijn ; een geestesarbeid van grooter belang dan de ineenstorting van het Romeinsche wereldrijk, de volksverhuizing en de nieuwe Germaansche statenvestiging in Gallië, Britannië, Spanje, Italië, Rusland.

Het essentiëele van de heele ontwikkeling der middeleeuwen is dat de volken, die zich van Rome hebben afgescheiden, onvruchtbaar bleven of verdwenen, zooals de Vandalen in Afrika, de Oostgothen in Italië, later de schismatieke Grieken. Daartegenover is het van beslissende beteekenis geweest dat het Frankenrijk der Merovingers en Karolingers het Romeinsche katholicisme aannam en in nauwste verbinding trad met het Pausdom. Daaruit ontstond een voor alle tijden ten voorbeeldstrekkendeen met het Evangelie in overeenstemming zijnde bintenis van Imperium en Kerk, van Pausdom en Keizerschap.

Een hoofdonderwerp der wereldgeschiedenis is de strijd tusschen West en Oost, waarmee Herodotes zijn geschiedenis al begint. Na de oorlogen tusschen Grieken en Perzen, de Alexander-oorlogen, de Parthenoorlogen, komen die met Hunnen, Avaren, Tataren en Mongolen, met den Islam. Dan komt het Oostersche gevaar. Aan dit alles ligt tegelijkertijd een tegenstelling van twee partijen ten grondslag, niet slechts geografisch, doch ook

politiek : conservatisme en vooruitstreving, revolutie en reactie, Christus en Antichrist, Welfen en Ghibellijnen : of hoe dan ook dergelijke partijen zich mogen noemen. 't Is een voortzetting van den strijd tusschen S. Michaël en Lucifer, waarbij recht of onrecht zeker vaak voor ons verborgen blijft en slechts vastgesteld kan worden door een eeuwigen wereldrechter.

Met de Oostersche kwestie hangt de Amerikaansche samen. — Van af de oeroudste tijden bestond er een direct verkeer over land van West met Oost. Langs dezen weg ruilden de volken al hun geestes- en stofproducten uit, tot China en Japan. Toen werd, tegen het einde der middeleeuwen, deze weg-over-land door de Turken versperd. Om nu toch naar Oost-Azië te komen, waagden de Portugeezen de vaart om Afrika en Columbus ontdekte met Spaansche schepen een westelijk werelddeel dat hij voor Oost-Azië hield. Het was echter slechts een groote slagboom, die midden in de zee van Zuid tot Noord de doorvaart belette. Dat is Amerika ook nu nog, als men het op den keper beschouwt ! Door de ontdekking van Amerika groeide de macht der Westelijke Europeesche Staten, der zeemachten en deze werden allemaal door het westelijkste van allen, door het in de zee liggende Engeland overvleugeld.

De steeds-aanwezige partijen-tegenstelling in de wereldgeschiedenis kwam ten pijnlijkste tot uiting om dezen tijd, door een volslagen geografische toestandswijziging. Er kwam een ziekte over de katholieke wereld, die zich verder ontwikkelde in de Kerkescheuring, sedert 1517.

Wat het protestantisme was voor de Germaansche

landen, dat was in de latijnsche rijken het gallicanisme en de Aufklärung.

Oude theologische problemen uit den tijd van Augustinus en oude tegenstrijdigheden tusschen geestelijk en wereldlijk recht kwamen weer op en konden niet verzoend worden, ofschoon elke nieuwe generatie zich daartoe moeite gaf. Desniettemin mag men de periode der renaissance tegenover de middeleeuwen niet geheel verachtelijk behandelen. Er stonden groote Pausen op, groote heiligen. En, na de restauratie die volgde op den revolutietijd, bloeide vooral het geestelijke leven in groote Pausen als Pius IX, Leo XIII, Pius X.

Wijzelf hebben in den wereldoorlog 1914—'18 niet meer of minder meegemaakt, dan de tijd der groote coalitie-oorlogen van 1792—1815 meemaakte, of de tijd van den 30-jarigen oorlog, of de tijd der Hugenoten-oorlogen, der Engelsch-Fransche oorlogen. Het verleden leert ons te vergelijken, voorzichtig te zijn in de vraag van oorzaak en schuld, van werking, invloed en gevolg.

Wij hebben ons geheel in Gods hand gesteld, wij bidden Hem om de verwezenlijking van Zijn Rijk, van Zijn wil, om Zijn vergiffenis en om verlossing van het kwade, 't booze.

VI

HISTORISCH-PHILOSOFISCHE

DE GESCHIEDENIS-PHILOSOFIE VAN HET „ONZE VADER"

Geschiedenis komt van „geschieden".

Wat nu is de kern en het eigenlijke van 't geschiede, 't gebeurde? Het antwoord hierop vinden wij in de derde bede van het Onze Vader, waarin wij vragen, dat *Gods wil* geschiede. En die dan ook werkelijk geschiedt. Want wat zou Gods wil kunnen weerstaan?

De geschiedenis is dus een zeer voorname wetenschap, want zij behandelt de uitwerking van Gods wil in heel de zichtbare wereld.

Maar ook dit heeft zijn bijzondere beteekenis, dat het Onze Vader een zekere gelijkmatigheid, 'n zeker parallelisme constateert tusschen Gods wil in den hemel en Gods wil op aarde. „Op aarde, als in den hemel",

dus hier zoowel als hiernamaals, in de zichtbare wereld zoowel als in de onzichtbare, want onder „hemel" verstaat de Bijbel het onzichtbare rijk des Geestes en van de zielen, van de engelen, van de heiligen ; het rijk der eeuwigheid, in tegenstelling met het rijk der tijdelijkheid.

Wat voor God in den hemel eeuwig is, dat is voor ons, zinnelijke, aan ruimte en tijd gebonden wezens, tijdelijk. Voor God bestaat er geen tijd. De tijd is, zooals de H. Thomas en Aristoteles zeggen, een wijze van zien onzer ziel. Wij kunnen ons het eeuwige, het goddelijke, het hemels-geestelijke slechts in het raam van tijd en ruimte voorstellen en uitbeelden. Maar juist daarom is de tijdelijke orde der wereldgeschiedenis zoo beteekenisvol, omdat zij is de projectie van het goddelijke op de plaat onzer zinnelijkheid.

De tijd is de parabel der eeuwigheid.

Wat in God wezenlijk is, is in de tijd figuurlijk. Alle perioden der wereldgeschiedenis zijn een uitbeelding van het drievoudige leven der eeuwige godheid. Oudheid, middeleeuwen en moderne tijd, zijn de drie toonen van den goddelijken drieklank. Wat in God gelijktijdige, eeuwig tegenwoordige harmonie is, dat is in de geschiedenis tijdelijke, voorbijgaande melodie van harmonisch opeenvolgende toonen. Als Gods wil op aarde met de Zijne in den hemel overeenstemt, dan geeft ook de geschiedenis ons den sleutel tot het rijk des hemels. Niet alleen schepping, zondeval, verlossing, heiliging, laatste oordeel, maar *elke historische gebeurtenis* moet beschouwd worden in het licht van Gods wil. Aldus de heele beschavingsgeschiedenis en die der geestesstroomingen ; maar ook die der staten, stammen,

naties en oorlogen, die der volksverhuizing en van den overgang van het Romeinsche rijk in een Germaansch, die van de reformatie en tegenreformatie, die van revoluties en reacties; en ook de geschiedenis van dezen laatsten wereldoorlog.

Dit alles geschiedt, om, zooals de tweede bede luidt, ons het *rijk Gods* te doen toekomen. Het rijk Gods is het rijk des hemels. Niet echter een geheel onzichtbaar, doch dat hemelrijk dat ook op aarde zijn vasten grondslag heeft in de zichtbare *Kerk*. Het moet zich verwezenlijken in de éénheid van Kerk en Staat, zooals dit voor een deel reeds in de middeleeuwen tot uitdrukking kwam in het systeem der om het Pausschap vereenigde christelijke staten. Doch dit ideaal moeten wij ten allen tijde steeds meer nabijkomen. Dit door de geschiedenis verwachte, van God afgebedene ideaalrijk bestaat, naar de vierde bede doet begrijpen, in de dagelijksche bevrediging onzer behoeften naar lichaam, geest en ziel.

Niet zoozeer voor het morgen, als wel voor het heden moet de mensch zorgen. Want zoo wordt hem stap voor stap, stuk voor stuk, het volle heil ten deel. Bij het aardsche brood moet ook het hemelsche komen, want daarin is het ware levens-princiep.

Het streven naar Gods rijk gaat niet buiten de wilsvrijheid van den mensch om. Deze vrijheid brengt den mensch ook wel tot *schuld*, maar God, onze Vader, belooft de schuldigen *vergeving* hunner schuld, mits ook zij hunne schuldenaren weer vergeven. Dit beteekent, toegepast op de wereldgeschiedenis, dat wij alle fouten der menschen moeten zoeken te verstaan. De wereldgeschiedenis toch is een aan-

eenschakeling van fouten en zonden der menschheid.

Aldus de vijfde bede.

De zesde bede biedt ons het begrip van 't wezen van alle geschiedenis, waar ze die uitdrukt, in een van God opgelegde beproeving, *bekoring*, toetsing. Want zoo is het begrip der tentatio als tentamen te verstaan: als een reeks van opgaven, moeilijkheden, die wij hier op aarde op te lossen hebben. Wij, de menschheid, de volkeren, de staten, de regeeringen, de afzonderlijke personen. Wij vragen slechts dat God ons deze beproevingen verlichten moge, ons daarbij helpe. (Vgl. Kor. 1-10, 13; Jak. 1-12),

Men moet wèl onderscheid maken tusschen de beproevingen, die God zijn kinderen overzendt en de bekoringen tot het kwaad, die van den duivel uitgaan. Over deze handelt de laatste bede. Ze hoopt op verlossing van het kwaad hier op de wereld: van den kwaden vijand, die ontegenzeggelijk zijn hand heeft in de wereldgeschiedenis, die den rechten tocht naar het rijk Gods verstoren wil.

De wereldgeschiedenis is ontwijfelbaar een strijd tusschen het goede en het kwade, een wedstrijd tusschen het positieve en het negatieve, een worsteling van twee groote partijen, de revolutionnairen en conservatieven, de Goddienaars en de Godloochenaars, de geloovigen en ongeloovigen. Dezen strijd zien wij in de rijken en in de partijen nu meer dan ooit ontbrand. Tegenover de Kerk, de moraal en de eeuwige wijsheid staat de vrijmetselarij, de bandeloosheid, de modernistische twijfel en zoo verder.

Is het echter niet heerlijk, zoo eenvoudig en fondamenteel de grondbeginselen aller geschiedenisphilosofie voor de ziel te zien uiteengezet door het Onze Vader!

VII

WIJSGEERIGE

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Het was van oudsher een eigenaardigheid der ketters om, met den godsdienst, ook de philosofie te vervalschen, of, beter gezegd, door verknoeiing en versmading der philosofie, ook den godsdienst te vervalschen.

Luther heeft het verstand een slet genoemd en Aristoteles een Narristoteles.

De Kerk daarentegen heeft van de eerste tijden af het innigste verkeer met de philosofie onderhouden. — Het gold bij Kerkvaders en scholastieken als een grondwaarheid, dat de echte klassieke philosofie een ontdekking der heidensche Grieken was, welke aldus, in natuurlijk opzicht, voorloopers werden der christelijke waarheid, gelijk de Joodsche profeten dit waren in bovennatuurlijk opzicht.

Naar eene in de Kerk geldende opvatting, heeft Sokrates de grondslagen gelegd voor de wetenschap van het ware, Plato en Aristoteles hebben deze wetenschap uitgebouwd, Cicero heeft ze nog eenmaal, kort vóór de volheid der tijden, samengevat en ze zoo aan het Christendom aangeboden als een wapen, als een getuigenis, als een bevestiging.

De unieke ontdekking van Sokrates, waaraan ik een afzonderlijk boek heb gewijd, bestond daarin, dat hij aan de chaotische wetenschap der sofisten, materialisten, pantheïsten een einde maakte, doordat hij het *begrip* vond als eigenlijk voorwerp der wetenschap.

Het begrip ligt tusschen het oneindig *vele* en 't oneindig *eene*, tusschen het rustelooze *worden* en het dadenlooze *zijn*, tusschen de ontastbare materiëele atomen en het evenzoo ontastbare eenerlei van 't pantheïsme. Alleen door 't begrip is wetenschap mogelijk, is verlossing mogelijk van de grollen der vertwijfeling.

Reeds Sokrates heeft, zooals ik allereerst heb aangetoond, het begrip ook *idee* genoemd; Plato heeft deze ideeën-leer in den geest van zijn meester uiteengezet; Aristoteles heeft ons de grondbegrippen van het reeds door Plato uiteengezette begrippen-systeem als *categoriëen* van het zijn overgeleverd. De hiaten in onze overlevering worden weer deels gecompleteerd door de leerstellingen der stoïkers en neoplatonici.

De Kerkvaders hadden een voorliefde voor Plato; de scholastieken voor Aristoteles, doch voor den platonisch opgevatten Aristoteles.

De nog in leven zijnde (sinds overleden) grootmeester der katholieke philosofie in Oostenrijk, *Otto Willmann*, heeft in zijn driedeelig hoofdwerk: „Geschichte des

Idealismus" vóór alles dit eene aangetoond, dat de ideëen- of begrippenleer, of de leer der categorieën, het wetenschappelijk wezen der christelijke philosofie uitmaakt, en ook het wezen van het thomisme, hetwelk men anders niet goed begrijpt.

In deze antieke ideëenleer herkende het Christendom, van meet af aan, geest van zijn geest, het herkende daarin zijn eigendom en nam het eenvoudig tot zich. Reeds de heidensche wijsbegeerte kende het begrip van den „Logos" als de synthetische samenvatting der scheppingsideëen in God, den wereldschepper; en het Christendom herkende in dezen „Logos" een bevroeden van den tweeden Goddelijken Persoon, van het Woord, waarvan verluidt, in de voorrede van St. Jans' Evangelie: „In den beginne was het Woord (Logos)... en God was het Woord." Deze „Logos" en het pogen eener gelijksoortige opvatting komt ook voor bij Jezus' tijdgenoot, den Alexandrijnschen Jood Philo.

Ik heb in mijn „Leven van Jezus" trachten aan te toonen, dat de familie's van Jozef en van Maria, van Zacharias en Elisabeth en van den Dooper, niet ver stonden van de wijsgeerige ontwikkeling der toenmalige Joden. 't Is dan ook eene verkeerde opvatting, die de omgeving van Jezus, als eene onontwikkelde en proletarische voorstelt. Wij vinden daar priesters, rabbijnen, schriftgeleerden, geldmannen, visschers met grootbedrijf en met slaven, mannen en vrouwen van het hof.

De Pharisaeërs en Sadduceërs vormden wijsgeerige sekten. De hoogste wijsgeerige twistvragen, zooals die over de onsterfelijkheid der ziel, werden onder hen besproken.

Dat was juist de volheid der tijden, dat alle ont-

wikkelings-elementen in Romeinsch Judea samensmolten.

In een zóó voorbereide maatschappij kwam nu de Openbaring, en vond ontvankelijkheid bij de meest uitgelezenen. Wij vinden een weerklank hiervan in het *Magnificat* der Moeder Gods, in het *Benedictus* van Zacharias en in de voorrede van St. Jan's Evangelie, welke voorrede ik, naar zijn samenhang, voor een naklank van de prediking van St. Jan den Dooper houd.

Het gronddogma van het christendom is het geloofspunt van de Goddelijke Drievuldigheid of Drieeenheid. Het is bovennatuurlijk, het gaat het verstand te boven, 't is een gegeven der Openbaring, niet van wetenschappelijke navorsching. Maar zoodra het eenmaal geopenbaard was, moest het als den sleutel van alle kennis erkend worden, als het eeuwig voorbeeld en de eeuwige oorzaak van alle schepping. Het moet 't Licht zijn, dat de wereld begrijpelijk maakt. Het zegel ervan moet gedrukt zijn op alle schepsel, zoo geestelijk als stoffelijk. Zoo heeft Sint Augustinus de (zwakke) afbeelding der H. Drievuldigheid gezien in de drievuldigheid der geestelijke vermogens: verstand, wil en geheugen.

Alles is drievoudig. 't zij dan oorzaak, middel of doel. Alle goede dingen zijn drie.

Ik heb deze drieheid aan mijn eigen wijsgeerig stelsel (Weltweisheit) ten gronde gelegd, en het in drie deelen gesplitst: wereldwetenschap (Metaphysica), wereldgerechtigheid (Ethica), wereldschoonheid (Aesthetica). Ik heb ook de categoriënlijst van Aristoteles tot drie drieheden herleid: 1. actie, passie, reflexie (= handeling, behandeling, stand); 2. quantiteit, qualiteit, relatie = hoeveelheid, hoedanigheid, betrekking); 3. ruimte,

tijd, vorm; — waarmede samenhangen de begrippen van werkelijkheid, mogelijkheid en noodzakelijkheid. Uit de driepersoonlijkheid Gods volgt noodwendig het wezen der wereld als eene persoonlijke zelfstandigheid.

Zoo alleen begrijpt men dat alles staat of valt met de persoonlijkheid. Ik zou niet persoonlijk kunnen zijn, als God niet persoonlijk was.

Het doel der schepping is het op de proef stellen der schepselen, zooals Adam op de proef werd gesteld, zooals Christus bekoord werd, zooals de helden en heiligen, de martelaren en de mannen van den geest zich beproefd hebben, als athleten, die in het amphitheater voor de Engelen en Heerscharen des Hemels worstelen om den zegekrans, welke Christus hun op de slapen zal drukken. Dit is, zooals de Bijbel zegt: het spel der Goddelijke Wijsheid. Dat verklaart alle leed en alle vreugd, dat maakt de waarde uit van den enkeling en van elk geslacht. Allen dingen, in den wedloop, om hoogeren palm, om hoogere „aureool" [1]), met het gesproken of het geschreven woord, in arbeid en gebed, met zwaard of ploeg.

Sinds den strijd van Michaël met Lucifer, is de wereld een strijdtooneel van twee hoofdpartijen: het Ja en het Neen, het goede en het kwade, de trouw en den opstand.

De geschiedenis van de voortschrijdende ontwikkeling der wijsbegeerte is een panorama van den wedstrijd der geesten. Elk wijsgeerig stelsel, wat het ook negeeren moge, heeft zijn eigen positieve kern; zoo herstelt Kant in zijne „Kritiek van 't practische Verstand" weer de ideëen van God, wilsvrijheid en onsterfelijkheid der

[1]) Hier wordt blijkbaar gedoeld op de drie hemelsche aureolen der theologie: die der leeraren, der maagden en der martelaren.

ziel: iets waarin hij gewoonlijk miskend of onderschat wordt.

Alle wetenschappen vormen één enkel organisme, zooals trouwens de idee van organisme de heele schepping beheerscht, niet de idee van mechanisme, van het toeval, maar de idee der doelmatigheid (entelechie).

De heele wereld is in zekeren zin als het lichaam van den mensch, de makrokosmos die dezelfde trekken vertoont als de mikrokosmos; 't is een Godshuis voor de uit Gods Hand voortgekomene ziel

De *ethica* leert het goede en de goederen op juiste waarde schatten en ordenen, wijst plichten en rechten toe, bepaalt de deugden van doen en ondergaan, van erkennen, van wederkeerigheid en van overwinning der wereld; zij vergelijkt de wijsgeerige ethica-stelsels met de volmaakte zedenleer van het Evangelie, registreert het ethos in alle betrekkingen: in 't natuurrecht, in den arbeid, in mensch en dier, in lichaam en ziel, in oorlog en vrede, in cultuur en caritas, in liefde en vriendschap, in familie en opvoeding, in maatschappij en staat, in oeconomie en rechtsleer, in volk en menschheid.

De *aesthetica* ziet in de schoonheid der wereld de verheerlijking van den Schepper, als haar hoogste doel, zij bewondert Gods werken in de menigvuldigheid der natuur, in hun geordenden samenhang, in de onuitputtelijke wonderen van de verhevenheid, van de wijsheid dezer taal van God, van dit Goddelijke handschrift, dat Hij met den vinger Zijner rechterhand geschreven heeft; als de geboden op den Sinaï, vermanend, onderrichtend, beteekenisvol, vol van goddelijk leven, vol van den adem des Heiligen Geestes.

De menschelijke kunstenaar dient den goddelijken Kunstenaar als dienaar, als voortzetter, als duider, als

behoeder der schepping; door te verhinderen haren val van goddelijke hoogte tot duivelsche afschuwelijkheid; door steeds nieuwe wijzen te vinden om den Hoogste te prijzen en door, Hem ter eere, alle schoonheid, in het licht te stellen.

Zoo geeft de individueele kunstenaar zich geheel in zijn persoonlijken stijl; zoo geeft zich het geslacht, het tijdperk, in de zinvolle en natuurnoodwendige afwisseling der historische stijlen. Want de eene, eeuwig gelijkblijvende Idee van het schoone moet door elken kunstenaar op eigene wijze, moet door elk geslacht van kunstenaars op zijne wijze, uitgeput worden naar hare onuitputtelijke menigvuldigheid van verschijningsvormen: nu eens in den griekschen tempel, dan in den gothischen dom; nu eens in den ambrosiaanschen hymnus, dan weer in Beethovens Missa solemnis. En parallel met deze onvermoeide pogingen der kunstenaars gaan de even onvermoeide pogingen der aesthetici, om het begrip, den zin van het schoone te doorgronden en den menschen verklarend bij te brengen.

Zoo als de heele wereld één groot kunstwerk is, zoo is elk levensgebied een harmonisch gedeelte in het groote systeem aller kunsten, waartoe niet enkel behooren de poëzie, de muziek en de beeldende kunsten, doch alles, alles behoort ertoe: landschapskunst, heelkunst, danskunst (stoeten-, tochten-, processie-kunst), krijgskunst, costuumkunst, huisraadkunst, technische kunst, spraakkunst, levenskunst, staatmanskunst, opvoedings- en vormingskunst en, tenslotte en bovenal het groote kunstwerk der Kerk, het heilige kunstwerk van den Heiligen Geest, die de Kerk maakt tot de som van wereld en bovenwereld.

Behalve het hier geschetste systeem der wijsbegeerte heb ik nog eenige kleinere philosofische geschriften uitgegeven, zoo over het stelsel der begrippen, over de geschiedenis der wijsbegeerte, die ik kursorisch geleid heb door alle generaties van oudheid, middeleeuwen en nieuweren tijd; zoo in een tijdschrift iets over psychologie, over aesthetica, Veel is nog onvoltooid gebleven.

Maar tenslotte, wijl ik mij bewust ben dat de philosofie (samen met de theologie) de koningin is van alle weten en doen, zoo kan ik zeggen dat ik elk mijner andere arbeidspogingen getracht heb en nog tracht met haar in betrekking te brengen.

KANT ALS „PHILOSOOF VAN HET KATHOLICISME"

Dit is de titel van een boek van Hugo Bund, dat in 1913 verscheen te Berlijn.

Bund is protestant en, naar het schijnt, protestantsch theoloog; in elk geval een beslist tegenstander zoowel van Kant als van het Katholicisme, Jezuïetisme, Thomisme. Daarom wijst hij Kant, die door Paulsen en Kaftan tot den philosoof van het protestantisme werd verklaard, met allen nadruk als zoodanig af en stuurt hem naar de katholieken!

Dat komt mij zeer merkwaardig voor!

Toen ik, een dezer dagen (5 Mei 1920) uitgenoodigd werd om voor de philosofisch-theologische sectie van de Weener Leogesellschaft een lezing te houden, koos ik deze publicatie van Bund als onderwerp, wijl het mij in de gelegenheid stelde, na jaren, mijn philosofische meeningen weer eens te herzien. De philosofie is waarlijk de koninklijke wetenschap en niets is zoo verheffend en zoo genotvol als zich aan haar over te geven, vooral

in een gedachtenwisseling met gelijkstrevenden. En gelijkstrevenden noem ik hen die, als Aristoteles, de philosofie als niets anders beschouwen dan als theologie, gelijk ook Plato reeds deed: als een beschouwing der goddelijke dingen, beschouwing van Gods werken en Gods afschijnselen in de wereld.

Men kan zich ofwel critisch, ofwel aanvaardend tegenover de philosofie aller philosofen stellen. Ik herinner slechts eraan, hoe verschillend de ontvangst was aan de antieke philosofie bereid door de christelijke apologeten, Kerkvaders en scholastieken. Aristoteles werd, na vroeger reeds vereerd te zijn geweest, in het begin der 13de eeuw, 1209, 1215 en 1231 vanwege de Kerk verboden, wegens het misbruik dat door rationalisten, materialisten en atheïsten, onder Arabieren en Joden, van hem gemaakt was. De H. Thomas liet hem echter, 1260-1270, opnieuw vertalen en bewerkte zijn definitieve invoering in de scholen, als fondament der echte, christelijke en scholastieke philosofie.

Hugo Bund nu meent dat wij iets dergelijks weer zullen beleven. Zeker is, dat Kant in de ontwikkeling der moderne philosofie, een zeer voorname en zeer aangevochten plaats inneemt, eenigszins als vroeger Aristoteles, en geen philosoof van onzen tijd kan hem voorbijgaan.

Mocht iemand met mijn philosofie bekend zijn, zoo zou hij weten, dat ik tracht historisch recht te doen wedervaren aan de ontwikkeling aller leeringen en stelsels: ik tracht te verstaan hoe zich het eene uit het andere, trapsgewijze, ontwikkeld heeft. In eene brochure, „Philosophie und Leben" (Frankfurter zeitgemässe Broschüren, XXVI, 1 October 1906), heb ik

gepoogd de voornaamste philosofen voor elke generatie aan te wijzen en te karakteriseeren, te beginnen van 600 vóór Christus, dus vanaf de zeven Wijzen van Griekenland; om te toonen, hoe er geen enkele generatie was die niet geroepen werd zelfstandig voort te werken aan den gedachtenbouw der menschheid.

Er is geen zwarte eeuw, er zijn geen donkere middeleeuwen, geen eigenlijke perioden van verval, maar over elk menschengeslacht zweeft ook de geest Gods, die zweefde over de wateren en over de afgronden der schepping, en deze geest drijft elk menschengeslacht aan, God te zoeken, God te naderen en Hem te doorgronden.

Bij dat al is het Evangelie van den Logos, van het Woord Gods, het middelpunt, dit is doelpunt, van al het vroegere, uitgangspunt voor al het latere, de Logos, de tweede goddelijke Persoon, de som der exemplarische scheppingsideeën. Hier vereenigen zich theologie en philisofie, want de philosofie zoekt juist het systeem dezer exemplarische scheppingsideeën.

Ik heb in vroegere geschriften getoond, hoe Plato, steunend op Sokrates, den ontdekker der ideeën, aan zijne esoterische philosofie een systeem van ideeën of begrippen ten grondslag had gelegd; zooals ook de philosofie van Aristoteles berust op zijn categorieëntafel, op zijn serie van eerste begrippen. Wij zien Raimundus Lullus, Kant, daarna ook Hegel, deze categorieëntafel uitwerken en ook mijn philosofisch systeem berust op iets dergelijks. Mijn doel is o.a. deze categorieëntafel van Aristoteles scherper vast te stellen, door ze af te leiden uit de goddelijke Drievuldigheid en uit de drievuldigheid der zielevermogens, die, volgens

St. Augustinus, het meest onmiddellijke, schepsellijke afbeeldsel zijn der goddelijke Drieheid: intellect, wil, herinnering (= memoria = ontvankelijkheid voor indrukken).

Maar laat ons tot Hugo Brund terugkeeren en, refereerend, zijn gedachtengang volgen.

Zóó begint hij: De Godsgedachte is het eigenlijke bewijsthema der Kantsche philosofie, op heel haar gebied. Daarin is Kant thomist. Zijne philosofie is dienstmaagd der theologie. Hem is het theoretische verstand slechts een springplank voor het practische, slechts een kenorgaan der geloofsobjecten. Zijn overgang van het afhankelijke tot het onafhankelijke, van het voorwaardelijke tot het onvoorwaardelijke, staat in dienst der Godsgedachte. Hem is het geloof de ideaalvorm van het weten.

Kant's *natuurphilosofie* nadert de kerkelijke nog meer door het huidige, tragische einde der natuurwetenschappen met hun „ignorabimus"-standpunt. Kant's natuurbeschouwing wordt voortdurend beheerscht door zijn aandacht voor de theologie. Hij ziet in het rijk der natuur een stelsel van doelbewustheid, met den mensch, wijl moreel wezen, als einddoel. Het moreele Godsbewijs dient hem als middel ter objectiveering der Godsgedachte. De natuur is hem de weg tot God door de verhouding van het physico-theologische tot het moreele Godsbewijs, Zoo lijkt Kant een natuurphilosofisch scholasticus in zijn beide ontwikkelingsperioden.

Kant's *geschiedenisphilosofie* beschouwt God als leider en bestierder der geschiedenis, de geschiedenis als verwezenlijking van Gods heilplan door het middel der

Kerk. De geschiedenis van de Kerk is hem de eenige inhoud van het historisch gebeuren. — In Kant's geschiedenisbeeld heerscht de doelbewustheid van af den eersten scheppingsdag tot aan de stichting van het „Rijk des Doels" op aarde en de zedelijke voltooiing des menschen hiernamaals. Hem is de stichting eener wereld-theocratie het hoogste zedelijk ideaal en het doel der kerkelijke ontwikkeling. De verschillende cultuurvormen kunnen enkel in de Kerk hunne bestemming vinden, ook de burgerlijke staat.

Kant beschouwt evenzoo de *ethica* slechts als een onderdeel der theologie. Haar theologisch-asketisch karakter blijkt uit haar, in het hiernamaals gelegene, eeuwige gelukzaligheid. De kerkelijke ethica heeft echter ook ten taak het hoogste aardsche goed, dus reeds hier het grootst mogelijke menschelijk geluk, te verwezenlijken. De Kerk is daarom meesteres der ethica wijl zij heilsinstituut en rechtsgemeenschap is. Zij is de aardsche staat in geestelijken vorm. Haar dogmatiek is tegelijkertijd een rechtsstelsel. Het sacrament der boete is een uitvloeisel van het hooge rechtsstandpunt der Kerk.

De categorische imperatief van den plicht is ook slechts een uiting van gehoorzaamheid aan God als wetgever. Daarom kan er geen conflict der plichten bestaan: de plichten kan men codificeeren, de deugd kan men onderwijzen. Daarom, en in tegenstelling met Luther, kent ook Kant aan de Kerk eene „Werkgerechtigkeit" toe, als bekroning van haar rigorisme.

Het autonome karakter van Kant's ethica is slechts schijnbaar, in werkelijkheid is ze theologisch afhankelijk, ze dient tot steun der theologie. Het begrip der wils-

vrijheid is grondslag der Godsgedachte, het geweten is de weg tot God. Paus, biecht, vagevuur blijken onuitgesproken consequenties.

Tot zoover het oordeel over Kant van Hugo Bund, die meent dat de positie der Kerk heden ten dage door de eenzijdige studie van den H. Thomas sterk geschokt is en die zich waagt aan de stoute voorspelling dat men waarschijnlijk Kant zal stellen op de plaats van den H. Thomas, Kant zal benoemen als den „toekomstigen normaalphilosoof der Kerk".

Deze profetie moge ons wel wat verdacht voorkomen, het blijft voor ons toch opmerkenswaardig, dat Bund een einde tracht te maken aan de opvatting als zou Kant de philosoof van het protestantisme zijn, de philosoof der louter negatieve critiek, der scepsis.

Toen ik in de Leogesellschaft mijn lezing hield, werd ik door de aanwezige godsdienstleeraren uitgenoodigd een boek te schrijven met het katholieke oordeel over deze opvattingen van Bund, om, in zekeren zin, het geschenk dat de protestant Bund afwees, als katholiek, voor mijne Kerk, aan te nemen. Ik weet nog niet of ik op deze uitnoodiging in zal gaan, ze is wel wat bedenkelijk! In het algemeen echter schijnen mij zeker, evengoed nu als in de 13e eeuw of vroeger, veranderingen in onze opvattingen mogelijk, ten aanzien van menigen philosoof. De Kerk heeft immers ook geleerd, hoe men Plato en Aristoteles christelijk beschouwen kan. Zelfs de H. Thomas is, na zijn dood, in opspraak en verdenking gebracht, alvorens men leerde hem goed te verstaan.[1])

[1]) (Bekend is o.a. de veroordeeling van een aantal zijner stellingen door den Bisschop van Parijs.)

Nog een algemeene opmerking wil ik hieraan toevoegen. — De heele Kerkgeschiedenis wijst op den nauwen samenhang van philosofie en theologie, sinds het logos-begrip van Sint Jan's Evangelie. Ook de dwaling van Luther schijnt een meer philosofische dan theologische oorzaak te hebben. Eerst door zijn philosofische leer der onvrijheid van den menschelijken wil kwam hij, als noodzakelijke consequentie, tot de nietverdienstelijkheid der goede werken en zoo tot het eenzijdige „sola fides"-standpunt, wat Calvijn weer doorvoerde tot een volstrekte praedestinatie. Alle andere dwaling volgde dan vanzelf.

Nu is het ongetwijfeld het streven van Kant geweest de vrijheid van den wil te verdedigen, juist zoo als destijds Erasmus van Rotterdam deed met zijn „Liberum Arbitrium" tegenover Luther's „Servus Arbitrium".

Dat bedoelde ook Kant, toen hij, na zijn „Kritik der reinen Vernunft" (1781 en 1787), in zijn „Kritik der praktischen Vernunft" (1788), de drie ideëen: *God, Vrijheid, Onsterflijkheid* als het practisch zekerste weten van den mensch vaststelde. Daarna gaf hij nog, met zijn „Kritik der Urteilskraft" (1790), de teleologie als tegenstelling tot de leer van het mechanisme.

Schiller heeft onmiddellijk, in zijn philosofische gedichten, de beteekenis van Kant's leer erkend:

„Und ein Gott ist, ein ewiger Wille lebt"

. . . . . .

„Der Mensch ist frei geschaffen, ist frei und wär er in Ketten geboren.

Und die Tugend ist kein leerer Wahn, erzeugt im Gehirne der Toren".

Hiermee was dan toch het Lutherdom philosofisch overwonnen en de katholieke leer omtrent wilsvrijheid en verdienstelijkheid der goede werken, door het intellect erkend als eene waarheid, die nooit had mogen betwijfeld worden.

Men kan derhalve met recht Kant roemen als een kampioen des geestes, zegevierend over een beweging die begon in 1517 en eindigde in 1788, den weg bereidend tot een katholiek herstel, de romantiek.

Noot v. d. vertaler: De verbeelding van Hugo Bund is inderdaad stout! Er zal nog veel water door de Maas moeten loopen, voordat Kant gepromoveerd wordt tot „philosoof van het Katholicisme". Zijn „Kritik der praktischen Vernunft" moge minder gevaarlijk zijn, daarnaast en daartegenover blijft nog zijn „Kritik der reinen Vernunft", waaruit men hem toch, tot nu toe, niet anders heeft kunnen verstaan dan als een ondermijner van de metaphysische grondslagen der katholieke theologie.

Verder ook hierover in een later volgende beschouwing.

THOMISTISCHE WIJSBEGEERTE

Zoo juist is mij toegezonden het uitstekende boek: „Éléments de Philosophie" van Jacques Maritain (Agrégé de l'Université, professeur à l'Institut catholique de Paris, membre de l'Académie romaine de Saint Thomas), uitgegeven te Parijs bij Pierre Téqui, 1920.

Een boek dat den geest niet enkel veel aan te bieden heeft, doch bovendien tot zelfstandige gedachtenproductie opwekt.

Maritain geeft eerst een veel licht brengende historische inleiding. Den Semieten ontzegt hij allen aanspraak op een eigen philosofisch bezit vóór Philo van Alexandrië, dus kort vóór Christus. Zeker weten wij slechts weinig van Philo's voorganger, den Jood Aristobulos (± 150 v. Chr.) en ook de door Flavius Josephus aangenomen afhankelijkheid der joodsche Pharizaeër-Sadduceër- en Esseër-secten van de stoïcijnen, epicuriërs en pythagoreërs staat niet vast. Al kan men toch in het Oude Testament menige zuiver philosofische

gedachte vinden, b.v. de logische conclusie van Psalm 93, 9: „Hij, die het oor geschapen heeft, zou Hij zelf niet hooren? Of zou Hij niet zien, die het oog vormde?"

Voortreffelijk heeft Maritain aangetoond, hoe, naast alle Oost-aziatische droomerij, de grieksche wijsbegeerte alléén den mogelijken en feitelijken grondslag heeft gevormd der christelijke philosofie. Deze grandioze invloed der grieksche cultuur op de christelijke is inderdaad het gewichtigste en meest verbazingwekkende verschijnsel der cultuurgeschiedenis. Een Griek, Sokrates, en geen ander, heeft het begrip, de idee, ontdekt en geleeraard, als het eigenlijke voorwerp der philosofie, der wetenschap.

Dat Sokrates reeds den term „idee" gebruikt heeft, heb ik kunnen aantoonen uit „Wolken" van Aristophanes. Ook heb ik aangetoond, hoe Plato. leerling van Sokrates, vóór alles streefde naar een wetenschappelijk begrippenstelsel, dat hij reeds vóór Aristoteles de tafel der tien categorieën, der opperste begrippen, had vastgesteld (zie mijn boek „Sokrates"). Als trouwe leerling van Plato, zeker niet zonder zelfstandige critiek, heeft Aristoteles dit begrippenschema afgebouwd. De stoïcijnen hebben zich dan het totaal en de eenheid der exemplarische ideeën, als den „Logos" gedacht en de proloog van Sint Jans Evangelie, alsook de eerste christen apologeten en Kerkvaders hebben in dezen „Logos" der grieksche philosofie, den Zoon Gods, de geopenbaarde tweede goddelijke Persoon, voorafgeduid en voorvoeld gezien. Want Jezus Christus was als het Woord, Verbum, Logos, in den beginne bij de schepping; Jezus Christus is het die, als samenvatting aller scheppingsideeën, alles gemaakt heeft, zonder Wien

niets gemaakt is, in Wien het scheppingsleven was en het verstandslicht dat elken mensch verlicht die in deze wereld komt. De wereld tot welke Hij kwam is Zijn eigendom. Macht geeft Hij aan die Hem opnemen, macht om kinderen Gods te worden, niet naar het vleesch doch naar den geest.

Dit is de theologie van den H. Augustinus en van heel de christelijke gedachtenwereld, uitgedrukt in de woorden der grieksche philosofie. Naar gelang van tijd en school, trok men meer Plato voor of Aristoteles, of den soms naar het neoplatonisme zwemenden, zoogenaamden Dionysius Areopagita. Men louterde hen van de, mede door hunne stelsels heenloopende, heidensche dwalingen, men lichtte het positief christelijke eruit omhoog en bouwde daarop het heerlijke gebouw der scholastieke wijsbegeerte.

Een tijdlang, en wel in de generaties onmiddellijk vóór Thomas van Aquine, leek het gebruik van Aristoteles, als grondslag voor het scholastieke onderwijs, verdacht en het werd zelfs verboden. Maar nadat Willem van Moerbeke den heelen Aristoteles letterlijk uit het Grieksch vertaald en Thomas van Aquine hem van een commentaar voorzien had, zag men eerst goed wat een schat van wetenschap men aan hem bezat. Als men nadien de aristotelische wijsbegeerte welhaast identisch met de thomistische kon noemen, dan geldt dit weliswaar slechts voor de principiëele opvattingen, bovenal voor de leer der teleologie of entelechie, de leer van het doelstreven en der in de schepping neergelegde doelmatigheid, het meest vruchtbare principe van Aristoteles' leer. Maar de H. Thomas veronachtzaamde evenmin Plato als Dionysius en hij laakte de

al te scherpe polemiek van Aristoteles tegen de ideeën van Plato. Hij zeide zelfs (als ik mij niet vergis): „wie niet gelooft aan de ideeën is geen christen, want hij gelooft niet aan den Zoon Gods, de tweede goddelijke Persoon".

Thomas spreekt zeer veel over de ideeën, hij vertaalt het woord echter met „species" of „forma". En inderdaad beteekent „idee" niets anders dan vorm, beeld, type. In dezen zin is hem de vorm ook vormgevend beginsel (causa formalis). Bij hem is de vorm, geheel in platonischen zin, forma exemplaris of idealis, forma generalis, forma specifica, forma prima, primordialis of seminalis („Formae autem rerum, secundum quod in mente divina existunt, primordiales esse dicuntur, eo quod ipsae sunt prima principia simpliciter rerum producendarum" : 2 Sent. 18-1-2 c.)

Nog sterker dan Thomas hebben andere scholastici der middeleeuwen, naast en na Thomas, Plato op den voorgrond geplaatst. Franciscus Patritius († 1597) heeft 43 punten saamgelezen, waarin hem Plato's leer meer christelijk lijkt dan die van Aristoteles.

In alle geval is Aristoteles toch veel meer ertoe geëigend om ten grondslag gelegd te worden aan het Schoolonderricht, reeds hierom wijl wij van hem de esoterische schoolboeken gekregen hebben, terwijl wij in de nalatenschap van Plato slechts de exoterische dialogen vinden.

Maritain citeert op p. 58 de mooie woorden van Goethe, waar deze Plato en Aristoteles met elkander vergelijkt.

Heel goed is ook Maritain's vergelijking op p. 64: „Tusschen Aristoteles op zichzelf en Aristoteles gezien

met het oog van St. Thomas, is een zelfde verschil als tusschen een stad bij somber fakkellicht en dezelfde stad in de straling der morgenzon".

De wijsbegeerte reikt naar het toppunt aller dingen, stelt de vragen aller vragen. Geen wetenschap is ons van meer gewicht, want deze verklaart ons de vraagstukken over de wereld en haar wezen, over het bestaan van God, over de onsterflijkheid onzer ziel, de vrijheid van onzen wil, zij legt den grondslag der openbaringstheologie, der redelijkheid van het geloof. Haar zijn de fondamenteele begrippen, als die van het zijn, het worden, van tijd en eeuwigheid, ruimte, oneindigheid, stof, geest; begrippen welker inhoud de speciale wetenschappen van de philosofie overnemen. Dit is het voornaamste verschil tusschen de bijzondere wetenschappen en de wijsbegeerte: deze is de wetenschap der begrippen. En tot het wezen der thomistische philosofie behoort het „gematigd realisme", eene duiding der „ideëen" tusschen die van Plato en Aristoteles in.

Ook hierdoor werd de thomistische philosofie tot de klassieke, de blijvende, tot „philosophia perennis", dat zij heel den voorafgeganen philosofischen arbeid van alle denkers harmonisch en organisch in zich opnam. Dit was ook reeds het beginsel van Aristoteles en daarin volgde hem, nog verder gaande, de H. Thomas.

Met Aristoteles en den H. Thomas is de philosofie voltooid, juist zoo als de geometrie met Euklides voltooid was. Doch evenals na Euklides de mathematische arbeid werd voortgezet, zoo ook de philosofische na Aristoteles en Thomas. En het waren ook groote philosofen die de mathesis en de physica zeer verrijkt hebben, als Descartes, Leibniz, Kant, Pascal.

In de opvattingen omtrent het heelal waren reeds sommige Grieken boven Aristotelès uitgekomen. De Copernicaansche wereldbeschouwing heeft sommige grondbegrippen van Aristoteles als onvoorzichtig doen kennen. Onmiddellijk na den H. Thomas hebben andere scholastieken, zonder de grondslagen van het thomisme te ondermijnen, verder gephilosofeerd. Zoo wilde b.v. de „Groote Kunst" (Ars magna) van Raimundus Lullus slechts eene nieuwe, stelselmatige rangschikking zijn van het thomistische gedachtenmateriaal.

Thomas kon in zijn al te korte leven niet alles alleen doen. Lullus wilde volbrengen wat de voornaamste taak der philosofie is, het volledige systeem der begrippen, ideeën, categorieën, naar een vaste orde rangschikken, om ze daardoor te bevestigen en te bevruchten. Wat hij trachtte met zijn „clavis inventionis", zijn ontdekkingssleutel. Het is hem echter niet gelukt, en ook zijn volgelingen niet, onder wie zelfs Leibniz, die hebben doorgewerkt op het vruchtbare denkbeeld van Lullus.

Maar evenals men de planten- en dierenwereld eerst heeft leeren verstaan, nadat men hun natuurlijke stelselmatigheid ontdekt had, zoo zal men de gedachtenwereld eerst goed verstaan als men de ordening der gedachten heeft vastgesteld, nauwkeuriger, enger en wijder, dan dit aan Aristoteles gelukt is met zijn tien categorieën en praedicamenten.

Veel materiaal is hiervoor reeds aanwezig in de scholastieke en in de na-scholastieke philosofie. De schoolsche studie van het thomisme, dat ons door de kerkelijke overheid terecht is voorgeschreven, behoeft ons niet te beletten, zoodanige zelfstandige vorschingen te ondernemen.

Ook Maritain toont zich volkomen vertrouwd met de heele philosofie van den laatsten tijd en steeds stelt hij deze critisch tegenover die van Aristoteles en Thomas. Zelfs heeft hij reeds eene afzonderlijke critische studie gewijd aan de philosofie van Bergson, een werk dat ik zelfs bij Léon Bloy ten zeerste geroemd zag.

MODERNE PHILOSOFIE

Om zich op het terrein der moderne philosofie te doen oriënteeren, zal men nauwelijks een beteren leidsman vinden dan Jacques Maritain in zijn boek „La Philosophie Bergsonienne". Met dezelfde scherpzinnigheid, waarmede hij in zijn „Eléments de Philosophie" het zuivere thomisme positief heeft uiteengezet als de christelijke wijsbegeerte, ontleedt hij hier critisch den hoofdvertegenwoordiger der moderne philosofische beweging.

Volkomen terecht prijst hij de vernietigende critiek, door Bergson geoefend op het materialisme van den onmiddellijk voorafgaanden tijd, wijst echter diens ongelukkige poging om zelf een stelsel daarvoor in de plaats te geven, met vernietigende argumenten af.

Inderdaad is de grondslag dien Bergson aan zijne philosofie wil geven noch origineel, noch ook wetenschappelijk houdbaar. Zij berust ten eerste op een misverstaan der philosofie van Plotinus, Schelling, Schopen-

hauer, Jacobi, Hermes en Günther en ten tweede stelt ze de wetenschap op haar kop. Haar kennistheorie onttroont het intellect, om enkel aan de intuïtie kenvermogens toe te schrijven.

Bergson's leer wordt tot een nieuwe sophistica, doordat ze alle vaste, blijvende kenvoorwerpen verloochent, en de kern van het wereldwezen ziet in de wisseling, de verandering, in den tijdsduur en -ontwikkeling. Het is een intellectueel nihilisme.

Wat betreft de groote ideeën der metaphysica, God, vrijheid van wil, onsterfelijkheid der ziel, Bergson erkent er hoogstens misschien de mogelijkheid van. Kenmerkend is, dat Bergson uitging van het Amerikaansche pragmatisme. Hij is het die in 1911 de inleiding geschreven heeft op de Fransche vertaling van het werk van William James. Gelijk deze is ook Bergson de meening toegedaan, dat de mensch slechts voor 'n practisch doel bestaat, slechts tot kunnen, niet tot kennen. Daarom ontwijkt hij alle twistvragen die slechts met ja of neen te beantwoorden zijn.

Zijn methode der intuïtie, van kennis door onmiddellijke aanschouwing, verliest bij Bergson alle beteekenis en evidentie, wijl hij daarmede tegen het intellect polemiseert, alsof dit de bron aller dwaling ware, terwijl het toch juist de gegevens der intuïtie moet controleeren en leiden, evenals de bedoelingen van den wil.

Bergson vervalt daardoor in de fout van al de philosofen die meenen een systeem te kunnen opbouwen door het uitlichten eener eenzijdigheid. Bergson is als een denker die zich tweederden van zijn hersenen zou laten uitsnijden, om beter te kunnen denken!

Volkomen onphilosofisch wordt Bergson echter, waar hij in de plaats stelt van het zijnde, het eeuwige worden, het voortduren, de ontwikkeling in der tijden loop, waaraan geen drager beantwoordt.

Aldus wil hij, gelijk Maritain zegt, het accidens van een accidens, eene categorie van het denken, tot ding maken, tot wezen, tot essentie, tot de stof aller dingen, wat bij hem een ander woord is voor substantie. Daarmee valt Bergson terug tot het kinderlijke begin van alle denken en van de mythologische verbeelding.

Tengevolge van dit valsche uitgangspunt, moet bij Bergson alles vliedend en onbestemd worden, ook het bestaan Gods en het Godsbegrip, ook de vrijheid van den wil en de onsterflijkheid. In dit alles is hij „modernist", naar den kerkelijken term, pantheïst, emanatist.

Wat zijne psychologie betreft, daar bestaat voor hem het wezen zelf der ziel in den duur der herinnering, welke mogelijk nog een beetje over het graf heen zal gaan: dus ook hier eene noodlottige eenzijdigheid, — want de ziel is, naar Sint Augustinus, niet slechts memoria, doch ook intellect en wil, en de zelfstandigheid der ziel, evenals hare onsterflijkheid, berust op hare ongedeelde eenheid.

De zin der wereld is, volgens Bergson, deze, dat een onbepaalbaar wezen, mensch of supermensch, zich in een eindvoltooiïng wilde realiseeren, doch onderweg naar dit doel zich gedeeltelijk verloor in de overige natuur, waarin nu dat verlies, die afval van den strever naar zijn ideaaltype, nog voortleeft. Zijn taak zou dan zijn dat verlies weer terug te winnen en aldus van een al te intellectueel wezen een meer practisch te worden. (p. 255, v.v.)

Bergson's philosofie treedt op met al de pretensie van het nieuwe en van de twijfelloos bereikte waarheid Zoo verblindt zij velen die bij haar wanen te vinden wat zij elders vergeefs zochten. Doch helaas, dat is illusie. Bergson kan niet meer zijn dan een meteoor die voorbijvliegt. Dra zal men de vooze leegheid van zijn stelsel erkennen. En men zal weer moeten terugkeeren tot de philosophia perennis, tot de philosophie van den H. Thomas en die der Kerk.

Tot zoover heb ik den gedachtengang van Maritain gevolgd in zijn critiek op Bergson. Elken zin dien hij uitspreekt, juich ik toe. Door de hier nog volgende beschouwingen wil ik mij slechts aan zijne zijde scharen en aan de zijde der onvergankelijke wijsbegeerte onzer Kerk.

Waarom heeft Bergson, waarom hebben zoo vele andere philosofen sedert Thomas van Aquine zoo'n succes gehad? Waarom heeft men zich niet eenvoudig ermede tevreden gesteld in Thomas den wijsgeer der Kerk en daarmee van alle waarheid te bezitten?

Zijn al die latere pogingen eener wijsbegeerte louter te verklaren uit onbekendheid met den H. Thomas, uit zucht naar nieuwsgierigheid, uit dwaasheid of boosheid?

De wijsbegeerte van den H. Thomas is steeds bekend en erkend geweest. In de laatste halve eeuw vóór Luther's optreden (1517) werden zijn werken zoowel in Duitsche als in andere drukkerijen ijverig gedrukt. Het eerste strijdschrift tegen de stellingen van Luther citeert bijna enkel den H. Thomas. Ook in de volgende eeuwen werd de studie van Thomas' werken niet verzuimd. Juist toen Bergson optrad, stond een neo-thomisme in schoonen bloei. Evenals men van de scholastieken, naast

en onmiddellijk na Thomas, verwachtte dat zij diens leer zouden aanvullen en uitbreiden, zoo zou men iets dergelijks verwacht hebben van Descartes, Leibnitz, Kant en ook wel van het critische werk van Bergson. Al deze philosofen traden op tegen een ingeslopen dwaling van hun tijd, maar het gelukte hun niet, zelf vrij van dwaling te blijven. Doch de mensch moet philosofeeren.

De Kerk heeft den H. Thomas tot Leeraar der School verklaard; zij heeft verklaard, men mag er niet aan twijfelen, dat het bestaan van God philosofisch kan worden bewezen, de vijf argumenten van Thomas zijn overtuigend. Maar niettemin zoeken aldoor nog de vorschers naar nieuwe bewijzen voor het bestaan en het wezen van God, en wel met goede bedoeling. Ik constateer slechts dit historische feit.

Wij philosofen kunnen God uit Sint Thomas bewijzen, maar het groote publiek verstaat ons niet altijd, en ook die arme boer zou ons wellicht niet verstaan, van wien Maritain op p. 309 zoo treffend zegt dat hij, door zijn simpel geloof aan God en het H. Sacrament, meer weet dan Bergson van de waarheid, van wezen en substantie.

Het probleem blijft practisch zeer gecompliceerd. [1])

[1]) Kralik zinspeelt hier blijkbaar op moeilijkheden als die waarover ook Kardinaal Newman schreef in zijn „Apologia pro Vita sua" (ed. Longmans Green, 1910, p. 149): „Uitgaande dan van het „bestaan van God (hetwelk, zoo ik reeds zeide, voor mij even zeker „is als de zekerheid van mijn eigen bestaan, ofschoon, als ik de „gronden dier zekerheid in een logische formule tracht op te stellen, „dan slaag ik er kwalijk in, dat te doen op een wijze die mij „voldoening geeft), kijk ik buiten mij de wereld der menschen in „en word daar getroffen door een gezicht dat mij met onuitsprekelijke neerslachtigheid vervult. De wereld schijnt eenvoudig die „groote waarheid, die mijn heele wezen zoo vervult, te loochen-

De philosofie hangt met het heele leven samen, de kerkelijke philosofie met de heele Kerk.

Ook ik kan tenslotte niet anders dan in allen deemoed zeggen: mijn geheele stelsel van christelijke wijsbegeerte is in wezen niets dan de totale feitelijkheid der Kerk en buiten die feitelijke Kerk zie ik geen andere waarheid dan die welke van haar uitgaat en zich weer tot haar keert. En slechts in het totale feit der Kerk, genomen in zijn ganschen omvang, ligt haar apologetische overtuigingskracht in alle opzicht.

„straffen; en het effect daarvan is bijgevolg op mijzelf noodzake-
„lijkerwijs zoo verwarrend alsof het mijn eigen bestaan loochende.
„Alsof ik in een spiegel keek en mijn eigen beeld niet zag. Zóó
„ongeveer is het gevoel dat over mij neer komt als ik in deze
„levende, bedrijvige wereld kijk en er geen weerspiegeling zie van
„zijn Schepper... Was er niet de stem die zoo klaar spreekt in
„mijn bewustzijn en mijn hart, ik zou een atheïst, of een pantheïst,
„of een polytheïst zijn, als ik kijk in deze wereld. Ik spreek slechts
„voor mijzelf en ik ben er verre van, de objectief werkelijke waarde
„te ontkennen der argumenten ten bewijze van Gods bestaan, afge-
„leid uit de algemeene feiten der menschelijke samenleving en van
„den loop der geschiedenis, maar deze geven mij warmte noch licht;
„zij nemen den winter mijner neerslachtigheid niet weg"...

VIII

THEOLOGISCHE

HET MYSTERIE DER KERK

Jacques Maritain, professor aan het Institut catholique, de katholieke universiteit van Parijs, heeft, met een biografische inleiding, uitgegeven het onvoltooid nagelaten werk van den op 16 November 1914 gestorven Dominicaan Humbert Clérissac (geboren 1864 in de Provence): Le Mystère de l'Église" (G. Grès Paris 1918).

Inderdaad, daar gaat een zucht van bezielde en bezielende mystiek uit van deze uiteenzetting, die zich baseert op de woorden van Hermas: „De Kerk is gevestigd vóór alle andere dingen en het is om haar dat de wereld geschapen is".

De Kerk is het adaequate voorwerp der Incarnatie. Zij leeft in Gods gedachten. Christus is in de Kerk en de

Kerk is in Christus. De Kerk is: Jezus meegedeeld aan alle menschen. Aan de Kerk komt persoonlijkheid toe, met het vermogen te weten, te willen en zich te herinneren. Zij is het weten der wereld, de herinnering en tevens het middelpunt der wereldgeschiedenis. Zij is het geweten der menschheid. In het hemelsch perspectief verschijnen alle schismaas en herezieën slechts als stofjes op haar prachtgewaad. Haar hiëratisch leven is de eeuwige jeugdbron van reinheid en vreugde. Hare ontwikkeling in den tijd gebeurt in den geest der profetie.

Zij is tegelijkertijd de volkomenste menschentesamenbindende stad en de Thebaïde der kluizenaarszielen.

Alle dingen hebben betrekking tot de Kerk en de Kerk heeft betrekking tot alle dingen. Zij is de eenheid van al het menigvuldige. Zoo is ook de missie waarmee zij hare verschillende leden bedeelt, eene zeer verscheidene, eene hierarchische en een niet hierarchische.

Bij het mislukken veler grootopgevatte zendingen b.v. die van Newman ter bekeering van Engeland, zou men haast vermoeden, dat de goddelijke Voorzienigheid ook aan de buitenkerkelijke christenen een voorbereidende zending heeft toegedacht, die te rechter tijd haar resultaat ook bewerken zal.

De Kerk is moeder en meesteres van den staat; . . . .

Hier breekt het fragmentarisch werk af.

Als 'n aanvulling geeft dan de uitgever nog het schema „De Ecclesia", dat in 1870 aan het vaticaansche concilie werd voorgelegd en ook ongetwijfeld zou aangenomen zijn, als de geweldzame en wederrechtelijke bezetting van Rome het concilie niet vóór z'n formeele beëindiging verstoord had. De concilie-

vaders hadden nog slechts tijd om over de eerste en gewichtigste constitutie van de pauselijke onfeilbaarheid te beraadslagen en deze tot formeel dogma te verheffen. Niettemin behoudt het schema in z'n geheel een buitengewone waarde, wijl het de algemeene leer der Kerk in goed-overwogen formulen en canons samenvat.

Daartoe behoort de leer dat de Kerk het mystieke lichaam van Christus is, dat de christelijke religie slechts kan beoefend worden in de en door de van Christus gestichte Kerk. Verder: de Kerk is een ware, volmaakte, geestelijke en bovennatuurlijke gemeenschap, een zichtbare gemeenschap van zichtbare eenheid, volstrekt noodzakelijk ter bereiking van het heil. En niemand kan buiten de Kerk tot het heil komen, onschuldige onwetendheid uitgezonderd.

De Kerk is in haar essentiëele constituties onveranderlijk, niet onderhevig aan verderf of vernietiging. Zij is onfeilbaar en ook de Paus kan, krachtens zijn primaat, dat hem als opvolger van Petrus toekomt, in de definities van geloofs- of zedeleer, evenmin dwalen als de Kerk in haar geheel.

De Kerk is geen gezelschap van gelijken (dus bij haar geldt niet „all men are equal", zooals de Amerikaansche grondwet zegt), doch van ongelijken, van clerus en leeken, van leeraars, van regeerders en bestuurders voor het geweten en voor het volk (forum internum et externum).

Ter vervulling van zijn goddelijk ambt, moet de Paus een wereldlijke onafhankelijkheid bezitten.

De Kerk omvat als Godsrijk, als moeder, alle volken en staten in haar schoot; haar komt van Godswege

een hoogere, bindende autoriteit over deze allen toe.

Kerk en staat mogen niet gescheiden worden of elkander bestrijden, doch het aardsche rijk is gehoorzaamheid verschuldigd aan het hemelsche rijk.

't Scherpste worden de leerstellingen der sociaaldemocratie veroordeeld, als in strijd met het kerkelijk recht. Doch ook de leer der burgerlijke democratie, dat alle recht, alle macht slechts voortkomt uit den wil van het volk, zooals Rousseau en de Fransche revolutie geleerd hebben en zooals sedert 1918 weer tameliijk algemeen geleerd en geloofd wordt. (p. 304, v.v.).

Tenslotte wordt het beginsel der leekescholen en de strijd tegen de orden veroordeeld, ofschoon armoede, celibaat en gehoorzaamheid slechts raadgevingen, geen geboden zijn. Ook wordt er vastgesteld het recht der Kerk en der ordes om in eigendom te bezitten.

Men veroorlove mij nog eenige aanvullende beschouwingen over het mysterie der Kerk en haar positie in de moderne wereld en tijd.

Het grondkarakter van onzen tijd is de *twijfel*.

't Was weliswaar altijd moeilijk voor den lauwen menschengeest, zich tot een heldhaftig geloof op te werken. — Maar: „Ik *geloof* Heer! Help mijn *ongeloof!* (Mk. 9/23.), deze tegenstelling van geloof en twijfel in één adem is het motto van *onzen* tijd.

De moderne twijfel ontstond hieruit, dat sedert de 16e eeuw de westersche christenheid in meerdere belijdenissen is uiteengescheurd die naast elkander moeten leven, die in het onderling verkeer elkander niet zoo als vijanden kunnen beschouwen, als b.v. in den kruistochtentijd christenen en mohamedanen. Hier ligt het schier vertwijfelende hoofdprobleem onzer westersche

cultuur. De confessioneele tegenstellingen, nog meer echter de confessioneele overeenkomsten hebben geleid, stap voor stap, tot twijfel, tot onverschilligheid, tot indifferentisme, tot deïsme, tot vrijmetselarij, tot vrijzinnigheid, tot materialisme.

Doch in elken ongeloovige, in elken twijfelaar leeft diep in de ziel, het verlangen, het heimwee naar het geloof, zooals in dien man bij Marcus, wiens woord ik hierboven aanhaalde. — De twijfelaar heeft misschien maar één procent, een promille of nog minder geloof, tegen 99 of 99,9 procent ongeloof in het hart. Doch dat kleine overblijfsel van geloof maakt hem onrustig. Dat spreekt tot hem: „Als er nu tóch eens 'n God was en een door Hem gestichte Kerk! 't Is wel zeer onwaarschijnlijk, naar de meening der natuurvorschers, maar toch!" ....

In dergelijke gemoedsgesteltenis heeft de onrustige Jansenist *Pascal* 't beroemde denkbeeld zijner „weddenschap" gevormd: „Wed ik op het bestaan van God, hoe onwaarschijnlijk dat ook is, en win ik dan misschien toch, dan heb ik de eeuwige zaligheid gewonnen. Verlies ik, dan heb ik slechts het aardsche leven verloren, welks geluk in geen geval onbestreden is. Daarom is het aanbevelenswaard te wedden op God".

Ik hoef wel niet aan te toonen, hoe onwaardig zulke redeneering is.

Veel aannemelijker heeft de philosoof *Kant*, de vernietiger van het Lutherdom, de voortreffelijkheid van het katholicisme (theoretisch) dáárdoor vastgesteld, dat de katholiek volkomen zeker is van zijn alleenzaligmakende Kerk en weet dat de protestant diens eigen Kerk *niet* voor alleenzaligmakend verklaart; — daar-

entegen staat voor den protestant, tegenover zijn eigen geloof, het geloof van den Katholiek dat de zaligmaking van het protestantsche loochent, vooral dan, als de protestant zich wetens en willens aan het katholiek geloof onttrekt. Volgens Kant was het dus veiliger katholiek te zijn.

Deze gedachte lijkt op die van Pascal, doch ze is waardiger, wijl ze uitgaat van de grootere geloofskracht en geloofszekerheid der katholieken.

Inderdaad waarborgt het bestaan van een zichtbare, gezaghebbende Kerk met hierarchische constitutie, met ononderbroken traditie, die tot op het Evangelie teruggaat, de grootste geloofszekerheid, een grootere dan elke andere apologie met philosofische, dogmatische en historische bewijzen. Want de bestaande Kerk is de zichtbare philosofie, de tot werkelijkheid gewordene dogmatiek, zij is het inbegrip, de zin en geest der wereldgeschiedenis.

Men zou paradoxaal kunnen zeggen, dat God, als hij niet bestond, door de Kerk wordt in het leven geroepen. Dat is de mystieke beteekenis van het Misoffer, dat God daar steeds opnieuw weer geboren wordt uit het Geloof der Kerk, uit het fondament harer instelling.

De God in het allerheiligste Sacrament, in het Geloof der Kerk, in de Gemeenschap der heiligen die allen tesamen de ledematen vormen van Zijn lichaam, geest in Zijn Geest; die God moet, goed verstaan, alle scepsis overwinnen. Tegenover dit realisme van het kerkelijke, van het goddelijke, verdwijnen alle hypothesen der natuurvorschers en prae-historieken: Wat wilt gij, atheïsten, dan nog voor een anderen

God, dan de Geest die ons en onze Kerk bezielt, verlicht, van sterkte vervult?

God is een geest. Hij is geest, Hij moet in den geest, in de waarheid en de werkelijkheid erkend worden. Welnu dan, hier is deze geest, in deze zichtbare Kerk! Een andere God, een andere geest zal nooit iemand u, waar dan ook, kunnen toonen, noch met teleskoop, noch met mikroskoop.

Het streven om 't gevaarlijke scepticisme der in tweespalt gescheurde christelijke wereld te overwinnen heeft de edelste geesten geleid bij hun pogen tot hereeniging. Zoo de groote Nederlander *Hugo Grotius*, die misschien slechts te vroeg gestorven is om de kroon op zijn werk te zetten. — Het is een der voornaamste gebeden der Kerk, iets wat haar heel nauw aan het hart ligt, 'n gewoonte waar haar het meeste aan gelegen is, te bidden voor de hereeniging aller secten. Want in deze verwonding van het mystieke lichaam Christi ligt een ontzaggelijk mysterie als van een vóórtdurend Lijden (Passie), eene schier ondragelijke beproeving, voor de volken en staten.

Dit mysterie moet zeker in het licht van den H. Geest der wereldgeschiedenis, zijn symbolische beteekenis hebben. Deze te leeren kennen moet onze taak zijn, tot welke confessie wij ook behooren.

Wij katholieken blijven immers doorgaan alle geldig in den naam der H. Drievuldigheid gedoopten, als katholieken te beschouwen, als onze broeders. als van rechtswege hoorenden onder onze algemeene Kerk.

Ook een mysterie dat niet allen willen begrijpen!

DE LITURGIE HET KUNSTWERK VAN DEN H. GEEST

De Katholieke Kerk met hare liturgie is het kunstwerk van den H. Geest. Hij, de Schepper, is de kunstenaar die door duizenden jaren heen dit kunstwerk als samenvatting en hoogtepunt van alle menschelijke cultuur heeft voorbereid om het, na de menschwording van den Zoon Gods, der wereld aan te bieden als een onvergelijkelijk schoon kunstgeheel.

De wereld zelf is een spiegel der Godheid. De hemelsche hierarchie der goddelijke Drievuldigheid en de driemaaldrie koren der engelen zijn volgens Dionysius, den Areopagiet, het zinnebeeld van de wereldlijke hierarchie der Kerk, die, met haar organisme van clerus en leekenstand, de heele menschheid omvatten moet. Beantwoordend aan de goddelijke Drieëenheid, vormen ook de drie hooge ideëen van 't ware, 't goede en 't schoone, een onverdeelbare eenheid, zooals ook Pius X dit uitsprak (in zijn brief aan den Graalbond).

De philosofie van den H. Thomas van Aquine is

niet alleen waar, zij is ook goed, en ook schoon is ze: gelijk een gothische kathedraal der middeleeuwen.

Zoo is ook de Kerk niet slechts de leidster en behoedster der waarheid, maar ook is zij èn leidster èn bewaarster der goedheid en der schoonheid. Dat wil zeggen, zij heeft tot opdracht de eeuwige waarheid voor de sociale doeleinden der menschheid vruchtbaar te maken en deze waarheid in kunstwerken van schoonheid aanschouwelijk voor te stellen.

De heele liturgie der Kerk nu is een aanschouwelijke voorstelling der christelijke waarheden in heilige, symbolische, mystieke handelingen, woorden en gezangen. En de liturgie, opgevat als de wetenschap van dit liturgisch drama, is de ware aesthetica van den H. Geest.

Denk u eens de kerk weg uit het kleine onaanzienlijke dorpje, z'n kerkje met de toren en de klokken, de rijzige muren en beschilderde ramen, de staties van den kruisweg, de heiligebeelden; laat gebed en gezang van priester en volk verstommen: laat de feesten van het kerkelijk jaar ongevierd voorbijgaan, en alle waarde en schoonheid dezer menschen zal, in hunne verwijdering van God, tot bestialiteit moeten vervallen.

Of vinden wij soms in een moderne groote stad het schoone in de musea, theaters, concertzalen, bioscopen, op onze sportterreinen? Om eerlijk te zijn, iets ervan wel. Maar de *ziel der schoonheid* openbaart zich slechts voor den devoten kerkbezoeker, die met aandacht de handelingen der liturgie volgt. Deze schoonheidszoeker vindt het oerschoone, de bron der schoonheid in God, in het trinitarische leven, in de hooge vreugde der kerkelijke feesten. Slechts deze heilige, kerkelijke kunst beantwoordt aan den hoogsten eisch

der aesthetiek: dat de kunst geen schoon, doch doelloos, spel mag zijn, maar dat zij het leven moet dienen in hare aanschouwelijke openbaring der hooge ideeën, die alle leven bezielen.

Zeker is ook het leven der natuur, in hare vier jaargetijden, een wonderwerk der schepping, een wonderwerk van natuurlijke schoonheid. Maar de volle beteekenis krijgt het eerst door z'n geestelijke verdieping in 't liturgische kerkjaar: van af den Advent tot Kerstmis, het geboortefeest van het eeuwige Licht; vandaar naar de tragedie der Goede Week en de triomf van Paschen; verder tot het glorierijke Pinksterfeest, dat, met achter zich zijn lange rij van Zondagen, een eindeloos uitzicht in een nog onbekende toekomst vermoeden laat.

De kerkelijke liturgie laat ook nergens een leegte open. Zij luistert elke maand op met haar heilig werk en elke week, elken dag; zij heeft haar hymnen en psalmen meesterlijk over den heelen jaarkring verdeeld.

Als de H. Thomas van Aquine de liturgie van Sacramentsdag samenstelt, wordt deze philosoof die enkel intellect lijkt, tot de hoogste poëzie-vlucht opgevoerd, door geen profaan dichter benaderd.

De kerkelijke liturgie maakt niet enkel de kerk zelf tot een tempel van schoonheid; door processies en ommegangen dringen hare uitingen ook buiten de kerk door.

En ook overigens vermooit zij leven en menschdom.

Mij dunkt, ik zie de gezichten der geloovigen die uit de Mis komen en van 't ontvangen der Sacramenten, van een hoogere schoonheid stralen, dan die der niet-kerkbezoekers. Want de schoonheid is iets geestelijks.

De H. Geest is haar bron, van waaruit zij zich uitstort over de geheele wereld: en alles neemt er van in zich op, naar gelang eigen ontvankelijkheid.

Wij katholieken belijden, in tegenstelling met anderen, dat Jezus Christus een *zichtbare* Kerk gesticht heeft en dat in onze saamhoorigheid met deze zichtbare Kerk van Petrus, met deze Kerk van den Paus, ook het wezenlijke van onze belijdenis, van ons geloof ligt. Christus wilde een stralende, voor allen zichtbare Kerk op hoogen steenrots. Hij wilde één kudde met één herder. Hij wilde geen nieuwe philosofie, Hij wilde een nieuwe levensorde. Daarom zoeken wij katholieken onze rust, onze zekerheid niet in subjectieven uitleg van willekeurig gekozen uitspraken van het N. Testament, maar wij vinden die in ons meeleven en meevoelen met de ééne zichtbare Kerk, met haar liturgisch leven. Wij gaan tot Jezus, wij houden ons aan Zijne goddelijke en menschelijke natuur, aan Zijn Lichaam, waarvan de ledematen wij willen zijn, aan zijn voortleven in de Kerk. Wij gelooven aan Hem en aan Zijn werk, dat alleen in de Kerk tot openbaring komt en niet daarbuiten.

't Is Jezus zelf die in de liturgie tot ons spreekt en voor ons doet. Wij zien Hem in de handelingen van den priester aan het altaar, in de woorden en gezangen der priesters hooren wij Hem.

Ik weet niet of er een naar het leven genomen beeld van Jezus bestaat, maar wel weet ik, dat door de liturgie Jezus beeltenis zich in ons hart drukt en Zijn stem onze ziel ontroert, zooals ons ook die groote schilderstukken ontroeren, Christus voorstellende, gezeten op een troon; gelijk men er vindt in de apsis van oud-christelijke basilieken.

Jezus geestelijk beeld is uit elk der liturgische handelingen samengevoegd, zooals bij die groote mozaïekkunstwerken het geheel verkregen wordt uit ontelbare kleurige stukjes.

Komt dus en laten wij Jezus in de liturgie erkennen en aanbidden !

IX

BELIJDENDE

ONS CHRISTENDOM

Mijn christendom althans is absoluut, d.w.z. ik ken geen andere waarheid, geen ander licht, geen andere geschiedenis in de wereld, dan die der H. Drievuldigheid. Deze waarheid, dit licht was reeds christelijk, vóór het „Woord" in de wereld kwam, vóór zich bij Zijn doop, de goddelijke Drieëenheid openbaarde.

De schepping is een werk van den christelijken, van den katholieken Schepper. Alles wat vanaf de schepping, of reeds van vóór de schepping, alles wat van alle eeuwigheid af geschied is, vindt zijn hoogste beteekenis in Christus.

Christus is alles, Hij is als logos, het totaal der scheppende ideeën in de Godheid.

In dezen zin heb ik pas een „Grundriss und Kern der Weltgeschichte" geschreven, dat nog in druk is, maar toch wel dezen zomer nog verschijnen zal, trots alle technische bezwaren in ons sociaal-democratisch Duitsch-Oostenrijk. Hiermee treed ik op tegen den beroemden protestantschen historicus Ranke, die in zijn „Weltgeschichte" meent, dat de *theologische* kant van Christus' verschijning niet tot de wereldgeschiedenis hoort. Ik vind dat onwetenschappelijk. Als ik, zooals ook Ranke, van de Godheid van Jezus overtuigd ben, dan kan ik mij niet bepalen tot het enkel historisch behandelen van Zijn leven, zoover dat onder de waarneming viel. Dan moet ik ook in mijn historische wetenschap erkennen, hoe Zijn zonnestralende Godheid het heele menschdom *om* Hem, *vóór* Hem en *na* Hem verlicht.

In dezen zin heb ik ook in een ander, jaren geleden uitgegeven boek „Jesu Leben und Werk", Jezus Christus als het middelpunt van de geschiedenis van Zijn tijd, midden in dien tijd geplaatst, ik geloof voor het eerst met zooveel nadruk. Ik heb aangetoond hoe het Christendom moet erkend worden als den rijksten bloei van de dagen van Augustus, deze „volheid der tijden", waarin de christelijke levensbeschouwing niet enkel voor den godsdienst, maar voor alle cultuur, voor geschiedenis en politiek, een nieuwen tijd, een vernieuwing, inluidde. Men zal zich herinneren, hoe Dante daarover schreef in zijn „Monarchie."

Men vergeet Christus te beschouwen als bijna-tijdgenoot der Romeinsche klassieken en in zijn licht de *symbolische* beteekenis te leeren verstaan van de Latinisten uit onze scholen als Horatius, Ovidius en Vergilius.

Maar dat men de heele oudheid in dit licht, in het licht van het voorvoelde monotheïsme beschouwen moet, heb ik ook in twee andere boeken over Homerus en Sokrates bewezen. De klassieke philosofie, poëzie en kunst is toch in de Kerk, reeds vanaf de apologeten der eerste eeuw, steeds opgevat geworden als een voorbereiding tot het Christendom. Of anders gezegd: Homerus heeft in sterrenklaren nacht het toekomstig licht reeds vermoed; Sokrates, Plato en Aristoteles hebben het in de morgenschemering van hun tijd van uit de verte bespeurd: de tijd van Augustus en Tiberius heeft gestraald onder de middagzon der Openbaring en werd — wie zou dat kunnen ontkennen? — gezegend door de tegenwoordigheid van den Heiland, al wist men het toen niet rechtstreeks daaruit te verklaren. Het was de zon des eeuwigen lichts die hun tijd bescheen.

In deze zon hebben wij alles te beschouwen, want er is op de wereld geen ander licht om onze beschouwing te verlichten. Deze zon scheen voor alle volkeren als de ver-openbaring en gaf hen zooveel licht, als zij noodig hadden. Waar een kerkvader (Tertulliaan?-Vert.) zegt, dat de ziel van nature christelijk is, daar geldt dat ook van alle uitingen der ziel. Dus zeker van de uitingen der joodsche profeten. Maar ook in zekeren zin van de uitingen der wijzen, der denkers, der grondleggers der cultuur van Grieken en Romeinen, van Egypte en Perzië.

Het geldt ook van alle takken der cultuur. Philosofie, mathesis, ethica, politiek, wetenschap en kunst hebben geen ander licht dan den godsdienst; alle leven neemt slechts deel aan het eene licht, het licht der waarheid en des levens. Al ons aardsche streven, ons geheele leven door, ontleent slechts zijn beteekenis aan het

ééne licht der christelijke openbaring. Dat was de overtuiging van de katholieke middeleeuwen, (als men dien tijd zoo noemen wil, wijl toch de westersche cultuur in zich en met het verleden één geheel vormde), toen Keizer en Paus in het heilige Roomsche rijk samengingen, samengaan moesten en wilden in het belang van hun gebied en uit vrije eensgezindheid, toen de monniken de oude litteratuur in de kloosters overschreven, toen de universiteiten, op pauselijke privilegies gesticht, waarlijk universeel, werkten, in katholieken zin. Tot er scheuring kwam in de Kerk. — Als reeds het Oostersch schisma aan de Kerk een geweldig nadeel berokkend had, nog erger de leer van Luther en Calvijn. Alsof wel een volle duizend jaar het licht der waarheid geheel verduisterd was, alsof al dien tijd niet de plaatsbekleeder van Christus op pauselijken stoel gezeteld had, maar de antichrist daar zat. Een tijd waarin het licht zoo totaal verborgen was en de Kerk totaal onzichtbaar bleef, zoodat zij nu weer opnieuw ontdekt moest worden.

Een zoo onkatholieke zienswijze kon slechts ontstaan als de historische zin, de zin voor de werkelijkheid en de waarheid, door en door vertroebeld was. Maar de zon der waarheid zelf bleef intact, zij bleef haar stralen uitzenden en bleef het leven der wereld van geslacht op geslacht bezielen.

Voor mijn beschouwing van het christendom acht ik dezen *historischen zin voor de werkelijkheid* van groot gewicht, wijl hier het punt ligt, waaruit alle herezie ontstaan is, tot het modernisme van onzen tijd toe. Alle herezie, alle ketterij is onhistorisch, komt van het verkeerd interpreteeren der geschiedenis.

„Ketter" komt van het Grieksch katharos, = zuiver,

rein; het beteekent iemand, die nog zuiverder, reiner zijn wil dan de werkelijkheid. De „katharen" wilden volmaakte, onzondige priesters en een ideale, onbestaanbare Kerk. Daarentegen heeft ons reeds het Evangelie te verstaan gegeven, dat zelfs de Apostelen geen volmaakte menschen waren. Slechts daarom wordt ons de meermalen gelaakte houding der Apostelen, zelfs van den H. Petrus voor oogen gesteld, opdat de Kerk daaraan voor alle tijden een waarschuwing zou hebben tegen al te star rigourisme.

Ketterij is rigourisme.

Niets is zoo onchristelijk, zoo onkatholiek als rigourisme. Christus was niet rigoureus, anders ware Hij niet, na Zijn verrijzenis, liefdevol verschenen aan de Apostelen, die Hem onder het kruis alleen hadden gelaten; anders had Hij niet Petrus, die Hem driemaal verloochende, tot hoofd Zijner Kerk aangesteld. Wat beteekenen tegenover deze schuld, de mogelijke fouten van zoo menigen paus, die overigens nog wel overdreven kunnen zijn door politieke tegenstanders en door kwade tongen. Ook aan Christus, toen Hij op aarde rondging, hebben velen zich geërgerd en slechte verhalen heeft men over Hem verspreid.

Zooals toendertijd hij een trouwe leerling was, die geen aanstoot nam aan Jezus' woorden en daden, maar vol vertrouwen en liefde zich bij Hem aansloot, zoo is nu hij een goed christen, die zich geloovend en beminnend overgeeft aan den plaatsbekleeder van Christus, zij het pastoor of kapelaan, bisschop of paus; hen eert als zijn leiders, niet kleinzielig vraagt en onderzoekt, of en hoe ver zij gelijk hebben. Katholiek zijn namelijk, christelijk-zijn, is *met de Kerk meevoelen.*

Maar er is slechts de ééne Kerk. Christus heeft niet meer of zelfs eenige honderden sekten gesticht. In het Evangelie heeft Hij den H. Petrus en geen ander zoo uitdrukkelijk, tot grondslag, rots der Kerk verklaard. Als wij ons nu aan deze eenig werkelijk bestaande Kerk van Petrus ergeren zouden, wat bleef ons dan nog over? Waarheen hadden wij ons dan te wenden? Misschien tot ons eigen soeverein verstand? Of tot een of anderen dokter in de theologie, die zich van Rome en daarmee van de Kerk afgescheiden heeft? Beide is in tegenspraak met het begrip van een algemeen verplichtende, geopenbaarde, autoritair gehoorzaamheid eischende religie.

Dat is het, wat mij bij den anders zoo verdienstelijken *Léon Bloy* wat bedenkelijk lijkt, dat hij zelfs zoo vermetel den diplomatieken paus Leo XIII becritiseert. Of meer nog onzen thans regeerenden H. Vader Benedictus XV, omdat deze in den wereldoorlog de neutraliteit van den H. Stoel geproclameerd en die slechte Duitschers niet geëxcommuniceerd heeft.

Ik heb ook mijn historisch oordeel over de verscheidene pausen, maar ik onderwerp mijn oordeel aan het feit, dat het de H. Geest is die in de Kerk regeert; Hij weet waarom Hij op dezen of genen paus de keuze heeft laten vallen en waarom Hij hem deze of gene houding deed aannemen. Want dát geloof ik vast, dat de Kerk, van den paus tot den bisschop en pastoor, waar ik onder hoor, krachtens haar bovennatuurlijk genadeleven en haar evangelisch gezag in het vervullen van haar taak, meer zekerheid aanbiedt, dan mijne geringheid. Daarom zou ik, ook als nederig katholiek, niet gelijk Bloy het doet, bisschoppen en geestelijken durven

terecht wijzen, omdat zij de verschijningen van La Salette niet lichtgeloovig aan wilden nemen.

Want het oordeel over de waarde dier verschijningen komt ook slechts aan de Kerk toe en niet aan mij.

Ik voor mij houd het voor verdienstelijker werk te leeren begrijpen dan te critiseeren. Ik vind het verdienstelijk en genotvol, van het hoogste standpunt uit, van uit den H. Geest, ook de schijnbare menschelijkheden in de Kerk te verklaren en ze in hun zeker ook symbolische beteekenis te belichten.

Want voor mij is het christendom identiek met de Kerk. Ik geloof, dat de gewichtigste daad van Jezus Christus de grondvesting was van deze zichtbare Kerk, van dit Godsrijk op aarde, van dit genade-instituut.

De Kerk is Christus lichaam met al zijn ledematen. In de Kerk culmineert en voltooit zich de verlossingsdaad. Niets is zeker, als de Kerk onzeker is. Ik kan mij in alles vergissen, vooral in de subjektieve verklaring en opvatting van Jezus' uitspraken; maar ik kan niet dwalen, als ik de traditie, de leer, het gebruik, de uitleg en de opvatting van de Kerk volg.

Dit is toch zeker het ware, katholieke Evangelie.

MIJN „BEKEERING"

Men heeft mij vaak en van verschillende zijden gevraagd, langs welken weg ik gekomen ben tot zoo beslist uitgesproken katholieke opvattingen. Deze herhaalde aanvraag wil ik tegemoet komen met de poging van een antwoord, wijl ik denk dat het nawijzen van mijn eigen gang ook anderen nuttig en ten voordeel kan zijn.

Mijn ouders waren beiderzijds van goed katholieke afkomst, doch in den tijd van mijn opgroeien deed de liberale geest die toenmaals door Oostenrijk woei, zich ook in mijn ouderhuis gelden. Verkeerd opgevatte geschiedenissen omtrent den clerus droegen er ook niet toe bij, om de aanhankelijkheid aan de Kerk te versterken.

Toch kan ik zeggen dat ik, vanaf mijn eerste biecht, een vurig geloovige was.

Pas toen ik als 18-jarige aan de universiteit kwam, trad er een zekere geestestoestand in, die een wijze gymnasiumleeraar al voorzegd had. Ik moest een tijd van twijfel en lauwheid doormaken en deze duurde

ongeveer tot in mijn 25ste jaar, toen weer de geest van het gezag, van het streven naar een vast standpunt de overhand verkreeg. Ook niet zoo opeens; ofschoon ik, door mijn dagboek, den datum van den „omkeer" nauwkeurig kan aangeven.

De geest der goddelijke genade moest eerst moeizaam doordringen. Maar dit worstelen was mij ook van groote waarde, omdat ik nu, terugblikkend, zie, hoe moeizaam en zorgzaam ik mij stuk voor stuk het Geloof terugwon. En wel geheel door eigen arbeid onder Gods zegen, niet door opwekking van anderen, niet uit overwegingen van maatschappelijken aard, doch om-zoo-te-zeggen: *onbevooroordeeld*.

Dat wat ik mij als zeker vastgesteld heb, is mij dáárom zoo zeker en waardevol, wijl ik het niet heb aangenomen om 'n mensch plezier of displezier te doen, doch enkel als resultaat mijner gewetensvolle onderzoekingen.

Zeker, ook *gemoed* en *wil* hebben daarbij een rol gespeeld, want het Geloof moet én gewild én ontvangen, aangenomen worden. Doch beslissend was, naar ik meen en naar ik mij herinner, slechts de *intellectueele* zijde der zaak.

De logos, het verstand, de logica, heeft mij, dichter die ik toch was, tot geloovige gemaakt.

Zonder deze logica zou mijn geloof slechts gevoel, slechts „Schwärmerei", slechts gevaarlijk fantasiespel zijn geworden, — gelijk ik dat bij zoo menig mensch van dergelijken aanleg ondervonden heb.

Geschiedkundige, philosofische, ethische, sociaalpolitieke, aesthetische studiën waren het, die er essentiëel toe bijdroegen om mijn religieus streven

den waren weg, het veilige, zekere doel te wijzen. Doch enkel en alleen, omdat die zoo veelzijdige, schijnbaar zoo uiteenloopende studiën geleid werden door deze twee gidsen en bewakers: den geest van **synthese** en den geest van **realisme** (in scholastieken zin.)

D.w.z.: ik zocht voor alle verschillende levens- en beschavingselementen, den vereenigenden band. En deze vond ik in de katholieke Kerk. — En ik zocht voor alle ideëen de gerealiseerde werkelijkheid. En deze vond ik evenzoo in de reëele, zichtbare, feitelijke, katholieke Kerk.

Ik vond derhalve in de Kerk en slechts in haar, de *universaliteit*, de *eenheid* van alle menigvuldige *verscheidenheden*. En ik vond in haar de verwezenlijking der meest geestelijke, der meest mystieke, en der onbeschrijfelijkste geheimenissen. Dit is mij zóó helder en klaar, zóó overtuigend, zóó verheugend tot bewustzijn gekomen, dat ik haast zou kunnen zeggen: mijn geloof heeft niets verdienstelijks, want ik *weet*, ik *zie*, mij is de volle *zekerheid* ten deel geworden.

Misschien vereischt dit eenige nadere toelichting in de bijzonderheden. Zoo is het b.v. niet aan alle tegenwoordige katholieken even klaar, hoe innig het katholieke geloof samenhangt met de philosofie, met de klassieke philosofie der Grieken, waarop weer de philosofie der Kerkvaders en der scholastieken berust. Niet allen zullen begrijpen, dat de arbeid aan mijn boek over Sokrates mij ook zeer wezenlijk bevorderlijk is geweest ter verdieping van mijn katholiek geloof.

De oud-christelijke apologeten waren echter tot het christendom overgekomen vanuit de wijsbegeerte en zagen in dat christendom de voltooiïng hunner philosofie,

— zooals ook van den anderen kant in het N. Testament „weten" in den zin van „gelooven" gebruikt wordt.

„Ik geloof om te begrijpen", dit woord vindt zijn aanvulling in dit andere: „ik begrijp, daarom geloof ik".

Ons geloof is redelijk, zelfs daar waar het betrekking heeft op het bovenredelijke en bovennatuurlijke; d.w.z.: ons weten met z'n grenzen dwingt er ons noodzakelijk toe, het weten te juister plaatse aan te vullen door goedgestaafd openbaringsgeloof.

Ik geloof, daar waar ik weet dat ik moet ophouden te begrijpen.

Zeker is philosofie niet noodzakelijk ter zaligheid. De heiden die toeschouwer was bij den marteldood van een christen en, zonder van Christus' leer iets naders te weten, diep ontroerd door het geziene, vóór den rechter trad en zeide: Ook ik ben christen en wil dit door den dood getuigen!, hij was ook een christen en werd zalig. Zoo ook elk kind dat christelijk gedoopt is, elke boerin die nauwelijks het Onze Vader verstaat.

Doch opdat al dezen zouden deelnemen in de gemeenschap der H. Kerk, was een diepgrondige, geestelijke arbeid der Apostelen. Apostelleerlingen, dogmatieken noodzakelijk. Wie het philosofisch weten veracht, zooals Luther, die geraakt in dogmatische dwaling en in afval van de levende Kerk.

Ook de *kunst*, de aesthetica heeft mij hechter met de Kerk verbonden.

De Kerk heeft feitelijk de heele antieke klassieke kunst in zich opgenomen en ze alleen verder geleid ten gids door alle stijlperioden.

De Kerk is het hoogste allesomvattende kunstwerk, het kunstwerk van den H. Geest, de beschermster van

alle ware kunst. 't Is bekend dat ook aan misverstaan van *deze* wezenlijke eigenschap der Kerk, ketters verongelukt zijn: aesthetisch purisme in vijandig critischen zin heeft geleid tot criticisme tegen de Kerk.

Bovenal echter is het de *geschiedenis*, die mij met de volkomenste zekerheid gevoerd heeft tot het geloof aan de Kerk.

Als historicus leerde ik al het historisch feitelijke verstaan en begrijpen, ook de menigmaal verduisterde Kerkgeschiedenis. Terwijl, zooals bekend is, de meeste heretieken of ongeloovigen ergernis genomen hebben aan zekere voorstellingen der Kerkgeschiedenis, heb ik onze Moeder de H. Kerk in al hare geschiedkundige werkelijkheid steeds meer leeren beminnen.

Ik heb mij geen onwerkelijk ideaalbeeld van haar gevormd, maar ik hou van mijne moeder zóó als zij werkelijk is, de zichtbare Kerk met al hare tijdelijke verschijnselen, die toch door God moeten zijn toegelaten, die ook in het plan der Voorzienigheid liggen, die niet kunnen zijn buiten den H. Geest om, niet zonder geheimnisvolle beteekenis.

Aldus heb ik geleerd mij aan géén Paus te ergeren, ook niet aan Alexander VI, doch wel, te verstaan wat de H. Geest met hem voorhad. Ik heb geleerd christen te zijn omdat ik eenvoudig Christus onvoorwaardelijk navolg; katholiek te zijn omdat ik mij evenzoo onvoorwaardelijk aan den Paus onderwerp, in al zijne uitspraken. 't Is mogelijk dat ik niet elk voorschrift van Christus begrijp, nog minder ze goed involg, maar ik heb er toch den goeden wil toe en ik heb het volle geloof in den Wijnstok, de volle liefde tot den Wijnstok, welks ranken wij zijn. Op gelijke wijze stel ik mij ten

opzichte van den Paus en houd het ervoor dat elke critiek op hem gevaarlijk is.

Dat is het wat mij b.v. 't volkomen genot van *Dante* bederft, die daarmee zijn goddelijke Comedie tot een politiek pamflet maakte. Waarom het dan vroeger ook kerkelijk gecensureerd is geweest.

Ik heb op deze wijze mijn katholiek geloof, door veeljarigen arbeid, woekerend verrijkt, als een schat, als een voorraad, waaruit ik, leerling van het Hemelrijk, nieuw en oud, al naar behoefte, te voorschijn breng. (Mt. 13/52.) Hieraan hecht ik zeer veel. Niet als had ik eenige verdienste daaraan, doch wijl mij deze genade zonder mijne verdienste ten deel viel, als een opdracht van boven, welke ik, trouw in den dienst van God, getracht heb uit te voeren.

Ik heb dezen geloofsvoorraad en cultuur-schat in groote en kleine werken bijeengedragen en, in korte verhandelingen, in *programma's* gecatalogiseerd, om het mijn lezers gemakkelijk ten nutte te maken.

Dikwijls heeft men zich verwonderd over mijn programmalust. 't Is toch niets anders dan zin voor ordening, streven naar klaarheid, naar samenvatting.

Een programma is ook de Bergrede, een program is de Apostolische Geloofsbelijdenis en de andere, latere, geloofsbelijdenissen zijn programma's.

Tegenover het programma der Augsburgsche Confessie moest het Tridentijnsche Credo-programma worden gesteld.

In dezen zin heeft men mijne katholieke programmen voor onzen tijd, vooral die voor onzen cultuurstrijd, welkom geheeten.

Mijn program, dat is mijn geloof, mijn weten van de

Kerk als het middelpunt aller menschelijke cultuur, zal men dán het beste begrijpen, indien men het beschouwt met een zelfden synthetischen geest als waarin het vervat is.

— De Kerk is alles: Bovennatuurlijk? Ja! — Historisch? Ja! — Klassiek? Ja! — Romantisch? Ja! — Idealistisch? Ja! — Realistisch? Ja!

Allen is zij alles en zij moet allen alles zijn!

In dezen zin ook tracht ik haar geheel recht te laten wedervaren in al hare uitingen, in al hare eeuwen, in al hare pausen, in alle dogmata, in alle encyclieken, in alle geestelijke orden, in alle uitingen ten overstaan van alle volken, Duitschers zoowel als Franschen.

De Kerk is aldus mijn onuitputtelijke studiebron, want zij is alles, alles. In haar of van haar ontvangt alles pas het ware licht, z'n ware beteekenis.

Dit heb ik *studeerend, biddend, communiceerend* geleerd en ervaren, dit is mijne *„bekeering"*, dit is mijn Credo, dit is mijn weten, dit is mijn program, dit is mijn leven, dit is mijn heele ziel.

Overigens ben ik *zuiver heelemaal niets.*

RICHARD VON KRALIK

ALS DICHTER

RICHARD VON KRALIK

ALS DICHTER

RICHARD VON KRALIK

ALS DICHTER

Bij de beschouwing van Kralik's dichterlijken arbeid moet vóór alles in het oog gehouden worden, dat deze kloeke Oostenrijker al zijne talenten en begaafdheden opzettelijk in dienst gesteld heeft van de volkscultuur. Hem is de kunst nimmer louter spel van dichterlijk zelfbehagen. Hij dicht niet enkel ter voldoening aan zijn eigen zielsbehoeften, tenzij die voldoening overeenstemt met zijn welbewust levens- en arbeidsplan : zijn cultuurprogram, gelijk hijzelf het graag noemt. Sommige vertegenwoordigers der nieuwste critiek zullen daarom aan Kralik het recht op den naam van dichter ontzeggen. Wie echter den band, die de kunst

met het volksleven verbindt, niet geheel wil doorsnijden, zal met overvloed van bewijsstukken Kralik's dichterschap kunnen aantoonen. Aantoonen, — als dit ten minste noodig is voor iemand, die Kralik's werk ook maar oppervlakkig kent. In zijn wel eenvoudig, doch zeer belangrijk boek „*Tage und Werke*" (Wien, 1922, Vogelsang-Verlag) — dat een overzicht van zijn eigen levensfeiten en ervaringen geeft — laat Kralik zijn dichterlijk zelfbewustzijn krachtig meespreken (blz. 109 en volgende). Zooals van al zijn arbeid en streven, geeft hij daar ook eerlijk en degelijk een treffende verantwoording van zijn dichterschap.

Dit dichterschap heeft zich geleidelijk ontwikkeld in aansluiting aan Kralik's klassieke vorming, aan zijn verdieping van levensinzicht en aan zijn maatschappelijke werkzaamheid.

Wilhelm Oehl heeft in „Der Gral" (VI, 581), schrijvend over Kralik's cultuurprogram, den ontwikkelingsgang van den meester scherp geteekend. Kralik — zoo stelde hij vast — beklom alle treden der ontwikkeling van de romantiek. Hij begon met volslagen twijfel, met metaphysische, ethische en aesthetische revolutie, bouwde op anarchistischen, vervolgens op socialistischen grondslag allerlei positivistische utopieën en kwam er ten slotte door ernstigen geestesstrijd toe, in de katholieke Kerk „de geniaalste en ideaalste cultuurmacht der wereldgeschiedenis" te erkennen.

Langs twee wegen kwam hij tot deze erkenning: langs aesthetisch-practischen en langs philosophisch-theoretischen weg.

Voor den jongen geleerde, die te Weenen rechten, wijsbegeerte, letteren, kunstgeschiedenis en Oostersche

wetenschappen gestudeerd had, daarna te Bonn en te Berlijn aan oudheidkunde en maatschappijleer deed en geheel opging in de gedachtenwereld van anarchisme en socialisme, — voor hem plaatsten twee lange studiereizen naar Italië en Griekenland de grondslagen en elementen der antieke, vooral der Helleensche cultuur in een nieuw licht.

In Delphi, Athene, Sparta, Olympia werd de geestelijke bouw der Helleensche cultuur hem geopenbaard. Hij zag daar een fier-bewust, afgesloten volkswezen, vol vaderlandsche en godsdienstige overleveringen. De geheele bouwkunst, beeldhouwkunst, schilderkunst, muziek, epiek, lyriek en dramatiek vond in de heroïsch-cultische overlevering haar grondslag, haar voornaamsten inhoud, haar grootste waarden. Het geheele land was vervuld van de vereering der nationale helden, der nationale godheden. Zoo leerde Kralik in den godsdienst en het volkswezen de hoofdelementen der geheele Helleensche cultuur kennen, en hij aarzelde niet, zijn nieuwe kennis dienstbaar te maken aan zijn streven zooals dat tot dusver geweest was.

Zijn geestelijke aanleg, zijn arbeidsmethode was van den beginne af een universalistische, polyhistorische geweest. Zijn gedachten, gevoelens, wil en kracht waren steeds gericht op het geheel, nooit enkel op onderdeelen.

Reeds zeer vroeg had Kralik zich de studie van de voornaamste vraagstukken der menschheid ten doel gesteld: maatschappij, staat, volk, godsdienst. Hij was vervuld van het probleem der cultuur in den strengsten en hoogsten zin. Zijn nieuw-verworven inzichten wijzigden niet zijn doelgedachte: mede te helpen aan de voorbereiding eener cultuur. Doch hij moest nu een

anderen weg volgen, andere middelen gebruiken, geen radicale vernieuwing, maar conservatieve vernieuwing. Thans kwam het erop aan, uit de vele voorhanden zijnde vaderlandsche en godsdienstige mogelijkheden, diegene te kiezen, welke den krachtigsten grondslag verschaffen kon voor een aesthetische cultuur in den stijl van oud-Hellas. Den universeel-gevormden, onbevooroordeelden beschouwer bleek spoedig vanzelf, dat de levenskrachtige, kleur- en vormblijde katholieke Kerk onder alle godsdiensten en belijdenissen de meest geschikte was. Zij bezat een breeden grondslag in het naïeve geloof der volksmenigten, zij bezat een rijkontwikkelden eeredienst, een architectonisch-georganiseerde priesterschap, en tallooze in aesthetisch opzicht zeer vruchtbare elementen in de heiligen-vereering, in genade-oorden, bedevaarten, feesten, sacramenten en sacramentaliën. De aesthetische schatten der katholieke Kerk overtroffen die van de antieke volksreligie. Aldus moest ook een ongeloovig aestheticus in het katholicisme een onvergelijkelijk-vruchtbaren, levenskrachtigen cultuurgrond zien. Tegelijk met dezen eenen factor vond Kralik, als Duitscher, het Duitsche, Germaansche volkswezen als het tweede, het nationale cultuurelement.

Dit was de eene weg, de aesthetisch-practische, die Kralik van buiten af leidde naar de aesthetische erkenning en waardeering van het katholicisme. Ongeveer tegelijkertijd of iets later kwam hij tot de tweede, de wijsgeerige, theoretische beschouwing, die hem van binnen uit leidde tot de volledige, geloovige aanvaarding van het bovennatuurlijk karakter der Kerk. Het critisch onderzoek van den oorsprong des Christendoms dwong hem tot het geloof in Christus als het vleesch-

geworden Woord. Zoo zag hij het Christendom als de verwezenlijking en voltooiïng der antieke wijsbegeerte, die van het begrip tot de idee, tot de ideëenleer, tot de ideëen-wereld, tot den Logos voortgeschreden was. Zoo stond daar de katholieke Kerk als wijsgeerige, zedelijke en aesthetische bekroning van alle menschelijke cultuur. De geschiedenis toonde aan Kralik dit karakter der Kerk als de hoogste cultuurmacht. Daarmede was de bewijsketen gesloten, en had de innerlijke ontwikkeling van Kralik haar doel bereikt. Met dezelfde onvoorwaardelijke vastberadenheid, waarmede de jonge revolutionnair arbeidde in dienst van zijn utopistisch ideaal, stelde hij zich in dienst van dit nieuwe, hoogere, vastere cultuurideaal.

Hoe hij zich in dienst daarvan stelde?

Niet enkel door theoretische beschouwingen!

Hij gevoelde zichzelf in staat tot daden.

Vóór alles wilde hij zijn arbeid doen aansluiten aan dien van het verleden; vandaar dat hij als Grimm en Wagner trachtte de oud-Germaansche en middeleeuwsche verbeeldingen wederom te doen leven voor het volk. Met zijn zesdeelig „Deutsche Götter- und Heldenbuch" gaf hij aan de Germaansche volkeren hun oud en heerlijk bezit terug als een kostbare erfenis.

De beteekenis der middeleeuwsche mysterie-spelen voor de volkscultuur ten volle beseffend, dichtte hij zijn Kerstspel en zijn Paaschfeestspel, die beide herhaaldelijk zijn opgevoerd op het tooneel zoowel als in de open lucht.

Om eenigen indruk te geven van het „Osterfestspiel" laat ik hier een overzicht van de drie deelen („Tagewerken") volgen, zooals zij door Kralik over-

eenkomstig oude volksoverleveringen werden samengesteld. (Ik gebruikte de uitgaaf van 1895, Wien, Verlag von Carl Konegen.)

Het eerste deel „de blijde boodschap" geeft twaalf tafereelen te zien, nl. 1. de bekoring, den doop bij de Jordaan en de eerste Apostelen; 2. de bruiloft van Kana; 3. het hof van Koning Herodes (gevangenneming van Johannes den Dooper); 4. prediking in de open lucht (wonderbare genezingen); 5. de onthoofding van Sint Jan den Dooper; 6. Bethanië (Magdalena, Lazarus' dood); 7. de bron bij Sichem (de Samaritaansche vrouw); 8. de opwekking van Lazarus; 9. Jerusalem, vóór den tempel (intocht); 10. de zalving in Simon's huis; 11. de Synagoge (het verraad); 12. het afscheid van Bethanië. De verzen zijn geschreven in denzelfden trant als die van het passiespel van Oberammergau, hetgeen al in den proloog te hooren is:

Heil, Friede, Gnad' und Gottes Segen
Wünschen wir heut und allerwegen
Allen, so hier versammelt sind,
Ihr lieben Leute mit Weib und Kind!
Gott zu loben und zu ehren,
Auch eure Andacht zu vermehren,
Wollen wir hier ein Gedächtnis machen
Wohl von den höchsten, göttlichsten Sachen.

Dit is een alleenspraak van den kok der bruiloft van Kana:

Ich bin nun worden alt von Jahren
Und hab viel seltsam Ding erfahren,
Was mich oft Wunder genommen hat
Und mir oft weh im Herzen that.

Jedoch vor andern Sachen viel —
Auf meine Treu ich 's sagen will —
Kann ich mich nicht g'nug wundern traun,
Wenn ich die junge Welt musz schaun,
Ihre grosze Unbesonnenheit,
Wie sie zu Jammer und zu Leid
Sich also jäh sein läszt und weh,
So jung sich füget in die Eh,
Wenn sie kaum ausgezogen haben
Die Kinderschuh, sind schier noch Knaben
Und haben noch keine Vernunft und Zucht,
Auch nichts bei Leuten noch versucht;
Desgleichen junge Mädchen gar,
Eh eine kommt ins zwölfte Jahr,
Nicht recht eine Suppe machen kann,
So will sie haben einen Mann.
Da denkt ihr keines weiter fort,
Was man müszt haben da und dort,
Die Maid denkt nur, wenn 's ihren Mann
Fein herzen, küssen und drücken kann,
So sei schon alles ausgericht't,
Brauch' weiter keiner Sorge nicht.
Eh aber nur vergeht ein Jahr,
So wird sie's dann erst recht gewahr,
Wenn sich das Haus zu mehren beginnt
Und alle Jahre kommt ein Kind;
Dann wird die Noth ohn alles Masz,
Da soll man haben bald dies, bald das....
Ja, hätten sie 's wie ich erfahren,
Was gilt 's, sie würden länger harren!

Het tweede deel „de passie" bestaat uit acht tafereelen: 1. het laatste Avondmaal; 2. de hof van

Gethsemane; 3. vóór de paleizen van Annas en Kaiphas te Jerusalem; 4. vóór het paleis van Pilatus; 5. paleis van Herodes; 6. vrouwenvertrek in het paleis van Pilatus; 7. vóór Pilatus' paleis; 8. Golgotha.

In den hof van Gethsemane spreekt Satan den Verlosser toe:

O Mensch, der mich dereinst verfluchte,
Als ich dich in der Wüste versuchte,
Ist nun dein Stolz gebrochen? Sieh,
Wie jämmerlich verzagst du hie!
Du bist nun aller Menschen Spott,
Hältst du dich noch für einen Gott?
Glaubst du noch aller Menschen Sünden,
Die wir uns mühten zu entzünden,
Zu tragen und gar zu vergeben?
Bist du denn rein, der all dein Leben
In Sünden bist herumgeirrt?
Du hast die ganze Welt verwirrt,
Du warst die Schuld des blutgen Todes
So vieler Kinder durch Herodes.
Hast deinen Eltern frevelhaft,
Nichts als Gefahr und Not geschafft.
Du hast den Sohn von der Mutter gerissen,
Der Menschheit Bande keck zerrissen.
Hast deinen treusten Jünger gar
Selbst zum Verrath gedrängt. Fürwahr,
Kannst du erst deine Schulden tragen,
Dann magst du dich an andere wagen.

Dit is de epiloog:

Ihr werten Männer und ihr Frauen,
Ihr thatet mit Herzeleid schauen

Das Leiden Christi und sein Sterben;
Das lasset an euch nicht verderben.
Trauert mit seiner Mutter rein
Und seinen Jüngern allgemein,
Und legt ihr in das Grabmal gar
Eueres Herzens und nehmt war,
Dasz ihr das Grab besiegelt eben
Mit einem tugendlichen Leben.
Damit hat heute das Spiel ein Ende,
Gott uns seinen heiligen Segen sende,
Dasz wir mit Jesu, allzugleich
Besitzen seines Vaters Reich.
So lebet wohl; wir gehen hin
Das ewige Reich sei unser Gewinn.
Wenn wir uns morgen wiedersehn,
So schaut ihr Christum auferstehn.

En het slotkoor:

Auferstehn, ja auferstehn wirst du,
Mein Gott, nach kurzer Ruh.
Unsterblich Leben
Wirst du darauf uns geben.
Hallelujah!

Het derde deel, „de verrijzenis", omvat vijf tafereelen: 1. het voorgeborchte; 2. forum in Jerusalem; 3. bij het heilig graf; 4. het cenakel; 5. op den olijfberg (de hemelvaart).

Het koor zet de feestelijke vertooning in:

O du selige,
O du fröhliche

Gnadenbringende Osterzeit!
Welt lag in Banden,
Christ ist erstanden.
Freue dich, o Christenheit!

Na de verrijzenis zingt het koor:

Freu' dich, erlöste Christenheit!
Freu' dich und singe!
Der Heiland ist erstanden heut.
Alleluja!
Singt fröhlich Alleluja!

Die Wunden roth, jetzt o wie schön!
Freu' dich und singe!
Wie Sonn' und Mondglanz anzusehn!
Alleluja!
Singt fröhlich Alleluja!

Das Leben hat den Tod erwürgt;
Freu' dich und singe!
Gott selbst hat sich für uns verbürgt.
Alleluja!
Singt fröhlich Alleluja!

Deze eenvoudige naïeve verzen toonen al voldoende, dat de dichter zelf geheel op den achtergrond staat. Dit is trouwens de bedoeling van Kralik geweest, gelijk blijkt uit de opdracht van zijn Weihnachtspiel:

Dies heil'ge Schauspiel, nehmt es hin!
Nicht eines schwachen Mannes Sinn,
Ein ganzes Volk getreu und traut
Hat dran jahrhundertlang gebaut.

Sein ist das Wort, sein ist der Sang,
Der ihm aus tiefstem Herzen drang.
Es ist sein Blut, es ist sein Leben:
Ihm sei es hier zurückgegeben.

Reeds voordat hij de oude mysterie-spelen in een nieuw kleed stak, had Kralik een mysteriespel naar eigen opvatting geschreven, nl. „Adam" (Alber, Regensburg). Dit stuk, een werk van 1884, is tamelijk zwak en kan niet vergeleken worden met Vondel's diep drama „Adam in ballingschap".

Gelukkiger was hij met zijn "Weihfestspiel": „Die Erwartung des Weltgerichtes" (1898, Wien. St. Norbertusbuchdruckerei). Dit engelenspel, ofschoon vrij ingewikkeld van samenstelling en niet steeds gemakkelijk te volgen, werd door duizenden toeschouwers bewonderd; het heeft een patriottischen klank en is verlucht met de kleuren van Oostenrijk's historie.

Ook volgde Kralik Calderon in de geestelijke feestspelen „Der heilige Parnasz" (z. j. Ravensburg, Alber) en „Die Geheimnisse der heiligen Messe" (1906, idem), beide herhaaldelijk opgevoerd.

Ter gelegenheid van het Eucharistisch Congres te Weenen in 1912 dichtte Kralik zijn drama „Der heilige Gral" (Trier, Petrus-Verlag), een zijner fijnste werken op dramatisch gebied. Hoor dit slotkoor der engelen:

Drum sei euch allen
Hier offenbar
In diesen Hallen
Heilig und klar:
Die Wahrheit glühet
Im Glauben allein;

Durch Hoffnung blühet
Das Gute so rein.
Die Liebe findet
Der Schönheit Ziel
Und überwindet
Im Weltenspiel.
Zum Sinnbild dessen
Bleib euch der Gral
Hehr, unvergessen
Im Erdental.
Ihr tapfern Ritter,
Drum haltet Stand
Dem Ungewitter
An Todes Rand!
Scheint auch verborgen
In Leid und Qual
Vor Sucht und Sorgen
Der heilige Gral,
Er leuchtet doch immer
Der wirren Welt,
Durch seinen Schimmer
Ist sie erhellt.
Nur wer vom Grale
Ist ausgesandt,
Im Tränentale
Von Gott erkannt,
Entrückt der Reue
Ob Raum und Zeit,
Erlöst in Treue
Die Welt vom Leid.
Zum Himmel schweben
Wir selig im Sieg;

Euch bleibe das Leben
Ein heiliger Krieg!

Onder de nationalistische drama's van Kralik nemen deze drie de voornaamste plaatsen in: „Die Türken vor Wien", „Maximilian" en „Die Revolution".

Het feestspel „Die Türken vor Wien" (1884, Wien, Carl Konegen) opent met een beknopte inleiding omtrent den gedramatiseerden toestand. Opvallend vlot zijn de dialogen geschreven. Zelfs de befaamde „lieber Augustin" heeft een plaatsje in het drama. Hij klaagt over de Turken:

Wenn sie wenigstens den ganzen Wein
Selbst ausgesoffen hätten. Aber nein, nein, nein!
Die Fässer haben sie zerschlagen, haben ihn
Ausrinnen lassen, solche edle Gottesgab.
Die Gottesmörder! Wiszt ihr, was die gröszte Sünde ist?
Dem Dieterich von Bern kan einmal in den Sinn,
Dem Herrgott Eins zum Trotz zu thun. Da ging er hin
Zu einem Einsiedel und fragte listig den,
Was wohl die gröszte Sünde, die einer könnt begehn.
Da sagte der Einsiedel: Nicht gröszere Sünde man denkt,
Als wenn der Mensch verschmähe, was Gott ihm hat [geschenkt.
Das Brot zu treten mit Füszen und auszugieszen den Wein,
Das wär' die gröszte Sünde, das riethe der Teufel allein.

Weemoedig luisteren wij thans naar de woorden van den paladijn, sprekend na de stemming van den Rijksdag te Preszburg:

Die Stimmen sind gesammelt. In die Tafeln des Reichs
Trage der Schreiber die neuen Grundgesetze ein,

Die das Befreite beherrschen sollen von nun an:
Für immer sei des heiligen Stefan Krone mit
Dem Stamm des Hauses Oesterreich vereint.
Zerrissen sei das Recht der Insurrection.
Der Glaube frei für alle Gott anbetenden. —
Der Reichstag ist geschlossen. Der König grüszt sein Land.
Geht hin in das befreite und pflegt mit treuer Hand
Des Friedens frohe Werke. Seid wiederum bereit,
Wenn euch der Fürst wird brauchen und ruft zu seiner Zeit.

Een jaar na het vorige stuk schonk Kralik zijn tooneelspel „Maximilian" aan Oostenrijk (1885, Wien, Carl Konegen). „De geschiedenissen van het heilige Roomsche Rijk der Duitsche natie bij het begin der nieuwe tijden vormen een groot wereldtooneelspel, waarvan de hoofdtafereelen zijn: de Kerkscheuring en de dertigjarige oorlog. De gemeenschappelijke achtergrond dezer gebeurtenissen is de Turksche bedreiging, die begint met den val van het Oost-Romeinsche Rijk en eindigt met het ontzet van Weenen onder keizer Leopold, het eerste gemeenschappelijke wapenfeit van christelijk Europa na de bijlegging der geloofstwisten. Dit laatste tafereel is voorgesteld in de „Türken vor Wien". „Maximilian" is het inleidende stuk dezer reeks." Aldus Kralik zelf in de tekstuitgaaf. Ook in het voorspel komt hij zelf, maar nu als dichter, aan 't woord:

Ich dichte wie ich dichten musz,
Was nur durch diese Auen schweift
Und mir den Busen voll ergreift,
Fasz ich in Reime, in Gesang,
Mir macht nicht andre Regel bang.

Das ist mein Held, den ich versteh,
Das ist die Welt, wie ich sie seh,
Das ist der Sinn, den ich erfasse,
Das ist die Form, zu der ich passe.
Das ist die Sprache, die ich höre,
Das ist mein Sang, der Niemand störe.
Das ist mein Eigen, ist mein Recht,
Wenn es nicht niedrig ist und schlecht.

Het tweede bedrijf plaatst ons te 's-Hertogenbosch, waar Maximiliaan het kapittel van het Gulden Vlies houdt. Maria van Bourgondië spreekt tot keizer Maximiliaan :

Nun ist ja Alles wieder gut,
Seit ich das edelste deutsche Blut,
Nach dem ich trug so lang Verlangen,
In meiner Armen konnt empfangen.
In Ruh ist das empörte Land,
Die Feinde halten nicht mehr Stand,
Und in den alten Herrschersälen,
Die von der Trauer noch erzählen,
Versammeln sich zum hohen Feste,
Zu Ritterspielen edle Gäste.
Nur du bist fern ; in weiten Räumen
Scheint dein entrückter Geist zu träumen.
Wohin trägt dich sein neidischer Flug ?
Hast du des Glückes nicht genug ?
Bist du nicht selig, so wie ich ?
O sag mir ! sieh, ich bitte dich !

Te Weenen speelt het slotstuk ; de burgemeester der stad huldigt Maximiliaan :

Und wenn ich Eines wünschen soll,
So wünsch ich dies der Freude voll,
Dasz der milde Regen unsre Felder tränke,
Die liebe Sonne sich auf unsre Reben senke,
Die gute Erde reife Früchte trage,
Der frische Wind verjage alle Klage.
Bald schallt es dann wieder, wie vor es erscholl:
Aller Ehren ist Oesterreich voll!

In 1908 publiceerde Kralik zijn dramatischen cyclus *„Die Revolution"* (Ravensburg, Friedrich Alber). Hij droeg dit omvangrijk werk (570 blz.) op aan zijn lieve vrouw:

Was tief im Grunde
hier quillt und bebt,
Mit dir im Bunde
ward es erlebt.

Was ich begonnen
so eiferlich,
Es wär zerronnen
wohl ohne dich.

Darum in Minne
sei dir 's geweiht,
Mit treuem Sinne
für alle Zeit.

Als Gleichnis stehe
für Welt und Ziel
So Lieb' und Ehe
wie dieses Spiel.

Zur Einheit werde
im Liebesband

Volk, Himmel, Erde und Vaterland.

In deze zeven drama's behandelt Kralik de geheele geschiedenis der Fransche revolutie en der revolutie-oorlogen, van Duitsch standpunt bekeken. *) Het eerste drama „Das Königsgericht" begint met 1790, wanneer de Koningsfamilie hulp en redding vraagt aan den verwanten Duitschen keizer. Afwisselend worden de tooneelen in Parijs, Weenen, in het kamp en op het slagveld geschilderd. Goethe, Mozart, Haydn treden sprekend op. Bonaparte begint reeds zijn loopbaan. Het stuk eindigt met de terechtstelling van den Koning.

Het tweede drama „Die Schreckensherrschaft" loopt van Marat's vermoording door Charlotte Corday tot de terechtstelling van Marie Antoinette, van de oorlogen in Bretagne tot het gastmaal der Girondijnen, het feest der Rede en dat van het Opperwezen tot aan den val van Danton en Robespierre.

Elk drama bestaat uit twaalf tafereelen, waarvan het eerste een symbolisch-allegorisch voorspel is. Zoo roept in het voorspel tot het derde drama — „Der Sohn der Revolution" — de getrouwe Eckart de ideeën van waarheid, goedheid en schoonheid uit den hemel naar de aarde, die de rechten des geestes versmaad heeft. Zij komen en spreken:

Wahrheit:
Wahrheit leuchte dir aus ewgem Licht;
Ob es sich in tausend Farben bricht,
Bleib' es immer eines, gleich und schlicht!

*) Voor de analyse gebruikte ik de studie van Adolf Innerkofler.

Güte:

Güte herrsch' als stärkste aller Mächte:
Ueberrascht euch auch das Böse, Schlechte,
Endlich siegt das Recht und der Gerechte.

Schönheit:

Offenbarerin des Wahren, Guten
Läszt die Schönheit auf des Lebens Fluten
Leuchten hoher Liebe treue Gluten.

Alle im Chor:

Mit den Sternen schlingen wir den Reigen,
Ewge Ordnung und Gesetz zu zeigen.
Alle Welt ist so des Geistes Eigen.

Bonaparte stijgt steeds hooger, hij trouwt met Josephine, overwint Oostenrijk niettegenstaande den heldenmoed der Tirolers bij Spinges, hij volvoert zijn avontuurlijken tocht naar Egypte; Paus Pius VI sterft in gevangenschap; de staatsgreep maakt Bonaparte tot eersten consul, hij trekt over de Alpen, trots den tegenstand der Alpengeesten.

Het vierde drama „Drei Kaiser" begint met de intrede der nieuwe eeuw. In het voorspel moet de geest van het verleden de heerschappij overgeven aan den geest der toekomst:

...Doch ich, o Königin der Zeit, will dir
Den Kranz aufsetzen, der so reich nicht prunkt,
Der nicht mit schwülen Düften dich betäubt,
Doch reiner Jugend Reiz dir wieder bietet.
Ein neues heilges Zeitenalter komme
Herauf und heile, was im Sinken war,

Das Steuerruder, das der Zeiten Sturm
Schon deiner Hand entwand, ergreif es wieder
Und führe so der Menschheit feste Arche
Durch Flut und Strom, durch Wetter, Riff und Klippe
Wieder dem einen Pole zu, der hoch
Am Himmel strahlt und nimmer weicht und sinkt,
Ob ihn der Schiffer schaun mag oder nicht,
Nicht übermütig, nicht verzweifelnd auch,
Lasz uns durch allen Graus der Zukunft steuern,
Die Klippe hier, den Strudel da vermeiden,
Den rechten Weg der sichern Mitte wählen
Und also landen in dem selgen Hafen
Der Ewigkeit, wie guten Schiffern ziemt.

Een nieuw wereldtijdperk begint, dat der regeneratie, der restauratie, der romantiek; het maakt een eind aan de periode, die Luther begon. Bonaparte sluit zelfs het concordaat, doch hij laat den hertog van Enghien doodschieten. Hij wordt keizer. Nelson overwint bij Trafalgar, Napoleon bij Austerlitz. Het Duitsche Rijk stort ineen. Palm wordt doodgeschoten. Pruisen wordt bij Jena overwonnen. Op het congres van Erfurt gebiedt Napoleon over bijna geheel Europa. Goethe en Beethoven spelen mee.

Het vijfde drama „Eine Kaiserhochzeit" schildert de gebeurtenissen van het jaar 1809 tot Maart 1810, den oorlog in Tirol, Andreas Hofer's heldhaftigheid en einde, Haydn's dood, de veldslagen bij Aspern en Wagram, den moordaanslag van Staps, Napoleon's dochter Maria Louise. Hier treden ook een paar naamgenooten (voorvaderen?) van den schrijver op, Franz en Leopold Kralik, doch zij spelen slechts een uiterst

bescheiden rol! Tot slot zingt Puck als aanvoerder van den elfendans der bruiloft, deze tooverspreuk:

Ich, der Puck mit Elfenscharen,
Die wir vor dreitausend Jahren
Schon bij jener Hochzeit waren,
Als man lieblich brauten sah
Theseus mit Hippolyta,
Wir sind heute wieder da,
Da sich alles Spiel erneuert,
Weltenschicksal abenteuert
Und der Held die Heldin heuert.
Schicksal weben wir dem Bunde,
Tanzen ernsthaft in der Runde
Zu der middernächtigen Stunde....
...Wir nur, selige Gedanken,
Die sich um die Taten ranken,
Bleiben frei von allen Schranken....
....Rühren nur den Tau des Schaumes
Mit den Spitzen unsres Flaumes
Wie im Traume eines Traumes.
Was die Welt hier macht erstaunen
Ist uns nur ein Märchenraunen
Unsrer freien Geisterlaunen,
Und zum Elfenringeltanz
Unterm Siebenblütenkranz
Wird der Kaiserhochzeit Glanz.

Het zesde drama schildert den bevrijdingsoorlog. Ruprecht wekt Karel den Groote in den Untersberg. Napoleon in het brandende Moskou. De slag bij Leipzig. De Duitschers trekken overwinnend den Rijn over en Frankrijk binnen. Gewekt door zijne dochter

Lorelei ontwaakt vader Rijn. De Rijndochters jubelen om het weder stralende Rijngoud. Wellgunde heeft den langverloren beker van den koning van Thule weergevonden.

Het zevende en laatste drama „Der heilige Bund" opent met een voorspel in den hemel. Het bevat een uitwerking der idee van het Boek Job en Goethe's Faust. Napoleon, van Elba ontvlucht, trekt wederom de Tuilerieën binnen. Het Congres van Weenen stuift uiteen. De slag van Waterloo wordt ingeleid door een Walpurgisnacht, waarin alle zinnebeeldige figuren van de heptalogie weer verschijnen en de wereldhistorische worsteling voorbereiden en verklaren : de Muze, Urania, Klio, Dwaallichten, Astraea, Waarheid, Goedheid en Schoonheid, de Tijd met de Aeonen en Horen, Puck met de natuurgeesten, de getrouwe Eckart aan de spits der wilde jacht, Lucifer met de duivels, Michaël, Raphaël en Gabriël. De overwonnen Napoleon wijkt ten tweeden male. Voordat hij het Engelsche oorlogsschip betreedt, verschijnen nog de landverhuizers naar Amerika, bekend uit „Wilhelm Meister", die hem redding bieden. Zij willen eens wederkeeren, wanneer „des deutschen Volkes Meisterjahre kommen". De triomfeerende bondgenooten zingen hun „Te Deum" in de Notre Dame te Parijs. Daaruit ontwikkelt zich het naspel : engelen dragen de gebeden door de wolken ten hemel. Michaël verklaart aldus de beteekenis van het geheel :

Gott ist der Führer kriegrischen Heeren,
Wähler und Kürer Helden voll Ehren.
Denn nur im Streiten kann sich entscheiden,
Wer in der Weite Recht hat von beiden :

Gute wie Böse lässet er gelten,
Dasz sich so löse das Rätsel der Welten.
Gelegt sind die Schranken der Kämpfenden allen,
In Tat und Gedanken zum Siege zu wallen.
Wir Engel, wir schauen freudig hernieder
Mit Lust und Grauen, und Siegeslieder
Empfangen am Throne nach mühvollem Tanze
Die Recken zum Lohne mit ewigen Kranze.

Toen Kralik zijn zevenvoudig drama gepubliceerd had, schreef dr. Jos. Nadler in „Deutsche Arbeit" (VIII, 431) o.a.: „Hier is niet een enkeling de held, maar een volk, de belichaming eener historische macht, weeft de kloeke handeling. Steeds openbaart zich de naïeve kunst, verrassend tot een eenheid te binden datgene wat uiteen te vluchten scheen als vijandige krachten. De dramatische milieu-schildering, de schetsmatige dramatische scene, werd ons sinds jaren als de nieuwste vinding aangeprezen. En nu sluit dit dichtstuk dezen allernieuwsten kunstvorm zóó nauw samen met de erfenis van lang vervlogen kunstperioden, dat zij een getuigenis is voor de onveranderlijke eenheidselementen onzer letterkunde". En dr. Ernst Wachler in „Der Tag": „Kralik is een geestelijke voortrekker der Duitsche katholieken. Moet het goud, dat in zijn geschriften verstrooid ligt, ongebruikt blijven? Kralik's voornaamste probleem is dat van een Duitsche cultuur. Hij is een der weinige, oorspronkelijke schrijvers, die Duitschland thans bezit. Hij is universeel. Zijn boeken vereischen een bijzondere studie. Bijna alles wat de moderne letteren ons onthouden, vinden wij bij Kralik. Hij is een zeer positieve kop, een kracht, die bewus-

telijk geheel conservatief is. Zijne persoonlijkheid zelve is een probleem van buitengewone aantrekkelijkheid: de groote verbinding van Duitscherschap en Katholicisme kan men, in haar sterkste relief, het best bij hem bestudeeren."

Nog enkele tooneelwerken van Kralik moeten hier worden genoemd.

„*Kraka*" (Alber, Ravensburg) is een sprookjesspel. De titelheldin, dochter van Siegfried en Brünhilde, is een pleegkind van het boerenechtpaar Ake en Grima. De aantrekkelijk gecomponeerde geschiedenis speelt in Noorwegen; tegenover Kraka is de Deensche koning Ragnar Lodbrok geplaatst:

Was hat die Dirn im Bettlerkleid
An einem einzigen Tage
Wertvoller gemacht als die Königsmaid?
— Ein Wort, eine alte Sage!

Het geestelijk feestspel „*Veronika*" is eene poging om den dramatischen inhoud der lijdensgeschiedenis van Christus in den eenvoudigsten vorm voor te stellen. Twee vrouwen, Veronika en Lia, en een vrouwenkoor dragen het stuk, dat op Goeden Vrijdag tusschen tienen en twaalven speelt, op den voorhof vóór Veronika's huis.

Naar Calderon de la Barca bewerkte Kralik het spel „Der Ruhm Oesterreichs", spelend in Tirol omstreeks 1490:

Heute ist der Tag der Wonne
Freu' dich Erde, freu' dich Sonne,
Denn der Himmel freut sich auch!
Doch höher noch freue,

O Mensch, dich! Erneue
Die Bande der Treue
Für Herrscher und Land
In göttliche Hand!

Het treurspel „Rolands Tod" vormt met het blijspel „Rolands Knappen" samen eene dilogie, een samenhangend feestspel. Uit het blijspel schrijf ik dit koorlied over, dat een dans begeleidt:

Kinder, der rollenden
Erde geboren,
Nützt ohne Grollen den
Eilenden Tag!
Heute, ihr Liebenden,
Faszt den zerstiebenden!
Gebt nicht verloren,
Was er vermag!
Seht, wie die gaukelnden
Mücken der Sonne
Tanzen den schaukelnden
Lustigen Tanz,
Sorglos, ob morgen den
Grundlos sich sorgenden
Menschen die Wonne
Wecket ihr Glanz!
Bettler und Könige
Deckt einst das Dunkel,
Wenn das vieltönige
Leben verstummt,
Das nur mit flimmernden,
Trügerisch schimmernden
Tandes Gefunkel
Den Muth euch vermummt.

Jagt nicht nach weiteren,
Trügenden Dingen!
Wagt euch auf heiteren,
Fröhlichen Muth!
Lachet des Drückenden,
Euch nicht Beglückenden!
Es zu versingen,
Sei es euch gut!
Heute steigt des
Glückes Rad;
Morgen neigt es
Seinen Pfad.
Heute schlürft ihr
Weines Schaum;
Morgen dürft ihr
Nippen kaum.
Heute blüht euch
Flur und Hain;
Morgen müht euch
Leid und Pein.
Heute tanzet
Ihr entzückt;
Morgen schanzet
Ihr gebückt.

Aber nimmer
Werde schlimmer
Euer froher,
Himmelhoher,
Freudiger Muth:
Alles ist gut!
Alles ist gut!

Van de vele feestspelen noem ik ten slotte het populair-gewordene „*Das Veilchenfest zu Wien*" (1905, Wien, Carl Fromme), waarvan de stof ontleend is aan oude volksoverleveringen en aan de poëzie van den dertiend' eeuwschen minnezanger Neidhart von Reuental.

Verwant aan Kralik's dramatische dichtwerken en mysteriespelen zijn de groote werken „*Die Gralsage*" en „*Goldene Legende*".

In „Die Gralsage" (2e Aufl. Ravensburg, Alber, 1909) gaf Kralik een dichterlijke samenvatting van alle oud-Duitsche Artus- en Gral-gedichten, een sagencyclus, die zes eeuwen geleden gemeengoed der Duitsche dichters was. Zooals W. Oehl schreef, kan zelfs de meest ontwikkelde en meest belezene ervaren, hoe weinig hij nog weet van deze poëzie, zoodra hij Kralik's boek ter hand neemt. Een onbekende wonderwereld gaat daar voor hem open, een wereld der diepzinnigste, sterkste verbeelding. In zijn inleiding verklaarde Kralik: „Een groote, nationale, populaire cultuur heeft niet alleen steeds nieuwe gedachten en nieuwe vormen noodig, maar vóór alles ook vaste, oude overleveringen, vergaring en behoud van al het waardevolle uit het verleden. Dit alleen geeft aan den voortschrijdenden gang onzer beschaving veiligheid en haar gewicht. Hoe trouwer gearbeid wordt aan het behoud, des te vrijer en koener kan de oorspronkelijkheid van het genie te werk gaan. Getrouw aan deze beginselen, zooals ik die in verschillende andere geschriften heb uiteengezet, wil ik thans ook in de voorliggende dichterlijke sagenkroniek van den *Graal* en van de *Tafelronde* niet mijn eigen vindsels of verdichting geven, maar eene getrouwe overlevering van

de sagenstof, zooals die tot op den huidigen dag bewaard is. De groote samenvattende voorstelling van geestelijk en wereldlijk ridderschap, gelijk die vooral in dezen sagen-cyclus het schitterendst tot uitdrukking komt, is, voor zoover ik weet, tot dusver nooit, noch in den ouden, noch in den nieuwen tijd, als één geheel, overzichtelijk, samenhangend en afgesloten uitgevoerd, zooals hier getracht werd. Daardoor moest al vanzelf een nieuwe belichting, een nieuwe samenhang komen in den bijna onoverzienbaren chaos der overleveringen. Dat is het nieuwe aan mijn waagstuk en dat moge aan mijn arbeid een zelfstandig recht verzekeren naast andere vernieuwingen en bewerkingen der sage, hetzij van dichterlijken of wetenschappelijken aard."

De dichter heeft zijn verzen (320 blz. kl. 8°) voorzien van duidelijke aanteekeningen. Het is een genot, de naïeve poëzie te lezen in Kralik's toon:

Das ist die Mär vom heiligen Gral.
Er selbst entschwand. Jedoch ein Strahl
Von ihm erglänzt uns allzumal.
Als Gleichnis höchsten Strebens rage
Noch fürder bis in unsre Tage
Vom heilgen Gral die hehre Sage.

Er einige in weiter Runde
Noch fürder bis auf diese Stunde
Der tapfern Schar zu treuem Bunde".

De „*Goldene Legende der Heiligen von Joachim und Anna bis auf Konstantin den Grossen*" (Ravensburg, Alber, Prachtausgabe) is een vernieuwing der

dertiend' eeuwsche *Legenda aurea*, die gedurende vele eeuwen aan allerlei beeldende kunstenaars de stof voor hunne werken heeft verschaft.

Evenals met de twee vorige boeken richt Kralik zich ook met *„Das deutsche Götter- und Heldenbuch"* (6 Bde, Ravensburg, Alber) tot het geheele Duitschsprekende volk.

Voor de Oostenrijkers in het bijzonder dichtte hij zijn epos *„Prinz Eugenius, Der edle Ritter"* (1896, Wien, C. Konegen). De kern van dit heldendicht in honderd zangen is het oudbekende soldatenlied van den edelen ridder. Zelfs het oude rythme is behouden. Het epos geeft een boeiend tafereel van Eugenius' levensgeschiedenis. Dit is de twee-en-zestigste zang:

Der Thronfolger (1716).

In die Hauptstadt zieht nun wieder
Prinz Eugen. Doch Jubellieder
Grüszen heut den Sieger nicht,
Todtenglocken hört man schallen,
Grabgepränge sieht man wallen
Durch die Nacht bei Fackellicht.

Schwarz behängt sind alle Gassen,
Selbst des Himmels Sterne lassen
Nicht die schwarzen Schleier schaun.
Denn der Kronprinz ist gestorben,
Habsburgs Hoffnung ist verdorben,
Alles ist voll Leid und Graun.

Ist es wirklich schon im groszen
Rat des Himmels fest beschlossen,

Dasz Habsburg vergehen soll?
Hegen denn die Schicksalsmächte
Gegen dieses Hauses Rechte
Solchen unversühnten Groll?

Soll denn gar zerrissen werden
Und vertilget von der Erden
Unser edles Oesterreich?
Soll des erbelosen Gutes
Sich bemächt'gen gier'gen Muthes
Nachbarlist durch einen Streich?

Doch getrost! Indes der grimme
Todtengott mit hohler Stimme
Jenen rief zum Grabe hin,
Hatt der milde Herr des Lebens
Schon gesegnet, nicht vergebens,
Oestreichs holde Kaiserin.

Es erfüllet sich die Stunde,
Die bestimmt ist, solcher Wunde
Reichlicher Ersatz zu sein.
Bald dringt zu des Volkes Ohren:
Heil! ein Kind ist uns geboren,
Aber — nur ein Mägdelein.

Nur ein Mägd'lein? — Schweigt, ihr Spötter!
Denn im Rath der Schicksalsgötter
Gilt sie tausend Männer ja.
Und es wird in ehernen Ramen
Fama schreiben ihren Namen:
Maria Theresia!

Voortdurend medelevend met zijn volk, heeft Kralik daaraan ook *„Weihelieder und Festgedichte"* (1901,

Münster, Alphonsus-Buchhandlung) geschonken, die geen „boekenlyriek" zijn, maar levende, tot het volkshart sprekende, zelfs uit het volkshart voortgekomene lyriek. Religieuze en vaderlandsche stemmingen wist Kralik in schoonen, eenvoudigen vorm te uiten.

De stad Weenen bezong hij:

O schöne Mutter vieler herrlich erblühnder Städte, Wien!
Du thronst in prangender Au,
Gern begrüszt von der Töchter Schwarm
Am weinumwachsenen Strom.
Dein burggekröntes Haupt von Eichen umschattet blickt [weithin
Ueber den fruchtbaren Gau,
Und dein köstlich beringter Arm
Umfaszt den ragenden Dom.

Der reiche Gürtel umspannt
Dein wallendes Prachtgewand.
Um deine geschmückte Sandale
Schmiegt sich der rauschende Flusz;
Der Berglandsriese musz
Gezähmt dir folgen zu Thale....

In zijne eerste lyrische gedichten uitte hij zich meer subjectief, gaf hij meer eigen en louter-persoonlijke aandoeningen weer. Zoo in den bundel „*Roman*" (1884, Wien, C. Konegen), die zijn jeugdige hartsgeheimen verraadt:

Fühl ich, o Hehrste, dich
Vorübergehen,
Fällt's wild in meine Brust
Wie Sturmes Wehen.

Ein Beben faszt mein Herz,
Ein banges Drängen,
Und jeden Widerstand
Möcht' es zersprengen.

Es facht mein Feuer an
Zu hellen Flammen,
Auflodert all mein Mut
Und bricht zusammen.

Du weichst — ich seh' den Staub
Noch deinen Fusz umkräuseln —
Und durch die Seele zieht's
Wie sanftes Säuseln.

De vreugde eindigt; de dood komt:

Die den hohen Mut mir reizte
In der menschlichen Gestalt,
Die mit ihrer Huld nicht geizte
Und mit fesselnder Gewalt,
Ist dahin aus diesem Leben,
Aus der Welt ist sie dahin,
Und ihr nach fühl ich mein Streben
In das dunkle Land entfliehn ....

Den tocht van sombere zwaarmoedigheid naar nieuwen levenslust schildert Kralik in den dichtbundel *„Büchlein der Unweisheit"* (1885, Wien, C. Konegen).

Wat heeft de ernstige wijsgeer in zijn jonge jaren aardige, vroolijke liedjes gezongen:

Manche Sprachen fremder Länder
Lernt' ich emsiglich verstehen;
Nach geheimer Kunde Spender
Hab ich stets mich umgesehen.
Von den Völkern, die gewesen,
Lernt' ich Weisheit auszulesen.
Nunmehr ist mein ganzes Streben
Einer Sprache hingegeben,
Die zwei holde Augen sprechen.
Könnt ich es nur einmal wagen
Treulich sie zu übertragen
Ohne Fehler und Gebrechen!

Of dit fiere:

Kümmre dich um das Getratsche,
Liebe, nimmer wieder!
Morgen stirbt das Stadtgeklatsche,
Nimmer meine Lieder.

Lasz die Neidigen nur stehen
Und uns stets belauern!
Ha, der Tadel wird vergehen
Und der Ruhm wird dauern.

Later in *„Sprüche und Gesänge"* (1893, Wien, C. Konegen), wordt de toon krachtiger, en rustiger de gedachte:

Der Himmel hängt voll Wolken schwer,
So mache dir nur nichts daraus!
Komm in das eigne Herze her
Und grabe Schätze da heraus!
Wenn Blitze zucken auf dich zu
O dasz du nicht darüber grollst!
Sie wecken dich aus träger Ruh,
Dasz deine Kraft du zeigen sollst!

Dit overzicht van Kralik's dichterlijken arbeid is verre van volledig. Verschillende scheppingen bleven ongenoemd; tientallen en nogmaals tientallen gedichten, in dagbladen en tijdschriften gepubliceerd, wachten op een verzamelaar. Ook zonder die alle critisch te hebben gelezen, durf ik aan Kralik's poëzie een hooge waarde toekennen zonder voorbehoud.

Schoonheidswaarde in de eerste plaats. Kralik's verzen mogen niet altoos den machtigen, betooverenden klank doen hooren, die ons tegenklinkt uit de meesterwerken der wereldletteren, — zij zijn toch zeker zuiver van toon en bekoorlijk van rythme, zij treffen vaak de teederste snaren van ons gevoel. Grootsch is ook dikwijls Kralik's verbeelding. Grootsch, wanneer hij de fantasieën der oudere dichters in zich opgenomen heeft en daarna nieuwe tafereelen schildert of boetseert naar vroegere voorstellingen. Grootsch eveneens, wanneer hij in zijn dichtwerk spreekt over de levensvragen der menschheid. Liefelijk is zijn verbeelding dikwijls, vooral wanneer hij dichtende denkt aan de menigte die naar hem luisteren zal en die zoo gevoelig is voor vergelijkingen met wat zij kent en voor woorden die zij zelve in hare beste oogenblikken pleegt te gebruiken.

Niet geringer is de cultureele waarde van Kralik's poëzie. Draagt ieder kunstenaar bij tot de vorming, ontwikkeling en beschaving der menschheid, — dan zeker hij, die zijn arbeid bouwt op de grondslagen van het godsdienstig en zedelijk welzijn der gemeenschap.

Dit nu heeft Kralik op bewonderenswaardige wijze gedaan.

Zoo zien wij hem als een der kopstukken van de Duitschsprekende landen: een wiens arbeid medetelt

in de groote historie. Roem heeft hij niet gezocht, — misschien wel omdat hij van zijn blijvenden roem zeker is. Zijn arbeid immers bezit levenselementen, die noch door den waan van den dag, noch door tijdelijke miskenning kunnen worden vernietigd. Hij behoort tot degenen, wier beteekenis groeit naar mate de tijd voortschrijdt, — tot de vertegenwoordigers van een levensperiode der menschheid, — tot de banierdragers wier naam, ook na hun dood, klinkt als een arbeidsleuze en een kernspreuk.

VINCENT CLEERDIN

DE GESCHIEDSCHRIJVER

Ook over den geschiedschrijver die Kralik is, wordt zeer verschillend geoordeeld. En, merkwaardig genoeg, ook hier weer met hartstochtelijkheid: hij is òf heelemaal zonder beteekenis, òf een van de grootsten....

Zeker is, dat Kralik, ook waar hij geschiedenis schrijft, niet ophoudt Kralik te zijn.

De abstracties bestaan nu eenmaal niet, zoo op zichzelf, in het natuurlijke leven. Aan het begrip dat men abstraheert correspondeert wel degelijk een objectieve realiteit, maar deze realiteit bestaat niet buiten het samenstel waarvan 't een element is. De abstractie als een ding op zich bestaat wel in de gedachten, zoo dat men, van een in werkelijkheid bestaand samenstel, één der samenstellende elementen, afgescheiden van de andere zich kan denken; maar in actueele werkelijkheid zijn die elementen natuurlijkerwijze onscheidbaar met elkander verbonden.

Zoo kan men wel in de gedachten den geschiedschrijver

Kralik afscheiden van b.v. den dichter Kralik, maar in werkelijkheid bestaat deze afgescheiden geschiedschrijver niet.

Kralik, al schrijft hij geschiedenis, blijft dichter en wijsgeer en patriot en al wat hij verder is.

Moet hij deswege een onbetrouwbaar of een niet au sérieux te nemen historicus zijn ? Dan ware er nauwelijks een enkel betrouwbaar, buiten de direct van God geïnspireerde hagiographen ! Er kon dan nog eenig gradueel verschil onder hen bestaan, maar strikt betrouwbaar zou er niet één zijn ! Want geen enkel geschiedschrijver is enkel geschiedschrijver. Geen is er zonder voorkeur en voorliefde, geen zonder eenige fantasie of vooroordeel, geen zonder oogenblikken van verblindheid of van hypercritiek, geen zonder oogenblikken van verzwakte zelfcontrole en zelfbeheersching, zij het ook slechts onbewust. Geen is geschiedschrijver zonder meer, geen.... zonder mensch te zijn !

En het is heelemaal niet logisch noodzakelijk dat Kralik, wijl hij o.a. ook dichter en wijsgeer is, deswege als historicus minder zou zijn dan de specialist, die slechts dank zijn eenzijdigheid smalend zou neerzien op zulk een „dilettant" !...

Hij heeft een groot aantal historische werken uitgegeven, waarvan zeker de voornaamste hier mogen opgenoemd worden : *„Allgemeine Geschichte der neuesten Zeit"* (4 dln.) ; *„Oesterreichische Geschichte"* ; *„Die neue Staatenordnung"* ; *„Historische Studien"* ; *„Geschichte der Stadt Wien"* ; *„Die Weltliteratur im Lichte der Weltkirche"* ; *„Vom Weltkrieg zum Weltbund"* ; *„Grundriss und Kern der Weltgeschichte"* ; *„Der H. Leopold"* ; *„Karl Lueger"* (2 dln.) ; *„Der grossdeutsche*

Gedanke" ; „Die Weltgeschichte nach Menschenaltern". Zoodat alreeds uit het aantal zijner werken van dit genre blijkt dat dit ons onvolledig werk al te onvolledig zijn zou, als wij verzuimden den historicus aan onze lezers voor te stellen.

En nu wilden wij die zijn vrienden zijn en bovendien onbevoegde leeken in dit vak, wij wilden dat liever niet zelf doen ; — dat mocht wat al te onbetrouwbaar lijken voor de achterdochtige historische wetenschap. Wij nemen daarom hier het woord over van een vakman, die als zoodanig een erkend gezag heeft en die bovendien met Kralik *niet* bevriend, zelfs niet bekend is, die moet verklaren hem nooit gezien te hebben, noch in eenige relatie met hem te hebben gestaan. Het is dr *Arn. Winkler*, geschiedenis-professor aan de universiteit van Fribourg in Zwitserland, die het volgende schreef in „Das neue Reich" van 21 October 1922 :

* * *

„Kraliks naam wekt in mij altijd een bijzonder dierbare herinnering op. Telkens als ik dezen naam hoor of lees, zie ik mij als kleine gymnasiast een zomerschen namiddag, op de binnenplaats van het nieuwe Weener stadhuis, in verrukking staan luisteren naar de opvoering van een tooneelstuk „De Roem van Oostenrijk", door Kralik geschreven, op inspiratie van een stuk van Calderón. Dat was mijn eerste gebeurtenis op tooneelgebied en het was meteen beslissend voor mijn leven, het deed mij historicus worden.

„Tot nu toe heb ik Kralik nooit persoonlijk gezien, noch ben ik in eenige relatie met hem geweest, hoe merkwaardig dit ook lijken moge, daar ik toch in de

buurt van zijn woning ben school gegaan, n.l. op het gymnasium van Döbling [1])....

„Eigenlijk is het enkel de geschiedenis die mij met Kralik geestelijk in aanraking heeft gebracht en wijl ik hier nu in bijzonderheden over zijn geschiedkundig werk ga schrijven, lijkt het mij niet overbodig te wijzen op de volslagen afwezigheid van persoonlijke relaties, ten einde te kennen te geven dat mij de objectiviteit van oordeel nooit vertroebeld is geworden....

„Het is geen kleinigheid dat Kralik zich Joh. von Müller ten voorbeeld stelde, den in 1809 gestorven Zwitserschen geschiedschrijver, wien Schiller een monument heeft opgericht in zijn „Tell". Dat doet ons reeds Kralik's methode en opvatting verstaan.

„In de prachtige inleiding op zijn „Vier und zwanzig Bücher allgemeiner Geschichten, besonders der Europäischen Menschheit" schreef Müller: „De sterkte van het lichaam komt uit de handen der natuur; de vorm van den geest echter ontwikkelt zich uit overgeleverde denkbeelden en sagen, uit het langzame werk van vergeten eeuwen, beginnend met den electrischen vuurslag, waardoor de eerste Oorzaak den adem der godheid aan onze materie tot leven gaf"... Als niet alles bedriegt, dan steekt in deze gedachte de sleutel tot de geschiedkundige ideeënwereld van Kralik.

„De opvatting die Kralik in zijn „Grundriss und Kern der Weltgeschichte" [2]) met nadruk verdedigt, n.l. dat men, voor het schrijven van de oudste geschiedenis

---

[1]) Döbling, waar K. nog woont, behoort tot de gemeente Weenen. (Vert.)

[2]) Graz en Wien „Styria" 1920.

meer gewicht moet leggen op de traditie, op de onafgebroken herinnering der menschheid, dan wel op uitgegraven documenten en andere vorschingsresultaten; deze opvatting wijst duidelijk naar de geciteerde gedachte van Müller.

„Daarmede heeft Kralik echter volstrekt niet een stap achterwaarts gedaan tegenover het feitenmateriaal der moderne geschiedeniswetenschap. Uitgerust als hij is met zoo veel grondige kennis op alle gebied, weet hij natuurlijk wel te onderscheiden tusschen waarheid en verdichting in de menschheidsherinnering die wij „geschiedenis" noemen. Maar, staande voor de keuze *wat* hij nu „geschiedenis" zou noemen, besloot hij den voorrang toe te kennen aan de menschen zelf.

„In zijn „Wien, Geschichte der Kaiserstadt" [1]) accentueert Kralik: „De geschiedenis moet vóór alles een geschiedenis van menschen zijn, niet van steenen, documenten of boeken" en daarmee lijkt hij mij juist op modernen bodem te staan. De jongste wetenschappelijke congressen hebben geleerd dat het probleem der geschiedenis in wezen psychologisch is en dat het volkomen nutteloos is naar historische wetten te zoeken, zoolang de erfelijkheidswetten niet gevonden zijn. Als nu de historicus zich vertrouwd maakt met de gedachte der erfelijkheid, ook in de staten- en volkengeschiedenis, dan zal hij juist het wezen der „historische herinnering" bijzonder moeten onderzoeken.

„Waarom houdt het menschdom hardnekkig vast aan den „Treppenwitz" der wereldgeschiedenis, tegen alle betweten in? Toch alleen daarom, omdat de mensch,

---

[1]) Wien, Adolf Holzhausen 1912.

in zijn psychologische ontwikkeling, naar één bepaalde richting ontvankelijk is en in deze richting aanleg verwerft en overerft.

„Dat is de „historische herinnering" der menigte, dat is cultuur; en het pendant ervan ligt in de vraag naar de veranderlijkheid der individueele psyche.

„Het is zeker geheel en al verkeerd de geschiedenis te willen peilen met louter documenten, en met onvermoeide alkovensnuffelarij de geschiedkundige waarheid te willen vaststellen. Wat het menschdom op zijn weg behouden wil en kan, dat is zijn levende geschiedenis en herinnering; en hierin vindt men ook wel het eenige middel om de psyche van voorheen te verstaan.

„Reeds in de zestiger jaren der vorige eeuw, zei Eugen Dühring, dat de geschiedeniswetenschap eenigszins op de mechanica moest gelijken en gericht moest zijn op de enkelvoudige beweegkrachten zelf, want: „de mensch leeft wezenlijk in ideeën". Deze waarschuwing werd door de nieuwere historici geheel veronachtzaamd, tot Kralik kwam om ze getrouw op te volgen en zoo zijn Johannes von Müller „modern" te maken.

„Aan deze zijn opvatting geeft Kralik een heel sterk methodische uitdrukking in zijn „Oesterreichische Geschichte" [1]), waarin hij rijkelijk de uitingen van tijdgenooten aan het woord laat komen ... Tot bevreemding en vaak tot spot van vele vakmannen, zeker; maar hij wilde, zooals hij nadrukkelijk opmerkte, niet de Oostenrijksche geschiedenis geven, zooals die zich naar de opvatting der tegenwoordige politici had kun-

[1]) Wien Holzhausen 1913 (1e editie).

nen of moeten afspelen, doch zooals ze zich inderdaad afgespeeld heeft. Daarom schreef hij zijn geschiedenis niet uit documenten, maar hij wilde ze schrijven door te laten zien hoe de toenmalige tijdgenooten hun tijd zelf zagen. En ik geloof dat de geschiedschrijver zich geen hoogere taak kan stellen, ofschoon zeker ook geen zwaardere.

„Kralik zou deze gedachten niet hebben kunnen verwezenlijken, zonder eerst in het individu, vervolgens in elk geslacht op zich, de dragers van alle geschiedenis te zien.

„Met energie nam hij het werk over van Ottokar Lorenz en bouwde dat uit, met hem steunend op een denkbeeld van Ranke.

„Het strekt der nieuwere historiographie waarachtig niet tot eer en roem, dat zij Ottokar Lorenz, den dapperen strijder voor een feit, niet voor een vooropgezette idee, links liet liggen en hem nog heden als afgedaan beschouwt!

„Ongetwijfeld kan slechts een geniale intuïtie in staat zijn de geschiedkundige geestesveranderingen van geslacht tot geslacht, vast te stellen; na te gaan het in elkander grijpen der ideeën, de verschuivingen en verwikkelingen van het historische geestesleven. Gemakkelijker is het in alle geval en, door gestagen arbeid wel voor een ieder mogelijk, de historische feiten „pragmatisch" met elkander te verbinden en ze kalmpjes door de eeuwen te doen wijzigen. Daarmee is echter feitelijk bitter weinig gedaan! Kralik erkent dan ook als het thema der geschiedenis de, in de opeenvolging der geslachten nabijkomende, verwezenlijking van de idee des menschen als persoonlijkheid en van de idee der menschheid als

een geheel.[1]) Dan kan geen willekeur en subjectieve begrenzing tot grondslag dienen, zooals Karl Lamprecht vergeefs probeerde, wel echter de natuurwetenschappelijk en psychologisch controleerbare opeenvolging van generaties, binnen welke, volgens Kralik, elke periode, elk menschengeslacht evenveel waarde heeft.

„Er behoort werkelijk veel achterlijkheid toe, om, vooral om deze reden, den historicus Kralik niet de volle maat van wetenschappelijkheid toe te willen kennen.

„Eugen Dühring was het die, reeds meer dan een halve eeuw geleden, den nadruk lei op de souvereine beteekenis van het menschelijk individu in de geschiedenis. En, volgens hem, ligt het belangwekkende en aantrekkelijke niet enkel in het nieuwe van het individueele, steeds weer verwekte, leven, maar ook in de verschillen en veranderingen die zich voor de levensvormen openen ; het zijn de geestelijke strevingen waardoor de voortschrijdende geschiedenis gemaakt wordt. En, als het leven het doel der geschiedenis is, dan kan het wezen der geschiedenis slechts zijn het belichten der verschillen en veranderingen, waarin het strevende en levende wezen zich bevredigt, door steeds nieuwe ervaringen en verrijkingen zijner natuur.

„Deze opzienbarend eenvoudige, maar dan ook hun tijd ver vooruitsnellende gedachten vonden het eerst weerklank in Frankrijk. In onmiddellijke aansluiting op Dühring, verklaarde Emile Boutroux (1874) in zijn boek „De la Contingence des Lois de la Nature" het leven niet te beschouwen als een apriori-begrip, doch als een „ononderbroken schepping" in het raam der geschie-

[1]) „Grundriss und Kern"

denis. Na hem bewees dan Henri Bergson nog duidelijker, „dat het wezen van het zielegebeuren, zooals trouwens alle leven, voortdurende schepping en verandering is, voortbrenging van iets nieuws". — Daartusschen in kwam Ottokar Lorenz met zijn „Generatieleer" (1891) en zijn „Leerboek der Genealogie" (1898).

„Kralik's systeem is dus voldoende gefundeerd en wij aanvaarden zijn „Grundriss und Kern der Weltgeschichte" dankbaar om het blijk van moed en om den waardevollen arbeid zelf. Het is een klein boekje, doch in elk opzicht merkwaardig. In breede stroomen trekken de generaties, drie per eeuw, aan ons voorbij, in een waarlijk bonte en rijke afwisseling.

„De geschiedenis zal, aldus opgevat, haar begrip van „reactie" wel moeten herzien! Want indien ooit iemand, dan is het Kralik hier die, met een daad het voorbeeld gevend, toont hoe de historische ontwikkelingsleer in overeenstemming gebracht moet worden met de resultaten van het natuurwetenschappelijk-psychologisch onderzoek.

„Het totaal zijner geschiedkundige overtuiging heeft Kralik neergelegd in zijn monumentale werk „Allgemeine Geschichte der neuesten Zeit, von 1815 bis zur Gegenwart" [1]). De afdeeling in periodes was hem hier bij voorbaat gegeven: zij kón niet anders dan den analytischen vorm hebben, wijl Kralik hier slechts één tijdsruimte van drie generaties te bestrijken had en slechts jaar voor jaar kon voortgaan. Zoo ontstonden synchronistische jaaroverzichten, die allereerst een „pragmatisch" (bruikbaar) karakter dragen, bovendien echter,

[1]) Graz en Wien, Uitgeverij „Styria", 1e deel in 1914.

voor zoover in eersten aanloop mogelijk, ook streng wetenschappelijk aan hun doel beantwoorden, n.l. hun hoogerliggend doel, gericht op de psychologische traditie.

„Ik kan mij goed voorstellen dat menig vakman met deze boekdeelen heimelijk blij is, omdat er geen ander zoo voortreffelijk consultatiewerk bestaat, om van alles in te vinden! Doch niet hierin ligt de eigenlijke beteekenis ervan. Na het eerste deel heeft Kralik wijzelijk ervan afgezien, zijn werk verder met archivalische bijlagen te belasten; de geschiedenis van den laatsten tijd kan men werkelijk wel reeds uit het gedrukte materiaal samenstellen. Het komt slechts aan op de groepeering en daartoe behoeft men den intuïtieven blik in heel het raderwerk: waar deze ontbreekt is hij niet door het openleggen van actenstukken te vervangen.

„De vier tot nu toe ontvangen deelen bestudeer ik met groot genot en rijke winst. En als ook Kralik er al waarde aan hecht op misgrepen gewezen te worden, zoo kan en wil ik toch hier, in dezen samenhang, daarover niet schrijven. Letterzifterij moet zwijgen ten overstaan van zoo magistraal werk! Zeker, wij zullen het niet eens zijn met elke praemisse en conclusie van Kralik, maar de beteekenis van een boek is reeds hieraan te herkennen dat het prikkelt tot ernstige tegenspraak en steeds weer tot lezing uitlokt.

„Het bewonderenswaardige in dit werk is ook hierin gelegen dat de schrijver zijn overtuiging getrouw blijft tot in alle consequenties; niet schroomt, waar de samenhang het te pas brengt, vrankweg over zichzelf te spreken en den moed heeft van zich te vergissen.

„Nog heb ik niet gehandeld over de vakwetenschappelijke waarde van Kralik voor de geschiedenis. — Ik

meen dat nu verder gevoegelijk te kunnen laten rusten. Dat vele vak-historici van hem, als van een „dilettant" officieel geen notitie willen nemen, doet niets ter zake. (Overigens, Kralik heeft, als leerling van Mommsen, toch wel wat professioneele opleiding gehad!) Uit de hier aangeboden proeve eener synthese van zijn geschiedkundig denken valt toch voldoende af te leiden dat wij met hem hebben rekening te houden als met een historicus van moderne beteekenis. „Modern" dan in dezen zin, dat hij aan het tegenwoordig geslacht een richting aanwijst.

„Het is wel mogelijk dat zijn gedachtenadel en zijn werk eerst in eenige toekomst de passende waardeering zal vinden. Des te beter kan Kralik tevreden zijn met wat hij tot stand bracht. Menschen van zijn geestelijke potentie kunnen noch in een rubriek, noch in een tijdvak „ondergebracht" worden! Ik heb er ook heel niet aan gedacht, alle geschriften van Kralik over historische onderwerpen te gaan uitstallen; maar het zou mij zeer verwonderen, als niet later zijn opvatting en methode school ging maken, tot voordeel der wetenschap.

„Waar ik volkomen onbeïnvloed deze studie schrijf, leg ik, even objectief, den nadruk erop, dat ik het, na al wat ik weet en ken van Kralik's arbeid, een eer en genoegen acht voor de historische wetenschap dezen man te mogen erkennen ook als vertegenwoordiger van haar gebied. Mijn uiteenzettingen dienden dan ook slechts tot rechtvaardiging van deze bekentenis."

* * *

Tot zoover professor Winkler in Das neue Reich. Hij is wel uitvoerig, maar toch hebben wij er nog iets aan toe te voegen. Vooral voor hen die even-

als wijzelf, leek zijn of dilettant in het historievak, en die misschien juist daarom zoo veel te meer vragen naar het practische nut dezer wetenschap. En die in de modernebehandeling, of methode, geen voldoening vinden.

Immers, evenals van alle andere geheel of gedeeltelijk speculatieve wetenschap, is ook de waarde der geschiedenis reeds uiteraard zeer betrekkelijk. Wat dan, nu ze, door den geest van onzen tijd die alles in specialisaties versnippert en versplintert, in tallooze fragmenten verbrokkeld wordt! — Er is vaderlandsche en algemeene geschiedenis, er is profane geschiedenis en kerkelijke, er is litteratuurgeschiedenis, landslitteratuur, wereldlitteratuur, profane en kerkelijke litteratuurgeschiedenis; katholieke en christelijke en heidensche litteratuurgeschiedenis; er is muziekgeschiedenis en kunstgeschiedenis, ook profaan en religieus; er is economische en sociale en politieke en philosofische en dogmatische geschiedenis, etc. De reeks is niet afgesloten! Toch hebben al die „vakken" geen andere taak dan de waarheid mee te deelen omtrent een voorbije wereld, dan een beeld te geven van der menschen leven en daden. En in de werkelijkheid van het bestaan behoort de mensch, het feit, het leven, niet tot een apart „vak"! Zoodat dan ook het beeld, dat zulke „geschiedenis" van de werkelijkheid poogt te geven, onvolledig blijft en onecht.

Doch zelfs afgezien van deze moeilijkheid, vervult de geschiedeniswetenschap haar practische taak zeer gebrekkig. Want er steekt nog een andere moeilijkheid tusschen, ernstiger dan deze. 't Is, dat zij zoo weinig zekerheid heeft van de waarheid, zij het ook maar de verbrokkelde waarheid, mee te deelen.

Van Napoleon herhaalt men het oordeel over „de fabeltjes die men geschiedenis noemt"!

Er zijn zeker eenige groote, vrij eenstemmig meegedeelde, uitwendige feiten, die wel als „historisch" aanvaard moeten worden en niemand betwijfelt ze. Zoo b v. het feit van een oorlog die Europa teisterde van 1914 tot 1918. Maar deze soort algemeen erkende feiten vormt juist het minst belangrijke materiaal der historische wetenschap. En onmiddellijk buiten dit minst belangrijke materiaal wordt de waarde der historische wetenschap, uit gebrek aan voldoende zekerheid, zeer betrekkelijk. Omdat steeds een groot gedeelte van het feit buiten hare waarneming valt. Omdat de conclusies, uit eenmaal aanvaarde gegevens getrokken, vaak weer moeten gewijzigd worden (nieuwe documenten, nieuwe gegevens brengen nieuwe waarheid aan het licht, dwingen tot andere conclusies!) Omdat wat voor één ernstig historicus vaststaat, een ander ernstig historicus wijst het af, geeft een contrasteerende voorstelling van zaken. De historicus die slechts de volle en volstrekt vaststaande waarheid zou willen boekstaven, ziet zich voor onoplosbare problemen.

Wil hij echter niet tot werkeloosheid gedoemd worden, wil hij toch iets geven, dan doet hij een keuze uit een der vele mogelijkheden om althans iets van de waarheid te vinden en te verhalen.

Hij kan dan historicus zijn zonder meer en dat strookt met de lichte gemakzucht. Doch hij kan òòk historicus zijn en zich een taak stellen. Hij kan òòk historicus zijn en meenen, dat het weinig zin heeft weggestorven menschedaden als waarheden vast te stellen, indien men niet tegelijk deze waarheden weet te bevruchten.

Kralik nu heeft zijn methode gekozen en daarbij heeft hij zich nog een taak gesteld.

Van zijn methode valt voor ons het meeste op, dat hij zijn gegevens haalt ook elders dan uit de documenten.

Zijn taak is een opvoedende.

* * *

Omtrent zijn methode dit:

Waarom zijn de gegevens der documenten niet voldoende? Omdat deze het beeld van het verleden al te onvolledig laten en omdat deze slechts een onecht beeld kunnen geven.

Veronderstel, de geschiedschrijver van 2014 vermag uit onbetwijfelbare documenten vast te stellen dat de groote oorlog van 1914 veroorzaakt is door den Negus van Abessynie, die een geraffineerden intrigantenrol heeft gespeeld, waarvan Franz Joseph de dupe is geworden. Zoo is dan de objectief vastgestelde waarheid omtrent de oorzaak van dien oorlog. Zoo dus verhaalt hij.

Geeft hij dan geschiedenis, d.i. een beeld van het ontstaan van den oorlog, zooals wij dat beleefd hebben, met deszelfs gevolgen? — Voor de geschiedenis als beeld van den oorlogstijd, is zijn document van geen waarde! Daartoe moest hij weten en mededeelen hoe de tijdgenooten van den oorlog hem beleefden, wat en hoe dezen over de gebeurtenissen oordeelden.

Een ander voorbeeld: Iemand wil de geschiedenis schrijven van een stichting, van een beweging, van een vereeniging. Zegt niets van den drang der omstandigheden, niets van het karakter der initiatiefnemers, niets van de voorbereiding in de geesten en in prealabele daden. Hij raadpleegt slechts het notulenboek en wat

jaarverslagen van de eenmaal gevestigde organisatie en put enkel daaruit zijn „geschiedenis".

Geeft hij uit zijn documenten een beeld van de werkelijkheid, zooals deze geschied is?

Een derde voorbeeld: Het eerste was fictief, het tweede algemeen gebeurlijk. Dit derde uit de ervaring!

Betreedt ge, in het hart van het heerlijke Elzasland, op den Sint-Odilienberg, de binnenplaats van het gastvrije klooster, dan ziet ge nu tegen een der muren aangebracht, een groenmarmeren gedenkplaat die met gouden letters vermeldt dat Maurice Barrès daar zijn werk „Au service de l'Allemagne" overwogen en voorbereid heeft. Maar vraagt ge aan de bewoners van het klooster of zij werkelijk de eer gehad hebben den grooten Maurice Barrès als gast te huisvesten, dan zult ge vernemen, dat Barrès wel in de buurt heeft rondgezworven en aan den voet van den berg in een hotel heeft gelogeerd en dat hij mogelijk ook een paar maal met eenige minder fijngevoelige vrienden een tas thee is komen drinken op het terras van het klooster, doch van den indruk dien de gedenksteen bij u wekte, blijft weinig over. Toch zal dat „document" straks den geschiedschrijver doen verhalen hoe de stille kloostermuren van deze heilige plaats den vermaarden schrijver zijn werk hebben geïnspireerd. Immers, *hier* is de steen aangebracht tegen een der muren, hier, in het middelpunt van het kloostercomplex. En *hier* staat geschreven dat in dit bosch, temidden waarvan, hoog uit, het klooster troont, Barrès.... zie zelf de inscriptie:

— En l'année 1903 — dans la forêt de Sainte Odile — Maurice Barrès — a médité — „Au Service de l'Allemagne". —

Ici je goûte mon plaisir et j'accomplirai mon devoir. C'est ici l'un de mes postes où nul ne peut me suppléer. A travers la grande forêt sombre un chant vosgien se lève, mêlé d'Alsace et de Lorraine. Il enseigne la France sur les chances qu'elle a de durer — Maurice Barrès. —

Is dat geen document om iedereen te doen gelooven, dat Barrès, de breedsprakige, in dit gastvrije klooster verbleven heeft, gelijk alle pelgrims en andere bezoekers van den Sint Odilienberg daar plegen te verblijven? Zoodra het tegenstrijdige mondelinge getuigenis der menschen zal weggestorven zijn en deze steen alleen overgebleven, ligt de conclusie den historicus voor de hand!

Te meer nog wijl het hotel, waar de man inderdaad logeerde, inmiddels door vuur verwoest werd en geen ander in de nabijheid van den berg te vinden is.

Documenten zijn objectief?

Documenten zijn evenmin objectief en onpartijdig als de menschen die ze voortbrachten.

En immers, hoe is de geschiedenis die men ervan afschrijft? Vergelijk, ook daar waar men beiderzijds over eenzelfde volledige verzameling van documenten beschikken kan, vergelijk b.v. de vaderlandsche geschiedenis, zooals die in Duitschland bestudeerd en aan het eigen volk onderwezen wordt, met de geschiedenis van Duitschland zooals die in Frankrijk geldt!

Zeker, de ernstige geleerden van beide landen zullen in hunne historische sententies elkander wel wat meer naderen, doch er is slechts gradueel verschil tusschen het standpunt der ernstige geleerden en der minder ernstige. En zelfs deze toenadering doet niets te niet

van het andere feit, dat tenslotte toch evenzeer tot de historische wetenschap behoort.

Zagen wij niet onlangs nog in „Neerlandia" het Duitsche historiewerk gesignaleerd, dat den Hollander Michiel Adriaansz. de Ruyter tot Duitsch zeeheld proclameerde! Voor u en voor mij klinkt dit zeer belachelijk, omdat we meenen goed te weten hoe de objectieve feitelijkheid der geschiedenis met deze voorstelling in strijd is; maar duizenden Duitschers, ongetwijfeld ernstige menschen, zullen het volstrekt niet belachelijk vinden en zullen ervan overtuigd zijn dat de objectieve feitelijkheid der geschiedenis de Ruyter (spreek uit: de Roe-ieter!) tot bestevaer van 't grosze Vaterland verheft.

Wie zal beslechten al zulke twisten, wie de onbestreden waarheid opheffen in de hulde der wezenlijk algemeene erkenning? Niemand bijna; nergens en nooit!

De waarheid, de geschiedkundige waarheid, met ontwijfelbare zekerheid vaststellen en dan nog als zoodanig algemeen doen erkennen, dat zal aan geen enkelen historicus ooit in aanzienlijke mate gelukken. De historici die zich geen andere taak dan deze gesteld hebben, zijn beklagenswaardige ploeteraars!

Ook de achteraf nog zoo eenstemmig vastgestelde evidentie der documenten kan niets ongedaan maken van den invloed dien de vroeger algemeen aanvaarde opvatting had op het leven der menschen die „niet beter wisten"! Daarom is voor de waarachtige geschiedeniswetenschap heelemaal niet het voornaamste te weten wat de documenten als „objectieve waarheid" uitwijzen, doch het voornaamste is te weten wat de menschen, vóór, tijdens en na de stichting dier docu-

menten, van de gebeurtenissen gedacht en gehouden hebben en hoe zij erop reageerden. En de meest zekere „objectieve waarheid", die alleen maar geen invloed heeft gehad op het leven der menschen en op den verderen loop der gebeurtenissen, zou dan ook zonder beteekenis zijn als factor, ter begrijping van de psyche, de gedachten, den wil en de handelingen van menschen en menschegroepen.

Toch zijn er nog vele van die levenlooze historieploeteraars, die zweren bij documenten en bij niets anders. Slaafsche dogmatiekers. Gebonden aan het dogma van hun eigen makelei. Die niet alleen zeggen: „waar een document is, daar erken ik geschiedenis"; doch zelfs: „waar geen document gevonden werd, daar is geen geschiedenis, daar ontken ik dat iets kan geschied zijn"!

Van die documentenmanie zijn ook de, bewust of onbewust, rationalistische mannen van de historische Bijbel-exegese bevangen en gij ziet waartoe zij vervallen. Die manie verleidt hen tot zoo vele onchristelijke en goddelooze dwaasheden welke door hun eigen leerlingen altijd weer verloochend en verbeterd worden! En de Bijbel lacht het laatst.

Nu onlangs, (na 1906, maar vooral na 1915) hebben de documenten weer voor hen uitgewezen dat de Hetheërs toch wel degelijk ten tijde van Abraham in het latere Palestina woonden, ofschoon de documentegeleerden tot nog toe steeds gelachen hadden om de domme Bijbelmystificatie, welke Abraham als een gast temidden van Hetheërs te Hebron in Chanaän liet wonen! Gelachen, wijl zij geen documenten kenden die de bijbelsche gegevens bevestigden.

Maar de Bijbel lacht het laatst!

Voor Kralik heeft niet enkel het ongedocumenteerde Bijbelverhaal, ook de sage, ook de volkslegende, zelfs de verbeelding die het leven dier sagen en legenden onderhoudt, heeft voor Kralik historische waarde.

Terecht! Zooals ook J. Bricout zegt, in zijn critiek op het quasi historische werk van Anatole France, „Vie de Jeanne d'Arc",: „Inderdaad, en wij wisten het reeds, de historicus moet zijn tegelijkertijd een man van het verleden en van het heden, opdat zijne geschiedenis zoowel eene wederbeleving (résurrection) zij, als een wetenschap omtrent den voorbijen tijd." [1])

En ten besluit over Kralik's methode halen wij nog het woord aan van een ander gezaghebbend man. 't Is Dr. Franz Schnürer die, in de „Reichspost" van 26 November 1921, een studie schreef over „Richard Kralik als Universalhistoriker", twee van diens werken besprekend: „Allgemeine Geschichte der neuesten Zeit" en „Grundriss und Kern der Weltgeschichte".

Ook hij zoekt een verklaring voor het feit van Kralik's miskenning en geeft als de twee voornaamste redenen daarvan deze: „Ten eerste de algemeene wet volgens welke eminente geesten, die in hun oordeelen en opvattingen hun tijd vooruit zijn, gewoonlijk onbegrepen blijven: wat zij brengen is meer een zaad voor de toekomst, danwel voedsel voor het oogenblik. Ten tweede de scherp gemarkeerde individualiteit van Kralik als schrijver en als mensch, die zich openbaart niet in afzonderlijkheden of in een zekere gemaniereerdheid, doch eer in een bijna gezochten

---

[1]) „Jeanne d'Arc d'après M. Anatole France" (Lethielleux 1909) p. 88.

eenvoud; maar deze opvallende eenvoud werkt zooveel te sterker en dwingender, wijl daarbij heel het gewicht neerkomt enkel op de bewijskracht van het betoog..... en, och, men laat zich zoo noode gevangen nemen en boeien! Hiertegen verzetten zich vaak zelfs zulken die niet bij voorbaat afkeerig zijn van Kralik's argumenten; — hoeveel te meer dan zij die ook van huis uit geneigd zijn deze af te wijzen!"

Als hij dan het eerste van de twee genoemde werken bespreekt, dan haalt hij een woord van Kralik zelf aan, dat weer kenschetsend is voor de methode: „De wereldgeschiedenis kent niets onbeduidends. Haar is het ruwe woord van een vrouw uit het volk, die zich in een tram over de aansluitingskwestie of over den staatsvorm het gemoed lucht, even interessant als de tekst der nu gepubliceerde geheime verdragen van de Oostenrijksch-Hongaarsche groote mogendheid."

En verder over dat werk: „Zich geheel indenken in een voorbijen tijd zou men het beste kunnen, als men zich kon verdiepen in dagbladen die gedurende die periode waren verschenen.... De krant immers brengt in elk nummer een weerspiegeling van de gebeurtenissen der wereld, — dus der geschiedenis. Daar worden tegelijkertijd den lezer ter kennis gebracht: de vragen der hooge en lage politiek, de dagnieuwtjes, personalia, feesten, ongelukken, misdaden, tooneeluitvoeringen, litteraire en kunstberichten, de wisselingen der beursnoteeringen, sportberichten, organisatie-mededeelingen en al die honderd en duizend kleine kleurstukjes die bijeen het kaleidoskopische wereldbeeld vormen.....

Maar, — wie zal al de verschillende kranten van zoo een periode doorworstelen, wie zal daar schiften,

het essentiëel belangrijke altijd van het onbeduidende onderscheiden, wie het gevondene tot een gaaf beeld bijeen groepeeren? Dat is de taak van den vorscher, van den waren geschiedschrijver, van den annalist en chronist. En 't is deze arbeid, waarvoor wij niet dankbaar genoeg kunnen zijn, deze moeitevolle, energie- en tijdverslindende, zelfverloochenende en ondankbare arbeid, welke Kralik voor ons verricht heeft. Doch hij bereikte daarmee dan ook, dat wie zijn boek leest, zich als verplaatst voelt in dien tijd dien de historicus voor hem opbouwt, dat hij dien als het ware mede beleeft in al z'n bontheid en veelzijdigheid. Daar wordt, naast elkander, gesproken over den val van Bismarck en over Herzka's „Freiland", over de nieuwe „Sperrgeld"-wet en over Wissmann's gevechten in Afrika, over „Rembrandt als opvoeder" en over Duitsch-Tsjechische vredesonderhandelingen, — zooals het de dag bracht, zooals het de gemoederen bewoog, zooals het leven der wereld voortschoof.

En daarbij dan ervoor te zorgen, dat de dingen die van overwegenden invloed waren op den loop der geschiedenis, ook in het beste licht komen; van den anderen kant toch de kleinere dingen, die het beeld medevormen, niet voorbijgezien worden, dat is de taak van den *kunstenaar-historicus*, — en naarmate hij in staat is de feiten goed uit te kiezen en te groepeeren en zich door de détails den draad niet uit de hand te laten glippen, bewijst hij zijn historiographische begaafdheid. En over deze dubbele begaafdheid, die evenzeer wetenschappelijk-vorschend, als artistiek-beeldend is, heeft Kralik te beschikken, zooals onmiskenbaar blijkt voor ieder die zich, met oordeel en onderschei-

dingsvermogen, in zijn „Weltgeschichte" verdiept.

Weliswaar zal hij, die gewend is aan de mooipratende en gewichtigdoende, in een mantel van geleerdheid omhulde geschiedschrijving, eerst wat vreemd ópkijken van de onopgesmukte, effekt-verachtende wijze, waarmee Kralik zijn werk aanbiedt. Maar biedt dan het leven, biedt dan de geschiedenis afgeronde en in zichzelf afgeslotene episoden? De dichter, de romanschrijver kan een stukje menschegeschiedenis uitnemen, tegelijk met een stukje wereld waar het speelt, en het bewerken als een afzonderlijk geval, maar de geschiedenis dicht geen novellen. Alles wat van den beginne af gebeurd is, tot daar waar God eenmaal het eindpunt zal zetten, alles is slechts één groot, in zich harmonisch, gaaf werk van allerhoogste kunst, en wij, kleine menschen, die slechts een onbeduidend stukje ervan overzien kunnen, wij zullen van dit hoogkunstwerk het plan en het doel, de schering en den inslag eerst later leeren kennen, staande aan andere oevers".

En over „Grundriss und Kern" oordeelt dr. Schnürer: „Ik acht dit werk een der rijpste scheppingen van Kralik's geest en een waarlijk klassiek werk, om de historisch-philosofische basis, zoowel in den heelen opzet als in elk onderdeel; ik noem het een meesterwerk en een modelwerk van universeele geschiedschrijving."

T'oepassing van die methode vindt onze lezer in eenige der hierboven afgedrukte opstellen van Kralik. Met één ervan heeft hij ons zelf een schema willen bieden van zijn zoo geestdriftig bewonderde „Grundriss und Kern der Weltgeschichte". En reeds dit schema geeft

ons een goeden indruk van zijn geniale grootheid; zoo, dat mediocre geesten de waarde ervan niet kunnen erkennen.

Want dit is wel een criterium van alle waarachtig groot werk, dat het moet veroordeeld worden door elk zelfbewust criticus. Zoodra een werk door den man die alles weet, begrepen, gewaardeerd en geprezen wordt, is het veroordeeld; dan is het binnen den kring der gemoedelijke middelmatigheid neergetrokken.

Daar nu, en in dat andere, „De Geschiedenisphilosofie van het Onze Vader", daar is Kralik, zoo als *hij* historicus is.

Zulk werk kan de sceptische toets der eenzijdige specialisten-critiek niet doorstaan, het zal nooit genade vinden in het bebrilde oog der kortzichtige „wetenschap"-aanbidders; maar het wint de instemming van elke onbevangen edelmoedige ziel, en het verovert het rechte, het eerlijke en ernstig geloovende hart.

En alleen een geniaal universeele en synthetisch christelijke geest als die van Kralik, vermag zulk werk van klassieke schoonheid te scheppen.

* * *

Maar uit deze specimina van zijn werk en uit die zijner opstellen welke wij „Oostenrijksche" noemden, blijkt meteen hoe hij, als historicus zijn *taak* opvat.

Want zijn geschiedenis is hem middel tot juist het zelfde doel als waartoe hem zijn letterkunde middel is en zijn wijsbegeerte en zijn classicisme.

Dr. Schnürer merkt op, in den aanhef van zijn reeds genoemde opstel:

„Wie het levenswerk van Richard Kralik beschouwt,

zal daar gemakkelijk drie perioden — of beter richtingen — onderscheiden, chronologisch weliswaar niet scherp afgescheiden : een poëtisch-artistieke, een philosofisch-critische en een historisch-politieke. Deze drie echter hebben alle éénzelfde doelwit : het steeds meer overtuigd en overtuigend uitzeggen van zijn katholieke geloofsbelijdenis, zoodat zoowel zijn dichterlijke, als zijn wijsgeerige en ook zijn historische werk kan gelden als een apologie van het katholicisme".

Ja, Kralik is een pracht-apologeet voor het katholicisme. Maar meer direct is hij toch iets anders.

Heel zijn levenswerk reikt naar één enkel doel. Hij heeft zijn leven niet versnippert. Hij gaat niet op in het eene tijdverdrijf, om het andere te vergeten. Hij is één. In de eenheid van een sterk, alle handeling doordringend en bezielend bewustzijn.

Zijn ééne doel is bevordering der groot-Oostenrijksche cultuur.

Kralik is cultuurbouwer.

En voor hem is cultuur meer dan beschaving.

Als beschaving passief is en een in zich niet vruchtbare opname, dan is cultuur vruchtbaar, productief, dan is cultuur hem creatieve traditie. Als beschaving meer vorm is en stijl, dan is cultuur hem meer inhoud en wezen.

Kralik is Oostenrijksch cultuurbouwer.

En de Oostenrijksche cultuur is hem niet een particularisme, doch universeel als het christendom zelf. Voor hem omvat het alle nationale en katholiek religieuze tradities, zooals deze steeds geleefd hebben in het beste deel van het Oostenrijksche volk, beseffend zijn grootsche roeping.

De Oostenrijksche cultuur is voor hem evenzeer een religieuze als een nationale waarde.

En de religieuze cultuur van Oostenrijk is hem óók een nationaal element. Doch slechts voor zoover die religie in wezen niet particularistisch wordt, doch universeel blijft. Wat hier ook mogelijk is, waar die religie zuiver katholiek blijft.

Want dit is een der merkwaardigheden bij den katholieken godsdienst, dat daar alleen zulk een combinatie van nationalisme en universalisme mogelijk is.

Binnen het raam van den rechtzinnig katholieken godsdienst kan men nationale tendenzen koesteren en kweeken in verschillende uitingsvormen, en toch, in wezen internationaal, d.i. universeel blijven.

Terwijl overigens het verschijnsel van nationale tendenzen in het religieuze leven wel heel gewoon en algemeen is, doch dan ook altijd tot een particularisme voert, dat onvereenigbaar is met het universalisme van het ware christendom. Gij kunt ze zelf opnoemen: Gallicanisme, Anglicanisme, Jozefinisme, Orientalisme in z'n verscheidenheid van vormen, enz. — de termen duiden op evenveel van de universeele Kerk afgescheiden religieuze particularismen, als op nationale religievormen.

Daartegenover is ook die andere term van „ultramontanisme" bekend, die duidt op een godsdienstig leven, vijandig aan de nationale cultuur. Doch ook zulk quasi universalisme is vreemd aan het ware, gave katholicisme, dat niets positiefs uitsluit, doch alles omvat.

Het ware, gave katholicisme is aldus: In wezen is het universeel en internationaal, in het wezen van zijn leer, van zijn ritus en zijn organisatie. In bijkomstig-

heden, van niet-essentiëele devoties, organisaties en ceremoniëel, laat het vele nationale of regionale uitingsvormen toe en bevordert deze zelfs. Zoo komt de Kerk te gemoet aan de particularistische behoeften der menschen, tegelijk hen behoedend voor buitensporigheden daarin.

En zoo heeft ook het trouwe Oostenrijksche volk, verknocht tegelijk aan het in wezen universeele, als aan het ten hunnent in menigen verschijningsvorm, nationale katholicisme, een grootsche roeping, tegelijk nationaal en religieus van aard.

En Kralik leeft voor die roeping.

De trouw aan die roeping, de cultus dier roeping, dat is Kralik's levensdoel.

En zoo is Kralik Oostenrijksch cultuurbouwer.

Ah, ge moet zien de hartstochtelijke en tegelijk zoo fijn voorname liefde van dezen grijzen en fieren ridder voor zijn blazoen : dat is Oostenrijk !

De bevordering der Oostenrijksche cultuur, dat is zijn taak, òòk als historicus.

Al is wat dr. Schnürer meent niet onjuist, Kralik's *directe* doel of taak is niet een apologie van het katholicisme.

De taak die hij zich, ook als geschiedschrijver, heeft opgelegd, is de verheffing der Oostenrijksche cultuur.

Hij zag, hoe weinig zin het heeft historicus te zijn zonder meer, van hoe gering belang het is de waarheid vast te stellen omtrent hetgeen voorbij ging ; doch dat het eenige belangrijke is de mededeelingen der doode geschiedenis vruchtbaar te maken voor het leven der toekomst.

En hem was belangrijk bovenal het toekomstig leven van Oostenrijk!

Daar dus zijn taak!

* * *

Zie, met zulk doel kan men historicus blijven, ook al is men ervan overtuigd, slechts zelden de volle en objectief zekere waarheid te kunnen vaststellen.

Als men toch met zoo weinig zekerheid de historische waarheid kan achterhalen, wat zal ons dan nog bewegen historicus te zijn? De mogelijkheid om de historie als middel te bezigen voor een zeker doel. Anders zou ze verworden tot een loos, zij het ook „wetenschappelijk", tijdverdrijf.

Kralik, die Oostenrijker is, wil de geschiedenis gebruiken als een middel om weer een nieuw, sterk geslacht van Oostenrijkers op te voeden.

Ook hierom zal zijn geschiedenis in menig opzicht den niet-Oostenrijker minder wel aanstaan, maar hij heeft geen reden zich veel daarom te bekommeren. Zeker, hij wil toch geen andere wijze van voorstelling der verleden gebeurtenissen geven dan zulke als hem lijkt met de waarheid te strooken, maar binnen dit raam van een eerlijk streven naar waarheid, zal hij zijn geschiedenis toch anders schrijven dan elk ander, die zich niet datzelfde doel gesteld heeft.

Kralik wil, door zijn geschiedenis, aan de thans levende Oostenrijkers de fouten en de deugden hunner voorvaderen laten zien, opdat zij de eersten zouden vermijden, de tweede navolgen. Hij wil hen troosten, opwekken, fier maken en sterk, en vol goede en gegronde hoop voor de toekomst van hun land.

Is hij berekend voor die taak?

* * *

Balmès geeft in een van zijn meest populaire werken, „El Criterio", den wijzen raad: alvorens zijn geschiedenis te lezen, bestudeer het leven van den geschiedschrijver. En hij voegt eraan toe dat deze regel, — want hij geeft zijn raad als een regel van kencritiek, — van het allerhoogste belang is.

Bij Kralik zeker mag dit niet verwaarloosd worden!

Elders zullen wij van Kralik het karakter beter nog leeren kennen. Hier eerst zijn wetenschappelijke vorming:

Kralik is in menig opzicht autodidact en is dit ook als historicus, gelijk wij reeds van prof. Winkler vernamen. Deswege wordt hij door sommige mannen-van-het-vak als „dilettant" gedoodverfd. Nu hoeft men niet eens op het gezag van prof. Winkler te steunen, om te begrijpen hoe kortzichtig dit is en hoe benepen.

Slechts in zoover iemand autodidact is, dus, zonder rechtstreeks te ontleenen aan anderen, zichzelf iets geleerd heeft, slechts in zooverre iemand zelfstandig tot eenige waarheid-ontdekking is gekomen, kan hij als wetenschappelijk man een waarde vertegenwoordigen! Immers alleen wat hij leert door eigen vinding, kan iets nieuws en nog ongekends zijn, kan hij als een nieuwe gave aan de menschheid doorgeven.

Klassiek is de minachting van hen die onder leiding gestudeerd hebben voor hen die zelfstandig hun weg zochten. Dat is eigenlijk heel vreemd, maar het is zoo! Vreemd; — immers, het meest voor de hand liggende en ook het lichtst te billijken ware, dat de man die kloek zichzelf zijn weg gebaand heeft, een

beetje van uit de hoogte neerzag op de anderen die, onder veilige hoede geleid, een vooraf gebaanden weg gingen, en men zou verwachten dat deze categorie met wat ontzag zou opzien naar de eersten!

Or, c'est le contraire qui arrive, zou Hello uitroepen, de groote, zelfstandige ontdekker van tegenstellingen! De niet zelfstandige die met velen is, smaadt den zelfstandige die alleen staat. De moed der physieke meerderheid! Zoo is de houding dier twee tegenover elkaar; al bij voorbaat, nog vòòr men onderzocht of de zelfstandige al dan niet iets waardevols gewonnen en bereikt heeft. Zou daar ook toevallig het gebrek aan ware beschaving zich verraden, waarop de Nijmeegsche prof. Pompe duidde bij zijn opvallende intree-rede? (April 1925): „Autodidacten ... hebben vaak meer ware beschaving dan moderne examenslachtoffers die premissen en conclusies tegelijk slikken, die heel hun wetenschap op goed vertrouwen aanvaarden . . ."

Waarheid is in alle geval, dat noch de autodidactische noch de alodidactische wijze van studeeren, op zichzelf, eenigen waarborg geeft voor betrouwbaarheid door objectiviteit, en ook waarborgt geen van beide tegen eenzijdigheid en beunhazerij.

Per se staat wel de autodidact — zonder éénige scholing is er toch geen! — het beste ervoor. Wie leiding krijgt en zich daaronder veilig voelt, zijn leider kan hem elke andere dan èèn bepaalde zienswijze onthouden. Daarom zal zelfs wie onder de voortreffelijkste leiding zich zijn wetenschap vergaarde, wil hij zelf eenmaal iets beteekenen, wil hij ooit iets anders zijn dan een copie of repetitor van zijn leider, hij zal

zich van die leiding moeten vrij maken, zijn eigen weg verder zoekend, autodidact worden.

Leiding beteekent slechts dan een goed, als het een goede leiding is. Deze is zeer zeldzaam. Ik wil ook hierover Balmès laten spreken. De woorden vindt ge in het reeds genoemde werk, „El Criterio". Hij geeft daar, sprekende bij wijze van voorbeeld, een middel aan de hand, hoe een leeraar de intelligentie zijner leerlingen kan onderzoeken.

„Een professor in het natuurrecht verklaart aan zijne leerlingen de rechten en plichten van den huisvader en van de kinderen jegens hun ouders. Hij vraagt dan, of zij meenen dat de natuurlijke gevoelens van het hart iets zeggen omtrent die verplichtingen, of de inzichten der wijsbegeerte in overeenstemming zijn met de ingevingen der natuur.

„Op deze vraag zullen ook de meest middelmatige leerlingen weten te antwoorden, dat de wederkeerige liefde van vader en kind volkomen natuurlijk is en dat ten deze onze gevoelens parallel gaan met onze plichten, dat de drang der eerste de vervulling der tweede vergemakkelijkt.

„Maar dan gaat de leeraar voort: — Wat denkt ge nu van een kind dat deze heilige wetten der familie miskent en met ondankbaarheid de liefde zijner ouders beantwoordt? — En toch, hoe komt het dat de kinderen zich zoo dikwerf schuldig maken aan ondankbaarheid jegens hun ouders, terwijl dezen zich gewoonlijk niets ergers dan teveel toegeeflijkheid te verwijten hebben?

„Dan zal elk der leerlingen een verklaring geven, min of meer bedacht, min of meer bevredigend, al

naar gelang hij in het onderwerp thuis is: — De menschen vergeten zoo licht alle ontvangen weldaden. Naar gelang de jonge menschen klimmen in jaren, worden zij steeds meer door duizenden beslommeringen afgeleid van dien heiligen plicht. — Nieuwe genegenheden komen in hen op, zelf worden zij gezinshoofd, en door dit alles worden oude genegenheden en verplichtingen vervaagd... — Zoo, of diergelijk zal het antwoord zijn der leerlingen van mediocren geest.

„Doch misschien zal er één antwoord gegeven worden dat doordringt tot de kern der vraag. Dat is het antwoord van den geniaal aangelegde: — Als ik mij niet vergis, dan moet men de verklaring van dat betreurenswaardige feit zoeken in de natuur zelf der dingen. Naarmate de vervulling van een plicht noodzakelijk is voor instandhouding der wezens en voor de orde die hen beheerscht, zijn ook de waarborgen sterker, door den Schepper gesteld ter vervulling van dien plicht. Gezin en maatschappij blijven voortbestaan ondanks het wangedrag der kinderen jegens hunne ouders; maar als de ouders zouden verzuimen de noodzakelijke zorg aan hunne kinderen te besteden, dan zou het menschelijk geslacht zelf in gevaar zijn. Zoo komt het dat de kinderen, zelfs de meest dankbare en liefhebbende, nooit voor hun ouders die zelfde innige genegenheid hebben als dezen voor hen. Ongetwijfeld kon de Schepper aan beide kanten een gelijke gehechtheid, een gelijken liefdedrang hebben ingesteld; nu Hij dit echter niet heeft gedaan, blijkt daaruit dat zulks onnoodig was... Dus, als kinderen tekort komen in hunne plichten jegens de ouders, zoo wijst dit niet op eene ontaarding; want, op hunne beurt ouders geworden, zullen zij weer be-

minnen zoo als zij zelf bemind zijn geweest. De kinderliefde is nu eenmaal minder intens dan de ouderliefde en heeft een minder werkdadigen invloed op onze handelingen.

„De eerste antwoorden komen van intelligente jonge menschen. Dit laatste is het antwoord dat den wijsgeer verraadt".

Doch Balmès moge zulk een middel den leeraar aangeven, hij weet maar al te goed, hoe weinig leeraren zelf in staat zijn het te hanteeren!

Hij zegt ook, dat, om aan leerlingen de elementen der verschillende wetenschappen in te prenten, men volstaan kan met een middelmatig onderwezen meester te zijn. Doch slechts mannen van ware wijsheid kunnen op zich nemen, de eigen vermogens hunner leerlingen te ontdekken en tot ontwikkeling te brengen, zoo dat die leerlingen zich kunnen opwerken tot een levenstaak overeenkomstig hunne talenten. De eersten moeten kennis van de boeken hebben, de tweeden kennis van de dingen.

De ware leeraar moet tegelijkertijd klaar zijn in zijn uiteenzettingen en een diep inzicht weten mee te deelen; hij moet schijnbare verwikkelingen weten op te lossen tot een eenvoudige eenheid; de geesten langs gemakkelijke wegen over de moeilijkheden heen weten te leiden, waarmede het terrein der wetenschap overstoppeld is; hen toonen op welke wijze de uitvinders tot hunne ontdekkingen kwamen. Hij moet zijn leerlingen smaak en geestdrift weten te inspireeren voor de schoonheid die de schittering der waarheid is; het talent zich zijn krachten bewust kunnen maken, zonder den hoogmoed daarbij op te wekken. Zóó is de taak van

hem die het onderwijs beschouwt niet als een oogst dien hijzelf moet binnenhalen, doch als een zaaien voor de toekomst.

„Maar, . . . hoe zeldzaam zijn de leeraren die over deze kostbare bekwaamheid beschikken! . . .

Soms toch komt een man van talent den leerstoel bezetten, maar dan beschouwt hij die vaak slechts als een treeplank, een podium met weinig ander doel dan om er zichzelf op te verheffen; zijn leerambt is hem geen doel doch middel, geen hoofdtaak maar bijkomstige tijdpasseering, waaraan hij slechts een verstrooide aandacht wijdt.

En de enkele jonge man van genie onder zijn leerlingen, voor wie zijn leiding levenwekkend zou zijn, die *recht* heeft op deze voldoening eener levensbehoefte van zijn ziel, die jonge man blijft zonder gids. En niemand openbaart hem zijn eigen genie. Er is geen vriendehand die hem wenkt, die hem zijn eigen krachten ontsluiert. Er is geen vaderlijk toeziende opwekking en leiding. Het toeval moet dobbelen over zijn lot, waar de bezieling van een begrijpend en genegen hart het had moeten bepalen."

Zoo ongeveer Balmès, wiens woord den harteklank heeft van eigen bitter beleefde ervaring.

Zoo zeldzaam is de goede leiding. Zoo weinig goede kans heeft de alodidact!

En zeker is het zeer wel mogelijk dat de autodidact die zich zijn leiding zelf zoekt uit het geschreven woord, dat hij juist de zelfde, of toch geheel 'n zelfde, leiding vindt als de andere. Misschien 'n veel betere.

De alodidact kan geborneerd blijven. De autodidact kan universeel ontwikkeld worden. En omgekeerd.

Men kan hen niet bij voorbaat beoordeelen. Men moet zien wat zij voortbrengen.

En laat maar de eeuwen het werk beoordeelen van dezen benijdenswaardigen autodidact en dus dilettant: Kralik!

* * *

Deze autodidact, deze dilettant is, dat spreekt van zelf, ook een „veelschrijver".

Veelschrijver!

Weer zoo een vonnis; wel suggestief voor de bloode onnoozelheid, doch weinig indruk maakt het op het zoekende, keurende oordeel.

Kralik heeft véél geschreven, dat is waar. En nog schrijft hij veel. Als hij bij dat vele schrijven weinig te zeggen heeft, dan kan het den toets van wijselijk strenge critiek niet doorstaan. Anders echter, als hij ook veel te zeggen heeft.

Heel weinig schrijven kan heel onbeduidend, heel veel kan heel belangrijk zijn.

Ook Thomas van Aquine heeft veel geschreven, ook Goethe, ook Lope de Vega en Shakespeare en er zijn nog wat meer van die veelschrijvers.

En zelfs als er, onder het vele, eenige herhaling is en een gedeelte van weinig beteekenis, dan wordt nog niet daardoor ons oordeel over den schrijver bepaald.

Eerst dan als men heeft vastgesteld, dat het vele niet veel bevat, dat het veel-schrijven op kosten kwam van het goed-schrijven, eerst dan zou men gerechtigd zijn den staf te breken over het hoofd van den ongelukkige, met dat in één woord saamgetrokken vonnis: geen dooddoener dan, eer een verbloeming.

Ten aanzien van Kralik is het een dooddoener en een ignobele, beleedigende dooddoener.

* *
*

Dezen dilettant, dan, en autodidact heeft het, ook in zijn historische studies, niet geheel aan leiding ontbroken; doch al zou die leiding niet zoo intens geweest zijn, wie onbevangen oordeelt over het door hem voortgebrachte werk, zal eerbied betuigen voor de koene prestaties van dezen zelfbaanbreker, hem huldigen om zijn verdiensten alléén. En „dillettant" op hem toegepast, wordt tot een zinlooze klank; „autodidact" tot een fiere roem.

En de „veelschrijver" Kralik behoeft te zijner verdediging niet meer dan één klein woord: *multum.*

Hij héeft veel geschreven, want veel had hij te zeggen, dat echter saamgegrepen bleef in de eenheid van zijn synthese, in de eenheid van het ware, het goede en schoone — zoo verwerd de veelheid niet tot een warrelende verscheidenheid, maar de verscheiden elementen bouwden samen het synthetische geheel —: veel had hij te zeggen, om vollediger vorm te geven aan zijn eene synthese.

En veel te zeggen, omdat hij zich een taak gesteld had, de noeste, de stoere, de onvermoeibare en zoo begaafde cultuurbouwer.

Zijn taak is bezielen en verheffen de Oostenrijksche volksziel.

Kralik is Oostenrijker en wil bovenal Oostenrijker zijn.

Wel duidt zijn naam op een Slavische afkomst. En zelf is hij in Bohemen geboren, dat nu den staatsnaam Tsjecho-Slowakije draagt. Kralik echter verdedigt zich

tegen die „verdachtmaking", afgeleid van zijn naam, verdedigt zich in ernst en ironisch.

Lees maar in zijn autobiographie: „Tage und Werke":

„Het is mij niet mogelijk op grond van bij elkander aansluitende documenten mijn voorouders van vaderszijde verder na te speuren. Een hooge, geestelijke en wereldlijke, dignitaris in de 14e eeuw, Wenzel Kralik von Burnitz, Patriarch van Antiochië, Bisschop van Olmütz, Kanselier van den Duitschen en Boheemschen koning Wenzel den Luien. werd mij al vroeg genoemd als waarschijnlijk lid onzer familie. Daarom heb ik later een uitvoerige levensbeschrijving van dezen man opgemaakt; doch niet uitgegeven, omdat mij voor eenige leemten de bronnen nog ontbreken. Deze invloedrijke man stond, tijdens de moeilijkheden van den Koning met Sint Joannes Nepomuk en gedurende de Hussitische woelingen, in het middelpunt van het politieke en religieuse leven. Een ontelbaar aantal documenten vermeldt zijn aandeel. Op een dezer grondt zich mijne vertelling: „Mijn Oom de Patriarch".

„In een ander mijner honderd „Vaderlandsche Vertelsels" heb ik het geslacht der Kralikingers afgeleid van keizer Karel den Groote. Eens toch moet elke stamboom overgaan in het legendarische, in het gebied der sagen. Het is trouwens goed, dat ieder zich bewust zij, hoe hij tot in Adam, samenhangt met geheel het verleden, dat door hem tot levende werkelijkheid wordt, ook dan, als iedere herinnering van den samenhang verloren is gegaan.

„Feitelijk is de wortel van mijn familienaam „*Karel*" en als deze ook een Slavische omzetting heeft ondergaan, dan mag ik toch mijn heele zelfbewustzijn in-

brengen als een klassiek getuigenis voor mijn onvoorwaardelijk Duitsch-zijn. Ik voel aan mij enkel Duitsch, niets anders".

(Zie hoe Kralik ook hier zijn methode toepast. De „documenten" beweren dat kralik = krolik, een zuiver Slavisch woord is. Maar de persoonlijkheid, heel het persoonlijke bewustzijn van den mensch die dezen naam draagt, verzet zich tegen de duiding der „documenten". Al blijft de naam: het bloed wisselt, de psyche verandert. En deze twee samen, meer dan 't eerste alléén, bepalen de raseigenschappen en de nationaliteit.)

Kralik dus is Oostenrijker. Hij voelt zich niet anders, hij wil niet anders zijn. En Oostenrijker, dat is voor hem oer-Duitscher.

Als Oostenrijker bouwt Kralik aan de Oostenrijksche cultuur. En dit is ook zijn doel waar hij geschiedenis schrijft.

Zoodat, met dit commentaar, wij ook de vier „Oostenrijksche" opstellen van blz. 63 tot 93 onder de geschiedkundige konden gerangschikt hebben. Wij wilden ze echter afzonderlijk houden, omdat die vier in dit opzicht meer karakteristiek zijn. Daaruit blijkt het doel meer onmiddellijk. De strekking ligt er soms dik op.

De strekking ligt er soms zóó dik op, dat menig niet-Oostenrijker het „historisch" karakter dezer opstellen zou weigeren te erkennen.

Daarom zijn ze hier niet bij de geschiedkundige ondergebracht.

En ook als „Oostenrijksche" schieten ze soms hun doel voorbij.

Toen „Nostra maxima Culpa" voor het eerst gepubliceerd werd, zag de vertaler zich gedwongen het van de volgende kantteekening te voorzien, die het stuk in tweeën scheidde:

„Hier moeten wij Richard Kralik toch even in de rede vallen.

Hij wil dat deze zijn opstellen zoo veel mogelijk ten nutte komen aan onze lezers. Ik mocht er mee doen wat ik wilde, zoo schreef hij mij herhaaldelijk. Ik mocht ze veranderen, bekorten, achterhouden, al naar gelang mij zelf goed dacht.

Hij meent wat hij zegt — en *dit* heeft hij herhááldelijk gezegd.

Ik heb echter niets aan zijn eigen woorden willen wijzigen. Ik heb hem willen geven, zooals hij zelf was. Zóó was hij meer dan waard gekend te worden!

Doch ik handel in zijn geest, dat weet ik, als ik gebruik maak van mijn gekregen recht, om mijn woord, naast het zijne te zetten. En dan is 't hier de plaats dat ik dit *moet* doen.

Kralik's *doel* is: de waarheid te dienen. En daarom, als ik hem wil helpen, kan ik niet altijd volstaan met zijn opstellen te vertalen. Beter help ik hem, met ze ook aan te vullen.

Want wel suggereeren deze vragen van Kralik een bepaald antwoord, het antwoord dat hij erop geeft is echter niet het eenig mogelijk juiste. — Welke veroveringen Oostenrijk, Duitschland, Turkije wilden maken? „Duitschland... wilde slechts behouden wat het had. Zoo ook Oostenrijk", aldus K. Maar dan vraag ik: — Wat of wie *is* Oostenrijk, wie of wat *is* Duitschland?

Wij willen graag gelooven, dat Richard Kralik zelf

van geen veroveringzucht bezield was. En ook zijn vrienden niet. En niet het goede, goedertrouwe Oostenrijksche volk. — Maar niemand zegt ook dat juist deze menschen den oorlog hebben veroorzaakt! Het is zeer wel mogelijk dat, ondanks de tevredenheid en vredelievendheid van Kralik en de zijnen, zelfs van heel het Oostenrijksche volk, tòch „Oostenrijk" een veroverings-oorlog heeft willen voeren. Want daartoe is voldoende, dat eenige grootkapitalisten, dat eenige perverse of misleide diplomaten veroveringzuchtig waren.

Dan zouden ze niet redelijk, niet slim geweest zijn: dan zouden ze zich deerlijk misrekend hebben! — Zeker, maar de politiek wordt ook wel eens gedreven door onzedelijke en onredelijke en domme diplomaten!

Dat is maar niet zoo gauw uit te maken, of „Oostenrijk" geen veroveringsoorlog gewild heeft. Ook al heeft dan 't eigenlijke Oostenrijk, 't volk, dit inderdáád niet gewild.

Ik zou echter graag zien, dat onze geschiedschrijvers eens wat meer aandacht wijdden aan deze distinctie, aan het onderscheid tusschen de leidende diplomaten en het volk, tusschen staat en regeering. De geschiedenis zou er wel niet gemakkelijker op worden! Maar eerlijker, onpartijdiger.

Waarom ook zou men het onredelijke en dáárom onwaarschijnlijke uitsluiten buiten de mogelijkheden van het gebeuren?

Trouwens hier weer: wat *is* onredelijk? Den een lijkt heel wijs, wat den ander dwaas voorkomt. Mij lijkt *alle* oorlogspolitiek onredelijk. Behalve alleen die van den zuiveren verdedigingsoorlog. Die aanwezig is, evident is, bij een feitelijken aanval. Niet bij een fictieven,

niet bij een dreigenden aanval. Dat is voor het volksgevoel *niet* aangevallen worden, zooals Duitschland beweerde aangevallen te zijn door Frankrijk, dat pas 'n maand na oorlogsbegin in staat was tot ernstigen weerstand en tot in het hart van het land was de vijand bijna doorgedrongen! — Doch al lijkt *mij* alle oorlogspolitiek onredelijk wijl onzedelijk, behalve dan die van den zuiveren verdedigingsoorlog, ik kan toch niet zoo naïef zijn te meenen, dat niemand, of dat althans geen der leidende diplomaten van mijn eigen land, in staat zou zijn, zulke *onredelijke* politiek te voeren!

Doch 't is óók verkeerd, het eigenlijke volk verantwoordelijk te stellen voor de politiek der diplomaten.

Het volk, dat misschien in 't geheel géén vooropgezette oorlogsmotieven had. Of dat óók oorlogsmotieven kan gehad hebben, doch andere dan de diplomatie. Het volk dat gedwongen wordt en meegesleept. Dat men wat wijs maakt en waarvan men de hartstochten opzweept. Dat ook wel eens de diplomatie 'n bepaalde richting instuwt, doch veel méér door de diplomatie in bepaalde richting gedreven wordt.

„....es ist mir ganz recht, wenn ich mich aus den nur-österreichischen oder nur-deutschen Gesichtskreis etwas herausgerissen fühle".

Dit schreef mij Richard Kralik in een brief gedateerd: Wien 14-1-'20.

Kralik's doel is: de waarheid te dienen. Dit is ook ons doel. Daarom moeten we, waar mogelijk, elkander helpen. Daarom moet ik zijn woord aanvullen, verbeteren, waar ik kan. Zoo wil hij 't zelf.

We hebben dus moeten erkennen dat mogelijk tòch

wel „Oostenrijk" 'n veroveringsoorlog wilde voeren. Ook al ziet men geen enkel redelijk motief daartoe. Ik beweer niet, dàt „Oostenrijk" (de leidende diplomatie van Oostenrijk) dit werkelijk gedaan héèft. Toon slechts aan de niet onmógelijkheid ervan.

En dan, 't kon toch om 'n andere reden den oorlog begonnen zijn. Om 'n reden die Kralik zelfs vergeet in herinnering te brengen. Moest niet de moord op den kroonprins gewroken worden?

Maar ook dan nog moet men onderscheid maken tusschen volk en diplomatendom. Zeker als men den staf wil breken boven hun hoofd.

En deze distinctie tusschen volk en diplomatie is toch zòò spitsvondig niet, al hoeft men ze ook niet zoo onpractisch toe te passen als Wilson probeerde te doen. Ze ligt toch vrijwel voor de hand, ze fundeert op 'n héél klaarblijkelijk feit onder ieders bereik.

En toch heeft men ze doorloopend verwaarloosd.

Door het verwaarloozen dezer distinctie faalt en dwaalt de geschiedenis — „de fabeltjes die men *geschiedenis* noemt," zei Bonaparte! — Zoo vermeldt ze slechts één kant der feiten en slechts 'n deel der feiten die de wereldloop bepalen en ze vormt of suggereert 'n valsch, 'n heel onjuist en onzuiver oordeel erover!

En ware dit nog slechts het eenige betreurbare gevolg van dat verzuim!... Doch het is oorzaak, niet enkel van een totaal averechtsch oordeel over de geschiedenis, doch ook en vooral oorzaak van blijvenden haat en afgekeerdheid onder de menschen. Dit zelfde verzuim is één van de redenen waarom nog steeds de christelijke liefde fiasco lijdt. Waarom nog altijd de

uitgezonden Geest der Liefde belet wordt het aanschijn der aarde te vernieuwen.

Wij moeten menschen beoordeelen, individueele menschen. Omdat tot menschen onze liefde zich moet richten. Niet tot staten, niet tot diplomatieën of andere abstraçte begrippen. En zouden we nu den individueelen Duitscher mogen haten of ons afkeerig van hem moeten voelen, omdat wij b.v. overtuigd zijn dat de Duitsche staat, de Duitsche diplomatie of het Duitsche militarisme de naaste oorzaak en verwekker van den oorlog is geweest?

Neen, dat mogen we niet. Wel moeten we dan iets haten, doch geen enkelen mensch. Dan moeten we haten den geest van het Duitsche staatswezen, den geest die de Duitsche diplomaten en militaristen bezielde, — doch geen enkelen Duitscher. Ook niet om zijn enthousiasme voor den oorlog, want hij kan wàárlijk gemeend hebben 'n „heiligen" oorlog te voeren voor waarheid, recht, vrijheid; — en de katholieke Duitscher kan persoonlijk gemeend hebben, dat zijn wapen de Kerk en het belang van het katholicisme diende. Er is op het punt van waandenkbeelden niets onmogelijk.

'n Voorbeeld: De Ieren. — Toen 't Engelsche leger nog slechts uit vrijwilligers bestond, namen relatief verreweg de meeste Ieren erin dienst. Waarom? Niet om Engeland te kunnen helpen. Doch om te kunnen vechten voor Frankrijk dat hun liefde had. Om Frankrijk te bevrijden. — Als de Duitschers in Engeland zelf gevallen waren, dan zouden misschien diezelfde Ieren de wapens gekeerd hebben! — Maar toen de Britsche staat zich genoodzaakt zag den algemeenen dienstplicht

in te voeren, toen... weigerden diezelfde Ieren weer, die vrijwillig in veel grooter aantal waren opgekomen dan de Engelschen.

Zoo deed Mgr. Vanneufville in het maandblad „Correspondant" van Januari 1918 mededeeling van een intervieuw met Kard. Bourne, die hem verklaard had, hoe Engelsche Anglicanen éérst zich tot het katholicisme bekeerden en dan vrijwillig den oorlog ingingen: te strijden ter verdediging van het waarachtige christendom.

In Frankrijk was wel de eenige officieële leuze: „pour la France, tout court"; — maar bovendien meenden velen nog andere idealen te bevechten in dezen oorlog. En geheel tegenovergestelde! Sommigen vóór de vrijheid, tegen de tyrannie van het imperialisme; maar dan vrijheid in atheïstischen zin en anarchistischen. Anderen meenden dat vechten pour la France contre l'Allemagne, was gelijk te stellen met een strijd voor het katholicisme tegen het lutheranisme en erger. En dezen vormden tenslotte, met Foch aan het hoofd, zóó 'n machtige partij in het leger, dat ze banieren met 'n beeltenis van het H. Hart voorop gingen dragen in de gevechten.

En ook waren daartegenover weer katholieke Duitschers, velen, die meenden te strijden vóór hun godsdienst, tegen de vrijmetselarij. Ook Richard Kralik vertolkt hier deze opvatting.

Ik noem slechts enkele leuzen en idealen. Veel meer waren er nog, ze zijn niet te noemen, noch benaderend te schatten.

In dezen gedachtengang zal het ook leerzaam zijn het zéér vernuftige en verrassende boek te lezen van

Cecil Chesterton : „The Prussian hath said in his heart..."

Maar wie, en welke ernstige geschiedschrijver, kan dan zeggen waarvoor in werkelijkheid Duitschland heeft oorlog gevoerd, wáárvoor Engeland, wáárvoor Frankrijk! Wie, wat *is* dan Duitschland, Engeland, Frankrijk? — De geest die de leiding bezielde? Ja? Maar was die homogeen bij alle leiders, en wie zijn waarlijk leiders, onafhankelijk? Maar telt dan de geest van het volk heelemáál niet mee?

Als „Frankrijk" onder Napoleon III den Paus bijsprong om baatzuchtige politieke oogmerken, kunnen dan niet de *Franschen* die daadwerkelijk gediend en gevochten hebben voor hun Paus, dat gedaan hebben in de onbaatzuchtigste edelmoedigheid? — En telt dit dan heelemáál niet mee, bij het beoordeelen, in dit geval, van „Frankrijk"?

Hoe veel beter zou de geschiedenis zijn, als alle geschiedschrijvers met deze distinctie wisten rekening te houden!

Doch niet slechts voor de geschiedenis, vooral onder de levende geslachten kon deze distinctie zoo veel goeds doen. Want ze is noodzakelijk om de menschen weer tot elkander te brengen in liefde.

Ongeveer in dit zelfde verband wijst men soms smalend op de christenen van alle elkaar-bevechtende volken, die hun een-en-denzelfden God bidden om overwinning op eigen wapenen. — Dat is niet iets om op te smalen en nog veel minder moet men daarom klein van geloof worden! Dat is iets goeds, iets hoopgevends en vertrouwen-herstellends. Als wijsheid daarvan maar partij weet te trekken. Want zoolang ze hun zaak nog aan God, den God der christenen, durven voor te leggen en aan te bevelen, zoolang zijn ze

althans nog een en eenmoedig in goedetrouw. Dan hebben zij nog een basis waarop ze weer tot elkander kunnen komen, 'n fundament waarop ze de allenverbroederende christenliefde kunnen opbouwen. — Dit fundament: de algemeene, subjectieve goedetrouw.

Dit heb ik gepoogd aan Eberle te verstaan te geven en ook aan Kralik. Ik zal mij niet duidelijk genoeg hebben uitgedrukt. Ofschoon toch reeds de aanhef van dit opstel blijkbaar 'n gevolg van onze gesprekken geweest is. Indien echter Kralik mijn bedoeling volkomen begrepen had, dan zou hij hier als opschrift niet gekozen hebben: „Nostra maxima culpa", doch *Mea* maxima culpa.

Want ik had, verdergaande, betoogd dat het nutteloos was, te zoeken naar de onmiddellijke hoofdschuldigen. Dat de eenige vruchtbare aanklacht 'n zelfaanklacht was. Maar dan bedoeld voor den individueelen mensch, niet voor 'n staat of gemeenschap. Deze zou zeker ook vruchtbaar kunnen zijn, doch deze kan men niet zoo licht bewerken. Dus niet nostra = onze, doch mea = mijne schuld!

Omdat *ik* ben te kort gekomen in liefde. Daarom ben *ik* mee schuldig aan alle ramp en ellende over de wereld. En ik voor mijn aandeel, kan het door mij gestichte kwaad niet beter, niet anders herstellen dan door *mijn eigen* zonden tegen de liefde te herstellen, dan door de liefde in *mij* aan te kweeken, — zonder te oordeelen over anderen. Dit oordeel kunnen wij veilig aan God overlaten. Dat is bij God in goede hand! Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus. Aan *Mij* te vonnissen, *Ik* zal vergelden, zegt God.

Wij moeten op de basis van den gemeenschappe-

lijken goedetrouw en van onz' eigen individueelen ootmoed, de verzoening bouwen in liefde. Met Gods genade, onder den zegen van Gods genade. Die dan zeker niet zal uitblijven!

Dit toch is de eenig mogelijke wijze. Idealistisch, zeker. En zelfs kan men twijfelen aan de practische uitvoerbaarheid. Doch *alle* andere wijzen zijn niet idealistisch, zijn illusoir, utopistisch. En daar kàn men niet twijfelen, daar moet de wijsheid twijfelen, daar kan men niet gelóóven aan eenige practische uitvoerbaarheid.

Op de basis van geloof aan de gemeenschappelijke goedetrouw en van ootmoedig berouw om eigen gebrek aan liefde, moet de vrede, de waarachtige Godsvrede, onder de menschen worden opgebouwd.

En dan komt het er niet op aan, welk „land" of welke „staat" onmiddellijk den oorlog heeft doen ontbranden. Zelfs niet (wat misschien minder onmogelijk uit te maken ware) van welk land de rechtstreeksche oorlogsoorzaak is *uitgegaan*.

Ter bereiking van ons doel: *de liefde te doen heerschen*, komt dat er niet op aan.

En dit doel is toch ook Richard Kralik's doel."

* * *

Zoo is er wel eenige onevenwichtigheid in de figuur van Kralik en het zou geen oprechte genegenheid zijn, die trachtte dit te ontveinzen.

Kralik, de universeele, de katholieke cultuurdrager, ziet en leert de eenheid van waarheid, goedheid en schoonheid.

Kralik, de Oostenrijker, de Oostenrijksche cultuurbouwer vergeet soms de eenheid van waarheid en rechtvaardigheid, miskent wel eens de identiteit van waar-

heid en liefde; of duidelijker: de identiteit van liefde tot de waarheid en van liefde tot het eigen volk, tot de menschen om God.

Kraliks doel is te bouwen aan Oostenrijk's cultuur. Doch de waarheid als middel mag hij, kan hij niet verwaarloozen. En wil hij zeker ook niet.

De waarheid is doel in zich. God is de Waarheid.

Het mededeelen, het zoeken en bekend maken van de waarheid is echter middel. Zooals elke speculatieve wetenschap haar bekroning behoeft in eenige practijk.

De waarheid om de rechtvaardigheid.

Wie rechtvaardigheid niet wil, kan waarheid niet vinden.

Maar Kralik's doel is Oostenrijk. En Oostenrijk is zijn liefde. En veel liefde verontschuldigt veel.

En nog eens: wie der historici zonder zonde is, werpe den eersten steen op Kralik. Liever, zonder hem lastig te vallen in hard verwijt, laten wij trachten hem te verbeteren, waar we meenen dit te kunnen.

Als hij, p. 90, zegt: „Hun zaak (van de midden-Europeesche rijken) was reeds vóór den oorlog verloren, voor hen ging het maar..."

dan vergeet hij wellicht, hoe toch de politieke en militaire leiders dier rijken hun volken, tot op het allerlaatste oogenblik in den oorlog toe, het tegenovergestelde hebben wijsgemaakt. Doch wij weten dan tevens dat Kralik het voor zijn doel ondienstig kan achten, de aandacht te vestigen op deze smadelijke volksmisleiding, waaraan trouwens allen zich hebben schuldig gemaakt — en nog dagelijks en nog overal gebeurt dat — en het hoort zoo, het is een van de grondslagen der diplomatie, een van de onontbeerlijke middelen om het volk in bedwang te houden, om het

vertrouwen van het onoordeelkundige volk niet te verliezen! Elementair macchiavellisme! — Of, in Kralik's eigen woorden: Ich erachtete es aber in all der Zeit für meine Pflicht, bei den Unsern keinen Zweifelmut aufkommen zu lassen („Tage und Werke", p. 188).

En als een der opstellen waarmede wij voor ons het minste kunnen instemmen, maar dat des te meer karakteristiek is voor den schrijver dien wij willen doen kennen, namen wij hier ook op „Onze Volksaard in het Licht van het Katholicisme" (p. 69). Daar is Kralik even zoozeer eenzijdig Oostenrijker en Duitscher, als elders universeel menschelijk.

Wij zullen hier, gemakshalve, weer de kantteekening inlasschen die reeds geschreven werd bij de eerste publicatie van dit opstel in de „Nieuwe Eeuw":

„Ad 1. In 't begin van dit opstel bedoelt Kralik kennelijk met het woord „Jodendom": de slechte elementen in 't Jodendom. 't Zou althans niet goed aangaan, Mozes uit te sluiten van het *Jodendom*, enkel omdat hij niet mee 't gouden kalf aanbad! Mozes die een Egyptenaar doodsloeg wijl deze een van zijn joodsche medebroeders mishandelde! Mozes, die zijn heele leven wijdde aan de verlossing van het joodsche volk uit de Egyptische slavernij!....

De onmogelijkheid van zulk willekeurig exclusivisme is al te evident om daar nog verder op in te gaan.

En men kan al evenmin den term „het Jodendom" nemen in den zin van: „de slechte elementen onder het Jodendom". Dat is philosofisch niet correct. 't Gebruik van het woord in dezen, zéér willekeurigen en ongemotiveerd willekeurigen zin moet vermeden worden.

Ad 2. Kralik zegt dat de verdiensten der Kruis-

tochten voor Frankrijk worden te niet gedaan door later gepleegde fouten of misdaden, wat, behalve philosofisch, ook theologisch onverdedigbaar is. Men kan het rhetorisch zoo uitdrukken, doch wetenschappelijk niet. Wetenschappelijk is 't onjuist.

Philosofisch: 't eene feit heft het andere niet op, noch de gevolgen (schuld) van het eene de gevolgen (verdiensten) van het andere. Beide zijn, beide blijven, beide hadden hun invloed, beide houden hun waarde. De geschiedenis gaat trouwens voort, beide te erkennen.

Theologisch: de verdiensten van het eene feit kunnen niet wegvallen tegen de schuld van het andere feit. Verdiensten en schuld worden door God strikt *individueel* aangerekend, niet voor 'n natie of een generatie. Men kan dus slechts in een overdrachtelijken zin spreken van de verdiensten eener natie, eener generatie, enz. — Doch zelfs in een en de zelfde persoon worden de verdiensten niet in eigenlijken zin vernietigd door een volgende schuld. Ze kunnen immers „herleven", d.i. weer aangerekend worden. Geneutraliseerd worden ze in geen geval: zoo dat er niets over zou blijven: noch schuld, noch verdienste. Dát is heelemáál onmogelijk!

En tenslotte, 't ligt ook boven menschelijke macht om de grootte der waarde te bepalen van 'n verdienste, van 'n schuld. Of ze „tegen elkaar opwegen" zouden, kunnen wij niet beoordeelen!

Ad 3. Kralik noemt het Duitsche Centrum een katholieke partij. Dat is geen *Katholieke*, doch een Christelijke partij in de Duitsche politiek. Moge al, gelijk Kralik vroeger eens leerde, in Oostenrijk christelijk = katholiek zijn, in Duitschland gaat die formule

niet op! En de gevolgen hebben zich dan ook terdege voelbaar gemaakt in datzelfde Centrum. Door 'n verkeerde, onkatholieke geest die er binnensloop en zelfs heel intensief doordrong. En door erge tweespalt die weer volgde op dat bederf des geestes.

En ook vergeet Kralik, juist in dit verband, melding te maken van de Duitsche Kulturkampf. 't Was waarlijk niet âlles couleur de rose voor de Duitsche katholieken in dien tijd!

Ad 4. Kralik's optimisme troost zich, doordat hij de kerken in Oostenrijk gevuld ziet. Maar er zijn onrustbarend veel kerken te *weinig* in Weenen en in Oostenrijk! Dan mag men toch niet veel concludeeren uit het betrekkelijk gevuld-zijn der veel te schaarsche kerkgebouwen. De *Reichspost* gaf op 19 Mei 1920 een hoofdartikel: **„Die Not der Geister** — *Ein Wort zur Wiener Kirchennot*". Een alarmkreet. En toch, daar was geen onjuist-oordeelend pessimisme aan het woord!"

Doch wij willen immers niet zoo eng van geest lijken om enkel maar te kunnen lezen en genieten dat waarmede wijzelf instemmen. En wij willen niet zoo overgevoelig zijn, om van een vriend niet te kunnen verdragen zijn gebreken en dwalingen. Ook hij is een mensch! En wij zelf zijn heel zwakke menschen, die veel te verdragen geven!

En in de hoop van zelf verdraagzaamheid te vinden, laten wij hem verdragen, waar wij niet met hem kunnen instemmen.

Dies willen we trachten toch onbevooroordeeld te onderzoeken wat het beteekent Oostenrijksch cultuurbouwer te zijn voor hem, over wien men niet kan

spreken, zonder te spreken over Oostenrijk.

Want Kralik vertegenwoordigt Oostenrijk. Waar hij is, daar is Oostenrijk, want Oostenrijk draagt hij in het hart.

Paul Zifferer schildert, in zijn roman: „Die Kaiserstadt", iets van het Weener gezelschapsleven en schildert dat als frivool, lichtzinnig, onverschillig, ongeloovig en bijgeloovig, karakterloos; en hij laat den rasechten Weener, Toni Muhr, klagen dat hij er zich vreemd voelt en schuw.

Weenen nu, is Oostenrijk niet. En zelfs, dat Weenen van Zifferer is niet het heele Weenen en niet het echte, wezenlijke.

Weenen is wel meer internationaal dan nationaal centrum; zooals thans nagenoeg alle hoofdsteden, die hoe langer hoe minder het eigen karakter van hun landsvolk weerspiegelen: gij kunt tegenwoordig nergens moeilijker een volk leeren kennen dan in zijn hoofdstad. En Weenen vooral, vroeger hoofdstad, nu nog in menig opzicht een centrum, van vier rassen en een mengelmoes van volksstammen, kon minder dan eenige andere hoofdstad aan amalgamatie ontkomen.

Maar toch, Weenen is ook nog anders, en ook meer Oostenrijksch, dan Paul Zifferer wil doen gelooven. Het volk der hoofdstad bevat nog een aantal kringen van meer rasecht karakter.

En zulk een kring schaart zich ook om Richard Kralik.

Weenen kent al jaren lang de Dinsdagsche Kralikavonden. Zelf schreef hij erover in een opstel dat nog niet gepubliceerd werd, onder den titel „Eine katholische Akademie":

„Toen ik eens in de „Leogesellschaft" te Weenen een lezing had gehouden over de beteekenis van Kant in de overgangsperiode van de „Aufklärung" naar de romantiek, vroegen de toehoorders mij om een voortzetting van zulke lezingen en wel in zoodanigen vorm dat men over de onderwerpen ook van gedachten zou kunnen wisselen. Op die uitnoodiging ben ik ingegaan en sindsdien houd ik elken Dinsdagavond om zes uur in mijn woning een wetenschappelijke voordracht.

„De eerste tien Dinsdagen werd er gehandeld over grieksche, oostersche, thomistische en kantistische philosofie, ook over confessionalisme, nationalisme, socialisme en volkenbond. De eerstvolgende Dinsdagen zal ik handelen over de denkbeelden van Dante en van de christelijke mystieken, over den philosofischen ondergrond van den strijd rond het protestantisme, en over andere onderwerpen ad infinitum, naargelang zij zullen worden ingegeven door de actualiteit van het oogenblik, ofwel door de vragen en verzoeken der toehoorders. Want hoofdzaak is voor mij met dezen in contact te komen ; twijfels uit den weg te ruimen, bedenkingen tevreden te stellen, die mij of mondeling of schriftelijk worden voorgelegd.

„Mijn auditorium bestaat uit circa 50 tot 60 personen van beiderlei geslacht, van elken leeftijd, elken stand, alle soort ontwikkeling. Ieder komt geheel vrij, zonder aanmelding, zonder zich te doen voorstellen, zonder zijn naam te noemen. De deur is open voor allen die willen komen. — Onlangs maakte iemand de opmerking dat zich hieruit misschien wel een „Institut Catholique" zou kunnen ontwikkelen !.. — Ook priesters komen geregeld en candidaten voor het priesterschap, wat mij

verheugt als een blijk van vertrouwen van de zijde der kerkelijke overheid."

Dit werd geschreven in September 1920.

Sindsdien zijn de Dinsdagavonden of „Dienstagrunde" ononderbroken voortgezet en ook schrijver dezer regelen mocht meermalen daarbij toehoorder en toeschouwer zijn.

Ja, die Dinsdagavonden, ook dat is iets eigen Oostenrijksch. En ook weer iets waaruit de overeenkomst blijkt van Fransche en Oostenrijksche cultuur, voor wie zich het Fransche artistieke en wetenschappelijke „salon"-leven herinnert. Het openbaart een fijnen trek van waardige voornaamheid, die aan geen der andere ons omringende volken en zeker niet aan òns volk gemeen is!

Zie, nu reeds meer dan vijf jaren lang komt elken Dinsdagavond daar, in het eigen huis van Kralik, heel aan den buitenkant van Weenen waar de sterrenwacht is opgericht, niet enkel als de weersgesteldheid gunstig is doch in alle jaargetij, een uitgelezen gezelschap bijeen, door regen en hagel en sneeuw, door kou en hitte, door guur en door verstikkend weer, om altijd weer opnieuw naar dienzelfden ouden man te luisteren, die nu eens doceert, dan declameert of gemoedelijk keuvelt, zijn gedichten leest of een stuk uit een zijner romans, zijn denkbeelden ten beste geeft, door elkander, over philosofische, theologische, litteraire, historische, politieke, sociologische onderwerpen, die vertelt uit zijn leven of van zijn werken, die aan den vleugel zijn psalmenvertalingen zingt of ook zijn andere composities van woord- en toonkunst voordraagt.

En het gezelschap is niet groot, maar toch zoo talrijk

als de ruime vertrekken kunnen bevatten: die zijn gevuld met vijftig tot zeventig menschen.

En het gezelschap bestaat niet uit louter persoonlijke vrienden van den Meester: er zijn studenten en professoren; er zijn eenvoudigen van hart en geest, en vertegenwoordigers van de allerhoogste geestes- en geboorte-aristocratie; er zijn altijd priesters bij en geleerden en kunstenaars van beiderlei kunne; er zijn zeker ook de oude vrienden van den Graalbond, als Eichendorff, Zacherl, Eberle en eenige andere intimi; er zijn soms meer vreemden en onbekenden, van wie Kralik zelfs den naam nooit hoorde, noch hooren zal. Vele studenten en jonge studeerenden. En het lijdt geen twijfel of ook met deze Dinsdagavonden bepaalt Kralik van menig jongen mensch de toekomstige levenstaak, zooals ook prof. Winkler, in het aangehaalde opstel (zie blz. 203), van zichzelf getuigde hoe Kralik hem historicus heeft doen worden.

En elken Dinsdag opnieuw vergadert zich daar dat gezelschap, soms wel ten deele afgewisseld in zijn vertegenwoordigers, doch steeds in aantal nagenoeg gelijk.

En elken Dinsdag opnieuw komen zij, vrij en vrijwillig, dienzelfden ouden man te hooren, dien Oostenrijker, dien scheppenden drager van hun cultuur; en hun dankbaarheid toonen zij door wèèr te komen.

Wat een fijne trek van piëteit, wat een energie van leergierigheid, wat een rijkdom van erkentelijkheid in zulk volk, wat een waardeering van traditie en vereering van nationale cultuur, wat een voornaamheid van houding en fijnzinnigheid van geste.

En in den kleinen, zwakken man, het levende en zoo sterk áántrekkende middelpunt van dien kring,

elken Dinsdag opnieuw, trots onlust of ongesteldheid, trots vermoeienis of belemmering, trots teleurstelling en bezwaar, trots het gevaar van te vervelen door herhaling en van te gaan praten uit gebrek aan stof tot spreken, in dien ouden, van hart nog jongen, in dien dapperen ridder, uitgerust is hij met het wapentuig van den geest, wat een moreele sterkte, wat een onverzettelijke wilskracht, wat een onuitputtelijke zielerijkdom!

Hoe benijdde ik, telken keer als ik daar zijn mocht, hoe benijdde ik Oostenrijk om zulke voortreffelijkheid, om zulk voorrecht van voortreffelijkheid. Wij zijn in eigen volk zoo weinig meer gewend aan grootheid en geestesvoornaamheid.

Daar ziet ge, daar voelt ge, daar ondergaat den dienst der Oostenrijksche cultuur!

— Ter gelegenheid van den 250sten „Dinsdagavond" heeft een der deelneemsters, de ook ten onzent bekende kunstenares, Fräulein Bindtner, met haar fijne etsnaald de geheele groep in beeld gebracht, al de figuren weergevend in treffende gelijkenis. —

Ik was er het laatst in Augustus 1924.

Om welke aanleiding, ik weet het niet, doch toen ik, wat over tijd, binnentrad, was de schuldvraag van den oorlog ter sprake. Kralik beantwoordde de opmerking van een Nederlandsch dagblad; doch hoe die opmerking hem ter kennis was gebracht, ik weet het niet. De krant scheen hem beschuldigd te hebben van oppervlakkigheid in het geschiedenis-schrijven, omdat hij de verantwoordelijkheid van Oostenrijk voor den grooten oorlog had afgewezen.

Een mooi onderwerp, om er weer des te beter den Oostenrijker door te leeren kennen!

Fijn sarcastisch stelde hij zonder meer de inderdaad ietwat potsierlijke tegenstelling in het licht van den diepgrondigen Nederlandschen krantenman die, op geschiedkundig gebied, hem van oppervlakkigheid moest betichten, nadat een ruim twintigjarige studie hem vruchten had opgeleverd van werken als de Geschiedenis van Oostenrijk, de Geschiedenis der stad Weenen, de Geschiedenis van dr. Karel Luëger, de Algemeene nieuwste Geschiedenis, en nog meer! Kralik vertelde dan van een groot redenaar, die zijn critiseerend publiek toevoegde: Gij zijt er niet om mij te onderrichten, doch omgekeerd, ik voor u! Maar al wilde hij zich niet aanmatigen dien redenaar voor zichzelf te citeeren tegen den man van de Nederlandsche krant, hij vroeg toch, in alle bescheidenheid, of men, na twintig jaren van studie en denken, het verwijt van oppervlakkigheid nog zoo maar zich moest laten aanleunen!

En de klank van zijn woord verhief zich tot een edele fierheid, als hij sprak: men kan toch niet van mij verwachten dat ik zoo laf zou zijn als een sociaaldemocraat, die zijn eigen vaderland en verleden verloochent!

Ja, maar toch, schuld hebben wij!

Weet ge hoe?

Ge kent het koffiehuis in de Mariahilferstraat „Zum dummen Kerl", het uithangbord van den terecht spreekwoordelijk dommen Weener.

Die domheid, die onnoozelheid, dat is onze schuld aan den oorlog. De domheid om ons altijd naar den achtergrond te doen verdringen en, wat nog erger is, zelf bij voorkeur die minwaardige plaats op te zoeken. De domheid om alles van het eigen land af te keuren

en van anderen te bewonderen. De onverantwoordelijke domheid van aldus in het wereldspel den rol te missen, dien wij krachtens onze cultuur en onze geestelijke waarde verplicht waren te vervullen. Hadden wij ons maar steeds beter doen gelden, aan ons woord de noodige kracht bijgezet, der wereld wat meer energiek gedwongen naar ons te luisteren en ons met gepasten eerbied te behandelen. Die domheid van overmatige, van ongeregelde, onwijze bescheidenheid, dat is onze groote schuld!

Als Kralik uitgesproken had, dan vroeg een Nederlander het woord — had hij de bespreking van dit onderwerp uitgelokt? — Het was een Franciscaan, die naar Weenen en Oostenrijk gekomen was om den typisch Oostenrijkschen musicus, Anton Bruckner te bestudeeren.

Hij sprak ongeveer zoo: Ik kan niet over alles oordeelen en achter de schermen van het spel der diplomaten heb ik niet gekeken. Maar èèn ding weet ik, dat Oostenrijk steeds mijn sympathie gehad heeft en de sympathie van heel, heel velen ten onzent. Zelfs van velen die overigens volstrekt niet germanophile voelen. Want in hun afgekeerdheid van de „centrale" oorlogsmachten, maakten bijna allen toch nog een voorbehoud ten opzichte van Oostenrijk. Waar Duitschland de genegenheid verbeurd heeft, omdat het zich zoo heeft laten verpruisen, Oostenrijk niet. Algemeen blijft men Oostenrijk een goed hart toedragen, in warme genegenheid. Men waardeert wel degelijk de stille bescheidenheid, bij de fijne beschaving en het gouden hart van dit edelmoedige volk. En zeker de katholieken, doch ook vele anderen onder ons, zouden niets liever

zien dan dat Oostenrijk weder de plaats innam dien het toekomt, n.l. aan de spits der Duitsche volksstammen, Pruisen verdringend en bestraffend voor zijn brutale en barbaarsche aanmatiging....

„Der dumme Kerl", die alles van het eigen land en volk afkeurt en zichzelf opzettelijk in kwaad daglicht stelt! Dat is een Oostenrijksche karaktertrek, zegt Kralik. En nu we eenmaal hopen een kleine bijdrage te kunnen leveren voor de verzoenende en vruchtbare toenadering tusschen de beide volken, door te wijzen op de overeenkomstige trekken van het Fransche en het Oostenrijksche karakter, ziehier een citaat uit Victor Giraud: „La troisième France", waar hij het bekende gezegde memoreert: „als een Franschman kwaad van zichzelf vertelt, geloof hem niet, 't is maar snoeverij!" en verder: „wij willen tot elken prijs voor de slechte sujetten van Europa doorgaan; en dan zijn we verwonderd dat Europa een slechten dunk van ons heeft! Als het waar is wat men zegt, dat de schijnheiligheid een hulde aan de deugd is, dat weet men in Frankrijk deze soort hulde niet te betuigen!" (p. 12).

Oostenrijk en Frankrijk — ja, de gunstige omstandigheid der overeenkomst is tevens de moeilijkheid voor hun eendrachtig streven en zoo heeft de naijver hen vaak tot vijanden gemaakt; maar de edelmoedigheid die aan beiden gemeen is, moest hen tot samenwerking drijven, waarvoor zij meer dan anderen op elkander zijn aangewezen.

Daar zijn er nog meer die zoo zien en dit willen. De Franschman Marcel Dunan vertaalde voor l'Illustration den reeds genoemden roman van den Oostenrijker

Paul Zifferer onder den titel: „la Ville impériale", en gaf dien later (1924) in boekvorm uit en schreef daarvoor een préface, waar ge deze regelen kunt lezen: Exemple désormais sans doute classique à cet égard, la Nouvelle Autriche a repris de plus en plus conscience de son rôle de clef de voûte de la paix au centre des trois mondes latin, germanique et slave, toujours prêts à s'entre-choquer tant que l'emporteront l'incompréhension et la haine. Elle marque, dans son goût de nos livres, de nos pièces de théâtre, de nos modes, non seulement ses affinités avec notre culture et son éclectisme acceuillant, mais le sens de sa mission — de trait d'union culturel entre le Nord et le Midi, l'Occident et l'Orient — tâche traditionelle et grandeur durable de l'ex-Ville impériale. L'abondance, la vigueur et l'originalité de sa littérature répondent en ceci à un glorieux passé, et méritent un acceuil digne, chez nous, de celui que „l'Athènes des bords du Danube" fait à notre esprit....

Ook deze constateert eene affiniteit, eene verwantschap tusschen de Oostenrijksche en de Fransche cultuur, zoo dat hij durft pleiten voor een goed onthaal van de Oostenrijksche litteratuur in Frankrijk, een onthaal dat „het Athene van den Donau" waardig is, dat beantwoordt aan de waardeering die wederkeerig de Fransche geest dáár vindt.

Zoo schrijft een Franschman over en voor Oostenrijk. Nu ja, ge houdt er rekening mee dat hij, bij alle welwillendheid voor het sympathieke Donau-land, toch Franschman blijft, en ge ziet meteen hoe, onwillekeurig, de naijver al voet vindt: „son goût de *nos* livres, de *nos* pièces de théâtre, de *nos* modes"; een minder ge-

moedelijke Oostenrijker zou er, ten onrechte, wel vuur op kunnen vatten en er op riposteeren dat hij niet wil te boek staan als een naäaper van Franschen smaak en smuk ; maar de doorsnee Oostenrijker is te mild en te wijs en ook te ruim van gemoed om deze woorden zoo verkeerd te duiden.

De hierboven gegeven aanhaling dient trouwens tot niets anders dan om aan te toonen, dat er ook in Frankrijk velen moeten zijn die een goede en vruchtbare verstandhouding tusschen de beide volken mogelijk en wenschelijk achten, want het feit van de opname dezer vertaling in het zoo onverdacht patriotisch gezinde Parijzer weekblad „l'Illustration", met zijn honderdduizend lezers, spreekt voor zich, en ook de nog daarna gevolgde afzonderlijke uitgave van zulk werk zegt wel iets. En dit feit is slechts bij wijze van voorbeeld aangehaald. Het staat niet alleen. Er is nog een menigte van andere dergelijke feiten. — En ook Marcel Dunan heeft meer gedaan dan eenige Oostenrijksche romans vertalen. Hij heeft, in monographie, een sympathieke studie gepubliceerd over Oostenrijk. [1])

Dit alles nu kon zeker niet bestaan, als er niet velen daar waren die goeds verwachten van een eendrachtige samenwerking tusschen het aan geest en beschaving rijkste volk van West-Europa, met het aan geest en beschaving rijkste volk van Midden-Europa. En deze verwachting bevordert tenminste de eerste voorwaarde voor zulk een samengaan : bevordert het onderlinge vertrouwen en het vermogen om elkander te verstaan.

---

[1]) In de collectie „Les Etats contemporains", uitgave van Rieder en Cie, Parijs (1921).

Oostenrijk is zijn banierdrager Kralik waard! En wij hoeven er geen spijt van te hebben dat we Oostenrijk niet kunnen ontgaan, waar we Kralik ontmoeten! Wij kunnen van beiden veel leeren; de fijngevoeligheid en fijnen smaak, de bijna magnanieme verdraagzaamheid en blijden levenszin, de edelmoedige mededeelzaamheid van het gouden hart en de grootmoedige deugd van dankbaarheid, het zonnige idealisme en de ondoodbare goede hoop, het aanpassingsvermogen ten opzichte van vreemdelingen en de gemakkelijke, aangename wijze van verkeer. En wij mogen met Kralik hopen op de toekomst van een Oostenrijksch Heilig Roomsche Rijk van groote *innerlijke* beschavingsmacht.

Want Oostenrijk voelt zich nog altijd de drager van een Roeping.

Dat wat Kralik noemt de „Oostenrijksche idee" is niet enkel een politiek ideaal, de politiek is daarbij slechts als middel gedacht. Doel van dat middel, het eigenlijke ideaal zelf is van cultureelen en religieuzen aard; het scheppen en instandhouden van een eenheid, van een christelijke eendracht, onder de zoo heterogene volken van Midden-Europa.

Germaansche, Romaansche, Slavische, Magyaarsche (Mongoolsche) volksstammen vermengen zich daar, sluiten er op elkander aan, omringen en verdringen er elkander. En dagelijks geven zij nieuwe aanleiding tot onverzoenlijken strijd. Oostenrijk's taak was — en het beschouwt deze nog niet als afgedaan! — de leiding op zich te nemen tot bijeenbrengen in vrede, tot doen samenwerken in orde, van al die weinig samenhangende elementen. En het had recht op die leiding, niet enkel om

zijn physiek overwicht, doch èn om de gunstige, centrale ligging van zijn land èn om de tradities van zijn geschiedenis èn om de cultureele eminentie van zijn volk, èn om zijn aloude bijzondere verstandhouding van trouw-katholieke mogendheid met het Pausdom.

En het volbracht die taak, behoudens toch immer onvermijdelijke fouten, het volbracht die grootsche taak ook goed. Een groot deel van de élite van zijn volk was zich steeds bewust van die nationale zending en deze vond ook immer weerklank en samenwerking bij vele van de beste elementen der met hen verbondene volken.

Zeker, deze volken waren niet in hun geheel, waren niet in alle opzicht tevreden over de wijze waarop Oostenrijk zijn taak aan hen vervulde en er waren er die zelfs niet wilden erkennen dat Oostenrijk hier een taak had, anders dan hen vrij en ongemoeid te laten. Maar bij al hun ontevredenheid, zullen zelfs dezen toch eerlijkheidshalve wel erkennen dat Oostenrijk over het algemeen hen niet tyranniek behandelde en dat hun lot onder Oostenrijk's heerschappij te verkiezen was boven alle andere vreemde overheersching.

Trouwens, zij zullen niet ontkennen en thans, na de scheiding, vooral niet, dat zij in velerlei opzicht op elkander zijn aangewezen. Deze volken, zij kunnen elk voor zich, zichzelf niet uit alle moeilijkheden redden. Op politiek gebied hebben zij vaak gemeenschappelijke levensbelemmeringen en gemeenschappelijke vijanden ; op economisch en geestelijk gebied heeft de een behoeften, waarvoor hij geen voldoende voorziening vindt tenzij bij den ander ; — en omgekeerd.

En om in die wederkeerige voorziening van stoffelijke

en geestelijke behoeften orde te scheppen en een vaste, rechtvaardige regeling te onderhouden, daartoe dient er een leidende macht te zijn, samengesteld uit elementen van allen, doch waarvan tenslotte de verantwoordelijkheid gedragen wordt door èèn, — een die beschikt over natuurlijk, vooral geestelijk en zedelijk, overwicht.

En deze verantwoordelijkheid droeg Oostenrijk.

En deze leiding is niet enkel uitgegaan van diplomaten en oorlogsmannen, ook van kerkelijke waardigheidsbekleeders en burgerlijke ambtenaren, ook van kunstenaars en geleerden ging die leiding mede uit. En als soms wel de eene categorie zich niet goed kwijtte van zijn taak, dan werd toch zeker dit verzuim menigmaal en in ander opzicht weer goedgemaakt door eene andere, die des te meer eervol en edelmoedig aan de verantwoordelijkheid beantwoordde.

En Kralik wil, dat Oostenrijk ook in de toekomst die verantwoordelijkheid weer dragen zal.

Zóó is voor Kralik Oostenrijk en het groot-Oostenrijksche cultuur-ideaal.

En zoo is Kralik historicus, die geschiedenis schrijft, maar evenzeer maakt; die zijn aandacht niet beperkt tot het verleden, doch heel sterk richt op de toekomst; die geschiedenis schrijft van wat voorbij is, geschiedenis maakt van wat komt. En niet schrijvende maakt hij, al schrijvende maakt hij geschiedenis.

* * *

Zoodat deze autodidact, deze dilettant, deze veelschrijver, deze Oostenrijker zijn waarde als historicus wèl behoudt! En volop onze waardeering.

Om zijn autodidactisme treft hem geen blaam van dilettantisme, noch van veelschrijverij; — het verhoogt de waarde van zijn historische *wetenschap*.

Zijn Oostenrijkerschap doet hem fouten begaan, zooals, uit dergelijke of andersoortige oorzaak, elke historicus fouten maakt; — het bevordert bij hem de geschiktheid voor zijn historische *taak*.

En zonder taak hier geen wetenschap.

Dat getuigt ook Jacques Maritain in zijn onlangs verschenen werk „Trois Réformateurs" [1]: „...Car l'histoire elle-même n'est pas une science: de geschiedenis zelf is geen wetenschap, omdat zij zich slechts uitstrekt over individueele en toevallige feiten; zij is een herinnering en een ervaring welke de Wijzen weten te benutten". (p. 131). — En, met Kralik, zegt Maritain eveneens dat, wie zich boven het rationeele empirisme en ook boven de wetenschap der staatkunde wil verheffen, verplicht is de historie der uiterlijke gebeurtenissen te verklaren uit de historie der ideeën. (p. 132).

[1]) (Parijs: Plon-Nourrit et Cie, 1925).

DE CHRISTEN MENSCH

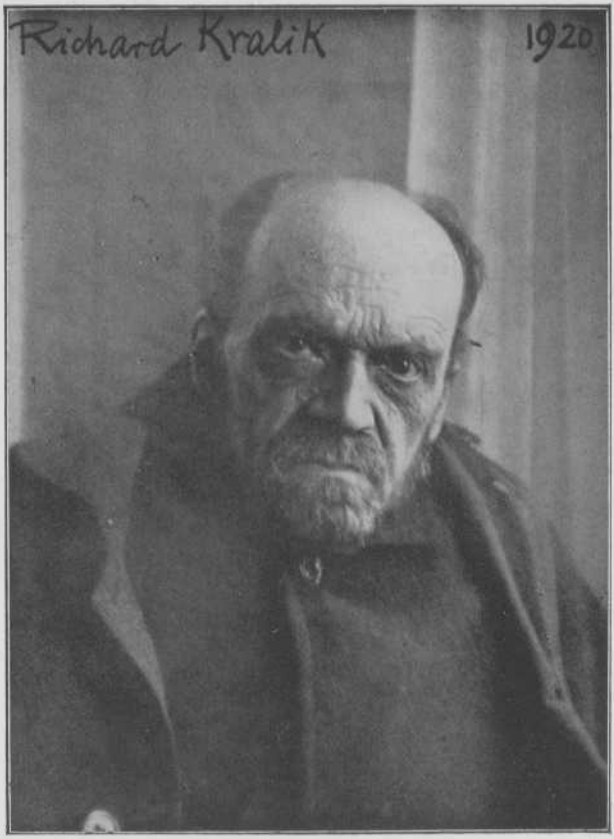
Richard Kralik
1920

DE CHRISTEN MENSCH

Mij is het voornaamste aan elken mensch de mensch.

Voor God geldt niets anders dan de mensch alleen. Dan moet ook voor ons, die Gods beeltenis ter volmaking in ons dragen, het mensch-zijn boven alles gelden, het substraat van heel het natuurlijke en bovennatuurlijke leven.

Bijkomstig is wat de mensch heeft, hoofdzaak wat hij is.

Bijkomstig is wat de mensch heeft aan eigenschappen en talenten, aan vermogens, positie, aanzien ; bijkomstig is de kunstenaar, de geleerde, de hooggeleerde, de hooggeplaatste, de hoogvereerde ; bijkomstig zijn werk, zijn plaats in de samenleving, zijn naam en zijn faam.

Hoofdzaak is hijzelf, met zijn geest, zijn ziel en zieledeugden.

De mensch is hooger in waarde dan de geleerde, de kunstenaar ; dan al wat hij verder mocht zijn. En wil men de juiste waarde en beteekenis van al het

overige schatten, er is slechts één middel: 't is door den mensch, uitgaande van den mensch, den drager van al dat overige.

Voor God's oordeel geldt niet de rol, doch enkel het spel; niet wat de mensch is, doch hoe hij is wat hij zijn moet. — En de wijze, èn de christen kan niet anders oordeelen dan naar de waardemaat van God.

Mijn eerste ontmoeting met Richard Kralik was in November 1919, te zijnen huize. Ik heb daarvan elders uitvoerig verhaald.*)

Het was nog heel in het begin der „kindertransporten". Wij gingen naar Weenen, om zulk een transport hongerlijdende kinderen te halen. En goede menschen hadden ons milde gaven meegegeven voor de ouderen die er leefden in nooddruft. Zoo mochten wij ook den arm geworden schrijver Richard Kralik den nood een beetje verzachten met een klein deel dier gaven, nadat ik met hem was gaan kennis maken in een lang, vertrouwelijk onderhoud. Mijn adres had ik hem niet genoemd en ook bij de gaven niet toegevoegd. Wie had er recht op dank, tenzij God, van Wiens liefde wij slechts werktuigen kunnen zijn! Maar dankbaarheid, de echte, is even vindingrijk als liefde, en geen bescheidenheid was veilig voor de sluwheid van Kralik's dankbaar hart. Hij wist mij te vinden.

Maar zijn dank was niet hinderlijk, maakte niet verlegen, kroop niet, noch vleide en telde niet het meest wat minste was. Zijn dank gold niet of nauwelijks de

*) In „Nooddruft en Liefdedrang," uitgegeven door Het Nederlandsche Boekhuis, te Tilburg, in 1920.

stoffelijke gaven, gold de genegenheid en de vertrouwelijkheid van ziel.

Allen zijn wij bedelaars van God. Om het even of wij al dan niet kostwinners zijn, of wij met werken „verdienen" of niet „verdienen". Wij *krijgen* alles, waarachtig onverdiend, van God.

Het natuurlijke leven krijgen wij en het bovennatuurlijke.

Ons natuurlijk levensonderhoud krijgen wij; wij krijgen ouders die ons de eerste opvoeding geven; wij krijgen spijs en drank ter voortzetting van het eenmaal gekregen leven; wij krijgen kleeding, huisvesting en een lager voor ons moede hoofd; wij krijgen de helpende samenwerking van menschen in alles waar we onszelven niet zouden kunnen redden; wij krijgen opwekking en ontspanning, en voldoening voor al onze geestelijke behoeften; wij krijgen hulp voor onze gebrekkigheden en middelen ter genezing van onze ziekten; wij krijgen de lucht om te ademen, de ruimte om te bewegen, de plaats om te zijn, het licht om te zien, de ether om de trillingen van het geluid voort te planten. Wij krijgen, wij krijgen in het natuurlijke leven alles; wij zijn bedelaars van God, allemaal.

Wij krijgen alles in het bovennatuurlijke leven; de geboorte door het doopsel, de voortzetting van het eenmaal gekregen bovennatuurlijke leven door de genaden, genezing bij ziekte van het bovennatuurlijke leven door sacramenten, versterking van de krachten des bovennatuurlijken levens door sacramenten en andere genadenkanalen, en een bovennatuurlijk uitgeleide krijgen wij bij den uittocht uit het natuurlijke leven. Wij krijgen,

wij krijgen in het bovennatuurlijke leven alles; wij zijn bedelaars van God, allemaal.

Wij allen krijgen altijd alles voor niets, al werken wij ook nog zoo veel, al wordt ons werk door de menschen nog zoo ruim in hun „klinkende munt" gewaardeerd. Want God is alleen de gever, buiten Hem om geeft niemand ons, niets. En voor God is het werk van ons allen even onnoodig en waardeloos. Voor God is al ons tobben niet meer dan een ijdel spel. Voor God is ook de best gehonoreerde van ons gelijk aan de huisvrouw en het kind.

Immers dit weten wij allen, het werk van de huisvrouw en het kind is niets „waard". Niemand betaalt ervoor. De vrouw die haar kinderen grootbrengt en al de vele zorgen van het gezinsonderhoud draagt, zij strijkt daarvoor geen salaris, geen loon op. Het kind dat eet en drinkt en slaapt en speelt en zoo zijnheelen plicht vervult, het ontvangt voor die plichtvervulling geen loon. Niemand „betaalt" voor al dit soort werk! Toch hebben de vrouw en het kind, tegenover de menschen, evenveel strikt *recht* op loonuitbetaling als de man-kostwinner; al verbeeldt deze zich misschien dat hij alleen de „verdiener" is en dat hij maar uit geheel anderen hoofde zijn vrouw en kinderen van het door hem verdiende laat mededeelen. Ten opzichte van de menschen en de menschelijke samenleving heeft ieder een volkomen recht op levensonderhoud, ieder die de plichten van zijn levensstaat, zoo goed hem mogelijk is, vervult. Ten opzichte van God echter is de man-kostwinner evenzeer een bedelaar, als de huisvrouw en het kleine kind.

Zoo beschouwd was er eigenlijk weinig veranderd

in de positie van het nu nooddruftig geworden Oostenrijksche volk. Bedelaars waren ze vroeger, bedelaars waren ze nu; en wij, alle anderen, wij waren evenzeer bedelaars. Ten opzichte van de menschen was er enkel wat schijnbare verandering in hun toestand gekomen, doch te hunnen gunste! Vanuit christelijk oogpunt beschouwd, te hunnen gunste.

Want nu hield voor hen de tweestrijd op.

Nu verdween het conflict tusschen schijn en wezen. Nu mochten zij ook lijken wat ze inderdaad waren, want *dat* is de mensch inderdaad, wat hij is in het oog van God. — En meer nog te hunnen gunste: zij mochten zelfs treden in den rol van Jezus, die ook niet anders dan een bedelaar heeft willen lijken onder de menschen. Die ook niets „verdiende", en slechts leefde van wat een milde hand Hem toestak. Was dat niet een benijdenswaardige verandering in hun positie, voor wie ernst maakt met het christelijk geloof? Nu althans, nu die verandering niet moedwillig en roekeloos door henzelf veroorzaakt was, doch als een beschikking van God hen was overkomen.

Met deze en zulke woorden hebben wij in die dagen getracht de goede Oostenrijkers te verlossen van ontmoedigende schaamte en lastige verlegenheid.

In ruil daarvoor hebben zij ons de deugd van dankbaarheid geleerd.

Ja, die ontroerende dankbaarheid van die goede Oostenrijkers! Daaraan is zichtbaar hoe in-christelijk dat volk gebleven is.

Zeker, als we alles van God krijgen, dan hoeven we enkel maar dankbaar te zijn tegenover God. Zoo hoeven wij ook enkel God maar te beminnen en geen mensch.

Evenwel, wij hebben allen geleerd de vraag van Sint Jan te verstaan — en het is God die door Sint Jan hier spreekt! — : „Wie toch zijn broeder, dien hij ziet, niet bemint, hoe zal hij God dien hij niet ziet, beminnen?" Wij hebben geleerd, dat is geen eigenlijke vraag, waar een antwoord gezocht wordt op dat „hoe". Dat is meer en anders dan een bloote vraag. Dit is een vraag die het antwoord inhoudt. Eén bepaald antwoord. „Hoe zal hij kunnen?", dat wil hier zeggen: „hij zal niet kunnen".

Daaraan weten wij, of wij waarachtige liefde hebben tot God, als wij waarachtige liefde hebben tot menschen. Onze menschenliefde is kenteeken van onze Godsliefde. En wij moeten onze liefde tot God versterken door gestage oefening van onze liefde (om God, dat spreekt!) tot menschen.

Maar is dan de dankbaarheid ook niet een vorm van liefde, in wezen aan liefde gelijk? — Is dat niet liefde om verkregen weldaden?

Hoe zal dan iemand dankbaar zijn tegenover God, dien hij niet ziet, als hij niet dankbaar is tegenover menschen die hij ziet, door wie, tastbaar en zichtbaar, de weldaden van God tot hem zijn gekomen?

Wij moeten onze dankbaarheid toonen aan de menschen, om ze te toonen aan God. En wij moeten onze deugd van dankbaarheid oefenen op de menschen, om er sterk in te worden tegenover God.

En deze zoo weldoende en gaaf menschelijke deugd van dankbaarheid hebben de zoo natuurlijk christelijke Oostenrijkers ons geleerd. En reeds hierom zijn wij aan hen verplicht, niet zij aan ons!

Die dankbaarheid ook was het eerste wat mij trof bij dezen mensch, Richard Kralik. Bij dezen rijken, milden bedelaar: ontelbaar velen had hij welgedaan.

En die nog zoo veel te geven had.

Die gaf nu zijn ontvankelijkheid.

Die gaf door eenvoudig mensch te zijn, door als een goedertrouwe mensch tegenover u te komen staan.

Kralik speelt een rol, zooals wij allen een rol spelen: de rol van ons ambt, van ons werk, van onze positie in de samenleving. Maar indien al bij velen van ons de mensch achter den rol verdwijnt, onzichtbaar wordt voor allen, behalve voor den kamerknecht, — niet aldus bij Kralik.

Kralik is mensch gebleven, schroomt niet, zich als mensch te doen kennen.

Een mensch, zóó eenvoudig, zoo evangelisch kinderlijk, zoo misleidend naïef, dat ge in zijn bijzijn en in zijn omgang den grooten schrijver en den illustren cultuurvertegenwoordiger geheel vergeet.

Of gij komt om te spreken met den letterkundige, of met den geleerde, met den kunstenaar, of met den beroemde, ge treft toch altijd een mensch, in het voorname patriciërshuis, in het gezellige huis van eigen stempel: — *zijn* huis, want hij heeft het *gebouwd!* Wie daar binnengaat wordt steeds ontvangen door een *mensch*.

Dat maakt een sterken indruk, vooral op iemand die, in de verrassende armzaligheid zijner kleine landgenooten, meer aan het tegenovergestelde gewend was geraakt. Die al zoo dikwerf vergeefs getast had naar het hart van een mensch, waar hij niets vond dan een berekenend zakenman, een begrippenloos formuulzegger, een

ledepop van conventies, een schaapachtig slachtoffer van staat en stand en menschelijk opzicht, een gevierd kunstenaar, een gevleid hooggeplaatste, een zelfbewust autoriteit, een verblind agitator, een verboekt geleerde, 'n éénzijdig partijganger zonder liefde, 'n zelfzuchtig eigenminnaar zonder idealisme ; — hij vond enkel 'n rol, en och zoo slecht gespeeld, en och zoo opgeblazen en overschat ; den mensch echter ongenaakbaar. De mensch was er niet. Er was nog iets, er was niet iemand. De mensch was verborgen, verloren. Het overgebleven individu had z'n ziel, z'n karakter, z'n natuur, z'n waarachtige leven verloren. De mensch had zich een keurslijf aangeregen, het keurslijf had zijn ziel verstikt. Hij had zich een masker voorgezet, het mom was zijn gelaat geworden. Ziellooze komedie, de eenige nog zichtbare werkelijkheid die over bleef.

Kralik is mensch gebleven, toegankelijk mensch, menschelijk voelend en medevoelend, met de graag erkende, menschelijke behoefte van te geven en te ontvangen.

Hij was toch het ontvangen niet gewoon ! Wel het geven. Zelfs in een tijd van ergsten materiëelen nood was wat hij aan menschen gaf en geven bleef van grooter waarde dan al wat hij van menschen kreeg en krijgen kon.

Zie, hoe eenvoudig en hoe dankbaar hij niettemin vermocht te ontvangen, hoe fijngevoelig en bescheiden.

Onmiddellijk bleek dat, en reeds bij onze eerste ontmoeting : die waarvan hierboven (p. 268) gewaagd en in „Nooddruft en Liefdedrang" uitvoerig verhaald wordt.

Er was aan die ontmoeting niets vooraf gegaan. Geen briefwisseling, geen introductie, geen aankondiging van het bezoek. Kralik kende niets, zelfs den naam niet, van zijn bezoeker. Deze kende een weinig van Kralik's werken en een korte studie daarover, niets meer. En er gingen aan het eigenlijke gesprek geen woorden van hulde vooraf, noch van waardeering, noch van iets wat vleien kon, of zulke die een vertrouwde bekendheid openbaarden met leven en werken van den opgezochte. Integendeel. De bezoeker gaf blijk, zelfs de meest essentiëele levensomstandigheden van den beroemden man niet te kennen. Enkel de geest van diens werken had hem getrokken, had hem verlangend gemaakt naar kennismaking met den kloeken schrijver. — Niettemin, de toon was al meteen als tusschen broeders. In een adem van zacht gemoedelijken eenvoud. Vertrouwelijk en tegoedertrouw. Simpel menschelijk.

En hoe fijngevoelig hij geestelijk ontvangen kon! Hoe heerlijk bescheiden!

Als ik hem eenige opmerking maakte van algemeenen aard, dan reageerde hij erop alsof ze voor hem persoonlijk gold. Nu, dat doen menschen wel meer. Maar dan zoo, dat ze zich gekrenkt toonen. Zij verraden dat hunzelf het schoentje past en boosaardig schoppen zij het van zich af. En verontwaardigd, beleedigd, willen zij, kùnnen zij niet meer naar u luisteren. En hun hart keert zich van u af. Hun hart sluit zich als een stekelige egel. En uw woord vindt geen ontvankelijkheid meer. Ge kunt hun niets meer geven.

Kralik echter anders.

Zelfs in die dagen van ergsten, algemeenen nood en on-

danks gevoeligste prikkelbaarheid, Kralik toch heel anders.

Hij beantwoordde algemeen bedoelde opmerkingen, als moest hij ze op zichzelf betrekken, — maar in nederigheid. Niet gekrenkt, niet de schuld van zich afschuivend; doch in deemoed, argeloos eigen schuld bekennend in dingen waar ik zelfs niet vermoedde dat hij schuldig kon zijn.

En dit teekent de groote ziel. Dit vermag enkel een mensch die hoog is in voorname nederigheid; die den heldhaftigen zedelijken moed heeft van zich klein te maken tegenover een medemensch.

Ik sprak hem b.v. van Weenen. Hoe gedrukt de stemming van het volk was.

„Maar Weenen, wat ziet het er triest en onderkómen uit. En ik zie er ook zoo weinig vreugde. Vreugde bedoel ik, de echte, stille, die van God komt en uit een reine ziel, — geen pret of uitgelatenheid."

Waarop hij: „Och ja, maar het volk is ook zoo teleurgesteld. Het had zoo gehoopt op de overwinning, het had er zich de zwaarste offers om getroost, het had erin geloofd, het had vast vertrouwd, dat zijn gebed erom verhoord zou worden. — Nu voelt het zich als van alles verlaten.

„En dan die jammerlijke socialisten-regeering, die benauwende druk van al wat ons dreigt, nadat heel ons weerstandsvermogen verteerde aan zoo veel, reeds doorgestaan,leed."

— „Ja, o ja zeker, ze is zoo begrijpelijk, zulke neerslachtigheid, na al die ontmoedigende teleurstellingen en bij dezen verlammenden angst. Maar toch, het hóéft niet.... We kunnen toch de vreugde in ons houden.

Wij weten immers, dat socialisten, of wie of wat ook,

wat al zij ons dan kunnen aandoen, zelfs al nemen zij ons huis, dat zij ons God toch niet ontnemen kunnen! Wij weten toch, dat God Liefde is — en dat al wat Hij ons overzendt, niets anders zijn kàn, dan een liefdedaad, een weldaad dus. En als wij dit maar steeds in ons bewustzijn levend houden, dan zal toch tenslotte niets meer in staat zijn, onze vreugde te verstoren!"

En toen!:

„Ja, ik moet bekennen, ook ik, die toch zoo veel reden tot vreugde heb, ook ik geef dikwijls toe aan oogenblikken van neerslachtigheid. Och, wij menschen zijn zoo zwak, nietwaar! Maar het mág niet zijn, u hebt gelijk. — Zelfs van de Heiligen lezen wij wel, dat zij soms niet sterk genoeg waren om weerstand te bieden aan weemoed en troosteloosheid. En ik ben toch ook maar een zwakke mensch. Doch het mág niet zijn, u hebt gelijk!"

Ha, mijn God, wat een heerlijke warmte! Daar ging zijn ziel open. Wat een grootheid, wat een adeldom! Het greep aan met een geweld van ontroering.

Hier dan een mensch, die durfde eenvoudig, spontaan, nederig en zelfs kinderlijk te zijn. Die durfde vertrouwen en zijn hart bloot te geven. Die liever teleurgesteld wou worden, dan een ander teleurstellen, en liever dan zijn waarachtige grootheid verloochenen.

Richard von Kralik had den hoogen, den bijna bovenmenschelijken moed, van zich klein te maken tegenover een geheel onbekende. Tegenover een priester, ja, maar met wien hij nu toch niet als priester in aanraking kwam, — slechts de mensch en de christen was aan het woord; — een mensch, veel jonger ook dan hij, dien hij voor het eerst van zijn leven zag,

van wien hij nooit had gehoord. In waarheid, naar het wezen der zaak, vernederde hij zich slechts tegenover God, zeker! Maar direct, en naar alle uiterlijk der zaak, toch tegenover een mensch.

O, ik wist, dat er zoo waren, — wel had ik het meer ondervonden. Maar toch, maar toch, ik wist nog veel beter, door pijnlijke ervaring, dat er bijna géén zoo waren; beroemd, gevierd, al of niet waarachtig van groote beteekenis, en daarbij waarachtig nederig! Bijna geen zoo. Dat er dus bijna géén waren die verdienen groot genoemd te worden. Deze echter wel, God weet het!

En dan bovendien nog de voldoening, een mensch te vinden, die ontvankelijk was voor uw woord en voor uw liefde. Wat een heerlijke weldaad van God!

Zoo trof ik dezen mensch bij eerste ontmoetingen. En hij werd niet anders. De eerste indrukken bleven bevestigd, werden niet verdrongen maar versterkt.

En zijn beeld draagt de trekken van zijn ziel. Gij kunt dat zien aan de beide foto's in dit boek.

Het eerste dezer beide portretten, dat met de fluweelen muts, is van 1917. Een foto van een ets, het procédé een eigen vinding van den kunstenaar Weichs, dien Kralik in een schrijven van 5 December 1924 aldus introduceert:

„Friedrich Reichsfreiherr von Weichs-Glon, Doktor, Hofrat a. D. (derzeit in Judenburg bei Graz) ist ein guter lieber Freund von mir, Dilettant in Photographie und Radierung von grosser Kunstfertigkeit. Seine Bilder sind Radierungen nach seinen Photographien, 1917 gemacht."

Daar, op dat eerste portret, is de kunstenaar, de geleerde, de idealist, de elegante Weener.

Het tweede is een foto in 1920 door zijn zoon op mijn verzoek genomen, omdat ik er aan hechtte zijn trekken te bewaren, zóó als ik hem het eerst ontmoette. Daar is vooral de simpele mensch, de denker en de lijder. — Ja, lijder ook, in dien barren tijd, toen elk Oostenrijker een bedelaar was. — Daar is hij zoo als ik hem kende, zoo is hij nog.

Zoo is hij als hij staat, de bescheiden Meester te midden van zijn kring.

Middelpunt. Die lachend felle, sprankelende oogen. Rusteloos blikkend, lachen de oogen. Het magere, nietige lijf verdwijnt; enkel geest. En oogen die den geest uitstralen, uitschieten in lichtende vonken, blij licht. Oogen limpide als kristal en zoo fonkelend, zoo kantig van glans, zoo puntig van straal. Goedmoedig de fijne lach.

Zoo als hij staat, de Meester, in den kring van zijn luistergraag gehoor, nietig van lijf, bewegelijk, tenger, broos. Soms de armen gekruist op de borst, soms met één hand zacht gebarend, terwijl de lorgnette neerhangt op het kleed. Aarzelend, onzeker de voordracht, als gold het zijn debuut, debuut van een leerling. Moeilijk de stem, schrapend zoekt ze naar woorden, naar juist en duidelijk uitdrukken voor welwillend aandachtig, ademloos aandachtig gehoor: „Frankrijk moge Lourdes rijk zijn, maar wij hebben toch Mariazell, wij hebben Maria Lanzendorf, en Karnabrunn, het pelgrimsoord, ter vereering der H. Drievuldigheid. En Sint Jacob is niet enkel in Spanje, is ook bij ons in Penzing geweest, naar verluidt der traditie. Ons „Heilige Oesterreich" hoeft voor Frankrijk niet onder te doen,

noch voor eenig ander christelijk land. Alles wat elders is, is óók in Oostenrijk. Wij mogen Oostenrijk niet kleineeren. Dat is een leelijke, laffe hebbelijkheid, om zoo altijd ons eigen land te smaden. Wij moeten Oostenrijk roemen en verheffen."

Sterk dramatisch is de Meester in alle soort voordracht. Hetzij hij voorleest uit zijn romans, of eenige van zijn verzen doet hooren, of van zijn dichtwerken zingt aan den vleugel: „Wie gross ist Gott im Kleinen." — Heel zijn ziel jubelt in de klanken. En als hij zijn psalmen zingend speelt aan het klavier. Zijn psalmen! Heel zijn wezen gaat er in op. **Omnes** gentes plaudite manibus. O, die onvergetelijke stem van Kralik. Trekt allen mee, trekt heel Oostenrijk mee omhoog. Dit is niet de stem van één man alleen. De ziel van heel een volk trilt daarin.

Bij dispuut opeens vlotter de taal. Glanzend, geestig, slagvaardig. Scherper de klare lach. Het hooge, blanke voorhoofd straalt. Licht straalt het uit. Wit licht van den geest. Dan springen de beste gedachten los: Ohne Inspiration ist auch Philosophie nicht möglich, und auch Mathematik nicht.

Zijn edele vrouw verliest hem geen oogenblik uit haar wakende zorg. Gebogen over haar handwerk, — *hij* heeft het patroon geteekend! — ontsnapt niets haar oog, noch haar aandacht. Als hij lezen wil, knipt haar hand het licht aan boven zijn hoofd; het licht bij den vleugel, als hij wil spelen. Geen wenk kan haar vóór zijn.

Zij leeft voor hem.

Hij doet haar leven.

Zij inspireert hem, zij verzorgt hem, zij werkt zijn

plannen uit, voert zijn verlangens uit, voorkomt zijn wenschen, ontheft hem van alle materiëele bezorgdheid, houdt de atmosfeer rond hem vrij, dat zijn geest zich onbelemmerd kunne ontplooien.

Een samenleving zoo gaaf geordend, zoo rijk volkomen.

Zij verdwijnt. Alles om hem. Hij alleen beteekent, hij alleen is.

Maar het deert hem niet. Werkelijk het deert hem niet. Integendeel. Hij wordt er slechts beter van. Het belet hem niet, het helpt hem de simpele mensch te blijven die hij is.

* * *

Als gij moogt binnentreden in het heiligdom dier mooie samenleving, gij treft altijd dezen zelfden, eenvoudig trouwhartigen mensch.

Al dadelijk, in de wijze waarop gij ontvangen wordt. 'n Lichte druk op het schelknopje aan het tuinhek. De huisdeur gaat open. 'n Meisje doet het hek voor u wijken. Vraagt niets, verwacht niets. Gaat u voor in het huis, naar de deur van zijn werkkamer, klopt, en tegelijkertijd opent zij u den toegang. Als altijd. — Kralik kan ten allen tijde door iedereen overvallen worden. Hij is steeds bereid. Voor de komst van God en van menschen.

Zoo was de ontvangst den allereersten keer.

Zoo vond ik alles weer terug, na twee jaren afwezigheid en onderbroken briefwisseling, op den Zondag van 10 Augustus 1924. Alles als voorheen.

Maar hoe zal de persoonlijke ontmoeting zijn? Nu ik, na zulke verslapping der betrekkingen, onaangediend weer bij hem binnentreed!

Niet ik hem, hij overrompelt mij. Geen spoor van verrassing in zijn oogopslag. Als wachtte hij mij juist op dat oogenblik, als had hij steeds mij gewacht. De zelfde blije oogen van vroeger. Ze zeggen: eindelijk! — Hij slaat alle aarzeling weg. Zonder inleiding, zonder verontschuldiging of verklaring van mij af te wachten: „Das freut mich, dass Du wieder da bist! Warum hast Du so lange nichts von Dir hören lassen?"

En als ik mij tot een verontschuldiging verplicht acht, omdat ons boek nog steeds niet was uitgekomen: „Kümmere mich gar nicht um ein Buch. Wichtig sind mir nur die Menschen und ihr guter Wille!"

En als een eindelijk weergevonden verloren vriend leidt hij mij triomfantelijk zijn familiekring binnen.

* * *

En hoor hem in zijn brieven. Daaruit hier eenige citaten die u meteen een kijk geven op zijn familieleven. En op de droevige omstandigheden der laatste jaren, voor hem niet verbeterd, lijk voor 't overig Oostenrijk, doch jammerlijk verslechterd. Maar hoe edel, hoe fier draagt hij zijn lot. Hoe sterk. Hoe goed ook vindt hij troost in zijn wijsgeerige, religieuze en wilskrachtige overtuigingen.

Eerst dit uit den brief die volgde onmiddellijk op onze eerste ontmoeting:

Wien, 7 November 1919.

An Wouter Lutkie

Es ist mir aus dem fernen Niederlande
Heut einer Engelsstimme Ton gekommen
Und hat mir einen Teil der Geistesbande,
Die mich bedrückten, von der Brust genommen.

So bin ich denn mit neuem Mut im Stande
Zu hoffen, dass uns neues Heil mag frommen.
Ich nehm' es wie von Gott zum hohen Pfande:
Den Stern begrüss ich, der mir aufgeglommen.

Richard Kralik

Hochwürdiger, liebwerter Freund!

Umstehendes Verslein ist mir schon in der vorvorigen Nacht eingefallen. Heute vormittag gelang es, Ihre Adresse zu erfahren und an Sie zu schreiben. Nun trage ich noch abends den poetischen Gruss nach, mit der Versicherung, dass es mir gut geht, dass ich nicht friere, dass ich guten Mutes bin und dass ich so mit Gottes Hilfe zu bleiben gedenke....

En ter begeleiding van dit vers met commentaar, nog het volgende:

Sie haben mir und meinem ganzen Haus durch Ihre Sendung und besonders durch Ihren rührenden Brief eine unbeschreibliche Freude bereitet. Auch der Dank dafür lässt sich kaum in Worte fassen. Es ist ein Strahl von Liebe von Ihnen ausgegangen, der an sich imstande ist zu erleuchten, zu erwärmen, zu stärken. Es hat mir leid getan, dass von den Meinen niemand zu Hause war, um Ihren Boten zu empfangen. Gern hätte ich auch Ihre Adresse gewusst, um Ihnen zu sagen, dass diesen Donnerstag 13 Nov. wahrscheinlich einige Herren vom Gralbund sich bei mir zwischen 4 und 7 Uhr Nachmittag einfinden werden. Wenigstens ist das die vereinbarte Zeit. Und jedenfalls finden Sie mich zu Hause, der ich mich sehr freuen würde, Sie noch einmal zu sehen und zu sprechen und manches Nützliches von Ihnen zu erfahren, nützlich besonders für einen, der die Geschichte der Gegenwart schreibt, wie

ich es tue. Vielleicht erreicht Sie dieser Brief durch die Gesandtschaft der Niederlande. Wenn Sie etwa an einem andern Wochentag dieser Tage lieber zu mir kommen wollen und können, so wäre es immerhin gut, mir zu telefonieren. Feiertag und Sonntag Nachmittag (15. u. 16.) bin ich auch zuhause.

Also hoffentlich auf baldiges Wiedersehen!

Gott sei mit Ihnen, hochwürdiger Herr, und mit uns allen!

Ihr dienstwillig ergebener

Dr. Richard Kralik

Uit een brief van 5 December 1924:

„Es geht uns allen recht gut, meiner lieben, guten braven treuen Frau und meinen lieben, guten, braven treuen Söhnen; Dietrich ist ordentlicher Universitätsprofessor in Wien, Heinrich in einträglicher Stellung als Musikreferent; Rodrich ist Bezirksrichter und hat zwei liebe Söhne in seiner guten Ehe mit einer lieben, guten Tirolerin. Unsere zwei älteren Söhne sind im Stande, ihren Eltern in den finanziellen Kalamitäten ausgiebige Unterstützung zu gewähren, so dass uns nichts zu wünschen und nur Gott zu danken übrig bleibt, was wir auch vollen Herzens tun.

Am meisten habe ich mich daneben auch der Freundschaft lieber guter treuer Menschen zu erfreuen, unter die ich Dich und Cleerdin vor allem zähle."

En tot slot een stuk van een brief. gedateerd 16 Juli 1925, die den weinig opwekkenden tegenwoordigen toestand van den grijzen schrijver schildert:

„Es geht ja doch alles vorwärts und ich tröste mich

mit meinem gesungenen Gedicht: „Wozu das Sorgen, und das Bangen! Mein Herz wozu der zage Mut! Es ist doch stets noch gut gegangen, und geht auch diesmal sicher gut. Mein Herz wozu der bange Mut! Gott lenkt es sicher allzeit gut". Dies hab ich auch erfahren, als im September unser Rechtsanwalt, dem wir allzu sehr vertraut haben, mit unserm ganzen Bankvermögen verschwunden ist, unbekannt wohin und uns nicht einen Heller zurück gelassen hat. Aber Gott hat es so gefügt, dass wir gerade damals eine kostbare Italienische Geige, ein Familienstück, sehr günstig verkaufen konnten und dass vom Oktober an unser ältester Sohn Dietrich an die Wiener Universität als ordentlicher Professor berufen wurde, dass er so bei uns wohnt und den grösseren Teil seines Gehaltes unserer Haushaltung zuwenden kann. Das gleiche tut unser zweiter braver Sohn Heinrich, der gut bezahlter Musikreferent beim „Tagblatt" ist, Da auch unser Haus zum Glück unangetastet blieb, so hat sich in unserer Lebenshaltung nichts geändert als dass wir nun eben von unseren (unverheirateten) Söhnen abhängig sind, die Gott dafür segnen wolle. Unser dritter Sohn Rodrich ist als Richter auch in sicherer Stellung, aber als verheiratet und mit zwei Buben gesegnet, nicht imstand, etwas von seinem knappen Gehalt herzugeben. Mich hat diese Katastrophe nicht aus dem Gleichgewicht gebracht, ich habe keinen Moment aufgehört, ruhig im alten Stil weiter zu arbeiten. Schwerer hat es auf das Gemut meiner lieben Frau gedrückt, die ja von jeher alle hauslichen Sorgen auf sich genommen hat, um mir die Freiheit des Schaffens zu sichern. Sie leidet in folge der Aufregungen an einer Herzneurose und ist noch

nicht ganz davon hergestellt, doch geht es langsam besser und wird sich in ein paar Monaten nach dem Ausspruch von 4 Aerzten ganz gegeben haben. Das hoffe ich auch fest zu Gott. Ja und Amen!"

En nog later: 19 Juli 1925:

....„Ich arbeite eben an dem 7 kulturhistorischen Roman („Weltkrieg und Umsturz"), bin stark von den Korrekturen an den 16 Komödien in Anspruch genommen, habe fast jede Woche einen Prolog oder dergleichen für ein Jubiläum, einen Verein, etc. zu dichten, setze meine Dienstagvorträge fort, wozu noch monatliche Versammlungen des Verbandes Kath. Schriftsteller kommen, deren Obmann ich bin, und halbmonatliche Zusammenkünfte eines neuen jugendlichen Gralbundes. Ich lebe also noch, mir geht es, Gott sei Dank, in jeder Beziehung gut. Ich wünsche Euch das Gleiche"....

* * *

Zulk een mensch is deze schrijver.

En hij schrijft om te geven.

In 1920, toen de hier gepubliceerde opstellen geschreven en mij toegezonden werden, is er ook een poging gedaan om, van de philosofische, opname te verkrijgen in een onzer Nederlandsche, katholieke maandbladen.

Het verzoek om opname werd echter afgeslagen en de redactie motiveerde haar weigering in een schrijven van 22/12 '20, met dit wel weinig vriendelijk, maar nog minder wijsgeerige oordeel: „Met verbazing zagen wij deze Kant-propaganda van een integralist. Van zijn mondelinge voordrachten wordt meer goeds

gehoopt dan van dergelike notities, die een even egocentriese als dilettantiese indruk maken".... En in een volgend schrijven, gedateerd: St. Jan (27 December) '20: „Kralik, in wie Oostenrijk een edel karakter, maar verder alleen de geest van een polyhistor ziet."

— De vier gezonden opstellen waren: Moderne Philosophie, Thomistische Wijsbegeerte, Kant als Philosoof van het Katholicisme, hierboven ook afgedrukt, en „Eine Katholische Akademie". Dit laatste gaf, behalve een beschrijving der „Dinsdagavonden", ook een aanvulling op „Kant als Philosoph des Katholizismus", zooals men verderop in dit boek nog zal zien. De inhoud der twee andere aan die redactie gezonden opstellen bevat zeker geen woord van „Kant-propaganda".

Ik moet hierop wijzen, omdat het „oordeel" van die redactie den indruk zou vestigen, alsof zij geen andere dan „Kant-propagandistische" opstellen ter inzage had gekregen van dien „integralist". —

Dat Kralik het verwijt van dilettantisme niet verdient, hebben wij hierboven reeds met eigen, maar vooral met anderer argumenten aangetoond.

Hij is ook niet egocentrisch, hij is ook geen integralist en „Oostenrijk" ziet wel iets anders in hem dan den geest van een veelweter!

Wat „Oostenrijk" in Kralik ziet, is moeilijk vast te stellen. Wie en wat is „Oostenrijk"? Met welk recht spreekt gij voor „Oostenrijk"?

Wat „Oostenrijk" is of wie het repraesenteert, valt hier nog moeilijker te bepalen, dan waar die term in politiek verband gebruikt wordt.

Maar wij hebben reeds het oordeel van enkele vertegenwoordigers der Oostenrijksche cultuur vernomen en zullen er nog eenige aanhalen, menschen wier woord vooral daarom waarde heeft, omdat zij iets te verliezen hadden en dus wel zouden oppassen zich te blameeren of te compromitteeren!

Als Kralik hier in zijn opstellen over zichzelf en over zijn eigen werk schreef, dan heeft niemand het recht dat als een blijk van egocentralisme op te vatten. Hij schrijft over zichzelf om zich te geven, niet om zich te begiftigen. Niet uit zelfzucht, doch uit gevensdrang, schrijft hij en schrijft hij aldus. Objectief. Zoo kon het ook een ander doen: om hem te geven. Hij zoekt daarbij niet zichzelf, hij zoekt daarbij ontvankelijkheid om zijn gaven, om zichzelf te plaatsen.

Er zijn menschen, heel veel menschen, die met hun geven enkel zichzelf begiftigen, althans zichzelf zoeken.

Er zijn er die dit steeds doen, zij kunnen niet anders. Zij geven niet uit sterke edelmoedigheid, niet uit zelfverloochenenden offerzin, niet in blijmoedigen gevensdrang van matelooze liefde, niet omdat zij moeten mededeelen uit de weelde van een overborrelende vreugde.

Zij geven niet zichzelf, noch uit of van zichzelf. Zij geven wat hunzelf vreemd is, niets eigens.

Wat zij geven, kan wel van waarde lijken voor den ontvanger, het is niet van waarde voor den gever. Die geeft zoo, die doet zoo, omdat het hem lust, 't is iets wat hij uit eigen liefhebberij gaarne wil en slechts accidenteel doet hij een ander plezier daarmee; het geven is niet meer dan een voorwendsel om eigen

neiging te voldoen. Die geeft zoo omdat hij het niet durft te laten, omdat hij ook wel eens wat doen moet, omdat het zoo hoort, omdat anderen ook zoo geven of hem zien en van hem weten, omdat men er hem om prijzen zal en achten en genegen zijn en dank betuigen. En al is zijn geven niet uit opzettelijke berekening, dan nog uit onbewusten drang en hoop, van mèèr weerom te krijgen, van een goeden ruil te doen. Zijn schijnbaar geven is, in wezen, een voldoen van eigen behoeften. Verwijt het hem niet, hij kan kwalijk anders, hij doet wat hij kan.

De meesten geven dikwijls zoo en velen geven haast altijd zoo.

Zij kunnen vaak niet anders, omdat niet anders in hen is: „nemo dat quod non habet". Zij doen wat zij kunnen, zij kunnen niet meer.

En het is goed, ook hunne schamele en verwaterde giften in liefde aan te nemen; maar deze mogen niet vergeleken worden met de gaven van den waren gever.

Kralik schrijft om te geven.

En hij zoekt daarbij weinig eigen voldoening. Hij zoekt slechts wat gevoelige ontvankelijkheid om er zijn gaven te plaatsen.

Hij zoekt ontvankelijkheid.

Er zijn vele soort dingen in het leven waartoe men zich in staat voelt en die men toch niet kan. Inwendig voelt ge het vermogen ertoe te bezitten, maar uitwendige omstandigheden van allerlei aard beletten u dat vermogen te toonen.

Een van de ergste teleurstellingen in het leven is het harde stooten op den harden muur van onontvanke-

lijkheid. Gij wilt geven en gij hebt te geven en gij kunt toch niet.

Het oude adagium heeft wel gelijk: nemo dat quod non habet, niemand geeft wat hij niet heeft. Maar het veroorlooft niet de gevolgtrekking, als zou het bezitten voldoende zijn om te kunnen geven. Het zelf bezitten moge wezenlijke voorwaarde zijn voor het potentieële geven, voor het actueele geven is nog iets meer wezenlijks vereischt.

Want geven veronderstelt ontvangen, geven is uitwisselen. Er kan niet aan den eenen kant gegeven worden, als er niet aan den anderen kant wordt ontvangen.

Gij kunt niet geven, als er niemand is die kan ontvangen, òfwel omdat niemand uw taal verstaat, òfwel omdat niemand uw hart verstaat, òfwel omdat gij het middel, den weg niet vindt om te geraken tot een die toch de ontvankelijkheid wel zou kunnen aanbrengen.

Zoo, een schijver van rijken geest kan niet slechts in het geven verhinderd worden als hem de weg niet wordt opengesteld tot de geesten van anderen: als geen tijdschrift hem aan het woord laat, geen uitgever zijn boek wil publiceeren; — doch ook als hij zich niet weet uit te drukken in een voor zijn hoorder verstaanbare taal. En zelfs al vindt hij het goede middel, al spreekt hij de goede taal, hij kan nog niet geven, als hij geen ontvankelijkheid vindt.

Geven veronderstelt ontvangen. En zonder ontvankelijkheid komt geen gave tot zijn doel.

De onontvankelijkheid is erger beletsel voor de liefde dan de haat, en wijder verbreid. En machtiger en dieper

geworteld beletsel dan andere vormen der zelfzucht, is het gebrek aan ontvankelijkheid. Het is één der vormen van zelfzucht, doch meer algemeen verbreid dan die welke meer algemeen gekend zijn, onder namen als begeerte, inhaligheid, gierigheid, hebzucht en eerzucht.

Gij kunt dat zelf ervaren.

Let maar op: Niets is er wat de menschen, wij menschen, zoo weinig waardeeren als ongevraagde liefdedaden, hoe goed ook gekozen, hoe fijn ook bedacht en discreet gegeven, hoe welkom ook. En als zoo'n liefdedaad regelmatig herhaald wordt, dan verliest zij niet slechts gehéél haar beteekenis, doch ze wordt òf niet meer opgemerkt, òf verdacht: — het zal wel „ergens om" zijn, er zal wel een „bedoeling" achter schuilen!

Assiduitate viluerunt. 't Is het woord van Augustinus over de sterren, dat Hello herhaaldelijk toepast. Ook hier is het toepasselijk: Wat gewoon wordt, wordt ordinair.

Herhaling verveelt den uit onmacht grilligen mensch, den onontvankelijken. Wat hij gewoon wordt, als de sterren, dat kan hij niet hoog houden in zijn achting, dat daalt in zijn waardeering, dat haalt hij neer, in zijn oordeel, tot iets laags: viluerunt.

Mag ik even, met aanhalen van 'n paar voorbeeldjes van het tegendeel concreter spreken?

Het was een, tijdelijk in Nederland wonende, Oostenrijksche kloosterzuster die eens op treffende wijze blijk gaf van een buitengewone ontvankelijkheid. — Merkwaardig, dat het juist een Oostenrijksche zijn moest! — Gedurende haar verblijf in ons land, was er een haar nagenoeg onbekend persoon, geabonneerd op de „Reichspost",

die deze vrij regelmatig aan haar doorzond; louter uit behoefte van een ongevraagd en onverwacht genoegen te verschaffen. Maar telkens ook, en tot het allerlaatste toe, als zij die persoon ontmoette, en soms ook schriftelijk, dankte zij hem weer, met innige woorden, voor de steeds durende toezending der krant. En als hij dan afsloeg: „O, maar dat is geen moeite en ik heb die krant toch niet meer noodig!" — dan accentueerde zij: „Maar u moet, om dat te kunnen doen, toch elken dag opnieuw aan mij denken met een gunstige en vriendelijke gedachte!"

— Haar ontvankelijkheid erkende niet alleen, maar onderscheidde ôôk, ze waardeerde achter de tastbare daad de ontastbare ziel ervan, en bewees daardoor haar eigen adeldom. —

En fijn ook wist Vrouwe Maia Kralik te schrijven (in een brief van 4 Mei 1920) aan het adres der Nederlanders door wier steun in zware tijden ook haar de huisvrouwzorgen iets minder zwaar werden gemaakt:

...Uebrigens habe ich durch Sie auch etwas gelernt, das ich früher nicht in diesem Masse wusste. Ich meinte immer: „Geben sei seliger als empfangen." Und jetzt weiss ich es nicht mehr, ob das ganz richtig ist. „Empfangen" ist eine grosse Freude, eine Beglükkung. Freilich muss eben so gegeben werden, wie Sie geben, so gütigen, menschlich fühlenden Herzens.....

en in een brief van 23 Dec. 1920:

Sie sind ein so gütiger Geber. Sie wissen gar nicht wie Ihre einfache, selbstverständliche Art des Gebens das Empfangen leicht und fröhlich macht und nur reine Freude und Dankgefühl auslöst. Ich möchte gerne, dass

Sie das durch mich empfinden würden.

Zulke staaltjes van ontvankelijkheid treffen daarom, omdat ze zoo zeldzaam zijn. Bij honderd malen aanleiding ertoe gegeven, niet één maal wordt werkelijk ontvankelijkheid opgewekt.

Zóó zeldzaam is fijne ontvankelijkheid. En toch, zonder ontvankelijkheid komt geen gave tot zijn doel.

En waar dan ook ergens geen geven, geen uitwisseling plaats heeft, daar kan men niet zonder meer de gevolgtrekking maken, dat er dan ook geen bezit aanwezig is.

Want ook alrijke God kan aan de ziel niets geven, als deze niet vooraf ontvankelijkheid bezit, om zich open te stellen voor Gods gaven. En die ontvankelijkheid, die weer van God gekregen en vermeerderd wordt en ook door de ziele zelf gekweekt, kent de theoloog, in de natuurlijke orde, als „potentia naturalis", in de bovennatuurlijke als „potentia obedientialis". En het geloovige volk weet wel, dat genade niet helpt, of ge moet „met de genade meewerken".

En ontvangen is danken. Ontvankelijkheid is dankbaarheid's eerste uiting. En ook haar schoonste vorm. Want edeler kan dankbaarheid zich niet uiten dan in het wel ontvangen.

En ontvangen is geven en geven is ontvangen. Wie niet ontvangen kan, kan ook niet geven. En de rijkste in het geven is ook de mildste in ontvangen. Gij zoudt zeggen: die hoeft niet meer, die wil niet meer! — en 't is juist andersom. Door den groei van des menschen geestelijk bezit, groeit zijn geestelijke ontvankelijkheid.

En ook in de deugd van ontvankelijkheid moet men zich beproeven op de menschen. Zooals in dankbaarheid, zooals in geven, zooals in alle deugd, als wij er sterk in willen worden tegenover God, dan moeten wij er ons in oefenen tegenover menschen. Dat is noodzakelijk. Onze ware houding ten opzichte van God kennen we uit onze houding ten opzichte van menschen. Immers de genade vervangt de natuur niet en er kan geen bovennatuurlijk leven komen waar het natuurlijke leven ontbreekt. De genade verheft slechts de, tenminste logisch, eerst aanwezige natuur. En daarom, als bij de liefde, zoo bij ontvankelijkheid en trouwens ook bij alle deugd — want liefde is van alle deugd de ziel — kan men toepasselijk maken het woord van Sint Jan, hierboven aangehaald op bladzij 272.

Kralik schrijft om te geven en om te geven schrijft hij zijn eigen werk en schrijft hij over zijn werk.

Wat zal een schrijver anders doen, wat is hem natuurlijker, wat meer vanzelfsprekend voor hem?

Kan er dan geen eigenliefde bij Kralik in het spel zijn?

Geheel zonder ongeregelde eigenliefde is zeker niemand. En eenigszins gecompliceerd is alle ziel. Father Faber, de groote Engelsche Oratoriaan, zegt zoo scherp, dat we nooit zuiver uit één enkel motief handelen.[1]) Daarnaar hoeven wij dus ook bij Kralik niet te

[1]) „Now we know very well that never since we were born, have we ever done one single action entirely for any one single motive." En als wij, niettemin, weleens één bepaald motief opgeven als reden en bedoeling onzer handeling, dan pretendeeren wij een zeer hooge en zeldzame genade, welke zelfs van de gecanoniseerde heiligen, nog maar enkelen bereikt hebben. („Spiritual Conferences" p. 152.)

onderzoeken, ons daaraan bij hem niet te ergeren.

Maar voor een nauwgezet man zou het van beteekenis kunnen zijn te weten, in welke mate Kralik zich misschien door valsche eigenliefde heeft laten drijven. — Een minder nauwgezet man let meer op wat Kralik te zeggen heeft, dan op de mogelijke beweegreden waarom hij het misschien heeft willen zeggen, doch ook de nauwgezette heeft zijn rechten.

Dan, als wij dat hier niet vermogen uit te maken, gaan wij hem elders na. Onderzoeken, of hij bescheiden is danwel verwaand, daar waar zulks zich zekerder verraden moet.

Want dit is toch wel van eenig belang voor onze studie, voor ons oordeel over deze figuur.

Immers, bescheidenheid is een opvallende Oostenrijksche karaktertrek. Zoowel de individueele Oostenrijker als het Oostenrijksche volk, heeft er eer te veel van dan te weinig; staat bekend, niet slechts om zijn „geregelde", doch zelfs om zijn „ongeregelde" bescheidenheid: d. w. z., deze eigenschap is daar niet enkel als deugd aanwezig, is er niet altijd door sterke wijsheid geregeld. Dan zou toch het ontbreken van deze hoedanigheid een vertegenwoordiger der Oostenrijksche cultuur kwalijk staan! — Bovendien, fiere, voorname bescheidenheid teekent den geestesaristocraat; die is te hoog, te fijn, om hard te schreeuwen, om zichzelf naar voren en anderen opzij te dringen. Zooals de protserige, luidruchtige zelfzucht bij uitnemendheid de ondeugd is van den armen, nieuwbakken „vooraanstaande", die, langs alle straten en wegen zijn „democratie" uitschetterend, zich „naar voren" dringt. Dat zou toch kwalijk passen bij een cultuurleider van

waarachtig synthetischen geest, even classiek van vorming als romantiek van aanleg.

Welnu, dan mag wel allereerst verwezen worden naar het ondubbelzinnige en zoo zeldzaam groote blijk, niet slechts van fijne bescheidenheid maar van waarachtige, hooge nederigheid, waardoor de eerste ontmoeting met hem zulken diepen indruk maakte, en waarvan ge de beschrijving vindt hierboven op blz. 275 tot 278.

En dan, al zijn vrienden prijzen, of laken, Kralik bovenal om zijn bescheidenheid.

En verder, in het persoonlijke verkeer met hem, is wat u steeds en telkens weer treft, zijn opvallende bescheidenheid.

Zijn vrienden eeren hem als een heiligen mensch. Die hen altijd opnieuw weer opwekt met zijn blije Godsvertrouwende optimisme. Die zoo heerlijk de kunst verstaat om voor zichzelf van den nood een deugd te maken — maar een wezenlijke deugd, iets goeds. Het is hem geen faire bonne mine à mauvais jeu, maar hij zoekt, hij ziet het goede in al wat hem pijnlijks overkomt, wetend dat het komt van God die Liefde is.

Richard von Kralik is buiten kijf de grootste schrijver van Oostenrijk. De meest miskende, de meest veelzijdige, de meest monumentale, de vruchtbaarste. Als dichter, als denker en als historicus.

Al wil men erkennen dat anderen grooter kunnen zijn in eenig genre, als dichter, als romancier of essayist; als universeel schrijver niet één gelijk hij.

Kralik's werk is classiek, in den classieken zin van dit woord, naar oeroud model, en het is niettemin

modern. Zoo modern actueel, dat voor een volgend geslacht de studie van dit werk alleen, bijna voldoende zou zijn om zich een welhaast alzijdig beeld van onzen tijd te vormen.

Als universeel schrijver is Kralik zeker de grootste van Oostenrijk.

En hij weet dat velen hem openlijk als zoodanig erkennen.

Nietwaar, dat zou hem eenig recht op zelfbewustzijn kunnen geven. Zoo iemand mag eenige eischen stellen. Hoeft niet meer blij te zijn, hoeft zich niet vereerd te voelen met elke kleine vriendelijkheid, met elk verzoek waarvan de inwilliging hem altijd kost en meestal slechts luttel voldoening oplevert.

Maar hij doet steeds alsof aan hem de eer is, hij stelt geen eischen, hij is er blij om als om een voorrecht, een weldaad. Als hij in de „Reichspost" een opstel heeft gepubliceerd onder den titel: „Kant als Kulturschreck", en later vreest dat daarin 'n enkele uitdrukking voorkomt die een vriend zou kunnen kwetsen, indien deze ze ten onrechte op zichzelf zou toepassen, dan schrijft hij (28 Januari 1921) daags na verschijnen van dat opstel:

„Kaum hab ich gestern meinen Brief an Dich abgeschickt, kommen mir Skrupel über meinen Artikel über Kant in der R. P. und ich bin ganz krank im Gemüt, Du könntest das übelnehmen und Dich verletzt fühlen, weil Du auch anderer Meinung bist. Aber ich habe nicht an Deine (und Maritains) *briefliche* Bemerkungen gedacht, sondern an *gedruckte* Artikel, die mir wiederholt unter die Augen gekommen sind. Meine Skrupel kommen daher, weil neulich Eberle auch einen Artikel

(Krise unserer Kultur) auf sich bezog und darüber sehr unwillig war. Aber wie fern liegt es mir, meine Freunde zu verletzen, da ich doch gern auch meine Feinde gewinnen will, wenn ich es auch vielleicht nicht immer geschickt anstelle und mehr auf die Sache als auf die Personen Rücksicht nehme"....

Als het met de plannen voor een gezamenlijk uitgegeven boekje niet vlotten wil, dan is het weer zijn bescheidenheid die hemzelf en den vriend weet gerust te stellen met woorden, eerlijk en tegoedertrouw als deze (in een brief van 9 Mei 1920):

....„Was unser Büchlein betrifft so verfolge ich damit keine diplomatischen Zwecke, sondern ich denke auch nur wie Du, Gottes Vorsehung zu ergreifen. Er hat Dich zu mir geleitet, es ist daraus eine literarische Anregung entstanden. Wie sie ausgeht, überlasse ich auch Gott. Nichts soll dabei gegen Seinen Willen erzwungen werden. Du sollst vor allem dabei nicht von mir gedrängt Dich fühlen. Wird nichts daraus, so war es schön, daran zu denken. Auch deine anderen wichtigeren Verpflichtungen sollen nicht darunter leiden. Das gilt auch von deinen mühevollen Übersetzungen für die Zeitschrift. Es muss ja nicht so eilig sein. Ich schreibe aus Lust und Freude weiter, bis Ihr sagt: es ist genug"....

Als ik, begin 1920, voor een hem volslagen onbekend Nederlandsch weekblad, hem eenige opstellen te schrijven vraag, dan antwoordt hij onmiddellijk: „Ik stel mij geheel ter uwer beschikking als ge opstellen van mij wenscht voor dat weekblad. Van mijn kant is daar niets verdienstelijks aan, wijl mij zoo'n opstel, of een

heele serie van zulke opstellen, niet moeilijk valt; integendeel, het wekt mij op, het geeft mij nieuwe, wijdere gezichtspunten en het is heel goed voor mij, mij eens wat losgemaakt te voelen van den louter-Oostenrijkschen of louter-Duitschen gezichtskring".

Zoo spreekt zijn bescheidenheid altijd: De eer is altijd aan hem. En hij spreekt niet slechts zoo. Hij doet er ook naar. Geen dienstbewijs is hem te gering, niets acht hij beneden zijn waardigheid, als hij er anderen een genoegen mee bereiden kan. Het waren zijn eigen vrienden die er mij van ophaalden. Al komen maar Zusterkens van een kinderschool hem vragen om een liedje of een gelegenheidsvers, de toch wereldbekende man, overladen met arbeid, heeft er tijd voor en doet het gráág, met een blij en.... verrijkt hart!

Getrouw aan wat hij omschreef als de roeping van elken schrijver, in zijn opstel „Het Graalprogram" (zie hierboven, p. 29): te zijn een servus servorum Dei, een dienaar der dienaren Gods.

Zulke ondubbelzinnige feiten zijn toch wel voldoende om u een redelijk geloof te geven in de bescheidenheid van dezen mensch. En als ge dan stoot op verschijnselen die op meer dan één wijze te duiden zijn, dan zult ge toch, al vergeet ge niet dat ieder mensch aan valsche eigenliefde onderhevig is, dan zult ge die verschijnselen toch niet zoo licht als blijken van „egocentralisme" opvatten.

Er is nog een geheel andere drang die iemand objectief genoeg kan maken, om, vertrouwend in de objectiviteit van anderen, over eigen werk te kunnen en te durven spreken. Vrijmoedig, vrij van menschelijk

opzicht. De kleingeestige critiek stoutmoedig en grootmoedig trotseerend: Hij *wil* niet weten dat wij zoo mindenkend, zoo armzalig zijn en zoo benepen; zoo eenzijdig in ons oordeel als de waard over zijn gasten. Hij gelooft en vertrouwt dat wij onbevangen genoeg zijn om te weten: — hetzelfde verschijnsel dat bij 'n ander, door de bank genomen, op een ondeugd of een zwakheid duidt, duidt bij een heel enkelen mensch niet op die ondeugd, maar op sterke deugd, niet op een ontbindende inconsequentie, doch op een onvermoeden samenhang.

Als Kralik in deze opstellen veel over eigen persoon en eigen werk spreekt, dan gelooven wij toch niet, dat hij deswege een behaagzieke of reclamezuchtige mensch moet zijn, die graag zichzelf tot middelpunt maakt, zooals de „moderne" pleegt te doen. Doch waar die opstellen niettemin zulken schijn wekken, daar is dat, wijl ze anders niet zouden beantwoorden aan hun doel. Doel ervan was juist: *zijn* werk aan Nederlandsche lezers bekend te maken. Daar was hem om gevraagd.

Trouwens, hij heeft al bij voorbaat zich tegen d'ien valschen schijn verdedigd. Zoo in een brief van 28 Juli 1920: „....weil ich in meinen *Artikeln* Dir und den Holländern, die sie in Deiner Uebersetzung lesen, eine Quint-essenz aller meiner Gedanken und Bestrebungen auf bequemste Weise darbieten wollte. Wer diese Artikel liest, der sollte sich die mühsame Lektüre meiner Bücher ersparen können."

En in een anderen brief: Wien, 10-7-20. .....„Ich schicke Dir heute einen neuen Artikel. Du brauchst sie

nicht alle zu übersetzen: ich betrachte sie vor allem als Gespräche mit Dir, als Gespräche des Oesterreichers mit dem Holländer, und darum ist es sehr richtig, dass Du Deinen Uebersetzungen eigene Erwiderungen, Gegenbemerkungen beifügst. Das Werk, das mir so vorschwebt, soll die österreichischen Katholiken den Holländern nahebringen. Den Anlass dazu gibt die Liebesaktion. Meine Sache ist es, diese Beziehungen literarisch zu vergeistigen. Ich will Euch mit unserem Geiste bekannt machen, nachdem Ihr uns so reichlich leibliche und geistige Werke der Barmherzigkeit angedeihen liesset. Ihr habt Euch für meine Schriften auch interessiert. Ich will es Euch bequem machen, indem ich Euch nicht meine grossen Bücher schicke, die Ihr nur schwer und mühsam lesen könntet, sondern ich gebe Euch in diesen Artikeln die Quintessenz meiner geistigen Arbeit. Darum habe ich mich auch öfter selbst citiert."

En nog eens, in een brief, gedateerd 10 en 18 Januari 1921:

Ich habe bisher die Sache so angesehen: man interessiert sich in Holland für meine literarische Stellung, das bewies mir die ehrenvolle Wahl der Kath. Lehrgänge zu ihrem Mitglied. Daran schloss sich Dein Besuch in Wien, der, wie ich ebenfalls glaube, in erster Linie dem Literaten galt, das heisst, der unter anderm durch mich repräsentierten katholischen Literatur. Du verlangtest auch von mir einige Schriften von mir und über mich; Du schriebst ausserordentlich liebevoll über mich. Da dachte ich, meine sonst geübte Zurückhaltung aufgeben zu müssen und ich schrieb die

Artikel für N. E. in dem Sinne den ich wiederholt in meinen Briefen an Dich kundgab...

En overigens, laten wij 't den schrijver niet kwalijk nemen, als hij schrijft, om.... gelezen te worden.

En dan een als deze! Die heel zijn ziel legt in zijn schrijven, en een ziel zoo groot.

Zie, hoe hij rekenschap gaf in een brief van 30 Januari 1920:

„Da Sie mich in Wien wegen meiner Schriftstellerei aufgesucht haben, so glaube ich Ihnen am besten dienen zu können, wenn ich noch etwas weiter darüber schreibe. Es tut mir selber auch gut, mich von Zeit zu Zeit darüber zu klären. Ich lebe ja ganz in der Literatur, in der Arbeit des Schreibens. Ich lege mich so ganz hinein, dass meine Seele ganz in meinen Büchern und Schriften steckt. Ich schreibe jeden, auch den kleinsten, gelegentlichsten Artikel mit dem Gefühl, mein Testament zu schreiben, mit dem Pflichtbewusstsein, darein das Beste zu konzentrieren, was ich, auf grund meiner Studien, noch der Welt zu sagen habe, bevor ich etwa morgen sterbe. Meine Schriften sind mir deshalb selber wert, weil sie die Zusammenfassung alles des Wesentlichen sind, was ich mir durch Fleiss, durch getreue Arbeit erworben habe, und weil ich sehe, dass darin manches steht, was die andern nicht wissen oder nicht sagen.

Vielleicht liesse sich das alles noch kürzer in ein einziges Buch zusammenfassen. Vielleicht tue ich das, wenn es nicht mein geistlicher Freund Adolf Innerkofler tut, der eben jetzt an einer 3 Auflage seiner

biographischen Skizze arbeitet,... die 2 ist nämlich ganz vergriffen...

Das Schreiben ist bei mir ein „kategorischer Imperativ". Ich glaube zu sündigen, wenn ich nicht schreibe; ich bin unglücklich, wenn ich nicht schreiben kann, denn das Schreiben ist die Art meiner Kontemplation Gottes und der Schöpfung, des Kosmos. Mir liegt nicht an meinen Einfällen, nur liegt mir am Ganzen, am Objectiven. Ich will der „Redaktor" der Kultur sein, die uns Katholiken zukommt und die nichts anderes ist, als die Auswirkung der Kirche, der wirklichen, auch sichtbaren Kirche. Gerade aus diesem harmonischen Zusammenhang des Ganzen ergibt sich mir die einleuchtende, anschauliche, unwidersprechliche Wahrheit und Einzigkeit der Kirche. Darum brauche ich, wie die Romantiker, die *Einheit von Glauben und Wissen*, die *Einheit von Theologie, Philosophie, Geschichte, Naturwissenschaft, Kunst, Ethik und Politik*. Darum meine durch meine *zentrale* Anschauung geforderte *Vielseitigkeit* in der Schriftstellerei. Ich kann nicht alles Unsagbare in Prosa sagen, darum brauche ich die *Poesie*, Lyrik, Epos und Drama, als Schüler der Parabel-poesie Jesu Christi.

En van deze zelfde gedachten komen herhaaldelijk in zijn brieven terug, bewijs dat hij er waarlijk in léét. Zoo een vol jaar na voorgaand citaat in den reeds boven geciteerden brief van 10 en 18 Januari 1921 :

„Ich gebe zu, dass alle meine Sachen sehr persönlich gefärbt sind : aber ich habe das bei aller Bescheidenheit für keinen Nachteil gehalten. Ebenso gebe ich zu, dass meine Arbeiten nicht ganz leicht zu fassen sind, so

schlicht sie im Ausdruck gehalten sind; aber ich will doch auch anderseits nicht nur ein leichter Feuilletonist sein. Jedenfalls wünsche ich in jedem meiner Artikel immer mein Bestes, mein Allerletztes zu geben, mich ganz auszuschöpfen, als wenn ich in der nächsten Stunde sterben und vor Gottes Gericht erscheinen müsste, um Rechenschaft abzulegen über jedes Wort. Ich nehme meine ganze Arbeit nicht leicht und wende mich an ein Publikum, das mich auch nicht leicht nehmen will oder soll."

En in een ander schrijven (4 Februari 1920) spreekt de toewijding aan wat hij zijn roeping acht uit deze woorden:

...„Ich habe denn doch das Gefühl, ein sehr unzulänglicher Mensch zu sein, weil ich eben alles was in mir ist auf die Schriftstellerei und überhaupt auf das Apostolat zu konzentrieren versuche. Ich will mein Menschliches möglichst ganz verbrennen im Feuer meiner Mission, die ich zu haben glaube, so dass im Augenblick meines Todes, meine Seele noch in meinem Werk zurückbleibt. Freilich kann ich ja nicht anderes schreiben als was in mir ist, aber ich habe doch fortschreitend die Erfahrung gemacht, dass ich mich selber vervollkommne, wenn ich meine Arbeit zu vervollkommnen suche" ....

En hoe hij schrijft en leeft, vertelt hij in een weer vroegeren brief (14 Januari 1920):

...Meine Absicht war es und ist es immer mehr geworden, meine ganze Arbeitskraft, ja meine ganze Lebenszeit, diesem Aufbau christlicher Kultur zu widmen. Ich habe mich, seit ich durch den Tod meiner Eltern

unabhängig von aussen wurde, ganz als *Pensionär Gottes* betrachtet, der im Gottes Solde zu arbeiten hat. Für mich selbst habe ich immer wenig gebraucht; ich rauche nicht, trinke nicht, besuche kein Gasthaus und Kaffeehaus, reise schon seit Jahren nicht, nehme seit Jahren keinen Erholungsaufenthalt, gehe in die Stadt zu Fuss, kopiere meine Arbeiten selber, verlange keine Honorare dafür, ausser wenn sie mir angeboten werden, und ich habe diese etwaigen Honorare zumeist nicht für mich verwendet".

Wie zoo hooge opvatting heeft van zijn taak, wordt wel door wat anders gedreven dan door kleinhartige „egocentralistische" drijfveeren.

En dus durven wij van Kralik nog veronderstellen dat hij schrijft om te geven.

En wij hopen van onszelf dat wij hem met voldoende ontvankelijkheid tegemoet kunnen treden, om zijn gaven aan te nemen.

En wij durven hem verdedigen tegen het verwijt van egocentralisme.

En het laatdunkende „polyhistor"-oordeel van dàt „Oostenrijk" achten wij waardeloos.

* * *

Dit over den schrijver die geeft.

Dit over dezen rijken mensch, die geeft. Die geeft zijn eenvoud, zijn klare, onbevangen menschelijkheid, zijn rijke ontvankelijkheid, zijn milde geestesgaven.

Dit over den mensch.

En deze mensch vat zijn leven samen in één groote synthese. Zijn leven, zijn werk, zijn kunst, zijn streven in één synthese.

Hij is niet het eene oogenblik dichter, een ander

oogenblik historicus, dan weer wijsgeer en daarnaast nog christen. Hij is dat alles steeds tegelijkertijd. Heel zijn werk, bij alle verscheidenheid van vorm, heeft overal dezelfde strekking, is in alles gericht op de eene synthese. En zijn synthese is in de eenheid van waarheid, goedheid en schoonheid. Die verliest hij niet uit het bewustzijn.

Dáárom kan zijn werk zoo verscheiden zijn, zonder tot versnipperd dilettantisme te verworden, dat gebrek aan bewustzijn is, gebrek aan eenheid, afwezigheid van doel en roeping.

Den man van synthetischen geest, die alles, ook de vriendschap, in dienst stelt van het ééne ideaal, kent men uit woorden als deze, die hij schreef in een brief van 1 Sept. 1920:

...„Chauvinismus? Das ist kein deutscher, sondern ein französischer Begriff, wie alle Welt weiss. Es ist vielmehr deutsche Art, seine Nationalität aufzugeben, sich jeder andern Nationalität hinzugeben: Weltkultur! Weltliteratur! Die oesterreichische Idee, wie ich sie fasse, ist die der *organischen Völkerverbindung*. Vor allem die *Katholische Idee!* Durch den *Zusammenbruch Oesterreichs* hat beides gelitten; vor allem die *Katholische Sache*. Das weiss der Vatikan sehr gut. Seit 1517 war darum der Kirche kein Jahr gefährlicher als 1918. Ich habe es seit jeher als meine gottgewollte Mission angesehen, die *völkerverbindende* und die *Katholische Idee* von diesem historischen Mittelpunkt Wien aus mit meiner ganzen Arbeitskraft zu fördern. Nicht aus Chauvinismus, sondern im Dienste Gottes. Seit dem Weltkrieg, seit dem Zusammenbruch von 1918,

um so mehr! Darum erscheinst Du mir im Jahr 1919 als ein *vom Himmel gesandter Bote* aus dem neutralen, wohlwollenden Holland, berufen, mir dabei zu helfen. Darum meine Hingabe an Dich, die Dich vielleicht selbst überrascht hat. Darum mein Plan eines gemeinsamen Buches über das Katholische, völkerverbindende Wien, worin ich, mit Deiner Hilfe, mein ganzes Lebenswerk zusammenfassen wollte. Ich halte es noch immer für meine Gewissenspflicht, diesen Gedanken meinerseits festzuhalten. Dieser hohe Gedanke bildet den Kern unserer Freundschaft. Auch Du hast Dich ihm durch Deine hingebende Arbeit an der Uebersetzung u. s. w. ganz angeschlossen. Wir haben uns gegenseitig gefunden, Das ist hier die Hauptsache... Wir beide, Du und ich,... können uns gegenseitig fördern. Ich glaube doch, also zu Dir in einem ganz besondern, *unvergleichlichen* Verhältnis zu stehen, neben dessen Grösse und Bedeutung anderes, wenn es auch noch so bedeutend an sich sein mag, verschwinden muss. Wir haben der *wunderbaren Fügung Gottes* zu gehorchen und mitsammen im Dienste Gottes zu arbeiten. *Nicht Oesterreichs wegen*, sondern der *Kirche* wegen und der *Völker* wegen. Wien soll und will *dienen*, nicht herrschen! Möge Wien dabei zugrunde gehen, wenn nur Gottes Wille dadurch erfüllt wird....

Kralik wil in alles en met al zijne talenten dienen de waarheid van het christendom, de goedheid van het christendom, de schoonheid van het christendom.

Zijn naaste doel is zeker Oostenrijk, zijn laatste doel is echter het katholieke christendom. En om het christendom is Oostenrijk hem lief, is Oostenrijk ook zijn machtig streven waard.

En deze christen is ook geen „integralist".

Wel staat Kralik sterk voor een sterke overtuiging. De katholiek die hij is, evenmin als de Oostenrijker, kent twijfel noch wankeling.

Hij heeft, na zijn „bekeering", (zie zijn opstel, blz. 157) steeds getracht een algeheel, dus integer, katholiek te zijn. Zoo heeft hij, ook in de litteratuur-beweging, kloek stelling genomen tegen een strooming onder katholieken, die meende concessies te moeten doen aan den geest der wereld. Gij ziet hiervan ook iets in zijn opstel „Het Graalprogram" (blz. 25). Vooral naar aanleiding van zijn positie in dien strijd, heeft men hem wel als integralist willen doodverven, en een „integralist" was dan een kettersche ketterjager.

* * *

Men kan helaas niet ontkennen dat er onder de rechtzinnige katholieken soms onverantwoordelijk onhandige karakters zijn, wier tactiek welhaast onvermijdelijk den, naar hun oordeel, afgedwaalden broeder verbitteren moet en hem, in die verbittering, voorgoed een weg opduwt, dien hij, bij liefdevolle en wijze bejegening hunnerzijds, misschien nooit zou zijn gegaan. Hij wordt zoo metterdaad, wat hij aanvankelijk enkel in naam was, in den naam dien de spraakmakende gemeente hem gaf, en die hem wel niet in Gods oog tot een ketter maken kon, maar toch alreeds in het oog van heel het onnoozele, tot oordeelen onbevoegde, volk.

Waar eerst nog louter onopzettelijk misverstand was, daar komt nu opzettelijke ketterij en afval. Toch wezenlijke afval en ketterij, ja zeker. Waarvan de eigen vrije wil de echte, eigenlijke oorzaak blijft, — goed!

Maar heel sterk stuwende aanleiding kwam van buiten.

En men mag voor zulken van Gods liefde en barmhartigheid, en zelfs van Zijn rechtvaardigheid, wel verhopen dat zij veel verzachtende omstandigheden zal laten gelden bij het oordeel over hen.

En men mag het verantwoordelijkheidsgevoel van sommige lichtzinnige veroordeelaars onder ons wel wat versterken door er op te wijzen, dat hun onchristelijke haat en ongemotiveerde verdachtmaking en achtervolging, de natuurlijke neiging van hun slachtoffer eerst in overeenstemming heeft gebracht met zijn lateren vrijen wil.

Als eerst alles in dien mensch, ook het menschelijke gevoel, trok tot de Kerk en haar leer, dan ging nu dat gevoel daarvan afstooten. Als eerst alles in dien mensch, ook de natuurlijke gezindheid, afgekeerd was van de wereld buiten de Kerk, dan trok die wereld nu aan als een toevlucht en een natuurlijke rustplaats.

En *deze* omkeer is niet vrijwillig geworden, die is gemaakt door de ketterjagers. Die, met hun onverbiddelijke, argwanende, begriplooze en lasterlijke critiek, den ongelukkige tot vertwijfeling gebracht hebben; wat wonder, als deze tenslotte gaat waar maken wat men hem eerst ten onrechte aanwreef! Hij gaat zich afkeeren van een Kerk, waarvan zijn belasteraars zich onweersproken als haar vertegenwoordigers blijven uitgeven en welker meer simpele leden hem reeds als haar vijand en verrader beschouwen. Weliswaar slechts voor een tijd: de waarheid triomfeert tenslotte toch; — maar die triomf kan voor het betrokken slachtoffer te laat komen.

Dit is de psychologische ondergrond van veel ketterijgeschiedenissen.

Ook van modernisme en integralisme.

Tot formeele ketterij zijn de integralisten niet vervallen. Zij zijn in hun dwaling niet verstard tot hardnekkigheid, zij hebben de vermaning uit Rome ter harte genomen, willende geen ketters worden. Maar als aan de leer van het integralisme nog het element hardnekkigheid zijner aanhangers ware toegevoegd, dan zou deze dwaalleer ook formeel tot ketterij zijn verworden. Nu echter heeft het beleidvolle woord van Benedictus XV het gevaar kunnen bezweren.

* * *

Het integralisme is ontstaan uit den strijd tegen het modernisme. Het is eene reactie tegen het modernisme.

Waar het modernisme de bovennatuur ontkent, en heel het ontstaan der Kerk in al haar uitingsvormen door de werking van natuurlijke elementen tracht te verklaren, daar wilde het integralisme allen invloed en beteekenis dier natuurlijke elementen als medewerkenden factor wegcijferen.

Waar het modernisme de objectieve waarde (als van het geloof, als van de sacramenten, enz.), ontkent, en slechts oog heeft voor de subjectieve inwerking van verschijnselen ; daar zou het integralisme de objectieve realiteiten alléén willen kennen, met volkomen uitsluiting van al het andere.

Waar het modernisme symboliek ziet en niets anders ; daar ziet zijn tegenvoeter slechts realiteit, niets anders.

Waar het modernisme wetenschap boven geloof stelt, daar zou het integralisme alle recht van medespreken aan de wetenschap ontzeggen.

Waar het modernisme de alleenzaligmakende leer

loochent, daar zou het integralisme ook de tegoedertrouw dwalenden van Gods liefde uitsluiten.

Waar het modernisme ook de Kerk wilde zegenen met democratische bestuursinstellingen, daar zou het integralisme, ook op profaan gebied, zelfs de niet-politieke democratie, de democratie in socialen zin, waarvan de Encyclieken spreken, noodwendig uit den booze achten.

Waar het modernisme, evenals alle ketterij, met de universaliteit der Kerk in tegenspraak en strijd kwam door een bepaalde eenzijdigheid, door zijn exclusivisme; daar zondigde het integralisme, evenals alle ketterij, tegen diezelfde universaliteit door eene andere uit-sluitende eenzijdigheid. — Dit exclusivisme is het kenmerk van alle ketterij, die de menschen in partijschappen verdeelt. Zooals de synthese aller waarheid het kenmerk is der universeele Kerk, die de menschen in broederschap vereent. —

Ik spreek hier niet over de concrete punten van verschil in de eigenlijke leer van beide stelsels. Ik spreek hier over den algemeenen geest en de strekking, over het eigenlijke wezen en de tendenzen van het modernisme; over den algemeenen geest en de strekking, over het eigenlijke wezen en de tendenzen van het integralisme.

Is of was Kralik dan zulk een ketterjagend integralist?

Om hem daarvan te verdenken is voor sommigen al voldoende een uitlating als die waarmede hij zijn opstel „Ons Christendom" begint: „*Mijn* christendom althans is absoluut, d.w.z. ik ken geen andere waarheid, geen

ander licht, geen andere geschiedenis in de wereld, dan die der H. Drievuldigheid". (zie blz. 149).

Maar nog meer heeft men hem verweten het integralisme aan te hangen, om zijn strijd tegen Hochland en Karl Muth.

Ook hierover schreef hij meermalen in zijn brieven. Een enkele aanhaling:

„Die Stellung Muths ist kompliziert; es spielen da wohl Rücksichten auf den Verlag, auf sein Publikum mit: berechtigte Interessen. Ich sehe die Sache so an: wir vom Gral haben denn doch durch unsern Integralismus das Hochland und andere Leute gezwungen, katholischer zu werden (oder zu scheinen) als sie waren. In die Herzen kann ich nicht blicken. Jedenfalls schmerzt es mich, dass trotz meiner wiederholten Friedens- und Freundschaftsversicherungen in allen meinen Publikationen seit 1911 Muth sich mir gegenüber, wie mir scheint, völlig ablehnend verhält. Ich glaube, man ärgert sich gerade über mich am meisten, weil ich im Literaturstreit der Vorkämpfer war, und man will mich tot schweigen, passt auch auf jede Unklugheit, die ich etwa begehen könnte. Ich bete immerfort für die Vereinigung dieser Gegensätze".

Dit uit een brief van 9 Mei 1920.

En uit een vroegeren, nl. van 1 Januari 1920:

...Allerdings ist durch die Entscheidung von 1918 meines Erachtens der Katholizismus ins Herz getroffen worden und es wird viele „Gralarbeit" brauchen, um hier Besserung zu schaffen. Ich drücke das (paradox und selbstbewusst) also aus: Hätte man die *Gralkultur* in den Jahren vor dem Krieg nicht (auch von Seite der Katholischen Modernisten) bekämpft und niederge-

rungen, so wäre nicht die Katastrophe für die ganze Welt, für *alle*, Freunde und Feinde, eingetreten. Aber ich weiss nicht, wie viele meiner Gralbrüder dieser selben Ansicht sind, die festzuhalten und zum Siege zu bringen ich für unsere wichtigste Aufgabe auf diesem Gebiet halte".... ...denn bei aller Gralbrüderschaft besteht meiner Erfahrung nach doch eine furchtsame Scheu vor meiner entschiedenen, pointierten, scheinbar paradoxen Art, die Dinge herauszusagen, ohne ihnen die Spitze abzubrechen. Diese Erfahrung habe ich sowohl bei der „.....", wie beim „.....", und auch schon seit dem Literaturstreit beim „....." gemacht, ohne es den Redaktionen übel zu nehmen. Aber es hat mich innerlich manchmal betrübt.

Wel streeft Kralik ernaar een integer katholiek te zijn, dat is echter heel wat anders. Dat is tenslotte niets meer dan ons aller plicht. Iemand die tracht een integer, of integraal, een volkomen, zuiver en consequent katholiek te zijn, mag deswege geen integralist gescholden worden.

Nog in Das neue Reich van 14 Juni 1924 verdedigt Kralik zich, heel geestig, tegen zulk een aanwrijving: „Ik wil niet pauselijker zijn dan de Paus (dat ware kettersch), maar ik wil ook niet minder pauselijk zijn dan Paus en Kerk, want dat acht ik piëteitloos en gevaarlijk. Ik wil veeleer, waar mogelijk, in alle quaesties van godsdienst en cultuur juist zoo pauselijk en kerkelijk zijn als Paus en Kerk. Mij dunkt, dat kan geen katholiek mij kwalijk nemen."

Kralik nu staat geheel voor een sterke overtuiging, en daarom tracht hij zeker een integer katholiek te zijn, en dat doet hem spreken op de wijze als daar

juist aangehaald; maar hij heeft niets van een fanaticus of ketterjager.

Het onderscheid tusschen deze en den normaal overtuigden verdediger eener zaak ligt minder in de overdrijving van het positieve pleit, danwel in de felheid van het negatieve. Beiden kunnen in het positieve overdrijven. Maar de fanaticus en ketterjager kan niet nalaten sommige waarheden te ontkennen of met de zijne in tegenspraak te brengen, en kan niet nalaten uit te barsten in felle hatelijkheden tegen wie anders meent dan hij. En dit kenmerkt hem.

De fanaticus onderhoudt de proporties niet, weet van geen onderscheid tusschen groot en klein, kent geen verschil tusschen gewichtig en onbeduidend, essentiëel en bijkomstig. Hij verdedigt zijn overtuiging omdat het de *zijne* is; bloot een vorm van ongeregelde eigenliefde; niet uit liefde tot de waarheid, die een milde verdraagzaamheid voor de van die waarheid verstokenen veronderstelt. De fanaticus is een verbijsterde, even onverdraagzaam voor den dwaler als voor de dwaalleer. Hieraan kent ge hem.

Kralik evenwel is een mensch van sterke overtuiging en tegelijk van groote verdraagzaamheid. Juist een zeer goedmoedige verdraagzaamheid is een van de meest in het oog springende karaktertrekken van dezen mensch.

Ook hierin is hij Oostenrijker.

Ook hierin een trouw vertegenwoordiger van het volk dat een roep heeft van liberale (in den goeden, oorspronkelijken zin van dit woord), van bijna magnanieme verdraagzaamheid.

Hij mag aleens fel zijn geweest in zijn uitdrukkingen waarmee hij aanviel of zich verweerde; hij was altijd

welwillend in zijn oordeel ten opzichte van de bedoelingen dergenen die tegen hem stonden.

Dat blijkt vooral uit het persoonlijk verkeer met hem. En blijken van zijn liberale verdraagzaamheid, als van een wezenlijke karaktertrek die zich in alles openbaart, vindt ge ook in zijn opstellen hiervóór, met name in de wijsgeerige, waar Kralik, ofschoon toch een zelfstandig denker, niettemin vooral de gedachten van anderen geeft, en waar de Duitscher ons het werk aanbiedt van Franschen.

* * *

Den waren christen kent men echter niet alleen aan zijn liefde — die spreekt uit dankbaarheid, bescheidenheid, verdraagzaamheid —, men kent hem ook uit zijn gebed. Een der opstellen van Kralik die wij in dit boek niet opnamen, heet „Ons Leven is een gebed." Om nu den biddenden christen Kralik beter te doen kennen, moeten uit dat opstel hier toch een paar aanhalingen volgen:

„Men mag 't leven 'n droom noemen, of een strijd, 't is in alle geval in z'n diepsten grond een betrekking tot God en daarom een gebed. Want het gebed is, volgens den katechismus, de verheffing van den geest tot God, het in betrekking, in relatie komen van den mensch met de Godheid.

Ons Weeners heeft vooral de Apostel van Weenen, de H. Clemens Hofbauer bidden geleerd. — Want dit is juist het groote in dezen heilige, dat hij de religieuze activiteit van den geest niet slechts erkende in de kerkelijke godsdienstoefening, in het gebed in engeren zin, maar dat hij 't heele menschelijke leven in betrekking tot God en Zijne Kerk wilde stellen: elke

handeling, elke daad, elke zaak, elk werk, elke voetstap, elke ademhaling. Alles moest gebed, alles godsdienst, alles heiliging zijn, zoowel binnen als buiten de Kerk.

. . . . . .

Ik heb namelijk al sedert jaren een aantal duitsche en bijzonder latijnsche gebeden en hymnen geleerd, die ik ten allen tijde, bij wandelingen of in slapelooze nachten, gewoonlijk met de melodie erbij, kan reciteeren, stil, zachtkens voor mijzelven. Of soms ook, hier en daar, bij 'n harmonium of klavier. — Sindsdien heb ik geen vrees meer voor slapelooze nachten of voor vervelende voettochten.

De H. Clemens Maria Hofbauer zei: „hoe langer mijn weg naar een zieke is, des te meer rozenkransen kan ik voor hem bidden."

Doch het vanbuiten-leeren van kerkelijke hymnen heeft bovendien nog dit voordeel: hoe meer men er kent, des te beter latinist zal men worden en ook des te beter theoloog. De heele cultuur der Kerk ligt daarin en leeft dan daardoor in u. Dat is een onverliesbare schat.

Wat een wijsheid en schoonheid steekt er niet in 't „Lauda Sion", „Te Deum", „Veni Creator Spiritus"! En welk een kracht ook in deze middeleeuwsche melodieën!

Op zak draag ik steeds een door den Paus aan 'n overleden familielid gegeven rozenkrans, die mij mijn dagelijksche lange tochten van de voorstad, waar ik woon, naar de stadsbibliotheek, verkort en verlevendigt. — Daar heb ik ook een gedicht over gemaakt, hoe mijn wegen reeds heel-en-al met gebeden rozen-

kransen bestrooid en bekleed zijn, waar ik nu doorheen wandel, mij verheugend in den overvloed van rozen.

. . . . . .

Niets schijnt mij zóó zeker toe als de uitwerking van het gebed. Zelfs 'n materialist moet dat toegeven; want hij moet erkennen dat iedere werking 'n gevolg heeft. Als de gedachte ook slechts 'n beweging der hersenen was, dan nog moest deze beweging tot in 't oneindige voortwerken. En dit moet des te meer gelden voor de idealistische opvatting, volgens welke de geest het primaire is. Ik kan door mijn gedachten in alle geval een buitengewoon geweld uitoefenen op mijzelf en daardoor over allen die met mij in aanraking komen. Maar dan ook over de geheele geestelijke en de van de geestelijke afhankelijke materialistische wereld. Ik kan daardoor in zielegemeenschap geraken met de verst-verwijderde zielen en niet slechts met de levende, doch ook met de afgestorvene.

Ik voel duidelijk de werking der gebeden die voor mij worden gestort. Ik voel ook de werking der lang gestorven heiligen, der wijzen, der voorvaderen, aan wie ik denk, wier gedachten ik dóórdenk, die als 't ware met mijne hersenen verder denken en werken.

Reeds daarom wijl ik leef en wijl ik aan hen denk, wijl zij in mijne gedachten voortleven, zijn zij niet dood; — ook dit moet zelfs de materialist toegeven!

. . . . . .

Ik kan mij met legioenen van engelen in verbinding stellen, met de koren der heiligen, der profeten, apostelen, martelaren. In de grootste eenzaamheid ben ik niet eenzaam.

Ik kan mij zelfs verstouten mij te stellen in Gods

tegenwoordigheid, mij te doen aangrijpen door Zijn trinitarisch leven. Ik spreek met God den Vader, met Jezus, met den H. Geest, met de allerzaligste Moedermaagd.... In alle heiligen zie ik ledematen Gods : Zijn oogen, Zijn mond, Zijn handen....

Jezus heeft gezegd, dat het gebed almachtig is. En onze H. Clemens Maria Hofbauer, dat hij door den rozenkrans nog alles had verkregen wat hij vroeg. Dit zal gewis des te zekerder gelden, naarmate het voorwerp van gebed verhevener, geestelijker, waardiger is. Het waardigste gebedsdoel is de verheffing der ziel tot God. Maar ook juist uit deze hoogste verheffing en vereeniging van de ziel en van den wil met Gods wil moet de macht van den biddende over heel het leven voortkomen."

. . . . . .

En in een brief van 28 Juli 1920 legt hij dit getuigenis af van christelijke nederigheid en Godsvertrouwen :

„Ich erhole mich dabei von meinen grösseren Arbeiten, deren Herausgabe jetzt stockt wegen der hohen Papierpreise. Aber wozu darüber sorgen! Ich habe Gott zu danken, dass er bis jetzt mich und die Meinigen erhält, dass er mir trotz mancher Widerwärtigkeiten der Zeit, Kraft und Gelegenheit gibt, in bescheidener Weise zu wirken und mich für die Fahrt ins Jenseits vorzubereiten."

Zoo geeft Kralik zelf ons een beeld van den christen die hij is, in al zijn verheven eenvoud. Kind en wijsgeer tegelijk.

WIJSGEER OF WIJSHEIDGEERIGE

WIJSGEER OF WIJSHEIDGEERIGE

De „wijsgeer Kralik" bestaat niet; evenmin als de „historicus Kralik", of de „dichter Kralik".

Er is slechts één individu, Richard Kralik, mensch. En telkens als ge Richard Kralik noemt, dan noemt ge heel dezen mensch, met al zijne vermogens en eigenschappen.

Want de mensch is 'n eenheid, 'n samengestelde eenheid. Wel samengesteld uit 'n dubbel wezenselement, maar toch als samenstel is het geheel dat mensch heet een zelfstandige eenheid. En deze eenheid als geheel en dit geheel als eenheid is oorsprong van alle menschelijke handelingen!

— Men drukt ook dit uit door te zeggen dat de mensch een individu, beter, een persoon is, terwijl men de persoon verantwoordelijk erkent voor al de handelingen van het wezen dat mensch heet. —

De mensch is niet daarom mensch omdat hij een ziel heeft en een lichaam, of omdat hij een ziel is en een

lichaam; doch daarom, wijl hij een samenstel is van ziel en lichaam, twee elementen tot één wezenseenheid gecomponeerd. Houdt dat compositum op te bestaan, dan houdt de mensch op te bestaan; of waar deze twee-eenheid niet is, daar is geen menschelijk wezen. Men kan de wezenselementen, ziel en lichaam, wel van elkander onderscheiden doch niet scheiden: ze zijn samen één, zoolang de mensch blijft.

En niet de wezenselementen alleen zijn voldoende om een concreet menschelijk individu, om eene persona, te vormen, — even noodzakelijk hiertoe zijn de aan die persona strikt eigene hoedanigheden. Al de bestaande eigenschappen, met het wezen bijeen, vormen de eenheid van dit bepaalde individu, zoo als het hic et nunc daar is.

Gescheiden de wezenselementen van elkander, houdt *de* mensch op te bestaan. Gescheiden de individueele eigenschappen van het wezen, houdt *deze* mensch op te bestaan.

Maar wij volgen in dit boek eene gewoonte die traditioneel is en ook wel een redelijken grondslag heeft. De figuur van Kralik bestudeerend, hebben wij deze als het ware ontleed en verschillende zijden ervan afzonderlijk beschouwd: Kralik als dichter, als geschiedschrijver, als mensch, christen en schrijver; tenslotte nu ook als wijsgeer. Dit, omwille van een systematische behandeling van het onderwerp, die vereischt dat men één hoedanigheid ervan als 't ware abstraheert van de andere, om ze afzonderlijk onder het licht te zetten.

Doch deze abstractie is louter een quaestie van wetenschappelijke methode, ter vergemakkelijking van de studie. Deze abstractie bestaat niet in de werkelijkheid.

Abstracties immers, zijn dingen die enkel in de gedachte, niet als uitwendige werkelijkheden bestaan. 't Zijn dénk-beelden, gedachtedingen, ideeën, en niets dan dit. Aan die ideeën beantwoordt wis en zeker iets objectiefs, doch dat objectieve bestaat niet afzonderlijk en op zichzelf, zooals de idee ervan.

Zoo, het algemeene begrip „mensch" bestaat enkel maar als begrip. — Ja, dat spreekt vanzelf, dat 'n begrip niet anders dan 'n begrip is! Doch ik bedoel, dat er naast dit begrip „mensch", ook nergens, buiten het denkend verstand, 'n wezen bestaat dat, adaequaat en zonder meer, met dat algemeene begrip overeenkomt. „De mensch" bestaat niet, tenzij als begrip. Er bestaat enkel deze mensch en die mensch.

Dit weet iedereen en iedereen begrijpt het. En toch...

Abstracties zijn dienstig ter leering. Echter niet om natuurnoodzakelijk samenhangende dingen als gescheiden te denken, doch slechts om ze, in het denken en oordeelen, van elkander te onderscheiden. 'n Onderscheidingsmiddel. En daarom voor de didactiek onontbeerlijk. Qui bene distinguit, bene docet: wie goed onderscheidt, leeraart goed. Als hulpmiddel ter verschaffing en verwerving van waarheidskennis wordt de abstraheerende distinctie nog veel meer verwaarloosd dan onvermijdelijk is.

Niettemin, abstracties, bedoeld en geëigend als middel ter verduidelijking van begrippen, zijn oorzaak van veel begripsverwarring. Wie ongeschoold is in het gebruik ervan, sticht er misverstand mee, dwaling en wanorde. Met abstracties niet alleen, doch met alle indirecte, algemeene zegswijzen. Dus ook met roman-

tische personificaties, met aanduiding van concreete zaken door algemeene begrippen.

Gij laat, in uw spraakgebruik, „de wetenschap" optreden als subject, als onderwerp. Toch, wetenschap kan niet anders dan voorwerp zijn. — Gij kunt, in romantisch figuurlijke taal, zulk een abstract begrip wel als een persoon doen optreden, het hartstochten toeschrijven en verlangens en handelingen, het roem laten winnen en geluk; maar blijf u dan bewust dat ge in romantisch figuurlijke taal spreekt. Anders zult ge, in uw oordeel, straks ongemerkt overgaan van de orde der gedachtedingen naar de orde der reëele dingen, ge zult van uw onwerkelijk onderwerp toepassingen maken op de werkelijkheid, en ge zult tot dwaasheden vervallen, ongemerkt.

Alreeds de zeer geschoolde scholastieken hebben verwarring gesticht met hun gefigureerde abstracties.

Uit honderden dit ééne voorbeeld: „Philosophia ancilla theologiae" = de wijsbegeerte is de dienstmaagd der godgeleerdheid. — Maar „philosophia" is een abstractie, is louter een gedachteding. Er bestaat niets tastbaars dat „philosophia" heet. Hoe moet men zich toch 'n voorstelling maken van die philosophia als een levend wezen, in verhouding van dienstbaarheid tot een ander dergelijk wezen? Het was een ongelukkige wijze om uit te drukken, dat het bovennatuurlijk geloof van een denkend mensch geschraagd, gesterkt en verrijkt kan worden door zijn natuurlijk verstand; en dat wij geen hoogere waarde moeten hechten aan de uitkomsten van ons natuurlijk denkweten, dan aan die van ons bovennatuurlijk geloofsweten, doch omgekeerd. Maar tot wat 'n verwarring heeft die stoute beeld-

spraak, op het reëele leven toegepast, aanleiding geven. Tot wat een strijd, en haat en nijd. De „godgeleerden" hebben zich deswege verheven gewaand boven de „philosofen", en de laatsten hebben zich moe gemaakt om te bewijzen dat „godgeleerdheid" toch ook maar een bloot menschelijke wetenschap was.

Doch als reeds de in logica gedisciplineerde scholastieken tot zulke dwaasheden vervielen, zoo veel te erger de menschen van den nieuwen tijd, die meenen met de metaphysica te hebben afgerekend, die verloren de wijsheid en de wijsbegeerte van het gezond verstand.

Hebt ge niet opgemerkt hoezeer juist hij die zegt: „à quoi servent les abstractions! Nous sommes dans le siècle de la pratique" (Hello, Le Siècle, p. 214), hoe juist deze moderne en practische mensch steeds verdwaalt in de dwaaste abstracties! De middeleeuwer wist nog wat een abstractie was en hij zou toegankelijk zijn geweest voor een critiek op zijn fouten, maar: „Dans la bouche de ces sages tout ce qui est élevé porte le nom d'abstraction" (Hello, ibidem), „abstractie" is in den mond dezer wijzen een scheldwoord geworden waarmee ze hun verachting uitstotteren voor alles wat ze niet begrijpen, en den zin van hun scheldwoord zelf verstaan zij niet, en aan het ongekende gevaar zijn zij dubbel blootgesteld.

De moderne mensch wil niets weten van die onpractische abstracties: die spekken hem de beurs niet. Dat zegt hij. Dat is zijn standpunt. Abstractie is hem alle zedelijk beginsel en alle niet geheel aan de oppervlakte drijvende waarheid. Synoniem met droom. IJdele, broodelooze, suffe droom. Abstractie, al wat hem in zijn grijpzucht belemmert, al wat zijn geweten zou

kunnen wekken. Hij wil er niets mee te doen hebben. Dat zegt hij. En hij is een practisch man. — En hij is een dubbel bedrogen man. Want niemand erger dan hij, is slachtoffer van abstracties. Hij kan er niet tegen op zijn hoede zijn, omdat hij ze niet eens kent. Hij weet niet wat het woord in ernst beduidt. „Abstractie" geeft hij een plaats in zijn scheldwoordenboek, elders geen. Hij is een volslagen argeloos en weerloos slachtoffer. Van zijn eigen abstracties en van die der anderen: tijd is geld — zaken zijn zaken — gist doet leven — kunst is larie — reclame is maar alles — en soliditeit — en solidarisme — en democratie — en de „nervus rerum", dan — en rerum novarum, dat is arbeiders vereenigt u. —

Daar is hem geen enkele abstractie bij al zulke diepzinnigheid. Dat ligt geheel buiten de sfeer van wat hij abstractie noemt. 't Is zijn nuchtere, practische levenswijsheid. „*De* ervaring" heeft hem zoo wijs gemaakt.

Dat begon al in de 18de eeuw, toen de wijsheid werd verkondigd, dat *de* mensch goed was. Neen, al veel vroeger, maar toen werd het algemeen. Ook Remy de Gourmont heeft dat opgemerkt [1]) .....„Il faut remonter plus haut, *à ces abstracteurs du dix-huitième siècle*, qui se mirent à construire des systèmes sur l'homme, en oubliant qu'il y a des hommes. Joseph de Maistre a, le premier, relevé cette aberration en disant: „J'ai beaucoup voyagé, j'ai vu beaucoup d'hommes: je n'ai jamais rencontré l'homme."

Sindsdien is de abstractie als metafoor in gebruik

[1]) „Promenades philosophiques" I p. 201.

gekomen bij schoolvosjes, krantewurmen, beroepspolitici en bij alle geachte sprekers. En, naast het oude „ancilla theologiae", heeft men de huidig meer gangbare voorbeelden, uit vollen overvloed, maar voor het grijpen:

1 „*Politiek* is zoo'n verfoeielijk bedrijf!" — Maar niet de politiek, de politicus is verfoeilijk. „Politiek" is onschuldig, kan geen zedelijke verantwoordelijkheid dragen. Alleen de mensch is zedelijk verantwoordelijk. Niet de politiek voert een mensch tot moreelen ondergang, maar de mensch zelf doet zich dat aan, door zijn ikzucht, die hem drijft. De mensch is zelf oorzaak van zijn verderf, want in zijn kwaadwillige domheid streeft hij, vecht hij om eer, aanzien, geld, invloed, macht, hetzij in een politieken, hetzij in een anderen rol. — Dat is ook een gevaar dier abstracties: men gelooft ten leste dat de mensch maar slachtoffer is, zelf-niet-verantwoordelijk slachtoffer van een vijand, een duivel, buiten hem, die „politiek" heet, of „vuile handel", of de „harde praktijk van het vak", of hoe ook. Die vijand echter, die satan, is de mensch zichzelf.

2 Nog zijn ze oorzaak van velerhand sofismen: „*Kunst* heeft niets uitstaan met zedelijkheid". — Maar de mensch heeft er iets mee uitstaan, de kunstscheppende mensch en de kunstschouwende. De mensch, niet de onpersoonlijke „kunst", maar de persoonlijke mensch is hier in quaestie.

3 Gij hoort kortzichtige geleerden betoogen, sluwe demagogen brallen over den „strijd tusschen *kapitaal en arbeid*". — Maar abstracte begrippen voeren geen oorlog. Dat doen menschen. Vechten doen hebzuchtige kapitaalbezitters en hebzuchtige kapitaaldervers, en alle stofbegeerige menschen. En dat zijt gij en ik. Geen

enkele mensch is vrij van lage begeerte. In onszelf, ieder voor zich in zichzelf, moeten wij de oorzaak zoeken van alle, ook maatschappelijk, kwaad. Juist dit evenwel doen die looze abstracties ons vergeten. 4 Niets wat zoo licht de begrippen vervaagt, het oordeel verwart, tot zelfbedrog voert: „*De goede zaak* eischt deze offers, *het algemeen belang* vordert dit en dat. Ik werk niet voor menschen maar voor de goede zaak, en aan de zaak moeten de menschen geofferd worden." — Maar uw abstracte begrippen zijn waarlijk zoo veeleischend niet. Er is geen „algemeen belang", er is geen „goede zaak", buiten de menschen om. Die algemeene begrippen niet, maar wel menschen hebben rechten. En wie dit in zijn bewustzijn houdt, die zal zoo licht niet meenen, dat het dienen van „algemeen belang" kan bestaan in het verwaarloozen van eigene plichten, dat het „algemeen belang" gediend kan zijn met het verloochenen van vriendschapstrouw, met het verwaarloozen der rechten van het eigen of van eens anders gemoed; ofwel met het verwaarloozen der plichten van piëteit, jegens hen aan wie men moreel verplicht is, door persoonlijke verbintenis.

Zoo is het altijd. Abstracties bestáán niet: — *de* mensch bestáát niet — *politiek* bestáát niet — *kunst* bestáát niet — *kapitaal en arbeid* bestáán niet — de *goede zaak* bestáát niet.... in de objectieve werkelijkheid. De abstractie kan men denken, kan men niet voltrekken; de abstractie bestaat in de gedachte, niet in de werkelijkheid; wie in abstracties denkt — en dat doen we allen, we kunnen niet anders —, moet zich bewust blijven, dat aan de onderscheiding in de

gedachte geen scheiding in de buiten-ik werkelijkheid beantwoordt. De scheiding die, in sommige gevallen, als bij lichaam en ziel, door natuurlijke of door bovennatuurlijke macht, wel kan voltrokken worden, is echter toch nooit mogelijk onder voortbestaan van hetzelfde, soortelijk of individueel zelfde, wezen.

Dit is de leer ook van St. Thomas, Die het eendere uitdrukt, o.a. met deze woorden: „Zij het dat alles wat het verstand van een ding kent, ook in dat ding aanwezig moet zijn, zoo toch op een andere wijze. En daarom, ofschoon het verstand de mathematische elementen (als getal, vlakte, grootte, inhoud) afgezonderd van de zinnelijk waarneembare kent, en de universeele eigenschappen buiten de particuliere; zoo bestaan toch, in de objectieve werkelijkheid, die mathematische hoedanigheden niet buiten de zinnelijk waarneembare, en de algemeene niet afgescheiden van de eigene. Immers, zoo kan zelfs het gezicht de kleur van een ding waarnemen zonder den smaak ervan, terwijl toch in de zinnelijk waarneembare dingen smaak en kleur vereenigd zijn." [1])

En laat ik hier dan nog een ander voorbeeld uit St. Thomas mogen aanhalen, van belang, misschien van verlossend belang, voor hen die zich soms de schijnbare tegenspraak tusschen philosofie en theologie

[1]) (Cfr.: „Commentarii in Metaphysicam Aristotelis" - lib. 1, - lect. 10, - 158: Licet enim id in re esse oportet quod intellectus intelligit, non tamen eodem modo. Unde quamvis intellectus intelligat mathematica non cointelligendo sensibilia, et universalia praeter particularia, non tamen oportet quod mathematica sint praeter sensibilia, et universalia praeter particularia. Nam vidimus quod etiam visus percipit colorem sine sapore, cum tamen in sensibilibus sapor et color simul inveniantur.)

niet kunnen verklaren. 't Is in de Summa Theologica (1—31—2) dat hij leert, hoe de namen Vader, Zoon en Geest in de goddelijke Drievuldigheid wel duiden op een onderscheid, niet duiden op verscheidenheid van personen in de godheid. Een distinctie, dus een abstractie, waaraan geen scheiding in de werkelijkheid beantwoordt. Want de éénheid van het goddelijk wezen is volstrekt.

Dit alles om duidelijk te maken en te doen beseffen: *Abstracties bestáán niet.* Abstracties zijn gedachtedingen, die zijn niet zonder meer toepasselijk op de werkelijkheid.

Dat klinkt nu wel erg vanzelfsprekend, een doodeenvoudige waarheid, waarom erbij blijven stilstaan, die ieder kent: Maar de eenvoudigste waarheden zijn het meeste vergeten. Ze mogen blijven voortleven in instinct en onderbewustzijn, uit het bewustzijn vervaagt er niets eer dan de vanzelfsprekende waarheden. En daarom is het niet nutteloos, nog eens de aandacht ervoor te vragen.

* * *

Het *begrip* Richard Kralik bestaat ook enkel als begrip, maar naast dit begrip bestaat, als objectieve werkelijkheid, een levende mensch, Richard Kralik. En deze is geen abstractie. Doch Richard Kralik als mensch, afgescheiden van zijne eigenschappen, bestaande enkel uit de menschelijke wezenselementen, of Richard Kralik als wijsgeer, afgescheiden van wat hij overigens is, zoo iets bestaat weer niet als een objectieve realiteit, kan alleen maar als begrip bestaan in een denkenden geest, is dus een pure abstractie.

Maar ik heb niet te spreken over abstracties, doch over 'n levende werkelijkheid. En de mensch in Kralik is werkelijk niet gescheiden van zijne eigenschappen. Er is geen historicus Kralik, geen dichter Kralik, er is slechts een heele, volledige mensch, die Richard Kralik heet en die geschiedwerk schreef, en werk van woord- en toondicht, en ander.

En zoo, om Kralik als wijsgeer te beoordeelen, moet ge heel zijn werk kennen, niet louter het „philosofische" gedeelte daarvan. Want alle geestesuitingen van een mensch, moeten van zijn wijsbegeerte doordrongen zijn, anders is zijn wijsbegeerte hem niet eigen. Want niet hij reeds is philosoof, zoomin als hij slechts, die ex professo een philosofisch werk geschreven heeft.

Iemand kan wijsgeer zijn, al heeft hij nooit methodisch over philosofie geschreven. En niet ieder die methodisch over philosofie schreef, kan terecht den naam van wijsgeer dragen. Er zijn „philosophi vulgares", en er zijn verboekte sofiologen of sofiographen. En nog anderen zijn er, niet vulgair, noch verboekt, maar gegroeid en verdiept, — en dezen zijn meest waarachtig wijsgeer.

Wijsgeer is wie verklaring zoekt van verschijnselen. Wie vraagt en, tot bevredigens of berustens toe, blijft vragen naar het waarom der dingen.

Verklaring zoeken is zoeken naar oorzaak en wezen. Alle andere verklaring is bedriegelijke schijn, hoezeer ook de meesten zich tevreden stellen met een verschuiving der moeilijkheid, met een classificatie of ontleding in *termen*. — Hierboven, blz. 230—232, vindt ge, in een citaat van Balmès, een voorbeeld van schijnbare en van waarachtige verklaring. —

Elke mensch wordt wijsgeer geboren: zoodra het vragen kan, vraagt elk kind „waarom?" Doch ook allen nagenoeg wennen dra zich af, naar het waarom te vragen. Uit onbevredigdheid, of uit gemakzucht, of uit gebrek aan bevattelijkheid.

Wijsgeer is wie de wijsheid begeert, de wijsheid liefheeft en dus zoekt.

„Philosoof" is het in onze taal overgenomen Griekse woord voor „wijsgeer" en beduidt hetzelfde: *wijsheidgeerige*. Toch is er in ons spraakgebruik zinsverschil ontstaan tusschen beide woorden. En zoo zijn er nu veel philosofen die geen wijsgeer kunnen genoemd worden, die niet waarlijk begeerig naar practische wijsheid zijn. Zooals men de philosofie onderscheidt in speculatieve en practische, zoo kan men ook speculatieve en practische philosofen onderscheiden. Doch klaarder is de distinctie in zulken die philosofie geleerd hebben — maar zij lieten daarbij alle eigen gedachten in rust, zij deden niets dan klakkeloos opnemen, wat anderen hun voorlegden — en zulken die wijsgeer zijn. De eersten, al geven zij boeken uit, volledige leergangen van philosofie, zij zijn geen vrienden, geen zoekers, nog minder vinders van de wijsheid, geen wijsgeeren. De anderen kunnen ongeleerd, ongeletterd zijn, toch weten zij. — De eersten zijn de mannen van het vak, philosofie is hun vak. De vakman leert. De anderen strekken hun geest uit over de wereld en het leven, de wijsheid is hun liefde. De wijze denkt.

Wijsgeer is wie iets verworven heeft van de wijsheid = sapientia = sofia (want de mensch kan niet slechts wijsheid *begeeren*, kan ook toch iets ervan *bereiken*); wie zich door wijsheid laat regeeren, sofiocraat.

Zoo erkent ook Jacques Maritain deze distinctie in zijn „Théonas — les entretiens d'un *sage* et de deux *philosophes*".

Niet de school, maar de studie, maar de aanleg en het leven. En de gave van God, en genade.

Ook het leven, ook ervaring uit het leven. Voor zelfgewonnen, niet nageprate wijsheid noodig. — Och, ook de wijze man, die wéét hoezeer hij te kort schiet, wordt twintig jaar te laat wijs. Ook de toch vroegrijpe van geest, die steeds uitstak. De anderen verwerven nimmer iets, niet uit de school, niet door de studie, niet in het leven tusschen twintig en veertig.

* * *

Kralik moge dan al geen philosoof zijn in den schoolschen vakzin van het woord, hij zet u dan toch maar aanhoudend voor verrassende gedachten en oordeelcombinaties, voor vindingen en inzichten en doorzichten, die ge bij den louteren vakman vergeefs zult zoeken. Kralik zal dan „een denker" genoemd worden.

Kralik is geen geleerde. Ook als philosoof niet. Wel heeft hij veel gestudeerd, zijn leven lang. Oneindig meer dan menig man die voor geleerde doorgaat. Toch is hij het niet. De persoonlijkheid van Kralik draagt *dat* merkteeken niet. Zij is anders gestempeld.

Hij is te waarachtig kunstenaar, en hij leeft te waarachtig, om geleerde te kunnen genoemd worden.

Het leven en de kunst, of beter, het leven en de schoonheid hebben hem wijsgeer gemaakt.

Verband tusschen wijsbegeerte en kunst?

Geen, indien beide als „vak", buiten het leven. Alles, indien beide opgebloeid uit den vollen levensdrang zelf.

Alle ware philosofen, zeker ook die hun eigen ge-

dachtenbouw bouwden, gingen uit van het leven, dat hen verwonderde, verbaasde en tot zoeken dwong.

Alle waarachtig kunstenaar schept onder den drang van het verrassende, wonderlijke leven.

Waarheid is schoonheid. Schoonheid is liefde. 1)

Waarheid en goedheid en schoonheid zijn één.

Schoonheid en waarheid zijn één.

Wijsbegeerte is dienst en vereering en uitdrukking van Waarheid in denken en oordeel. Kunst is dienst en vereering en uitdrukking van Waarheid in schoone beelden.

Alle kunstwerk moet iets beteekenen, iets zeggen. Daarom is het wezen van alle kunst symboliek. Daarom is een kunstwerk grooter, naargelang het universeeler en gaver en boeiender is van symboliek. Die moet in het werk ongedwongen zijn en sober, die kan ongezocht en onopzettelijk zijn en geheel onbewust in den kunstenaar. Maar hoezeer ook onbewust, altijd noodzakelijk. Onontkoombare voorwaarde. Anders geen kunst. Symboliek is de ziel aller kunst. Die trekt de scheidslijn tusschen waar en valsch, tusschen wezensecht en schijnbedrog. Daar is geen tegenstelling in: gemeenschapskunst en egocentralisme. Gemeenschapskunst is een loos woord en sluit egoïsme niet uit. De tegenstelling is in bezield en onbezield. In forma en ijle materie. De symboliek is de geest, is de forma van het kunstwerk.

Zie, dit is Aristoteles-Thomas. De theorie van het hylemorfisme, hier toegepast. En zoo is er een uit-

1) S. Th. $^1/_2$ —27—1—ad 3: pulchrum est idem bono, sola ratione differens = „het schoone is hetzelfde als het goede, alleen vanuit een ander oogpunt beschouwd".

gebreide philosofie, d.i. begrippenleer, aangaande schoonheid en kunst. Die den kunstenaar inspireert èn door dieper inzicht èn door sterker bewustheid.

Wie niets ervan *weet*, d.i., niets ervan in zijn bewustzijn heeft, kan onmogelijk kunstenaar zijn. Wie niets ervan *geleerd* heeft, kan toch wel kunstenaar zijn, maar óf heel gebrekkig, óf overweldigend geniaal. — Wie heel veel van die philosofie kent, kan best heelemaal geen kunstenaar zijn, o zeker! Maar de *kunstenaar* die een levend besef heeft van de philosofie der kunst, verrijkt daardoor zijn vermogen op onberekenbare wijze.

Verband tusschen kunst en wijsbegeerte?

Kralik leert in zijn „Kunstbüchlein" (p. 3, 4, 5), dat geen kunstenaarschap mogelijk is, zonder een klaar levende, philosofische overtuiging. Die religieus moet zijn en positief; niet negatief, niet critisch analyseerend. Die een sterk levend besef moet geven van de waarheid, dat het leven een strijd is van goed tegen kwaad, beïnvloed door hoogere machten; dat lijden voortkomt uit den aard zelf van dit leven, samenstel van strijd, arbeid, moeite, vernedering en verheffing; dat echter dit lijden voorbijgaand is en ons eeuwig wezen niet kan deeren; dat dus de Vreugde de ondergrond van alle lijden is, en zekerder en meer waarachtig en meer werkelijk dan het lijden. Tenzij hij schept uit den drang van dit besef, is niemand waarlijk kunstenaar. — Zóó durft Kralik. Waarheid is veeleischend. Waarheid eischt sterken moed. —

Verband tusschen kunst en wijsbegeerte?

Kralik zegt: „Wer Schönes thut und schafft,... der hat handelnd das Räthsel des Lebens gelöst" (ten besluit

van zijn „Weltschönheit".) Omdat de schoonheid een uitingsvorm der waarheid en der goedheid zelve is. „Splendor *veri*", de glans en schittering, de uitstraling der *waarheid;* naar de benaming der scholastici, die ook wisten dat schoonheid's natuurlijke taak was, de kenbaarheid (= waarheid) en de goedheid eener zaak te vergrooten, te verdiepen, te veredelen.

Zijn kunstenaarschap bepaalde in Kralik den wijsgeer. „Kunstbüchlein" heette zijn eerste wijsgeerige werk van eenigen omvang (uitgegeven in 1891). De titel doet een volledige kunstleer vermoeden, doch het boekje beperkt zich tot een wijsgeerige beschouwing over de dichtkunst alleen; een poëtica, als wat ons van Aristoteles is behouden gebleven, doch in anderen trant, geen copie daarvan.

En ook van zijn philosofische trilogie is de chronologische orde tegenovergesteld aan de ontologische: het eerst verscheen de schoonheidsleer („Weltschönheit", in 1894). — Later pas de zedeleer („Weltgerechtigkeit", in 1895) en ten laatste de zijnsleer („Weltwissenschaft", in 1896). — Zijn kunstenaarschap was hem het eerste bewust. Dat wekte den wijsgeer in hem.

Verband tusschen wijsbegeerte en kunst? Tusschen deze twee in eenen mensch? Tusschen de eigenschappen die een mensch wijsgeer doen zijn en de eigenschappen waaraan hij zijn kunstenaarschap heeft te danken?

Voor Kralik is het leven der wereld een spel, een kunstwerk vol ideale schoonheid en vol verwezenlijkte schoonheid. En zijn taak is hem, te midden van dat wereldspel, zijn rol te spelen, den rol door God-auteur hem opgelegd.

Deze kunstzinnige visie is het wezen zelf van Kralik's levensphilosofie.

Van Kralik niet alleen, maar van Kralik toch heel eigen.

Wel meerderen vóór hem zagen het leven zoo, ondergingen het leven zoo, aanvaardden zóó het leven en de wereld. Echter toch is deze visionnaire philosofie, deze philosofische visie Kralik geheel eigen. Want hij heeft het den anderen niet nagezegd, niet nagezien. Het is hem geheel onmiddellijk en plots intuïtief bewust geworden. Gij kunt lezen, hoe hij daarvan vertelt in zijn zeer inhoudrijke zelfbiographie „Tage und Werke", vooral p. 79 en 80.

Kralik's pols sloeg onder de vreugdenrijke suggestie der intuïtief geweten synthese van waarheid, goedheid (dat is liefde) en schoonheid, spelend een verheven spel in de eenheid van een luistervolle harmonie.

En die suggestie boeide heel zijn wezen, al zijn aesthetische en philosofische vermogens, tegelijkertijd.

Kralik moest wijsgeer zijn, omdat hij kunstenaar was. Hij zegt het in zijn „Weltwissenschaft", p. 170: „De kunstenaar is, op zijn manier, ook metaphysicus, of in aristotelischen zin, theoloog. Hij moet het geestelijke beginsel der wereld als schoonheid zien en in schoonheid trachten weer te geven." — Zoo is het gemoed opgetogen om de schoonheid van wat het verstand klaar ziet, van wat het geweten erkent als hooge deugd — En van heel zijn werk werd wijsgeerig het karakter.

Den wijsgeer Kralik kunt gij in *al* zijn werk vinden. Dat is ook niet anders mogelijk. Bij zoo een,

Alleen bij den sofioloog zoudt ge een scheiding kunnen trekken tusschen zijn philosofisch en zijn ander werk, tusschen zijn philosofie en zijn leven.

Kralik wil, als philosoof, een echte wijsgeer zijn. Dus ook wanneer hij b.v. geschiedenis schrijft, spreekt de wijsgeer. En zoo hoort gij hem zeggen, dat 'n uitlating van 'n vrouw uit het volk hem even gewichtig kan zijn, als een authentiek politiek document. (zie p. 220)

Hij wil niets verwaarloozen, op geen enkel gebied. Hij weet dat de ware wijsheid evenzeer rekening houdt met de gemoeds- als met de oordeelsargumenten. Als Pascal: „Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît pas."

Hij erkent het goed recht der analyseerende en abstraheerende distinctie, maar beseft dat deze analyse slechts halverwege wijsheid is, die behoeft vervolledigd te worden door de opnieuw samenstellende synthese: Zeker, de moralist mag onderscheid maken tusschen rechtvaardigheid en liefde, maar, wil hij eenigszins wijsgeer zijn en een wijze moralist, dan mag hij niet vergeten, dat men, in een hoogere synthese, niet *rechtvaardig* kan zijn, zonder de *rechten* der *liefde* te erkennen.

Om den wijsgeer die Kralik is, te kennen en te beoordeelen, moet ge óók zijn historisch, óók zijn politiek, óók zijn aesthetisch en al zijn ander werk kennen.

Dit is echter niet gezegd om iets te verbloemen, niet als hadde hij geen direct philosofischen arbeid geleverd.

Hij heeft meer dan dat gedaan.

Kralik heeft een eigen systeem gedacht.

Dus niet thomist?

Niet anti-thomist. Maar Kralik's geest is tezeer zelfstandig en te weinig schools gevormd, te origineel

daarbij van aanleg, — hij kon niet zonder meer een etiket dragen: „thomist".

Toch is hij het. Zooals Willmann.

Als Kralik geclassificeerd zou moeten worden, dan als leerling van Otto Willmann.

En daarmee, in deze variëteit, is hij toch scholasticus en waarlijk thomist.

Zooals hij trouwens ook zelf bekent in „ Das neue Reich" van 20 Augustus 1922: „Ich bin durchaus ein Anhänger der Scholastik, besonders in dem Sinn, in welchem Otto Willmann sie so genial aufgefasst hat. Ich will keine neue Philosophie lehren, sondern nur die alte, die ewige verstehen. Meine Philosophie ist die der Kirche".

* * *

Kralik is, als alle wijsgeeren, uitgegaan van het leven zelf, getroffen door een feit dat hij opmerken moest: Hoe komt het, dat, in de exacte wetenschappen, de menschen met elkander overeenstemmen en in de moraal, of de practische wijsheid, toch grootendeels ook; terwijl zij in de speculatieve wijsheid uiteengaan in eindeloos en hopeloos verschil? En toch is de inrichting en werkwijze van het verstand aller menschen eender!

De oorzaak van 't verschil is in de taal, vindt Kralik.

Het verstand is „Princip der Gemeinsamkeit", de taal „Princip der Verschiedenheit" (Weltwissenschaft p. 34).

Toch bedienen de menschen zich van diezelfde taal, om zich tegenover elkander verstaanbaar te maken,

daar waar ze wel erin slagen. Ook voor mededeeling van gegevens der moraal en der exacte wetenschappen gebruiken de menschen de taal, datzelfde „Princip der Verschiedenheit", en zij verstaan elkander, stemmen onderling overeen.

Niettemin blijft waar, dat het verstand van alle menschen op eendere wijze werkt en dat de taal een voorname oorzaak van misverstand en verwarring is. Omdat de taal zoo'n gebrekkig uitingsmiddel is. Omdat de verscheidenheid der woorden (termen) zoo gering is, voor de eindelooze verscheidenheid der uitdrukking-verlangende gedachten en gevoelens. Omdat wij wel genoodzaakt zijn voor vele nuance-verschillen van begrippen toch volkomen gelijkluidende termen te gebruiken.

Taal kan immers niet meer zijn dan symbolische voorstelling. Onze woorden geven geen natuurgetrouwe reproductie onzer gedachten en gevoelens, zooals het spiegelbeeld zuiver en getrouw de uitstraling van een voorwerp weergeeft. Het woord is geen spiegel. Het woord is een compromis: wij zijn, zoo in het algemeen, overeengekomen omtrent een bepaalde klankverbinding voor een bepaald begrip. Een overeenkomst die ongetwijfeld wel een psychisch bepalend element bevat, maar ook grootendeels vrij willekeurig, en, in alle geval, een overeenkomst blijft. Het woord is geen realistisch spiegelbeeld van de gedachte, het woord is een didactisch symbool. En taal is symboliek. Als relatiemiddel voor dit leven voldoende, betrouwbaar genoeg voor de practijk van dezen dag, maar het geeft ons geen rechtstreekschen blik in elkanders geest.

Daarom is ook veel tweespalt tusschen philosofen herleidbaar tot een verschillend gebruik van termen.

Zij twisten met elkander in gelijke termen over verschillende begrippen, of in verschillende termen over gelijke begrippen, en doen zware slagen in de lucht. Maar de warboel verergert, bij al die onnoozele Donquichotterie.

Licht werk is het redetwisten en kinderlijk het ophalen van verschilpunten. Maar dat is het moeizame werk van den wijze: te vereenigen wat bijeen hoort, wat slechts door misverstand verdeeld blijft. Groot werk, dat misverstand opsporen, aantoonen, opheffen.

De synthetische geest van Kralik verraadt zich weer, waar hij zijn aandacht op de wijsbegeerte concentreert (Weltwissenschaft p. 79, 80). Hij is niet gespitst op het vinden en uitvinden van wat maar kan verschil zijn. Integendeel. Hij streeft naar samenvoegen en verzamelen, van wat kan gelijk zijn. Van wat in wezen gelijk is, zij het ook dat de schijn alle gelijkheid loochent, zij het ook dat verschillende menschen in verschillende termen erover spreken.

Zoo heeft Kralik naar een systeem gezocht dat allen zou kunnen bevredigen. En hij noemde het Weltweisheit. Hij heeft de wetenschap der levende wijsbegeerte onderscheiden in drie deelen: metaphysica, ethica en aesthetica. Hij wist immers in de synthese der ééne wijsheid, waarheid, goedheid en schoonheid vereenigd!

Zijn stelsel beschreef hij in een driedeelig werk: Weltwissenschaft, Weltgerechtigkeit, Weltschönheit. Hij beschreef het zoo als een dichter alleen durft en kan. Methodisch, niet schools. Beeldend, toch streng redeneerend.

Waarheid-metaphysica, goedheid-ethica, schoonheid-aesthetica. En met deze drie is zijn stelsel voltooid. In deze drie is zijn volledige analyse der wijsheid. Niet der philosofie als wetenschap, doch der wijsheid als levensrichtsnoer, als levenshouding.

Want Kralik verwaarloost niet het onderscheid tusschen de philosofie als wetenschap en de philosofie als wijsheid.

De philosofie als wetenschap definieëert hij, geestverwant vooral van Otto Willmann, als de wetenschap der ideeën, ideologie, begrippenleer, methaphysica; omvat dus enkel de fundamenteele gedachten, de grondwaarheden en beginselen. De philosofie als wijsheid omvat èn begrippenleer, èn moraal, èn schoonheidsleer.

* *
*

Door zijn definitie der philosofie als wetenschap, beperkt hij het object ervan en zet het tevens wijder uit.

Hij beperkt het: in zijn systeem, hoort de logica niet tot de philosofie, ook de psychologie niet, noch cosmologie. Dat alles valt onder de speciale wetenschappen, en Kralik rangschikt dat naast mathematica, physica, mechanica, geometrie, e.d. — Philosophie is ideologie of metaphysica, en niets anders.

Dit is niet minder thomistisch dan het thomisme dat men vindt in de als zoodanig zich aandienende traditionneele handboeken, die vaak nog niet meer dan de rhetorica buiten het terrein der philosofie durven bannen. 't Is wel *meer consequent* thomistisch. Meer consequent ook aan de zuiver thomistische formuleering der definitie van philosofie. Die luidt volgens Aristoteles: „de wetenschap der beginselen, of der eerste oorzaken",

— volgens Mercier: „la science de l'universalité des choses". Die luidt dan van proto- tot neo-thomist: de wetenschap omtrent dat wat in de dingen universeel is, dus omtrent de ideeën. Want het universeele aller ding is de idee ervan.

Tegelijk echter zet hij de grenzen der philosofie wijder uit: Philosofie de eenige waarlijk universeele wetenschap, grondslag en waarborg van alle „speciale wetenschappen." Object: de begrippen die aan alle en aan elke speciale wetenschap ten grondslag liggen, Taak: die grondbegrippen onderzoeken, ontleden, vaststellen. Herkrijgt zoo de plaats waarop zij recht heeft. Wordt weer, in wezen en werkelijkheid, de gemeenschappelijke basis en band van alle wetenschap.

Want wie theologie studeert moet niet slechts de religieuze leerstukken kennen, niet enkel de logische deducties dier stellingen, en de geschiedenis ervan, niet enkel dat wat strict theologie is. Doch hij moet bovenal den inhoud der grondbegrippen kennen waarop heel zijn theologie steunt, het niet-theologisch, het wijsgeerig fundament. De inhoud der *begrippen* van God, godsdienst, mensch, ziel, deugd, geloof, dogma, leer, discipline en zedelijkheid, wereld en hemel en hel, geest en stof en dood en leven, natuur, bovennatuur en genade. Anders is zijn theologie een ijdel spel van woorden.

Wie staatkunde studeert, moet niet enkel de regeerstelsels, de psyche, de geschiedenis, de wetten en zeden, de politieke strevingen en de politieke gedachtenwereld van een volk kennen, niet enkel dat wat strict staatkundig is. Doch hij moet bovenal den inhoud der grondbegrippen kennen waarop heel zijn staatkunde

steunt, het niet-staatkundig, het wijsgeerig fundament. De inhoud der *begrippen* omtrent volk, staat en gemeenschap, gezag, macht en geweld, recht en wet, zeden en tradities, oorlog en vrede, orde en welvaart, souvereiniteit en regeeren. Anders is zijn staatkundige wetenschap een warrige waan.

Wie natuurkunde studeert of mathematica, moet niet enkel weten wat zijn experimenten en cijfers hem toonen of uitwijzen, doch hij moet beginnen met zich philosofisch de *begrippen* vast te stellen omtrent lijn en vlak en inhoud, cijfer en getal, maat en grootte, plaats, tijd, ruimte en beweging, eindigheid en oneindigheid, betrekkelijkheid en volstrektheid. Anders komt Einstein en gooit zijn heele kaartenhuis onderstehoven.

Wie empirische psychologie bestudeert, kan met al zijn verschijnselen-materiaal niets tot stand brengen, tenzij hij vooraf een vaste kennis verwierf van de *begrippen* omtrent zijn, omtrent ziel, omtrent bewustzijn, geest, stof, substantie, forma, vrijheid, onsterfelijkheid, zielevermogens; als hij niet bouwt op een vast philosofisch, niet-psychologisch fundament.

En zoo met alle wetenschap.

Zoodat geen enkele wetenschap buiten de philosofie om kan gaan. Zoodat de wijsbegeerte overal een woord heeft mee te spreken, en wel het eerste en voornaamste woord.

Zoo mag dan Kralik de philosofie wel beperken tot een begrippenleer. En hij is gerechtigd te zeggen (Weltwissenschaft p. 87): „Als de philosofie geen begrippenleer is, dan heeft zij in 't geheel geen stof en geen object, dan heeft zij geen bestaansrecht en ver-

valt tot mooipraterij. Maar ook de andere, de speciale wetenschappen hebben dan geen fundament meer.

Alle philosofisch onderzoek draagt slechts in zooverre bij tot wetenschappelijken uitbouw der wijsbegeerte, als het meerder klaarheid brengt in het systeem, in den aard, in de functie der *begrippen*. Zooals de zoölogie slechts met dieren te doen heeft, de botanica slechts met planten, zoo heeft de philosofie tot éénige stof de begrippen".

Want reeds Socrates leerde hem de philosofie opvatten als begrippenleer.

Kralik heeft een studie over Socrates uitgegeven, en in de „Vorrede" daarvan zegt hij (p. XIV): „Socrates is de ontdekker van het grondbeginsel zelf der wetenschap..... Hij heeft het denken, het logische begrip, de ideeën, erkend als het object der philosofie en den grondslag van alle wetenschap. Deze ontdekking is de hoeksteen van alle weten."

Zoo heeft hij volle recht de philosofie als de voornaamste wetenschap te beschouwen. Met Plato noemt hij ze theologie, natuurlijke theologie, de theologie der natuurlijke rede. Want de wetenschap omtrent de begrippen is de wetenschap omtrent God, in wiens wezen alleen alle de universeele begrippen vervat zijn.

En zoo is zijn begrippenleer zuiver thomistisch. Hem zijn de ideeën werkelijkheden in Gods oneindig wezen, terwijl naar de ideeën, en analoog daarmede overeenkomend, de actueele dingen zijn gevormd.

De ideeën zijn werkelijkheden.

De waarneembare realiteit is slechts een flauw afbeeldsel van de onzichtbare realiteit. De onzichtbare

realiteiten, dat zijn de ideeën in hunne volkomenheid.

Elke mensch is een onvolkomen afbeeldsel van de volkomene mensch-idee. De mensch, als algemeen begrip, is gaaf, zonder fout of gebrek, een in zijn soort volmaakt wezen, vlekkeloos en feilloos.

Bestaat echter dit algemeen begrip, als begrip, op zichzelf, of is het slechts een denkcategorie, enkel een vorm in ons gedachtenleven? — Het bestaat afzonderlijk en op zich. — Waar dan? — In God.

Onvolkomen kunnen zij ook bestaan in een geschapen verstand, in het verstand van menschen en van engelen, volkomen bestaan alle ideeën in God.

Alle ideeën, gaaf en volmaakt, bestaan werkelijk, want zij bestaan in God.

Zooals hierboven gezien, de abstractie bestaat niet, het *ding* dat adaequaat aan het begrip correspondeert, bestaat niet. Maar het *begrip* zelf, in geheel zijn volkomenheid, bestaat. Als prototype van het actueele ding, vóór het geschapen zijn, bestaat van alle ding, sinds eeuwigheid, beginloos, eindeloos en vrij van tijdmaat, de volmaakte idee in God.

Want God heeft niet uit *niets*, doch uit het volmaakte en absolute *iets*, geschapen. Want God was zelf alles. Wel leert de Katechismus en de Bijbel, dat God in den beginne alles geschapen heeft uit niets, doch dit „uit niets" moet daar worden verstaan als „uit niets van buiten-goddelijken aard". Want al wat God schiep was, van goddelijken aard, alreeds in God aanwezig. Zoo schiep Hij niet uit niets, doch uit de volheid van zijn wezen.

God nu is enkel geest. En dus kunnen wij aan den vorm der dingen, zooals ze vóórbestaan en voortbe-

staan in God, geen anderen naam toedenken dan dien van *idee*.

Doch in God is geen scheiding of verdeeldheid. God is de volmaakte, volstrekte eenheid. De in God zijnde ideeën, dat is God zelf. Dus als de buiten God bestaande dingen, afbeeldsels zijn, analogieën, van de in God bestaande ideeën, dan is, reeds uit dien hoofde, ook al het geschapene een representatief afbeeldsel der Godheid zelve.

* * *

Aldus is Kralik's definitie te verstaan, der philosofische wetenschap als begrippenleer.

De philosofische wijsheid is anders en meer. Want wijsheid is voor het leven.

Wijs zijn is meer dan wijs denken. Wijs zijn omvat het heele leven, dat der gevoelens (willen) en daden, zoowel als dat der gedachten. De ware wijze verwijt zichzelf niet enkel zijn onwetendheid, doch ook zijn onbedachtzaamheid. Hij is ontevreden niet enkel als hij niet beter weet, doch ook als zijn daad niet overeenkomt met wat hij weet of weten moest; ook als zijn gevoelens hem verrassen en meesleepen, in een onbewaakt oogenblik. Dit alles is hem gebrek aan wijsheid. Want wijsheid is óók evenwichtigheid, is ook zelfbeheersching, ook *macht* van rede over wil en gevoel.

Weten, willen en voelen; kennen, streven en ondergaan; intellectus, actio en passio. Dat is het heele leven. In deze drie is heel de mensch.

De orde, de rustige harmonie, de tranquilitas ordinis,

van deze drie vermogens, dat is de vrede, zoowel voor mensch als gemeenschap. Dat is geluk en vreugde.

Wel terecht dan, als Kralik de wijsheid uitstrekt over waarheid, goedheid en schoonheid. Kennis en bezit van deze drie bijeen, dat is bezit van wijsheid die geluk draagt als haar levensvrucht. En deze rijke gave biedt Kralik ons in zijn „Weltweisheit"-trilogie.

Voor hem die wijsheid ernstig zoekt, en die ook over eigen oordeel beschikt, over eigen onderscheidingsvermogen, om het bruikbare te erkennen waar het met onbruikbaars mocht vermengd zijn; hem zal dit magistraal synthetisch werk van Kralik zeer vruchtbaar zijn. Het zal hem verrijken met veel nieuwe inzichten, en met veel verdieping en verklaring van reeds verworven inzicht.

In drie kleine engbedrukte boekjes, zakformaat, zoo bescheiden van uiterlijk als simpele ontspanningslectuur, heeft Kralik ons zijn stelsel geschetst.

Alle drie de boekjes zijn op eendere wijze in drie stukken onderverdeeld: De begrippen, — de geschiedenis, — de toepassing.

In het eerste deel der zijnsleer, omschrijving der algemeene fundamenteele begrippen.

In het eerste deel der zedeleer, omschrijving der fundamenteele ethische begrippen.

In het eerste deel der schoonheidsleer, omschrijving der fundamenteele aesthetische begrippen.

Het tweede deel van alle drie bevat een historische schets: een philosofische geschiedenis der wijsbegeerte een philosofische geschiedenis der moraal, een philosofische geschiedenis der aesthetica.

Een *philosofische* geschiedenis, dus niet een opsomming van namen, feiten en data. Niet een geschiedenis zonder draad, zonder samenhang, zonder eenheid van gedachtengang.

Zijn historische schets is een uitteekenen van den ontwikkelingsgang van elk dezer drie studieobjecten: Hoe, in der tijden loop, de wijsbegeerte zich ontwikkeld heeft als de leer der begrippen, en werkelijk als niets anders; de moraal zich ontwikkeld heeft als de leer omtrent den vrijen wil, kiezend tusschen „goed en kwaad"; de schoonheidsleer zich ontwikkeld heeft als de leer omtrent den schoonheidszin, ondergaand den indruk van „mooi en leelijk".

Het derde deel van elk der boekjes bevat een toepassing, of een classificatie.

In het derde deel der metaphysica toont Kralik, hoe aan alle wetenschap algemeene, transcendentale begrippen ten grondslag liggen.

In het derde deel der ethica toont Kralik, hoe het heele leven voorwerp is der wilsstrevingen, hoe alles ter wereld kan beschouwd worden in betrekking tot den wil. En hij geeft een definitie van alle soorten ethos, en bestrijkt zoo heel het leven.

In het derde deel der aesthetica toont Kralik, hoe het schoone niets anders is dan het wezen zelf der wereld. En om zijn stelling te bewijzen, geeft hij een opsomming en een definitie van alle soorten kunst, omvattend heel het leven.

En bij alles is het doel van Kralik te vereenigen. Niet te scheiden, niet te bestrijden, maar te verzoenen en saam te brengen. Zooals hij o.a. uidrukt in „Weltgerechtigkeit" (p. 70): Ik wil geen tegenstanders be-

strijden, doch ik tracht de stemmen van uitnemende getuigen voor mij te verzamelen. Ik poog te toonen dat de voornaamste ethische stelsels in geen al te grooten tegenspraak met elkander staan, doch een harmonie vormen van verscheidene, zij het ook ongelijkwaardige, opvattingen, waarin elk systeem toch ten minste een vermoeden der eene waarheid uitspreekt. Ik probeer aan te toonen, hoe het is gekomen, dat zij zich schijnbaar zoo verschillend uitdrukken.

In alle opzicht is deze trilogie merkwaardig. Ook om den stijl. Die doet vermoeden, dat Fechner niet zonder invloed aan Kralik is voorbijgegaan.

Zelf zegt hij ervan en terecht, in „Das neue Reich" 20 Augustus 1922: „Ik geloof wel dat mijn philosofie zoo duidelijk mogelijk is. Ze is meer intuïtief dan discursief, juist wijl ze meer aesthetisch is. En ze is meer synthetisch dan analytisch".

Een zeer uitvoerige en zeer leerzame studie vindt ge nog in „Kulturfragen", onder den titel „Ueber Philosophie als Begriffswissenschaft". Hij wijst daar op den samenhang van philosofie en taal, „wijsgeer is wie de taal verstaat". Spreken is uitdrukking geven aan begrippen. Overeenkomst van woorden berust op overeenkomst van begrippen. En deze overeenkomst is fundament voor classificatie. Classificatie van woorden in de spraakleer, is derhalve niet anders dan classificatie van begrippen.

Na deze en dergelijke inleidende opmerkingen, een uitvoerige beschouwing over de ontwikkeling van den strijd om het begrip des begrips, en om te geraken tot een volledige systematiseering der begrippen. Er

is voor Kralik geen tegenspraak tusschen Socrates, Aristoteles en Plato. En hij bewijst ook hier, wat hij weer elders van zijn philosofisch werk zegt (Kulturarbeiten, p. 426): „Mijn streven was om op de begripsphilosofie van Socrates, Plato en Aristoteles voort te bouwen, juist zoo als ook de Kerkvaders en scholastici, op hunne wijze gedaan hebben. Daarbij echter heb ik bovendien getracht om de philosofie een klare, algemeen verstaanbare, den mensch onmiddellijk aansprekende taal te doen spreken.

Ten besluit een staaltje van Kralik's laatste essayistisch werk. Om u te laten zien, hoe de denker nog jeugdig leeft in den grijsaard.

Sedert de oprichting van het degelijke, wetenschappelijke en kloeke weekblad van Dr. Joseph Eberle, „Schönere Zukunft", is het vooral hierin dat Kralik zijn kleiner werk geeft. In het nummer van 21 Februari 1926 schrijft hij over *„Impressionismus, Expressionismus und Gigerltum"*:

„Impressionisme? Ja. natuurlijk. De heele kunst, het heele kunstenaarsschap, berust op impressies, op indrukken; in tegenstelling met de begrippen, oordeelen en besluiten (conclusies) van den wijsgeer, met de motieven en bedoelingen van den ethicus. Impressie heet in het Grieksch „aisthesis", daarvan komt de aesthetica. Goed. En expressies? Even natuurlijk. Uitdrukken. Elk kunstwerk moet iets uitdrukken. De kunstenaar moet zijn indrukken, impressies, waarnemingen, ervaringen, weten uit te drukken; daarin bestaat juist zijn kunstvaardigheid, zijn scholing, zijn zelftucht.

Nu heeft men wel, sinds een paar decennia, onder

den term „impressionisme" willen verstaan de zuiver realistische weergave van naturalistische indrukken, terwijl men heden, of liever gisteren, onder „expressionisme" verstaat de louter subjectieve uitdrukking van subjectieve aandoeningen. In beide gevallen een zucht naar eenzijdigheden, naar het ongewone, het tot elken prijs opvallende. In beide gevallen de verschijningsvorm van een geestesziekte onzer tijden: de zucht om nieuw, origineel, modern te willen zijn. Echter al reeds Grillparzer waarschuwde den romantici tegen modernistische overdrijvingen: „Reeds de antieken waren romantisch". En tegen de moderniteitzucht der „Jungdeutschen" schreef hij: „Ik wou wel, als het mogelijk ware, blijven staan, waar Schiller en waar Goethe stond".

En over hetzelfde onderwerp in Reichspost van 18 Nov. 1920: „Als ik mijn ervaringen tot nut van anderen mag samenvatten, dan moet ik zeggen: Hoe meer gij u inspant om nieuw te zijn, modern of origineel, des te minder zult gij daarin slagen. Het eigentijdsche karakter van uw werk komt vanzelf uit, wijl toch niemand zich kan ontworstelen aan de geestelijke invloeden van zijn tijd; maar het eeuwigheidsgehalte in zijn werk vast te leggen, dat is een veel moeilijker, en dat is uw eigenlijke taak. Hoe meer gij uw persoonlijkheid verliest in uw werk, des te meer persoonlijk karakter zal uw werk dragen. Hoe minder gij tracht origineel te zijn, des te origineeler zult gij zijn. Wilt gij echter modern zijn, dan zult gij met het moderne verdwijnen".

* *
*

Met nog een korte beschouwing over

„Kant als Philosoof van het Katholicisme",

moge de belofte vervuld worden van de voetnoot op blz. 120, hierboven.

Eerst de vertaling van het op dit onderwerp betrekking hebbende gedeelte van „Eine Katholische Akademie", om de toezegging van p. 287,[1]) hierboven, gestand te doen:

„Er zijn inderdaad veel vooroordeelen en legenden omtrent Kant in omloop gebracht. Een der toehoorders van mijn bovenbedoelde voordracht zei, steeds gehoord te hebben dat Kant in zijn „Kritik der reinen Vernunft" had bewezen dat er geen God bestaat, dat hij echter, ten believe van zijn knecht die zonder God niet kon leven, in zijn „Kritik der praktischen Vernunft", God door een achterdeurtje weer binnengehaald had. Ik kon aantoonen, dat deze dwaze voorstelling afkomstig is van den frivolen Heinrich Heine, die daarmee echter niet alleen de lezers van ontspanningslectuur vermaakt, doch ook de wetenschappelijke wereld op een dwaalspoor gebracht heeft.

Als ik hem nu die plaatsen uit de „Kritik der reinen Vernunft" voorlas, die Kant's volledige erkenning van het bewijsbare Godsbestaan bevatten, bekende mijn toehoorder het werk reeds driemaal gelezen te hebben, zonder dat hem echter de bewuste plaatsen waren opgevallen.

[1]) Zie ook pag. 251-252.

Toch is dat de hoofdinhoud van heel de tweede helft van het werk. Een bewijs, dat men boeken, gesteld dat men ze in oorspronkelijken tekst leest, wat gewoonlijk niet gebeurt, toch met vooringenomenheid leest, en slechts datgene eruit haalt wat men, bij voorbaat en dank vooroordeel, ervan verwacht.

Ik wil dan hier (op verlangen van mijn vertaler) naar de voornaamste desbetreffende plaatsen in de „Kritik der reinen Vernunft" verwijzen. De bladzijdecijfers gelden voor de tweede uitgave van Hartenstein (1867):

Kant noemt als hoofddoel der geheele philosofie het bewijs voor de drie ideeën: *God, vrijheid van wil,* en *onsterfelijkheid van ziel* (257 v. v.). Hij gaat daarbij uit van Plato, met hoogsten lof voor deze. Hij geeft toe dat, tengevolge van onze tijdelijk-ruimtelijke beperktheid, ons speculatief verstand voor het vaststellen dier hoogste ideeën in moeilijkheden geraakt. Onvoorwaardelijk bewijzend is echter het feit des *gewetens,* want, als wij ons tot iets verplicht achten, dan moet er een ons verplichtingen opleggende *God* zijn. En dan moeten wij over eene *vrijheid van wil* beschikken, om al dan niet de goddelijke geboden in te volgen. (379) Eerst zoo wordt het ontologische, cosmologische en physico-theologische, Godsbewijs volkomen sluitend. (405, 411, 422) Zoo eerst komen wij ertoe, ons de wereldoorzaak te denken als een wezen dat verstand heeft, behagen schept en mishagen, een dienovereenkomstigen wil bezit, en waaraan wij een oneindige volmaaktheid toeschrijven, die al het empirische verre overtreft. (468) Kant geeft ook zijn bedoeling te ken-

nen, om daardoor het scepticisme van Hume afdoend te weerleggen. (507)

Nog sterker verklaart Kant (536): Het practische verstand (het geweten) geeft moreele wetten, als *geboden*, als met *beloften* en *bedreigingen* verbonden. Dat veronderstelt een *noodzakelijk wezen*, een *hoogste Goed*, een *„rijk der genade"*, zooals Leibniz het noemt, ter onderscheiding met het rijk der natuur. Er moet als oorzaak der zedewetten een *„eenige, opperste wil* zijn, die al deze wetten in zich bevat. Deze wil moet alvermogend zijn, alwetend, alomtegenwoordig, eenig", enz. (538).

Deze systematische eenheid van doelstrevingen in de zedelijke wereld, voert onvermijdelijk ook tot de doelmatige eenheid aller dingen, die dit groote geheel uitmaken, en vereenigt het practische verstand met het speculatieve. Daardoor krijgt alle natuurvorsching een richting naar den vorm van een systeem der doeleinden, en wordt in haar hoogste uitbreiding *physicotheologie*.

Hiermede is dan ook alreeds het derde deel van Kant's stelsel, de *teleologie* van het „oordeelsvermogen", bij voorbaat vastgesteld.

Dit alles is uit de eerste editie der „Kritik der reinen Vernunft", Daarin is dus geen enkele tegenspraak. Kant verklaart hier evenals de Kerk (Pius X), dat het bestaan van God door het verstand kan bewezen worden, hij ondersteunt echter de speculatieve bewijzen door de moreele, en beschouwt deze alle als een geheel, doordat zij elkander wederkeerig aanvullen.

Zooals men ook reeds uit de aanhalingen ziet, beteekent de „autonomie" van Kant's ethica niet de uit-

sluiting van een goddelijken wetgever; integendeel: deze wordt veeleer als wetgever bewezen. Alleen sluit de autonomie immoreele beweegredenen uit: zoek enkel de gerechtighetd, geen voordeelen van andere soort!

Deze strenge consequentie van systeem heeft, reeds gedurende Kant's leven, katholieke theologen en bisschoppen tot zijn philosofie aangetrokken. Ze werd aan meerdere katholieke universiteiten gedoceerd. Zijn bewijs voor den vrijen wil gold als een overwinning op het protestantisme, dat den vrijen wil en de verdienstelijkheid der goede werken loochende.

Met dit alles echter wil ik de vele dwalingen van Kant niet bemantelen. Ik wil hier alleen maar wijzen op eenige misvattingen in de geschiedenis der philosofie. Ik wil Kant niet invoeren op de scholen. Ik wil den „Engel der School", den H. Thomas, in zijn waarde behouden weten. Mijn wijsbegeerte is die der Kerk. Ik zie Kant niet anders dan in het licht der Kerk. Met dat licht belicht ik hem. En dan blijft zijn leer zeker nog zeer ver verwijderd van de vast erkende christelijke waarheid".

Tot zoover de nadere verklaring van Kralik, indertijd op aanvraag geschreven.

Ongeveer tezelfder tijd echter had hij, in manuscript, een uitvoerige studie over Kant gereed, waarin hij, zoowel vrijer als meer systematisch, een oordeel geeft over den Königsberger, dat, zonder saam te vallen met het oordeel van Hugo Bund, toch ook weinig traditionneel is.

Een schema van die studie publiceerde Kralik in de „Reichspost" van 27 Januari 1921.

Merkwaardig is het zeker, en geschikt om op te wekken tot nadere studie en onderzoek. Voor „vakmannen" die Kralik slechts als „dilettant"-philosoof vermogen te waardeeren, heeft het tenminste nog de beteekenis van een curiosum. Voor de wijsheidgeerigen die er over te oordeelen hebben en daartoe in staat zijn, moge een ondeskundige, zonder eigen oordeel, met de bescheidenheid die hem past, hier een vertaling van dat schema aanbieden.

„Kant verstaan is niet gemakkelijk.

Nadat men hem langen tijd onbetwist gehouden heeft voor den philosoof van het protestantisme, heeft in 1913 de protestant Hugo Bund een boek over hem geschreven onder den titel: „Kant als Philosoph des Katholizismus". Hem als zoodanig voor te stellen is zeker ook overdreven. Doch men ziet, hoe actueel het Kant-vraagstuk steeds blijft. Ik heb dit dan ook nog eens behandeld in een uitvoerig manuscript ,waarvan ik hier een kort uittreksel wil geven:

1 — Om te beginnen met de kenleer, Kant was geen agnosticist, als Berkeley. Dat wil zeggen, hij erkende de realiteit en kenbaarheid der buitenwereld. Alleen wees hij er op, dat het „Ding an sich", zooals het naar zijn wezen in den eeuwigen geest van God bestaat, ruimte en tijd slechts bezit als „Anschauungsformen", dat het deze dus niet in werkelijkheid bezit, doch dat wij het daarvan afgescheiden niet kunnen denken en kennen. Ook Thomas van Aquine leert, met Aristoteles, dat er geen tijd zou zijn, als de menschelijke ziel er niet was.

2 — Kant was geen scepticist als Hume. Hij verklaart integendeel, op meerdere plaatsen van zijn hoofdcritiek, als zijn voornaamste streven, de onwetenschappelijke scepsis van Hume afdoend te weerleggen.

3 — Kant was geen vernieler der Godsgedachte en der bewijzen voor het Godsbestaan doch zijn heele philosofie was theologisch georiënteerd op onweerlegbare Godsbewijzen. Hij heeft het physico-theologische bewijs uit de doelmatigheid der schepping, verbonden en versterkt met zijn direct dwingend moreel bewijs. En dit reeds in zijn „Kritik der reinen Vernunft". En zoo heeft hij het bestaan van een persoonlijken God bewezen.

4 — Kant's zedeleer was niet autonomisch doch theonomisch. Hem gold de stem van het geweten als de stem van een goddelijken, hoogstpersoonlijken, wetgever; die daardoor loon belooft en met straf bedreigt, ook voor het leven hiernamaals. Waaruit klaarblijkelijk onsterfelijkheid volgt, hemel en hel, en ook het katholieke vagevuur.

5 — Kant is niet de philosoof van het protestantisme, zooals Paulsen, en anderen, meenden. Hij is integendeel de vernieler van den valschen philosofischen grondslag van het protestantisme, bovenal van de leer der gebondenheid van den menschelijken wil, die Luther verkondigde, en van de daaruit voortvloeiende leer van de verdienstelоosheid der goede werken. Kant toonde juist aan, hoe wilsvrijheid zeer wel kan samengaan met de goddelijke voorzienigheid, hoe derhalve de mensch verantwoordelijk blijft, en zijn werk verdienstelijk.

6 — Kant's godsbegrip is dus geen hol deïsme, geen koud rationalisme, doch levensrijk bewezen geloof aan

een levenden, persoonlijken God, met alle goddelijke eigenschappen der theologie. Zijn wijsbegeerte vloeit bewust uit in het statutair Kerkgeloof, in het postulaat van een Godsrijk op aarde.

7 — Kant was ook in het geheel geen eigenlijke Lutheraan, doch een piëtist in den geest van Spener's school, en dat zoowel uit hoofde van zijn eigen opvoeding als om het feit dat toenmaals de Königsberger universiteit het brandpunt was van het piëtisme. Zooals bekend, komt dit religieuze stelsel, in zijn voornaamste dogmata, het katholicisme meer nabij dan het lutheranisme. Kant prijst dan ook nooit het lutheranisme, erkent veeleer het katholicisme als het meer consequente stelsel. Wel mocht hij zich niet geheel openhartig uiten. Trouwens, reeds bij zijn leven, werd hij van luthersche zijde streng gecensureerd en bestreden, van katholieke zijde echter opgezocht en als een medestrijder aangezien. Zoo door de bisschoppen van Würzburg en Salzburg.

8 — Enkel het misverstane Kantianisme heeft onheil gesticht, toen ongeloovigen, scepticisten, protestanten zich, als antikatholieken, op hem beriepen en zoo de bekende tendentieuze slagwoorden uit hem distilleerden.

Hoe weinig men van den waren tekst van Kant kent, bewees mij nog onlangs de bekentenis van een katholiek priester die verklaarde de „Kritik der reinen Vernunft" driemaal gelezen te hebben, doch de plaatsen die ik hem citeerde over het Godsbewijs etc. had hij over het hoofd gezien, omdat hij die daarin niet verwacht had.

Ten derde nog uit een brief van Kralik d.d. 9 Aug, 1920 :

Heute Nacht haben mich wieder starke Skrupel ergriffen wegen meiner Kant-Artikel. Darum bitte ich Dich, wenn Du auch damit nicht zufrieden bist, sie mir wieder zurückzuschicken, um sie nog einmal zu bearbeiten, oder bei deiner Uebersetzung (auch von mir aus) keinen Zweifel zu lassen, dass nicht *ich* Kant als Philosophen des Katholizismus empfehle, sondern, dass ich nur betont wissen will, er sei nicht, wie Paulsen und Kaftan behauptet haben, der Philosoph des Protestantismus. Vielleicht ist est schon genügend, wenn man dem Titel : „Kant als Phil. des Kath.", ein Fragezeichen (?) beisetzt. Ich bin Tag und Nacht voll von solchen Skrupeln, eine Folge der Lage.

En ook in zijn boek „Vom Weltkrieg zum Weltbund" schreef Kralik over de merkwaardige stelling van Bund. Daar erkent hij o.a. (p. 416) dat de spitsvondigheden van Bund natuurlijk geen bijval zullen vinden, noch aan protestantsche, noch aan katholieke zijde ; dat zoowel Bund's bewering als die van Paulsen valsch is, maar dat toch Kant, in zijn tijd en zijn milieu, een reactie in onzen (katholieken) geest beteekend heeft.

Als ge n.l. abstractie maakt van de innerlijke inconsequentie in Kant's critiek, dan kunt ge deze feiten naast elkander stellen : Luther verklaart allen tegenstand van den geest tegen de begeerten van het vleesch nutteloos en onmogelijk, en hij ontkent de vrijheid van den wil. — Calvijn gaat in gelijke richting verder, met zijn predestinatieleer. — Verder nog gingen rationalisme, utilitarisme, materialisme, tot het einde der

18e eeuw. — Daar tegenin ging Kant in 1788, met zijn Kritik der praktischen Vernunft.

Kralik besluit ook daar (p. 240): Kant is *niet* de philosoof van het katholicisme, maar wel heeft hij veel ertoe bijgedragen (o.a. door zijn invloed op Schiller en de romantici) om sommige, buiten de Kerk ontstane, ethische dwalingen te corrigeeren.

* * *

Dit is, naar mijn weten, alles waarmee Kralik zich nader heeft uitgesproken over het boek van Bund, en, naar aanleiding van dat boek, over Kant. [1])

Kant is daarmee zeker niet tot katholiek philosoof gepromoveerd, zooals Hugo Bund wilde, zooals niet Kralik wil.

De redeneertrant van Bund is dan ook wél onbeholpen, weinig logisch en overtuigend. [2])

Om dit aan te toonen, is een volledige analyse van

---

[1]) Volledigheidshalve moge nog verwezen worden naar een opstel in „Schönere Zukunft" van 24 Januari 1926, waarin Kralik eigenlijk toch niet meer geeft dan een herhaling van het hierboven geciteerde. Alleen zou men, tot beter begrip, ook daar een eigen nadruk kunnen leggen op 'n paar woorden: „Kant verklaart uitdrukkelijk in zijn Kr. d. r. V., dat hij de scepsis van Hume afdoend weerleggen w i l en dat hij zoo den grondslag w i l leggen voor den bouw van een h o u d b a r e metaphysica tegen al dergelijke twijfelzucht; en hij is o v e r t u i g d zulks tenvolle bereikt te hebben". — Om ook hier, als elders, 'te onderscheiden tusschen de bedoeling en het effect van Kant's werk. En, naast zijn „houdbare" metaphysica, welke acht Kant onhoudbaar?

[2]) Vgl.: Hugo Bund. „Kant als Philosoph des Katholizismus" — Berlin, Carl Hause, 1913.

zijn boek niet noodig. Reeds uit de eerste regels van de „Vorrede" blijkt zulks, waar hij erkent, dat Kant's beeld „een heele reeks echt protestantsche trekken" draagt, en zoo al meteen de onhoudbaarheid van zijn stelling demonstreert. Een „philosoof van het Katholicisme" met echt protestantsche trekken!

En het lijkt wel alsof Bund, in inconsequentie, een trouw leerling van Kant is gebleven, als hij op p. 14 en 15, en weldra weer op p. 24 en 27, bijna in één adem mededeelt, hoe verschillende Pausen der laatste tijden Kant ten felste bestreden hebben, en dat de tegenwoordige thomisten — er staat wel degelijk „Thomisten"! — gedwongen zijn in Kant eer een bondgenoot dan een vijand te zien!

Bund schijnt zich — en dit is zeker weinig „Kantähnlich", weinig gelijkend op den onaandoenlijken Königsberger Stoïcijn, en uit dien hoofde het opmerken waard, om Bund te begrijpen — hij schijnt zich meer te laten leiden door zijn gemoed dan door zijn intellect. Het sterfbed zijner vrome moeder is hem aanleiding, om zijn verachting uit te spuwen voor de alsof-religie van Kant. En hier brengt zijn gemoed zijn verstand op het rechte spoor. Maar in zijn haat tegen het, daarbij nog geheel verkeerd geziene, katholicisme, brengt datzelfde overgevoelige gemoed hem op een dwaalspoor. — Zoo is hij gerechtigd in het afwijzen, ongerechtigd in het toewijzen van Kant.

Gerechtigd in het afwijzen: Reeds zijn „Vorrede" bevat een meesterlijk gedocumenteerd pleidooi, om Kant onmogelijk te maken als philosoof van het protestantisme, — althans voor wie in protestantisme nog

een positief religieuzen kern erkent, zooals zeker de orthodoxe protestanten doen.

Echter ongerechtigd in het toewijzen van Kant aan het katholicisme : juist krachtens zijn argumentatie ten bewijze van de tegenstelling tusschen Kant en het protestantisme. Want alle dezelfde argumenten, met evenveel of meer kracht, en bovendien nog een aantal andere, kunnen van katholiek standpunt gelden.

Bund mag Kant als philosoof van het protestantisme afwijzen, omdat hij een goed kenner is en een juist beoordeelaar van Kant's philosofie, en omdat hij vasthoudt aan een positieven inhoud van het protestantisme als religie ; hij is onbevoegd, Kant aan het katholicisme toe te wijzen, omdat hij over het katholicisme niet kan oordeelen, wijl hij dit niet slechts niet voldoende kent, doch daarover doorloopend de meest dwaze wanbegrippen toont te bezitten — (katholicisme = jezuïetisme = alsof-religie).

En als Bund in een „Schlusskapitel" het betoog van zijn boek nog eens samenvat, dan herhaalt hij weer (p. 315) dat de katholieke Kerk zelf weliswaar nog niet zal willen accepteeren wat hij haar aanbiedt ; toch zal zij op den duur ertoe gedwongen worden, mits men maar eerst weer eens geleerd zal hebben, Kant met andere oogen dan tot nu toe te beschouwen. En omdat Pesch den Kant van de periode voorafgaand aan zijn „Kritiken" geprezen heeft, daarom zullen alle Jezuïeten, en met de Jezuïeten heel de Kerk, den Kant der „Kritik", als gelijk aan dien van vóór de „Kritik", wel moeten aanvaarden.

Want Thomas zal weldra te gevaarlijk blijken voor het roomsche geloof, waarschuwt Bund. Immers „wie

den heiligen Thomas bestudeert, bestudeert tegelijkertijd ook den ouden Aristoteles, en wordt daardoor uitgeleid naar de vrije lucht der klassieke oudheid, die nog door geen kerkelijke wierookswolken benauwd is". Zoodat Bund het onverantwoordelijk van de Pausen acht, om Thomas als leeraar aan te bevelen. Waarom hebben zij hem, Bund, niet eerst geraadpleegd? Hij zou hen erop gewezen hebben, hoe noodlottig de leer van Thomas is voor het geloof der Kerk. Inderdaad is, op gezag van Bund, in die leer de oorzaak te zoeken van het modernisme.

Dan weer (p. 325) verklaart Bund dat eigenlijk Auguste Comte, en dus toch niet Kant, de man der Kerk moet zijn, omdat „Kant tot Comte staat als belofte tot vervulling".

Zoo redeneert Bund verder, in strenge logica, en zijn laatste woord is een om niet gegeven, ernstigen raad, voortaan over Kant niet meer te spreken als van den „Wijze", doch als van den „Jezuïet van Königsberg".

***

Beter leeraar, beter gids is ons Kralik, en hij geeft ons klaarder inzicht in Kant.

In zijn „Tage und Werke" (p. 61 en p. 124) kunt ge lezen, hoe hij Kant vóór het thomisme kende. Van Kant, over Fechner en Hegel, is hij gekomen tot Plato, Socrates en tot Aristoteles-Thomas. En zoo heeft hij wel degelijk eenig recht, ons tot voorzichtigheid te manen in het oordeelen over den zoo moeilijk verstaanbaren Kant. Die zeer zeker op geen enkelen titel de benaming van „katholiek" philosoof kan laten gel-

den, maar die toch óók weer niet zoo undequaque, zoo in alle opzicht en door elk van zijn uitspraken, antikatholiek is, als men hem pleegt af te schilderen.

Want vóór alles moeten wij bedacht blijven op sommige historische werkelijkheden. En zoo is het inderdaad waar, dat vóór Sint Thomas, ook de philosofie van Aristoteles noodlottig voor het christendom geacht werd. Toch heeft de Aquiner Aristoteles tot grondslag genomen voor zijn volmaakt christelijke wijsbegeerte. Dat was echter een andere Aristoteles dan die welken men tot dan toe gekend had.

De antichristelijke Aristoteles was een product van onbekwame en onbetrouwbare vertalers en commentatoren. Op *dien* Aristoteles kon Thomas zijn stelsel niet bouwen. Eerst moest hij een *anderen* Aristoteles vinden.

De ware, de origineele was anders, en bleek volkomen bruikbaar voor Thomas' doel. En hij toonde hem ook als zoodanig, door de getrouwe vertaling van Willem van Moerbeke.

Waarom was deze nieuwe vertolking noodig, niet slechts om de valsche vertalingen te ontzenuwen, doch ook om de christelijke gemoederen omtrent Aristoteles gerust te stellen? Het Grieksch van den Stagiriet was toch geen gesloten boek voor de wetenschap der middeleeuwen. En niettemin kende men hem slechts in een valsche interpretatie.

De tweede historische werkelijkheid die wij niet mogen over het hoofd zien, is deze, dat wij ook Kant meer kennen uit interpretaties, commentaren en critieken, van zijn volgelingen en van zijn bestrijders, dan uit zijn eigen woorden. Ofschoon ook zeker Kant, wat

het taalmateriaal betreft waarvan hij zich bediende, niet in een onbetreden gebied huist. Maar Kant's taal is zeer duister.

Zoodat niet geheel onmogelijk Kant in een eenigszins dergelijk geval zou kunnen verkeeren, als vroeger Aristoteles. Maar toch nooit in die mate. Al zou ook Kant op sommige punten door ons worden misverstaan, het is toch wel volstrekt ondenkbaar dat een nader onderzoek van zijn leer ons een radicaal tegenovergestelde philosofie zou doen ontdekken.

Want zoowel de katholieke philosofie, die voortbouwt op Aristoteles en Plato, als de katholieke theologie, een toepassing dier wijsbegeerte op de gegevens der openbaring, zijn gegrondvest op het beginsel van de objectieve kenbaarheid der buiten-ik wereld en van de onbetwijfelbaarheid der metaphysische grondgegevens (prima principia).

Welnu, de Kant, dien wij tot nu toe kennen, ondermijnt, wat hem betreft, juist dezen grondslag. Daar n.l. waar hij de kenbaarheid van het wezen der dingen in twijfel trekt, waar hij het loutere verstand, het verstand geabstraheerd van het geweten en de ervaring (een abtractie?) als ontoereikend in discrediet brengt.

En dit meest fundamenteele punt van Kant's leer is in de hierboven, door Kralik, gegeven uiteenzettingen niet besproken.

Doch men vindt het, behalve in Kant's eigen geschriften, ook elders voldoende.

Kant's werk zelf heb ik weinig gelezen. En mij dunkt, iemand wiens geest meer naar romaanschen stijl gegroeid is en gevormd, behoeft zich niet te schamen voor de bekentenis, onbekwaam te zijn tot het genieten

van deze soort lectuur, omdat ze zoo uitermate vermoeiend en vernederend is.

Vermoeiend om den zwaren, loggen gang der zinnen, die u verhindert de eerst geëntameerde gedachte af te denken zonder dat er zich meerdere andere, vaak eveneens onaf blijvende, tusschen schuiven. 't Is de zware, onklare „Duitsche stijl", die geen oordeelen naast elkaar stelt, volledig uitgesproken, in natuurlijk ordelijke opeenvolging, doch ze door elkander mengt, ordeloos, of in een kunstmatig gecompliceerde orde.

En vernederend is zulke lectuur, omdat ze u dwingt tot voortgaan, waar ge een rust, om nadere verduidelijking, noodig acht. De schoolmeester zegt: gij begrijpt niet wat ik vertel? Doet er niet toe, we gaan door, straks zal u alles vanzelf wel duidelijk worden. — Maar dat „straks" komt nooit, verschiet steeds verder weg. Verstaat de meester zelf wel, wat hij zegt? Kan hij wel geven, wat hij weigert te geven? — Men mag het u waarlijk niet kwalijk nemen, als gij het lezen van Kant, op zichzelf, beschouwt als louter tijdverknoeien, onder afmattende inspanning. Een effect, dat men op aangenamer wijze bereiken kan.

Om dan zooveel mogelijk aan die kwelling te ontkomen, en toch een betrouwbare analyse van Kant's werk onder het oog te krijgen, moogt ge dan wel uw toevlucht nemen tot een samenvatting als die van Ueberweg en Heinze, in het derde deel van hun „Grundriss der Geschichte der Philosophie", al is ook dat geen aangename verpoozing. Daar krijgt men dan toch wel een eenigszins betrouwbaren kijk op Kant's werk. En dan blijkt o.a. (zie elfte Auflage, 1914, p. 387-8):

Kant aanvaardt niet de theoretische bewijzen voor het Godsbestaan. Van het ontologische meent Kant dat men erdoor „nur zu einer elenden Tautologie" kan geraken. Van het cosmologische, dat, indien het zou leiden tot erkenning van een buitenwereldsche en noodzakelijke oorzaak, het deze dan nog niet bewijst als te zijn het absoluut volmaakte wezen. Van het physico-theologische, of teleologische ontkent hij de wetenschappelijke waarde; en als ook dit al zou voeren tot de erkenning van een buitenwereldsche wereldoorsprong, zoo bewijst het daarmee ook weer evenmin een almachtig en alwijs schepper.

Dit nu maakt toch waarlijk niet den indruk van, door een zuiverder interpretatie, te kunnen in overeenstemming gebracht worden met de leer van Scholastiek en Kerk. Trouwens ook uit Kralik's samenvatting hierboven (p. 354—355) blijkt allerminst, dat Kant zijn moreel of practisch-redelijk Godsbewijs bedoelt als een aanvulling van het ontologische en physico-theologische. Ook in deze, Kralik's, interpreteerende samenvatting, is men geneigd te verstaan dat Kant het veeleer bedoelt als een vervanging der andere. Immers, daar staat, p. 354: „Onvoorwaardelijk bewijzend is *echter* het feit des gewetens" ....

Best mogelijk, dat de piëtist Kant niet ongeloovig was in zijn hart, dat zijn bedoelingen zoo kwaad niet waren.

Zelfs beweert T. de Wyzewa in een studie over Kant's briefwisseling: [1]) „De waarheid is, dat deze zoogenaamde atheïst heel zijn leven, op zijn protestantsche, philosofische en professorale wijze, christen is gebleven, pogende de Evangelische leer te versterken

[1]) In „Revue des deux Mondes" — 15 Juin 1901 — p. 935—936.

met een rationeelen grondslag, dien hij ervoor noodzakelijk achtte.... Als Descartes, als Malebranche, als Leibniz, doch misschien ernstiger dan een van dezen, heeft Kant aan God den steun en den bijstand der philosofie willen verleenen".....

Maar met de erkenning van zijn misschien heel goede bedoelingen, kan men de destructieve gevolgen van zijn werk niet ontkennen.

Men mag niet verzuimen onderscheid te maken tusschen wat Kant heeft *bedoeld*, en wat hij, misschien zijns ondanks maar toch in werkelijkheid, heeft *gedaan*. Want, hoe dan ook, hij heeft toch het beroep van sceptici, agnosticisten, modernisten en ongeloovigen op zijn leer mogelijk gemaakt; hij heeft er tenminste de aanleiding toe gegeven. Indien zij al niet hunne eigenlijke stelsels terugvonden bij Kant, deze leverde hun toch een onderbouw, waarop hun bovenbouw paste.

Het moge zijn, dat de inderdaad zeer duistere — ook voor zichzelf nog duistere — Kant, in menig opzicht, verkeerd geïnterpreteerd is, zijn onklare geest leeft toch in die interpretaties.

En al weet ik mij onbevoegd om uit te maken, of het ook geheel en enkel de fout van Kant zelf was, zeker was het de fout van vele Kantvolgelingen, dat zij scheiding en onderscheiding verwarden. Overgingen van de ideëele orde naar de actueele werkelijkheid, van de abstractie naar de concretie. De fout, waarop ook hierboven gewezen (zie p. 321—331)

Want „Vernunft" en „Verstand", „reine Vernunft", „praktische Vernunft", „Urteilskraft", — het zijn altemaal abstraheerende distincties van verschillende geestesvermogens des menschen. Doch geen enkele van die vermo-

gens treedt afzonderlijk op, is volledige oorzaak van eenige menschelijke handeling, is verantwoordelijk subject. De persona, de geheele mensch alléén, treedt afzonderlijk op, is alléén subject van alle menschelijke handelingen, en dus daarvoor verantwoordelijk. Zoodat het stellen en onderzoeken van de vraag wat één dier vermogens op zichzelf vermag of niet vermag, een tamelijk ijdel tijdverdrijf is. En misleidend bovendien, want onwillekeurig zal men het kunnen en niet-kunnen van zoo een vermogen identificeeren met het kunnen en het niet-kunnen van den heelen mensch.

Trouwens, als men de historische figuur van Kant bestudeert, dan lijkt hij al bij voorbaat als wijsgeer onbetrouwbaar. Want indien altijd de kennis omtrent de persoon van den schrijver nuttig kan zijn ter beoordeeling van zijn werk, toch meest en vooral geldt dit bij den wijsgeer-schrijver.

Welnu, uit de geschiedenis van Kant's persoon blijkt dat hij als wijze onbetrouwbaar moet zijn, vooral om drie karaktergebreken :

1 — Om zijn gebrek aan gemoedsleven, gebrek aan menschelijkheid, zijn heel eenzijdig intellectueel leven. Zijn leven was als de gang van een uurwerk, zoo punctueel, zoo automatisch, zoo eng gelocaliseerd, zoo levenloos. Onmenschelijk evenwichtig.

2 — Om zijn gebrek aan moed, zooals o.a. aan den dag treedt bij zijn zwichten voor, zijn slaafs zich onderwerpen aan, het tyrannieke welgevallen der Pruisische regeering.

3 — Om zijn gebrek aan bescheidenheid, zijn bespottelijken hoogmoed. — Zelfs zijn trouwste paladijnen,

leerlingen, bewonderaars, verdedigers, trapte hij met de Pruisische laars zijner botte verwatenheid, niet alleen zoodra zij zich de minste critiek op hem veroorloofden, doch ook als zij durfden te trachten naar eenige zelfstandigheid, te zijnen opzichte, in hun denken. — Arme Fichte! — Hoogmoed toch is domheid, is bekrompenheid. Bescheidenheid is niet enkel onontbeerlijk voor zedelijke resultaten, doch evenzeer voor wetenschappelijke.

Vergelijk dit alles eens met het karakter van een waarachtig groot wijsgeer, als Socrates!

Een figuur als Kralik hoeft zich dan wel allerminst als een soort slippendrager te vernederen tegenover een Kant. Zoomin als, over het algemeen, het Oostenrijksche type zich zou moeten vernederen tegenover het Pruisische.

Kralik hoeft Kant niet te verheffen als een „Duitschen" roem. Ging hij dat doen, hij zou zelf den door hem zoo gehaten rol van „der dumme Kerl" gaan opnemen, zijn Oostenrijksche bescheidenheid zou hem de leelijkste parten spelen. Want zich beroemen op Kant als „Duitsch" wijsgeer, als men zelf Oostenrijker is, lijkt meer naïef, dan wanneer een Vlaming, die als type van zijn Vlaamsche volk kon gelden, trotsch zou zijn op Bolland als „Nederlandsch" wijsgeer. Wat dan, als men niet maar Oostenrijker, als men Kralik is, voor wie Duitsch en katholiek gelden als historisch en traditioneel identiek, als gegroeid natuurlijkerwijze één! Zoover laat hij het dan gelukkig ook niet komen, gelijk we straks nog beter zullen zien.

In elk geval, hoezeer ook elders niet, op het stuk van dien „Duitschen roem" kan Kralik veilig met Bund

instemmen die zijn volk van dien „roem" zou willen verlossen, terecht verklarende dat Kant als een alp drukt op het geestesleven der Duitsche volken en dat het hoog tijd wordt dat zij zich eindelijk, eindelijk eens van hem losmaken *)

Inderdaad, zoo is het. Kant's geest drukt als een alp op het intellectueele leven der Duitsche volken. Zoo sterk en overweldigend, dat Kant's geest kortweg de „Duitsche geest" geworden is.

Wij zullen straks, aan het slot van dit opstel, nog een ondubbelzinnig, blijkbaar op Willmann geïnspireerd, oordeel van Kralik lezen, over Kant. Van ouderen datum dan de citaten hierboven. Maar niet verouderd, noch te niet gedaan of herroepen.

Toch lijkt het, te oordeelen alléén naar de bovengegeven citaten, alsof Kralik meer welwillend in zijn oordeel over Kant is geworden. Speling van gemoedsfactoren?

Zie eens hier: De uitslag van den oorlog heeft de Duitsche volksstammen vernederd, iets weggenomen van hun uitwendige glorie. Is dan niet begrijpelijk een streven om, met alle beschikbare middelen, die geschonden uitwendige glorie te herstellen? En Kant is een groote naam. En Kant is een Duitsche naam. Die moet dan niet verkleind, maar in een stralenkrans gezet!

Maakt dit psychologisch niet eenigszins verklaarbaar het geloovend of hopend enthousiasme van een warm gemoed als Kralik? Kant immers is, zooal geen Oostenrijksch, toch Duitsch philosoof, toch een Duitsche roem!

*) Op cit. p. 10 en 11.

Maar Kant is geen Duitscher, hij is Pruis,

Kant is niet het type van den wijsgeer, maar Kant is het type van den „Duitschen" philosoof. Hij is representatief voor den verpruisten Duitschen geest.

En als Bund de Duitsche volken wil bevrijden van dien drukkenden alp, dan kan een critisch onderzoek naar de oorzaak hem nuttig zijn: *Waarom* moest Kant's werk, ofschoon onbegrepen, zoo machtig van invloed worden op zijn volk? Omdat alles aan Kant Pruisisch is, rasecht Pruisisch.

En naar geest, èn naar karakter vindt de Pruis in Kant zijn prototype, zijn volkomen incorporatie.

Kant is de volmaakte Pruis.

Daarom is de Pruisische geest voorbeschikt tot het ondergaan van diens invloed.

Kant's drie reeds genoemde karaktertrekken zijn echt Pruisische karaktertrekken, en Kant's geesteseigenschappen zijn, in het volkomene, de algemeene Pruisische geesteseigenschappen.

De drie karaktertrekken:

— Gebrek aan „menschelijkheid" en gemoedelijkheid; gaat zijn eigen afgemeten gang, in strenge, uitwendige, discipline; dus ongeschiktheid om zich in te denken in, aan te passen aan een andere psyche. — In een brief aan Reinhold verklaarde Kant: „Het kost mij buitengewoon veel moeite den draad van eens andermans gedachten te volgen; en dat is een van de redenen waarom ik bij voorkeur spreek over onderwerpen van mijn eigen leer...." *)

*) Geciteerd door de Wyzewa in bovengenoemde „Revue des deux Mondes".

— Gebrek aan fierheid tegenover bewindvoerders en allen die hij zijn meerderen acht in macht. De lafheid der ondergeschikten.

— Gebrek aan bescheidenheid, verwaten hoogmoed en verachting tegenover allen die hij minder machtig meent dan hijzelf is. De dwingelandij tegenover zwakkeren.

Deze drie trekken typeeren Kant niet alleen, typeeren het algemeene Pruisische karakter, voor wat betreft de zwakke zijde ervan. En voor wat betreft den sterken kant ervan, de goede hoedanigheden van datzelfde karakter, als uitwendige tucht, organisatiebeleid, werkzaamheid, ernst, ook dat is overeenkomend in Kant en in den Pruis.

En als geesteseigenschappen: eenzijdig analytisch vermogen, gebrek aan synthese; onvermogen tot het vormen van klare begrippen, tot het formuleeren van korte, duidelijke definities; zwaarte van stijl, eenzijdigheid van gedachtengang. Kant begreep zichzelven niet.

En de Pruis begrijpt Kant niet.

Maar juist daarom wil hij Kant's volgeling zijn. Wijl onbegrepen en onbegrijpelijk. De Pruisische geest zoekt niet de voldoening van klare gedachten, zoekt niet de voldoening van te begrijpen en begrepen te worden. Zoekt de voldoening van gewichtig doen, van geleerd te schijnen, geleerd! stomme verbazing gaapt: boeren, burgers, en buitenlui overbluft.

't Is een der dwaaste vergissingen van de „wetenschappelijke wereld", dat ze Kant ooit au sérieux heeft kunnen nemen. Maar deze dwaasheid was de reden van Kant's succes in de kleine Pruisische wereld.

Kant moge geniaal wezen in zijn soort, dat soort echter is niet machtig universeel van aard. 't Is een-

zijdig „Duitsch".

Als hier in dit boek*) een lans gebroken wordt voor toenadering tusschen het volk van Frankrijk en het volk van Oostenrijk, dan gebeurt dit niet in naïeve onbewustheid, noch in dwaze ontveinzing van het karakterverschil tusschen Duitschen en Franschen geest.

De „Duitsche geest".... Is dat een begrip?

Ja. Deze term in veel monden, correspondeert aan een overeenkomend begrip in veel hoofden. Ook al zoudt ge een begrip niet juist weten te formuleeren, geen korte, klare definitie ervan weten te geven, dat bewijst niet, als zou de aanwezigheid ervan eigenlijk ontbreken. Het begrip kan geestesbezit zijn van wie de definitie nooit formuleerde. En ook een definitie die niet kort en klaar en concise is, kan toch uitdrukking geven aan een wezenlijk en goed gekend begrip.

Een begrip kent ge, als ge juiste oordeelen erover kunt vormen. Zonder een philosofisch correcte definitie te kunnen geven van den mensch, weet toch elk gezond verstand wel eenigermate — en volkomen weet het niemand, ook de wijste wijsgeer niet — wat een mensch is. Zonder een begripsomschrijving te kunnen geven, kunt ge toch wel eenige notie van een begrip hebben.

Wat men thans, helaas maar al te wel gegrond, den „Duitschen geest" noemt is niet de geest van Alemannen of Zwaben, niet die van Rijnland, Westfalen of Beieren, noch van alle de landen ten Westen van Elbe of Donau; 't is ook allerminst de geest van Lodewijk den Duitscher, kleinzoon van Karel den Groote, stichter

*) (Een Duitsche uitgaaf is reeds in bewerking)

van het oude, Pruisenlooze Duitsche Rijk. Die „Duitsche geest" is even nieuwbakken als het nieuwe Duitsche Rijk, onder hegemonie van Pruisen, waardoor verbroken alle continuïteit met de tradities van Lodewijk, den waren Duitscher. 't Is de geest van Berlijn, die het bovenrijnsche Duitschland overheerscht. De analytische geest die tot protestantisme voorbeschikte.

Aan een complex van kenmerken kent ge dien „Duitschen geest", aan het, min of meer volledig, maar altijd opvallend, aanwezig zijn der volgende trekken:

— Bij een verbluffende en misleidende combinatiezucht, bepaald door een kinderlijke voorliefde voor eigen ras of nationaliteit, een wanhopig gebrek aan synthetisch vermogen. Type: Fichte. Zoo zijn karakteristiek voor dezen geest, die alles te germaniseeren zoekt, werken als dat van Franz von Wendrin, „Die Entdeckung des Paradieses", een als volkomen ernstig bedoelde, wetenschappelijke verhandeling; — die aantoont dat het Bijbelsche „Aardsch Paradijs" gelegen was in de landstreek van Mecklenburg; — die zich aandient met deze bescheidenheid: „Mit der Ausgabe dieses Werkes, das wohl die verbreiteste und irrtümlichste Anschauung der Menschheit mit einem Schlage erschüttert, ja zum völligen Zusammenbruch bringt, bin ich mir der Folgen bewusst". Hij wist zeker dat de heele tot nu toe geldende Bijbelexegese voor hem haar matten zou moeten oprollen. Hij was er zich volkomen van bewust. Maar hij kan het niet helpen: „Mit einem gewaltigen Ruck reisse ich den dichten Schleier von der Wirklichkeit, gleichgültig, wie sich gute oder boshafte Menschen zu dieser Ueberraschung stellen".... Zoo zijn, voor dezen geest, alle groote mannen ter wereld Germanen van

oorsprong, Shakespeare, Michelangelo, Dante, en tot zelfs Jezus Christus. Dat wordt u bewezen, bewezen met documenten en met logica. Allen zijn Germanen. Daar helpt geen moederkelieve aan. Hun „Wissenschaft" bewijst het, en hun „Wissenschaft" is gründlich....

— Kortzichtigheid in quasi scherpe analyse. Waardeloos door totaal gebrek aan synthetisch vermogen.

— Onder schijn van „Gründlichkeit", een, tot ontstellens toe, bevreemdende lichtvaardigheid en oppervlakkigheid van oordeel.

— Onder waan van volkomen onafhankelijk objectieven zin, een slaafsche gebondenheid aan vooroordeelen en een „mystieke" subjectiviteit die ondoordringbaar is, onontvankelijk voor gezonde, nuchtere zelfcritiek. Waardoor zeer eenzijdige keuze van bronnen, waardoor ook weinig waarachtig op de hoogte van wat ze bestrijden, of meenen te bestrijden.

— Bij hulpeloos onvermogen om essentieel van accidenteel te onderscheiden, eene geneigdheid, een hartstocht, om alles in den stijl der zwaarwichtigheid te steriliseeren; om het eenvoudige ingewikkeld, het klare duister voor te stellen, het vanzelfsprekende onbegrijpelijk. Taak der „Duitsche" wetenschap: het voor de hand liggende ver te zoeken, tijdverdrijven met gewichtige beuzelarijen. (Hatvany: „Wissenschaft des Nichtwissenswerten")

— Onbekwaam tot herbouwende synthese, verzot op een quasi scherpzinnige analyse, die de moderne Bijbelcritiek en ander critisch rationalisme gebaard heeft.

— Nijvere, doch weinig schiftende, weinig distingueerende materiaalverzamelaars. Komen tot geen com-

positie in alzijdig gefundeerde conclusies. De ballastrijke materiaalverzameling moet gesorteerd, en ook aangevuld worden met de vondsten en vindingen van een wellicht minder overvloedig aanvoerenden, doch meer tactvol keurenden geest, die de hunne niet is.

— Parvenu-achtige protserigheid, brutale opdringerigheid, hinderlijke reclamezucht. Als bij zijn economische producten, het mag in een andere taal zijn, het is toch altijd zijn eigen Duitsch merk dat hij erop stempelt, „made in Germany".

— Léon Daudet, in „l'Action Française" van 20 September 1925, citeert een van zijn vrienden, 'n medicus, sprekend over Duitsche collega's: „Juist in het meest zakelijke, meest objectieve, meest belangenlooze wetenschappelijk betoog toonen zij zich het meeste pedant, het meest onuitstaanbaar, het meest eigengerechtigd. Nergens hebben Duitschers en Franschen meer het land aan elkaar, dan op een medisch congres".

Zoo ongeveer de voornaamste kenmerken.

Er zijn ook andere, er zijn ook goede, en de hier opgenoemde veronderstellen deels ook goede eigenschappen. Doch ik moet nu deze verkeerde noemen, deze slechte zijde der méérzijdige eigenschappen in het licht zetten, omdat deze nu eenmaal meest typeerend, meest karakteristiek, meest waarachtig *eigen*-schappen zijn van den „Duitschen" geest. Ongemeen sterk vallen ze op in de „Duitsche" werken. Al zijn ze niet overal, niet alle en niet alle steeds in gelijke mate, aanwezig; en ook niet uitsluitend in werken van Duitschers.

— Zoo zijn b.v. zelfs in Frankrijk, onder den invloed van het aplomb der „Deutsche Wissenschaft", in de laatste halve eeuw vóór 1914, veel werken van „Duit-

schen" geest ontstaan.

Een invasie der Duitsche cultuur, een cultureele overwinning? Die daardoor dan toch haar superioriteit bewees? Neen, want die werken waren inferieur, en zij zouden en moesten natuurnoodzakelijk verdrongen worden door de werken van den eigen, heemechten geest. 't Was een schijnoverwinning, niet iets van duurzamen aard. —

Want deze analytische „Duitsche" geest is onvereenigbaar met, staat onverzoenlijk tegenover den Romaanschen geest van synthese.

Samenwerking van die twee, gebaseerd op wederkeerig begrijpen, kan men slechts verhopen als een lieve illusie.

De „Duitsche" geest zal de synthese nooit grijpen, noch begrijpen („begrijpen is evenaren", zei Leonardo da Vinci). De Romaansche geest zal zich nooit waarlijk kunnen verliezen in de bedwelming der zoogenaamd „mystieke" vaagheden, noch zich blijvend verlustigen in dezer ontbindende analyses.

En zelfs met den niet „Duitschen", dat is met den niet Pruisisch-Duitschen, geest zal de Fransche kwalijk kunnen samenstemmen in een duurzaam vruchtbare harmonie.

En dat is niet alleenlijk te wijten aan de Duitsche onvolmaaktheden. Ook aan den kant der weerpartij zijn fouten.

Want waar de collectieve Fransche geest — ik spreek hier niet van den individueelen geest, dien gij treft bij den Franschman in persoonlijk verkeer, bij den aimablen en susceptiblen Franschman als op zichzelfstaanden mensch; — doch de collectieve Fransche

geest kan zich bijna nooit tot onpartijdigheid en objectiviteit verheffen. Hij is altijd apostel, altijd propagandist, altijd voorvechter, met groote toewijding óf groote verbittering en verblindheid. Daarnaast kan de Duitsche — althans daar waar niet gebiologeerd door Pruisen — veel milder, wijder, verdraagzamer zijn; juist wijl hij minder klaar en concise in zijn begrippen is, meer gevoelsmensch, meer gemoedelijk en sentimenteel.

Wel mag dus Léon Daudet samenwerking tusschen den Franschen en dezen Duitschen geest onmogelijk verklaren. *) „Wie op de hoogte is van de letterkunde, de philosofie, de biologische wetenschap dier beide werkzame volken, zal moeten erkennen dat zij elkander den rug toekeeren. Men kan dit betreuren, doch het is zoo. De Duitsche redeneertrant verschilt in logisch verbinden, in voortschrijden, in belichten en verdonkeren, in zijn wendingen en herhalingen, van den Franschen redeneertrant, zoo veel als de Duitsche syntaxis van de Fransche verschilt.

„Wat mooi lijkt voor den ontwikkelden Duitscher. lijkt voor een Franschman van hetzelfde geestelijk peil verward, overladen en leelijk. Overmatigheid is voor den Duitschen geest onmisbaar als proeve van kracht, en als uitgangspunt voor nieuwe interpretaties van teksten of ervaringen. De Fransche geest is steeds uit op beperking, zelfs in een chaos als er heerscht bij den aanvang van alle experimenteele wetenschap.

„De Duitsche biologie ziet alle dingen in hun ontwikkelingsloop en in bundels, en vestigt haar oordeel

---

*) t. a. p. (zie hierboven, p. 378)

op uitpluizingen daaruit. De Fransche wetenschap ziet en oordeelt naar sneden toegebracht op verschillend niveau....

„De Duitsche geest verlustigt zich in een zekere barbaarsche wijdloopigheid en ingewikkeldheid, en sticht daarmee onzekerheid en verwarring. Hecht minder aan bewijzen dan aan samenvatting, minder aan onderscheiden dan aan opsomming. De pamflettenschrijvers der Hervorming (als Ulrich von Hütten en Fischart) zijn in dit opzicht even demonstratief als de dramaturgen en de romanciers der „Sturm und Drang"-periode (met name Jean Paul Richter, het meest typische voorbeeld van Duitsche fantasie), als de denkers van het soort van Herder en Hegel".

Welnu, van den Pruisisch-Duitschen geest is Kant, zooals wij hem tot nog toe kennen, het zuiverst representatieve type. En als inderdaad Bund gelijk heeft met zijn klacht, dat Kant's geest als een alp drukt op het intellectueele leven der Duitsche volken, dan is dit slechts te wijten aan het dubbele feit, dat Kant een oer-Pruis is en dat Pruisen de hegemonie aan zich heeft getrokken, over alle Duitsche stammen.

Kant past niet in het kader van eenige universaliteit, die een Oostenrijksche geestesbehoefte is. Maar deze geborneerde, onbereisde, onbelezen, tot synthese onbekwame geest past volkomen in het kader van een eng begrensd particularisme, dat Pruisisch is.

Kant is geen Duitscher, Kant is Pruis.

Kant is niet wat Oostenrijk zijn wil, Kant is wel wat Oostenrijk niet wil zijn, waaraan het zich wil ontworstelen.

Kant is geen Duitscher, Kant is Pruis.

En als een groot deel der Duitsche stammen geestelijk onder knechtschap van Kant is gekomen, dan vooral omdat ze politiek onder knechtschap van Pruisen gekomen zijn.

Zoolang Berlijn, politiek en cultureel, in de Duitsche landen, zoolang daar Pruisen den toon aangeeft, en alle Duitsche volken domineert, zoolang zullen de Berlijnsche en Pruisische geestesverschijnselen de „Duitsche" genoemd worden en moeten genoemd worden.

Weenen daarvan antipode.

Er is slechts één uitkomst: Berlijn onttronen, Weenen kronen.

De identificatie is onmogelijk: Pruisen is Duitsch, Oostenrijk is Duitsch, dus Pruisisch is Oostenrijksch. Het absurde dezer identificatie springt in 't oog, zelfs bij zoo misleidende formuleering.

Alleen het cultiveeren van de tegenstelling kan vruchtbaar zijn: òf Pruisen, òf Oostenrijk; òf Pruisisch, òf Duitsch.

Oostenrijk moge dit inzien, en naar dat inzicht zijn taak begrijpen.

En Kralik is Oostenrijk. — „Die Reichspost" van 30 September 1922: „Richard Kralik das ist nur ein anderer Namen für Oesterreich." —

En, gelukkig, of hij wil of niet, Kralik draagt niet het kenmerk van den „Duitschen" geest. Hij vertegenwoordigt dien niet, als Kant, hij verloochent dien geest volkomen.

Hoe anti-Duitsch, in dezen zin, Kralik's geest is, blijkt uit heel zijn wezen, uit zijn pose-vrije menschelijkheid, uit zijn innemende bescheidenheid; blijkt ook

in dit werk uit elk zijner opstellen. Eén staaltje uit vele: Op bladzijde 150, hierboven, treedt Kralik op tegen den historicus Ranke die den „theologischen kant" der Christus-figuur voor zijn werk niet in aanmerking wil laten komen. Kralik daarentegen: „Als ik, gelijk Ranke, overtuigd ben van de godheid van Jezus dan... moet ik ook in mijn historische wetenschap erkennen, hoe die godheid het heele menschdom, om Hem heen, vóór Hem en na Hem, verlicht heeft." De christelijk-synthetische geest van Kralik kon zijn christendom onmogelijk afscheiden van zijn wetenschap, hij moest zijn geloof invatten in zijn werk. Zooals datzelfde synthetische vermogen hem dwong om in zijn wetenschap óók het christendom te betrekken. Zijn „Jesu Leben und Werk", een exegetisch, apologetisch, religieus-philosofisch meesterwerk, past in het Kralik-kader even noodzakelijk, even ernstig als zijn Oostenrijksch-historische „Puppenspiele."

Dit alles nu is zoo on-„Duitsch" mogelijk; voor den „Duitschen" geest is zoo'n methode volstrekt onwetenschappelijk. De „Duitsche" geest meent aan den eisch van wetenschappelijke objectiviteit verplicht te zijn, zijn geloof te negeeren; en het mede-opnemen in zijn wetenschappelijk betoog, of in zijn wetenschappelijk materiaal, van de gegevens van het openbaringsgeloof acht hij een aanfluiting van alle wetenschappelijkheid.

Kralik doet dan goed werk, als hij het zelfbewustzijn van den Oostenrijker tracht te versterken, maar het moet allereerst tegenover den Rijksduitscher versterkt worden. Niet Parijs is de vijand van Weenen, doch Berlijn. Wat ook psychologisch begrijpelijk is en volgt uit den aard der zaak. Er is veel meer mede-

dinging mogelijk, en dus afgunst, tusschen Weenen en Berlijn, dan tusschen Weenen en Parijs.

Oostenrijk moge weer begrijpen dat het gevaar voor zijn cultuur veel erger dreigt van het Noorden dan van het Westen. Dat invloed van Berlijn noodlottiger is, dan die van Parijs.

Berlijn belaagt de katholieke tradities, stompt het geestesleven af, kweekt de dwingelandij der materie. En te meer misleidend dit gevaar, omdat geen taalverschil den invloedstroom afdijkt, stuit, beperkt.

Parijs echter, voor zoover althans waarachtig Fransch, bevordert katholieke tradities — dezulke die evengoed Oostenrijksch als Fransch zijn —; verheft het fijnere geestesleven — overeenkomend met Oostenrijk's aanleg en smaak —; verzet zich tegen alle dwingelandij der stof: mensch leeft niet van brood alleen. En voor zoover gevaarlijk, weer grootendeels geneutraliseerd door het fundamenteele taalverschil.

Oostenrijk moge weer begrijpen... verkeert ten dezen in gelijk geval als Vlaanderen. Want ook Vlaanderen moet zich wel bewust blijven dat het ergste gevaar en de geringste geestverwantschap Berlijn heet. Nu wel voorloopig gedwongen, zich teweer te stellen tegen Frankrijk. Doch op den duur is deze vijand niet zóó zeer te duchten. Niet opgewassen tegen de taaie levenskracht van 't Vlaamsche bloed. Dat bewijst de nu weer opgeleefde Vlaamsche beweging, dat de Fransche cultuur niet in staat is de Vlaamsche te smoren. Bewijst niet zoozeer de onverwoestbaarheid der Vlaamsche cultuur, als wel haar bestand zijn tegen Franschen invloed, als wel de onmacht der Fransche assimilatiepogingen.

Al werd ook Vlaanderen met en door het Walenland verfranscht, gij ziet voor uw oogen, het behield nog voldoende energie om zich weer te ontfranschen.

Ware het echter met en door Nederland, zoo langen tijd onder zoo zwaren Duitschen druk gezet, zeker zou het hopeloos verduitscht en verloren zijn.

Bij de volken, evenals bij de menschen, komt er een tijd in het leven waarop men zich de richting meer door geestes- dan door bloedsverwantschap moet laten wijzen; meer behoefte heeft aan omgang met geestverwanten dan met bloedverwanten. Juist ten gunste der eigen persoonlijkheids-ontwikkeling, juist om te beter het eigen karakter te bewaren en te ontwikkelen.

In het Oostenrijksche karakter is de germaansche kracht beheerscht en verfijnd door Romaansch gevoel voor geestesvormen. 't Is dan ook, in menig opzicht, en veel meer, verwant aan Fransch en Italiaansch, dan aan Pruisisch geestesleven.

Oostenrijk moge weer begrijpen èn dat het gevaar minder uit het Westen dreigt, èn dat zijn geestverwantschap minder in het Noorden ligt, dan Pruisen wel wil doen gelooven.

Er zijn roemvolle tradities te hervatten voor Oostenrijk.

De toekomstdoordringende blik van zijn schranderen staatsman Schwarzenberg zag het aldus.

Oostenrijk hervatte de traditie van Prins Eugenius, — helaas, Leopold, zijn keizer, heeft zijn waarschuwing tegen Pruisen niet begrepen —, de traditie van Kau-

nitz, van Schwarzenberg. [1])

De anti-Pruisische tradities. Die ook Eberle wil, waarnaar ook Eberle heenwijst in alle nummers van zijn bewonderenswaardig en navolgenswaardig weekblad „Schönere Zukunft", het kloeke, sterk levende monarchistenblad van onsterfelijk Oud-Oostenrijk. [2])

Politieke tradities? Wat waarde voor cultuur?

Maar het werk der diplomaten brengt ook gevolgen van anderen dan politieken aard. Om cultureele belangen, de politieke tradities hervatten. Om de cultureele waarden van een ander Frankrijk, dan dat der maçonnieke democratieën.

En was niet de ontvangst van Seipel, op 2 Juni 1926 te Parijs, een, ook anders dan politiek, hoopgevend symbool? Waar hij, gast eener vereeniging „Oostenrijk-Frankrijk", in de aula der Sorbonne, onder toejuiching van een keurgehoor uit Frankrijk's volk, verklaren mocht: „Al behooren wij tot den Duitschen stam, „Rijksduitschers" zijn wij niet, wij zijn Oostenrijkers, een eigen volk,

---

[1]) Zie o.a. Jacques Bainville, „Histoire de deux Peuples", Paris 1915. — Vergel.: Raimund Friedrich Kaindl: „Oesterreich, Preussen, Deutschland" (Wien und Leipzig, 1926)

[2]) „Es ist das grosse Verdienst Joseph Eberles, des Begründers des „Neuen Reiches", des geistvollen Herausgebers der „Schönere Zukunft", den Kampf gegen die verzopften kleindeutsch-preussisch-protestantischen Lehren mit mannhafter Energie und mit ebenso vielem Geschick in neue, aussichtsreiche Wege geleitet zu haben" — Aldus schrijft Dr. I. Ph. Dengel in „Sch. Zuk." nr. 41, p. 1018)

met eigen cultuur en eigen karakter". En schreef niet Eberle in „Schönere Zukunft", nr. 38, naar aanleiding van deze gebeurtenis: „Eine Angliederung Oesterreichs an ein Preuszen-Deutschland wäre ja ausgesprochener Hohn auf Oesterreichs ganze Geschichte"... en: „Oesterreich rettet mit seinen Traditionen das bessere Deutschland der Vergangenheit in eine bessere Zukunft".

Doch als Oostenrijk Pruisen niet wil, dan moet het Kant niet willen. Want „Kant" is „Pruisen". Voor zoover Pruisen een cultuur te vertegenwoordigen heeft, wordt het vertegenwoordigd door Kant.

Daarom moet een Oostenrijksch cultuurvertegenwoordiger allen twijfel wegnemen ten aanzien van zijn oordeel over Kant.

* * *

Al bestaat er nu geen reden Kralik voor te stellen als een „Kant-propagandist", wel lijkt zijn oordeel over Kant, tijdens en na de oorlogsperiode, eenigszins gewijzigd. De eigenlijke oorzaak hiervan blijkt niet duidelijk. En de tot nu toe aangevoerde of aangeduide argumenten voor die oordeelwijziging zijn zeker niet overtuigend.

Liever houden wij ons dus aan het mannelijk, volkomen met Willmann harmoniëerend, requisitoir van Kralik in „Philosophie und Leben" (Hamm i. W. — 1906), waar hij Kant vonnist met deze woorden:

„De laatste generatie der 18e eeuw, deze faze van het reformtijdperk, wordt beheerscht door het criticisme van Kant. Hij vormt de afsluiting eener lange evolutie, niet het begin eener nieuwe.

„Dit ziet men reeds hieruit, dat zijne jongere tijd-

genooten en onmiddellijke opvolgers volstrekt niet den indruk hadden, als zou in Kant's werken de grondslag gegeven liggen eener nieuwe philosofie, waarop men kon voortbouwen; doch men had het gevoel dat nu eerst voorgoed opnieuw begonnen moest worden, en inderdaad werd ook tegelijkertijd met een tot dan toe ongekende energie begonnen, om van den grond af nieuwe systemen op den door Kant geëffenden bodem op te bouwen.

„Kant heeft geen philosofisch systeem opgezet en heeft dat, met zijn uitgegeven werk, ook niet willen doen. De stelsels die door de meest onverdachte Kantianen werden opgezet, zooals door Reinhold, Fichte, Schopenhauer, hebben met elkander niets en met Kant slechts weinig gemeen....

„Men heeft Kant aesthetisch genoten, zooals men genoot van Rousseau's paradoxen. Overigens is Kant geheel een kind der „Aufklärung". Men is wel gedwongen zijn heele critiek te beoordeelen naar de resultaten, waar hij op uitkwam, op uitkomen wilde en moest. Hem stond vóór alles de „religie binnen de grenzen van het nuchtere verstand" even klaar voor oogen, als aan elken rationalist van zijn tijd.

„Het is niet zoo gegaan, gelijk men gewoonlijk aanneemt, als zou Kant, geschrokken van zijn critiek op het loutere verstand, langs den weg van het practische verstand de metaphysische denkbeelden weer binnengehaald hebben. Neen, hem stond van meet af aan eene met den tijdgeest overeenstemmende wereldbeschouwing voor den geest, die slechts een godsdienst zonder eeredienst gedoogde, zonder openbaring, zonder bovennatuur; een religie die slechts symbolische

inkleeding kon zijn van moreele beginselen.

„De moralistische volksphilosofie van den vreedzamen philister, met een gevoels-(smaaks-)aesthetica van het gezonde menschenverstand, dat de doelmatigheid der natuur en de doelloosheid van het schoone bewondert, ziedaar Kant's wereldbeschouwing; waarbij nog kwam de vrees, zijn verlichten geest te compromitteeren door bijgeloovige vormgeving aan onzinnelijke dingen.

„Men zou Kant's criticisme de philosofie der ongenialiteit kunnen noemen, de rechtvaardiging van den niet-scheppenden geest. Kant's persoon, zoowel als zijne philosofie, is karakteristiek voor den philister. Hem schort het aan alle poezie, en ook aan allen zin voor historie. Hij heeft geen belangstelling voor het gewordene, voor het bestaande, voor het werkelijke leven, voor de organisch gegroeide instituties. Zijn wereldbeschouwing is beperkt binnen zijn eigen ietwat drooge ziel, binnen zijn studeerkamer, met de sterretjes die zijn venster ingluren. De staat is niets dan een factor die hem zijn rationalistisch denken mogelijk maakt, of, tijdelijk, belemmert. Kerk en godsdienst zijn hem nog minder dan de staat, zijn hem slechts een omschrijving der moraal; en de moraal is hem correctheid, schematisme, zonder zwier, zonder liefde.

„Kant heeft geen systeem, geen „summa" geschreven. Hij heeft het gewild, op zijn ouden dag, toen de krachten hem reeds begaven. Zijn drie „Kritiken" zijn slechts groote essays. Hij was geen koninklijk bouwheer, zooals Schiller's epigram meent, hij was een vlijtig kruier die afval opruimde en nieuwe bouwstoffen aansleepte. Zijn levenswerk is wel naar het plan van een pyramide,

maar van een die op z'n punt staat. En die punt is niet een draagkrachtig begrip als dat van het *zijn*, of een onweerspreekbare stelling als die der *identiteit*, doch een onderzoek omtrent de mogelijkheid van synthetische a priori-oordeelen, dat volstrekt niet de waarde van een axiomatisch uitgangspunt heeft, en dat bovendien, wat betreft de bewering omtrent de synthetische a priori-oordeelen in de mathematica, helaas even valsch is als al de daaruit getrokken conclusies.

„Maar de billijkheid gebiedt dat wij de onbetwijfelbare beteekenis van Kant erkennen.

„Zeker, ieder die tegenwoordig philosofie bestudeert, moet rekening houden met Kant, wiens werk, hoe sofistisch ook, imposant is in zijn fouten, en het geeft een menigte belangrijke ontledingen en maakt op vele moeilijkheden opmerkzaam....

„Niet slechts zijn commentatoren, doch Kant zelf heeft niet kunnen duidelijk maken wat hij eigenlijk wilde. Hij heeft zich daarover in zijn brieven en elders zeer onvoldoende, en zelfs verward, uitgedrukt."

Aldus een afdoend oordeel van Kralik over Kant. Dat duidelijk is en niet dubbelzinnig. Dat ons volkomen bevredigt.

Zijn vrienden zeggen van hem: „Kralik wil niet geprezen, wil slechts verstaan worden". (Der Gral, 1911—'12)

— Hier verstaan we Kralik.

HET WERK VAN KRALIK

Het werk van Kralik

Nog een enkel woord bij de lange lijst van Kralik's werken.

Wij schreven reeds hierboven (p. 296) dat Kralik, als universeel schrijver buiten kijf de grootste is van Oostenrijk. En dat is zóózeer waar, dat de critiek er verlegen mee zit. Bijna geen enkel criticus is in staat, een bevoegd en betrouwbaar oordeel te geven over heel dit werk. Er zullen er weinigen zijn die, ik zeg niet de bestudeering, doch maar de lezing van geheel dit reusachtige werk aan kunnen en aan durven. En de criticus, als elk ander man, erkent slechts noode zijn ontoereikendheid, en dus spreekt hij tòch een oordeel over Kralik's werk uit, in arren moede, in wrevel en spijt om zooveel ongenaakbare voortreffelijkheid, — en zijn booze luim dicteert hem een ongunstig oordeel. Maar zijn oordeel is waardeloos en, zijns ondanks, legt hij daarmee getuigenis af van eigen onvermogen.

En hij doet ons denken aan de geestige opmerking van Rudolf Sobotka [1]: „Indien eigen lof als brutaliteit wordt opgevat, dan moet het scheppen van meesterwerken voor nog brutaler en onvergeeflijker gelden; en misschien is het juist dit, wat tijdgenooten den tijdgenoot niet kunnen vergeven."

Om Kralik adaequaat en rechtvaardig te beoordeelen, moet men zijn werk en zijn persoon *als geheel* nemen. Geen vonnis strijken over een onderdeel van bijkomstig belang, doch zijn oordeel gronden op een studie van het geheel.

Dat is uiteraard zeer moeilijk, vereischt van den criticus een enorme eruditie, en kan slechts onder competentie van heel weinigen vallen.

Maar reeds een algemeene schouw over dit werk dwingt bewondering af bij elk onbevooroordeelde. Een werk van zoo wijden omvang, van zoo rijke verscheidenheid en toch gedragen door een alverbindende eenheid! Daar is geen onderlinge tegenspraak in de deelen, geen versnippering, geen verwarring, geen afleiding van het ééne ideaal. Dat alles is één overweldigend, logisch, hecht samenhangend, pleidooi voor de synthetische eenheid van waarheid, goedheid en schoonheid. Dat alles bouwt tezamen op, één gaaf stuk bouwsel van christelijk Oostenrijksche cultuur. Monumentaal grootsch en onvergankelijk.

Als Kralik van zijn dichterlijken overgaat tot wijsgeerigen arbeid, dan verandert hij daarmede niet van stiel. Als hij zijn wijsgeerige taak verwisselt tegen een historische, dan springt hij niet van den hak op den

---

[1] In „Die Quelle", Aug. 1925.

tak. En als hij zijn pen nog in dienst stelt van aesthetica en kunstcritiek, van sociale vraagstukken en apologie en liturgie, dan vervalt hij daarmee niet tot doelloos en spoorbijster dilettantisme Zijn taak is bij dat alles toch dezelfde. Zijn doel niet alleen, ook zijn taak dezelfde, bij die rijke verscheidenheid van onderwerp. Zijn wijd vermogende en sterk synthetische geest vindt daarin slechts een onmisbare veelvoudigheid van uitingsvormen voor zijn ééne gezegde: „Waarheid, goedheid, schoonheid zijn één, en de Oostenrijksche cultuur is een heerlijke macht in den dienst dezer christen synthese."

En dit ééne gezegde, dit ééne woord van Kralik, eindeloos herhaald in eindelooze varianten, begint door te dringen.

„Oostenrijk" wordt oplettend voor die veeltalige stem, zoo klankrijk en onvermoeibaar. Heft langzaam het hoofd op, bemoedigd in nieuw ontwaakte fierheid.

Reeds mochten wij in dit boek het getuigenis vernemen van eenige beduidende vertegenwoordigers van het cultureele Oostenrijk. Een groot aantal anderen erkent onbeschroomd zijn bewonderende waardeering voor Kralik's werk; Dr. Hans Truxa, Pater Innerkofler C.s.s.R. publiceerden beiden, reeds vele jaren geleden, over dat werk en zijn schepper, een monografische studie, sindsdien meerdere malen herdrukt. In vele voornamere bladen en tijdschriften verschijnen, juist de laatste jaren, bewonderende critieken op Kralik. Zoo in de „Reichspost", „Gral", „Die Quelle", „Das neue Reich", „Phönix", „Schönere Zukunft", etc. (Zie ook „Studies over Kralik", hieronder, p. 416)

Uit een dezer willen wij met een paar citaten besluiten.

De Weensche dr. Joseph Bindtner schreef in „Das neue Reich" van 15 Augustus 1925:

„De ontzagwekkende arbeidskracht en veelzijdigheid der ouden en der polyhistoren van middeleeuwen en humanistentijd, kunnen wij nog eenigermate begrijpen uit het beperkte wetenschapsgebied dier perioden, maar wat dan daarvan te denken bij een man onzer dagen, nu het terrein der wetenschap zulk een onmetelijken omvang heeft aangenomen. Kralik heeft zich, begunstigd door een onafhankelijke en ambtelooze levenspositie, van zijn jeugd af verdiept in alle wetenschap. En hij deed dit zonder zich te versnipperen, omdat leven en lieven, kunst en wetenschap, woord- en toondicht zich aan hem voordeed als eene in God beslotene eenheid. Zoo werd hij wijsgeer, ethicus, historicus, sociaal hervormer, componist en dichter. „Ik zoek de eenheid van het weten, de eenheid van het volmaakte sociale leven, de bekroning van alle waarheid, goedheid en schoonheid in den waren, zuiveren godsdienst. En dat alles zweefde mij steeds als onscheidbaar voor. Deze eenheid te bereiken en uit te drukken, in het leven, in de wetenschap, in het practische doen, in het scheppen, dat was het doel van elk afzonderlijk streven". — „Mij zweefde steeds duidelijker voor den geest 'n éénwezige, vastgegronde cultuur, als het doel dat zich uit dit geestesleven moest afteekenen." — Kralik heeft dit doel nooit uit het oog verloren en, in een steeds voortschrijdende ontwikkeling, heeft hij het ook bereikt...

Indien anderen, zooals Goethe, voor een deel van hun wezen en voor beperkten tijd, onder de betooverring zijn geweest van de oudheid, van het Godsbewustzijn, van het Oosten, van de middeleeuwsche roman-

tiek, bij Kralik zijn alle elementen, die de wereld des geestes samenstellen, tot een levende, harmonische eenheid samengegroeid. Waarlijk, deze man kan geen concessies doen aan eenige „publieke meening", doch hij mag erop staan dat men hem neme, erkenne of verwerpe, zooals hij is, zooals het een die gaaf en groot is, toekomt en past. En hij kan dit stoute woord gesproken hebben: „Mijn heele werk was slechts een aanbod; of het aangenomen werd of niet, ging mij evenmin aan, als het de Sibylle aanging, of de romeinsche koning haar boeken wilde aannemen of niet"...

Dat Richard Kralik in zijn „Deutsche Götter- und Heldenbuch" (zes deelen, ± 2000 bladzijden) de poëtische schatten der oudheid verzameld heeft en voor zijn volk als een blijvend bezit behouden, dat is een grootsche daad, welke alleen reeds hem recht geeft op den dank der verste geslachten. Maar het grenst aan het wonderbaarlijke dat hij dit werk, hetwelk reeds Karel de Groote vergeefs ondernam en waartoe later de romantici het plan nog eens hadden opgevat, dat hij alléén dit werk in verloop van twee decennia (1880—1903) heeft voltooid. „Ik wilde mijn volk bieden wat het 't recht heeft vóór alles van zijn dichters te eischen: de behoeding van den nationalen schat." Daarmede wilde hij voor zijn volk eenzelfde epische cultuurfundament vastleggen, als ook de Grieken, Indiërs en Perzen hadden en hebben; want uit deze heldendichten schijnt nog steeds een toover, een levensgeest, een bezielende kracht uit te gaan, waarvan het afsterven dan ook doodelijk is voor de natie en haar macht en haar vrijheid...

Het is even onbegrijpelijk als beschamend, dat men tot zijn eigen volk over Kralik spreken moet als over

een onbekende, als over een, die met veel moeite nog „ontdekt" moet worden, en dat de meesten onzer „ontwikkelden", aan wier opmerkzaamheid geen enkel, nog zoo ephemeer, litterair product ontgaat, wel ergens eens zijn naam gelezen hebben, doch geen letter van zijn werken. Wie kent Kralik's „Revolution"? Een werk, dat ons de heele ontwikkeling ontrolt van het wereldlot, te beginnen met den val van het fransche koningschap tot Napoleon's val. Dat ik niet zou willen vergelijken met Gobineau's „Renaissance", echter wel met Calderòn's mystieke drama's en met Dante's „Comoedia" en met Goethe's „Faust"...

En in den laatsten tijd heeft Kralik weer, in zeven groote romans, de heele cultuurontwikkeling van het Duitsche volk geschilderd, vanaf den bloeitijd der minnezangen en „Nibelungen", tot op onze dagen.

Dat zijn natuurlijk geen romannetjes, zooals ze meestal „tot tijdverdrijf voor nietsnutters en in het zakelijk belang der schrijvers gefabriceerd worden", doch geschiedtafereelen in grooten stijl. Die moeten „het wezen van het vaderland, van de natie en hare geschiedenis meer aanschouwelijk voorstellen, dan de geschiedeniswetenschap dit doen kan". — „Ik wilde mijzelf daarmede verheffen boven de schijnbare troosteloosheid eener onheilzame periode. Ik wilde toonen, hoe ons volk nog leeft in zijn groot verleden en hoe het zich daaruit tot een nieuw leven kan opheffen". — „Ik was er mij wel van bewust, met mijne kunst iets heel anders te willen dan de tegenwoordige dichters, en ook iets heel anders dan de tegenwoordige lezers van hunne dichters verlangen". Ik denk echter dat daarin juist de waarde ligt voor de toekomst. En zooals „alle kunst, alle

poëzie en mythologie, allegorie is en symboliek", — zoo is ook in deze romans symbool wat geen geschiedenis is. Stof genoeg om heele geslachten van critici aan het werk te zetten!"...

Ook in den allerlaatsten tijd gaf Kralik nog een serie „Poppenspelen", zestien „Kaspar"spelen in den stijl van dr. Faust. Ze zijn dit jaar uitgegeven in twee deelen, onder den titel: „Neue Puppen- und Volksspiele", wat Kralik in een van zijn brieven noemt: „ein grosser, fast wunderbar schneller Erfolg, eine mir sonst unbegreifliche Fügung Gottes!"

Hiervan nu zegt dr. Bindtner in het reeds genoemde opstel:

„In deze spelen heeft Kralik heel het wezen van den Oostenrijker uitgebeeld, tot in zijn laatste en zwakste uitstralingen... Als de Meester ze aan zijne getrouwen voordroeg op de Dinsdagavonden, dan was de indruk bij allen alsof zij getuigen en deelnemers waren van een groote, vèrstrekkende gebeurtenis".

En dr. Bindtner besluit zijn studie:

„Als wij heden den Franschman Mathieu Morhardt, 1) in zijn voortreffelijk oorlogsboek, hooren klagen over het groote verlies dat de wereldcultuur geleden heeft door de misdadige vernietiging van het onvervangbare

1) Bedoeld schijnt hier: Mathias Morhardt: „Les Preuves" (Librairie du Travail, Paris 1924), een poging om, uit mededeelingen en uit verzwijgingen van documenten, te bewijzen dat de schuld der oorlogsuitbarsting moet geweten worden aan de gealliëerden en met name aan Frankrijk's President in 1914, Raymond Poincaré. Ofschoon ik de woorden, waarop Dr. Bindtner hier zinspeelt, in het oorspronkelijke werk tevergeefs heb gezocht, hij vond ze in een Duitsche uitgave ervan.

centrum Weenen, dan kunnen wij getroost wijzen op Richard Kralik, den meest waarachtigen vertegenwoordiger dezer toch onverwoestbare cultuur. Maar dan is het ook noodzakelijk, dat wij ons met zijn werken vertrouwd maken, dat wij opkomen voor de beginselen die hij vertegenwoordigt, o.a. ook door het levende tooneel, om zoo den toegang tot de ziel van ons volk te openen voor zijn heerlijke poppenspelen. Opdat het eindelijk klaar moge blijken dat wij, achteruitgezette en mishandelde Oostenrijkers, nog lang niet van plan zijn de plaats af te staan waarop wij recht hebben door onze eeuwenoude cultuur. En dat wij tenminste in *één* strijd overwinnaar willen en zullen blijven, in een geestestrijd, die wellicht zwaarder, gevaarlijker en beslissender is dan de heele wereldoorlog was."

* * *

En laat ik mogen eindigen met nog een aanhaling van denzelfden Dr. Joseph Bindtner, uit wat hij schreef in de „Reichspost" van 19 April 1925 over „Richard von Kralik's nieuwe tooneelstukken" :

„Het moet toch eindelijk eens gezegd worden en het roept om erkenning, dat in onzen tijd, die voor geen andere vervalperiode onderdoet in zedelijke ontaarding en sociale zoowel als litteraire machteloosheid, het geheel wonderlijke verschijnsel zich voordoet, dat er uit de energie en den geest, uit het gemoed en het hart van één enkelen man werken ontstaan, die fier en rechtstreeks aan al die decadentie het hoofd bieden en in klaarheid van uiteenzetting met elken bloeitijd der oudheid te vergelijken zijn, die in geest en slagvaardigheid met een Aristophanes, in zachte bekoorlijkheid met een Raimund de vergelijking kunnen doorstaan.

Niets mooiers en bekoorlijker zuivers is, sinds de tijden der romantici, sinds Adalbert Stifter of Ferdinand Raimund, aan onzen vaderlandschen bodem ontsproten, dan Richard von Kralik's groote historische vertelling „Heinrich von Oftering" en de schitterende parelketen zijner „Poppenspelen". Wat de romantici schuchter en aarzelend, bevangen van den critischen geest hunner dagen, vergeefs beproefden: de schepping van een Duitsch volkstooneel, — dat heeft Richard von Kralik met vaste, sterke hand volbracht: hij heeft de wedergeboorte van ons volkstooneel tot stand gebracht, aanknoopende aan de oude overleveringen en uitgerust met al den rijkdom en de macht waarover zijn, door innerlijke wijsheid en onmetelijke eriditie gelouterde, verrijkte en beheerschte wil beschikte.

Wat een geweldige baan, van den somberen Faust-Paracelsus en de sagen van den Babelschen torenbouw, den Argonautentocht, en de nieuw-klassieke comedie van den betooverden ezel, over de, in de schemering der tijden onzekere, stichting van Weenen, de Nibelungen, Karel den Grooten, Richard Leeuwenhart, tot in Oberon's tooverbosch, en tot de verhevene legende van den Verloren Zoon en tot aan de verschijning des Heeren! Eene dramatische epopeia... Ver liggen deze stukken van het geraas dezer dagen en toch zijn ze zoo frisch en pakkend, zoo ingrijpend in het oogenblik, lijk elk waarachtig kunstwerk zijn moet. De milde blijde betoovering onzer landen ligt er over heen gespreid, zoete vooizen slingeren zich om de ernstige diepten van den geest, en de eerlijke, oeroude en eeuwig jonge nar begeleidt met stekelige wijsheid de helden ter blijde overwinning.

In weinige maanden voltooide Richard von Kralik, die in ongebroken moed en geestkracht slechts met de antieken of de groote Spaansche meesters te vergelijken is, een werk waaraan anderen wel een geheel lang leven besteed zouden hebben, en de Dinsdagavonden van den afgeloopen winter, waarop hij, met een ongeëvenaarde uitdrukkingskracht, de reeks van drama's, ten gehoore bracht, naargelang ze ontstonden, zullen onvergetelijk blijven voor de opgetogen luisteraars.

Deze scheppingen verlangen naar opvoering, naar een eigen tooneel, en mocht hun dat geworden, dan zullen wij weder een eigen kunsthaard, een Duitsch tooneel bezitten, dat verheven is boven alle schijnbedrog, als dat der ouden; zuiver en blij-kinderlijk, als de ziel van een jong volk".

Tot hiertoe dr. Bindtner.

Maar bij bespreking van „het Werk van Kralik", mag het voornaamste niet vergeten worden.

Het voornaamste.

Zelf heeft hij geformuleerd, hoe het hem, in zijn jeugd reeds, bewust werd: „Steeds werd mij duidelijker, dat ik niet een dramaticus, niet een lyricus, niet een kunstenaar, niet een geleerde wilde worden, alleen een *mensch*." (Tage und Werke p. 85). Dien wil heeft hij verwezenlijkt, dat doel bereikt, dat werk waarlijk vol-tooid. Nil humani a me alienum = niets menschelijks mij vreemd —: zijn nederigheid heeft hem in staat gesteld dit fiere, rijke woord te herhalen. Eminente leider, die, mensch, in niets opzettelijk zich afscheidde van de menschen Die niet, in verwaten hoogmoed, goed achtte voor anderen wat hij min achtte voor zich.

Volkomen mensch, ook in zijn verhouding tot God die Vader is en liefde wil. Volkomen mensch, daarom waarachtig leider.

Het grootste, geniaalste werk van Kralik is in zijn eigen ziel.

En dit maakt, bij alle analogie, het onderscheid zoo opvallend tusschen hem en Maurras. Juist om dit sterk treffende verschil, dwingt de analogie tot een vergelijking.

Kralik, ongeloovige, op zoek naar een cultuurprogram voor zijn Oostenrijksche volk; Kralik, bewonderaar van oud Hellas en heel de classieke cultuur, vindt de religie als fundament van alle antieke volksgrootheid. Hij concludeert: zal Oostenrijk's volk nog groot worden, dan op dergelijken grondslag, anders niet. Maar welke religie zal dan de Oostenrijksche zijn, welke godsdienst dit volk groot maken? Klaarblijkelijk de katholieke, en klaarblijkelijk geen andere: Door negentien eeuwen heen haar levenskracht bewezen; vreugdenrijk, in kleur van feesten, en pracht van ritueel; met onverwoestbare hierarchieke organisatie; met ontelbare aesthetische elementen, van verheffende, inspireerende, levenwekkende kracht, in liturgie, heiligencultuur, bedevaartplaatsen, feesten, sacramenten, sacramentaliën; met veelzijdig zich ontplooienden, aan alle geestes- en gemoedsbehoeften zich aanpassenden eeredienst; diep vastgeworteld in den ouden, wijden bodem van het naïeve, onuitroeibare volksgeloof; universeel in wezen, en intiem-eigen in veel van zijn uitingen. Ongeëvenaard vruchtbare cultuurbasis.

Charles Maurras, ofschoon meer staatkundige dan Kralik, maar evenzeer philosoof-aestheticus, evenzeer

cultuurbouwer, Charles Maurras, ongeloovige, op zoek naar een cultuurprogram, maatschappelijk en staatkundig, voor zijn Fransche volk; Maurras, bewonderaar van oud Hellas en heel de classieke cultuur, vindt de religie als fundament voor alle volksgrootheid, en voor de grootheid van zijn eigen Fransche volk de katholieke religie. Acht het katholicisme een onvergelijkelijke cultuurmacht, onmisbaar fundament. Maurras, omwille van het Fransche volk, kampioen der katholieke staats- en maatschappijleer, der katholieke tradities, der katholieke organisatie, discipline, cultuur. Maar niet van het katholieke dogma, niet van het katholieke geloof. Omwille van het Fransche volk, maar niet omwille van zichzelf.

Waar aldus Maurras, wiens katholieke staatsleer voor menige onbevangen ziel 'n overgang tot de katholieke geloofsleer werd, zelf echter halverwege steken bleef, en, door zijn trots vastgehouden inconsequenties, zijn werk grootendeels tot onvruchtbaarheid doemde en, zoowel door eigen geesteshouding als door sommige zijner geestesproducten, zelf de kiem van verwarring, wanorde en ontbinding mede indraagt in zijn werk van orde, — daar Kralik anders, beter.

Kralik en Maurras. Beiden zien in het christendom, en met name in de Romeinsch Katholieke Kerk, de voltooiing der antieke beschaving, der antieke wijsbegeerte, der antieke kunst- en maatschappij-idealen. Beiden, cultuurbouwers, groot van stijl, erkennen en benutten óók de cultureele waarde van het katholicisme voor de behoefte der volksgemeenschap van onzen tijd.

Maurras ontving de genade niet. Kralik's ontvanke-

lijke ziel werd vervuld van genade.

Maurras tot nu toe niet, Kralik onmiddellijk.

Maurras, tot nu toe, hield zich gesloten, bleef onontvankelijk voor Genade; ofwel ze gewerd hem in voldoende mate niet, tot nu toe.

Kralik alleen neemt onmiddellijk de boodschap des heils ook voor zichzelf, in eigen ziel. Kralik, de gaaf menschelijke, de voor het volle leven met al zijn zinnen openstaande, bescheidene mensch, hij voltooit zijn arbeid, van stonde aan tot inzicht en overtuiging gekomen, aanvaardend de geboden genade. 't Is zijn alzijdige ontvankelijkheid die hem verheft boven Maurras, die vormt zijn werk, als zijn leven, tot een gaafheid.

Kralik, de magnifieke cultuurbouwer, wordt een magnaniem kind, in geloof en aanbidding.

Het werk van Kralik?

Dàt bovenal. Overtreft al het andere.

Dat het sublieme.

Het werk van Kralik en Genade.

* * *

(Eerst na afdruk van wat hierboven staat, viel mij een boekje in handen, dat veel, veel beter pleit voor Oostenrijk, dan het door dr. Bindtner aangehaalde werk van den oud-secretaris der „Ligue des Droits de l'Homme", met zijn weinig Fransch klinkenden naam, Mathias — niet Mathieu — Morhardt.

Ik bedoel het echt waardevolle werk van den Belg, Léon Jourdain: „Europe, où vas-tu?" uitgegeven te Fribourg, in Zwitserland, bij Fragnière Frères (1924).

Door de magnanimiteit zijner denkbeelden valt het

op. Dat is geen „oorlogsboek". Dat is geen beschuldigingslitteratuur. Dat is een gewetensonderzoek voor alle in den oorlog betrokken staten. Dat is naar alle kanten eerlijk. Dat is herstel van recht, eerherstel aan de waarheid.

Daarom mag ik, wil ik het heel bijzonder aanbevelen.

Ook bevestigt Jourdain daar, p. 93, wat hierboven, in ons boek, op blz. 242 en 243, werd medegedeeld over de verscheidenheid van leuzen en idealen waarvoor de individuen den oorlog ingingen: Velen geloofden vast en stellig, te strijden voor het recht, voor den vrede en voor een heilig ideaal.

Ook doet Jourdain alle recht wedervaren aan de „Oostenrijksche idee" en zegt, p. 54, dat er reeds nu geen enkel ernstig oeconoom of politicus in Frankrijk is, die niet de „balkanisatie" der op elkander aangewezen Donau-landen betreurt.) *)

* * *

Hier volgt dan de lijst van Kralik's scheppingen, die nog verre van volledig is.

De hoeveelheid imponeert op het eerste gezicht. Doch deze quantiteit verbaast u, als ge ook de indrukwekkende qualiteit kent.

Dit het werk van één menscheleven!

Wat is het geheim hiervan?

Één omstandigheid moet ge kennen, om u deze waarheid wat minder onwaarschijnlijk te maken. Die wordt u medegedeeld door wat hierboven, op p. 305, werd

*) Zie ook nog: Jourdain, „Pour une Réconciliation franco-allemande" (Fribourg, 1926)

aangehaald uit zijn brief van 14 Januari 1920.

Kralik, ofschoon nu arm geworden (zie p. 285), heeft nooit voor zijn brood hoeven te werken. Van jongs af beschikte hij over voldoende geldelijk vermogen en over voldoende zelfbeheersching om in zijn beperkte levensbehoeften te voorzien. Maar hij wilde zijn voorrecht ook waard zijn, zijn brood niet in ledigheid eten. Hij heeft niettemin zijn levensrecht, door arbeid, willen *verdienen*. En meer dan in al het andere wat tot verklaring strekken kon, is in deze zijn energie het geheim van zoo machtig een werk.

1883

Offenbarung. Episteln und Elegien. Weenen, C. Konegen, 31 blz., 8o., 2e druk 1894.

Die Türken vor Wien. Feestspel. ib., 167 blz., 8o.

Adam. Een mysteriespel. ib., 59 blz., 8o.

1884

Büchlein der Unweisheit. Weenen, C. Konegen, 98 blz., 8o.

Roman. Gedichten. ib., 108 blz., 8o.

Deutsche Puppenspiele (in samenwerking met Jos. Winter.) ib., X en 321 blz., groot 8o.

Der Rosenkranz (muziek van Math. Kralik.) Weenen, A. Gutmann.

1885

Maximilian. Tooneelspel. Weenen, C. Konegen, 171 blz., 8o.

Büchlein der Unweisheit. (Zes liederen, muziek van Math. Kralik.) Weenen, A. Gutmann.

1886

Das Ostaralied. Wintersprookje. Weenen, C. Konegen, 204 blz., 8o.

1891

Kunstbüchlein. Weenen, C. Konegen, 196 blz., 8o.

Neujahrsgrusz. Gedicht, door den dichter zelf gezet en gedrukt. (Niet in den handel).

1892

Sprüche und Gesänge. Weenen, C. Konegen, 112 blz., 8o.

1893

Kraka. Een kluchtspel. Leipzig, Litterarische Anstalt, 72 blz., 8o.

Enikels Fürstenbuch aus Oesterreich. Weenen, dr. H. Weichelt, 114 blz., 8o.

Das Mysterium von der Geburt des Heilandes. Kerstspel. Weenen, C. Konegen, 189 blz., 8o., (met muziek-bijvoegsel).

Weltschönheit (Aesthetik.) Weenen, C. Konegen, 223 blz., 8o.

1894

Weltgerechtigkeit (Ethik). Weenen, C. Konegen, 198 blz., 8o.

Das Mysterium vom Leben und Leiden des Heilandes. Paaschfeestspel. Weenen, C. Konegen, 8o. I. De blijde boodschap, 271 blz. II. Het lijden, 224 blz. III, De opstanding, 185 blz. (met muziek-bijvoegsel).

Büchlein der Unweisheit. (54 liederen, muziek van Math. Kralik). Weenen, A. Gutmann.

1895

Weltwissenschaft (Metaphysik). Weenen, C. Konegen, 175 blz., 8o.

Lieder im Heiligen Geist. Weenen, Leo-Gesellschaft, 80 blz,, 8o.

Das Volksschauspiel von Dr. Faust. Weenen, C. Konegen, 115 blz., 8o.

Das Wesen und die Weltgeschichtliche Bedeutung des Germanentums. Weenen, Reichspost, 32 blz., groot 8o.

Prinz Eugenius, der edle Ritter. Helden-

dicht, naar oude volksliederen. Weenen, C. Konegen, 327 blz., 8o.

1897

Kaiser Markus Aurelius in Wien. Feestspel met koren. Weenen en Leipzig, W. Braumüller, 44 blz.

1898

Veronika. Geestelijk feestspel. Weenen en Leipzig, W. Braumüller, 50 blz.

Rolands Tod. Heldenspel. ib. 45 blz.

Rolands Knappen. Sprookjesspel. ib. 45 blz.

Der Ruhm Oesterreichs. Feestspel, naar Calderon. ib. 50 blz.

Die Erwartung des Weltgerichts. Feestspel. Weenen, Norbertusdrukkerij, 36 blz. (2e gewijzigde druk).

Antigone. Muziek van Rich. Kralik. Weenen en Leipzig, W. Braumüller, 55 blz.

1899

Kaiserfest. Feestspel. Weenen, Christl. Schul- und Elternzeitung, 32 blz.

Sokrates, nach den Ueberlieferungen seiner Schule dargestellt. Weenen, C. Konegen, XXIV en 617 blz., 8o.

Alma Mater Rudolfina. Feestspel voor studentenvereenigingen. (Niet in den handel).

1900

Die Schatzung in Bethlehem. Der zwölfjährige Jesus. Der Tod des Hl. Joseph. Drie geestelijke feestspelen. Weenen, Kath. Schulverein, 94 blz., 16o.

Altgriechische Musik. Stuttgart en Weenen, J. Roth, 52 blz., groot 8o.

Kulturstudien. Munster i. W. Alphonsus-Buchhandlung, IV en 371 blz., 8o.

Das deutsche Götter- und Heldenbuch. Verzameld en vernieuwd:

I. Amelungensage. Stuttgart en Weenen, Jos. Roth, 311 blz., 8o., (1900);

II. Wilzen- und Welsungensagen. ib. 388 blz., 8o., (1902);

III. Die Göttersage. München, Allg. Verlagsgesellschaft, 290 blz., (1903);

IV. Dietrich und seine Gesellen. ib. 363 blz., 8o., (1933):

V. Rosengarten und Rabenschlacht. ib. 332 blz., 8o., (1903);

VI. Nibelungennot und Dietrichs Ende. ib. 359 blz., 8o., (1903).

1901

Die wunderbaren Abenteuer des Ritters Hugo von Burdigal. München, Allg. Verlagsgesellschaft, 148 blz., 4o.

Weihelieder und Festgedichte. Münster, Alphonsus-Buchhandlung, 156 blz., 8o.

1902

Angelus Silesius und die christliche Mystik. Hamm, Breer en Thiemann, 32 blz., 8o.

Goldene Legende der Heiligen von Joachim und Anna bis auf Konstantin d. Gr. München, Allg. Verlagsgesellschaft, 280 blz., 8o.

Neue Kulturstudien. Münster, Alphonsus-Buchhandlung VIII en 372 blz., 8o.

1904

Kultur-arbeiten. Münster, Alphonsus-Buchhandlung IV en 428 blz., 8o.

Die aesthetischen und historischen Grundlagen der modernen Kunst. Drie voordrachten. Weenen, A. Schroll en Co., 107 blz.. 8o.

Der Dichtertrank. Blijspel met koren. Weenen, K. Fromme, 48 blz., kl. 8o.

Medelika. Feestspel met muziek. Weenen, Kirchenrestaurationsverein, Mödling, 20 blz., groot 8o.

1905

Der hl. Leopold, Markgraf von Oesterreich. Kempten, J. Kösel, VII en 125 blz., groot 8o.

Jesu Leben und Werk. Kempten, J. Kösel, XI en 481 blz., groot 8o.

Das Veilchenfest zu Wien. Feestspel met koren. Weenen, C. Fromme, 40 blz., kl. 8o.

Das neunzehnte Jahrhundert als Vorbereitung und Erneuerung einer religiösen und nationalen Kultur. Hamm, Breer en Thiemann, 350 blz., groot 8o.

Die Aehren der Ruth. Geestelijk feestspel naar Calderon. Münster, Alphonsus-Buchhandlung, 66 blz., kl. 8o.

Die Geheimnisse der Messe. Geestelijk feestspel naar Calderon. Ravensburg, F. Alber, 61 blz., 8o.

Maria. (54 gedichten, muziek van Math. Kralik). Weenen, A. Gutmann.

1906

Das Donaugold des hl. Severin. Feestspel met koren. Steyl, drukkerij van het Missiehuis, 80 blz., kl. 8o.

Muziekstukken, getoonzet door Math. von Kralik: Karl der Grosze in Wien, Lukas der Arzt, Zwei Frauen, en Prinz Eugenius. Weenen, A. Gutmann.

1907

Kulturfragen. Münster, Alphonsus-Buchhandlung VII en 466 blz., kl. 8o.

Die Gralsage. Ravensburg, F. Alber, 348 blz., 8o.

Gibt es ein Jenseits? München, Volksschriftenverlag, 96 blz., kl. 8o.

Die Rettung der Heimat. Een feestspel. Weenen, Verl. Deutsche Heimat, 47 blz., kl. 8o.

Hausbrot. (Allerlei kleine geschiedenissen).

1908

Die neue Weltperiode. Hamm, Breer en Thiemann, 23 blz., gr. 8o.

Zur nordgermanischen Sagengeschichte. Weenen, Dr. R. Ludwig, 120 blz., gr. 8o.

Die Revolution. Ravensburg, F. Alber, 569 blz., 8o.

Das Katholische Kulturprogramm. Hamm, Breer en Thiemann, 64 blz., gr. 8o.

1909

Die lieblichste Rose. Vertaling uit het Deensch van Joh. Jörgensen. Ravensburg, F. Alber, 158 blz., 8o.

Die Gralsage. Ravensburg, F. Alber, XV en 356 blz., 8o., (tweede vermeerderde druk).

Heimaterzählungen aus alten Zeiten. Ravensburg, F. Alber, VIII en 685 blz., 8o.

Die katholische Literaturbewegung der Gegenwart. Ravensburg, Habbel, 139 blz., gr. 8o.

Der heilige Parnasz. Geestelijk feestspel, naar Calderon. Ravensburg, F. Alber, 56 blz., kl. 8o.

Weiszblume. Opera. Muziek van Math. von Kralik. Weenen, Alb. Gutmann.

1910

Homeros. Ein Beitrag zur Geschichte und Theorie des Epos. Ravensburg, F. Alber, XII en 397 blz., 8o.

Heimaterzählungen aus neueren Zeiten. Tweede reeks. Ravensburg, F. Alber, 690 blz., 8o.

Ein Jahr katholischer Literaturbewegung. Regensburg, J. Habbel, VIII en 240 blz., gr. 8o.

Blume und Weiszblume. Sprookjesspel. Muziek van Math. von Kralik. Hagen i. W., G. Butz.

1911

Jesu Leben und Werk. Ravensburg, F. Alber, XV en 709 blz., 8o., (2de druk).

1912

Wien (met Hans Schlitter). Weenen, A. Holzhausen, XVIII en 745 blz., 4o.

Der heilige Gral. Drama. Trier, Petrus-Verlag, 47 blz., 8o.

Der letzte Ritter. Brixen, Tyrolia.

1913

Merlin. Joh. Scheffler als kath. Apologet und Polemiker.

1914

Schwarzgelb und Schwarzweiszrot (met Eichert). Oorlogsgedichten. Innsbruck, Tyrolia, 2 deeltjes, elk ± 70 blz.

Oesterreichische Geschichte. (3de druk), (thans 4de druk). Weenen, Holzhausen, 636 blz., gr. 8o.

1915 (tot 1923)

Allgemeine Geschichte der neuesten Zeit (6 deelen 1815/1919,) als vervolg op de wereldgeschiedenis van J. B. Weisz, Graz, Styria.

1916

Vom Weltkrieg zum Weltbund. Innsbruck, Tyrolia, 451 blz., klein 8o.

1918

Die Weltliteratur im Lichte der Weltkirche. Innsbruck, Tyrolia. 332 blz., klein 8o.

Historische Studien zur älteren und neuesten Zeit.

1921

Weltanschauung. Weenen, Vogelsang-Verlag, 4(blz., 8o.

1922

Der Zusammenbruch des Jahres 1918. Hamm, W. Breer u. Thiemann, 36 blz., 8o.

Tage und Werke. Lebenserinnerungen. Weenen, Vogelsang-Verlag, 198 blz., 8o,

Heiliges Oesterreich. ib. 48 blz., 8o.

1923

Die Weltliteratur der Gegenwart. Graz, Styria-Verlag, 567 blz., kl. 8o.

Karl Lueger und der christliche Sozialismus. I Band. Vom Beginn bis 1900. Weenen. Vogelsang-Verlag, 282 blz., 8o.

Heinrich von Ofterings poetische Sendung. Ein romantischer Roman. ib. 186 blz., 8o.

Die Andacht zur heiligen Messe. Geestelijk feestspel naar Calderon. ib. 19 blz., 8o.

Grundrisz und Kern der Weltgeschichte. (2de verm. druk). Graz, Styria, 394 blz., gr. 8o.

1925

Geschichte des Sozialismus der neuesten Zeit. Von Babeuf bis zu den Bolschewiken. Graz, Styria. 448 blz., 8o.

Theophrastus Paracelsus, ein Volksschauspiel, Wien, Vogelsangverlag.

1926

Neue Puppen- und Volksspiele, Wien, Oesterreichischer Bundesverlag (acht deeltjes).

Ter perse: Jung Teuerdank

Dreiteufels Denkwürdigkeiten (historische romans).

* * *

Studies over Kralik door Oostenrijkers, behalve de reeds in dit boek geciteerde, b.v. in „Das Neue Reich", in „Die Reichspost" en in „Der Gral," o.a. van Joh. Prinz von Liechtenstein, — Min.-presid. Hussarek, — Abt Dr. Pöck,

— Jos. Aug. Lux, — vice-admir. Stanislas Schanzer, — Franz Eichert, — Georg Harrasser S.J., — Maurus Carnot O.S.B., — Min. Erwin Schwartzenau, — Stiftsprobst Dr. Kluger — Anton Orel, — Dr. Ernst Wachler, — Prof. Dr. Oehl, — Prof. Dr. Kosch, — Prof. Dr. Oswald Menghin, — Dr. Wirth, — Prof. Dr. Jos Nadler, — Otto Walter, — Heinrich Weber, — Domanig, — Wilhelm Kosch, — Hans Eibl — Hermann Bahr, — Dr. Jos Eberle.

Dit ter staving. Dit om aan te toonen, hoe men toch wel eenige vertegenwoordigers van „Oostenrijk" kan citeeren om te getuigen voor Kralik's grootheid. Dit ter aanvulling van wat moest geschreven worden, om de beteekenis van Kralik als schrijver te verdedigen, op de bladzijden 286 tot 305 hierboven.

En de, toen nog Oostenrijksche, Gral-redactie gaf hem, in 1912 dit fiere woord:

„Kralik, das wissen seine Freunde am besten, will nicht gelobt, er will nur verstanden sein".

Verantwoording

Ik dank mijn lezer voor zijn geduld en zijn welwillendheid om dit boek ten einde te lezen, voor wat betreft mijn werk daaraan.

Ten einde te lezen, ondanks de wijdloopigheid,
ondanks de verwardheid,
ondanks de eentonigheid,
ondanks de stijlloosheid,
ondanks al de vele gebreken, ondanks het heel erge tekortschieten van dit boek, in alle opzicht.

Ik mag niet verhelen wat ik wel noode erken; — en het besef der vele fouten van dit werk is mij gereede aanleiding tot uiting van verplichte erkentelijkheid.

Ik dank mijn lezer voor zijn welwillend geduld en voor zijn fijngevoelige ontvankelijkheid. Die mij de gelegenheid gunde, mijn gave te plaatsen.

Want ik moest iets geven met dit boek.

Iets aan Richard Kralik. Maar ook aan u. Meer nog aan u.

Het moest, hoe gering ook, een gave zijn, aangeboden aan uw ziel, uw geest, uw hart.

Daarom is dit boek zoo geworden, gelijk gij het hier nu gezien hebt.

Een boek over een mensch.

Dat kan ook anders geschreven; wordt meestal anders geschreven.

Het werd mij, al werkende, geleidelijk bewust, en eerst laat voldoende klaar bewust, welke de vorm was waarin het groeide. Vandaar wellicht de zoo erge gebrekkigheid. Ware het bewustzijn van wat ik eigenlijk doende was, eerder gekomen, althans een deel der fouten zou wel vermeden zijn. Doch, uit gebrek aan zetmateriaal, moest het boek in stukken worden afgedrukt, moest de drukker het eerst gezette telkens weer distribueeren, om voort te kunnen gaan met zetten. 1) En zoo, al kon, onder het dragen, de last wel verzwaren, en, ook, onder het voortbrengen, het werk wel groeien van „boekje" tot „boek"; van omwerken kon geen sprake zijn: wat eenmaal was, moest blijven. —

Een boek over een mensch is meestal anders dan dit.

Als iemand over een mensch schrijft, dan laat hij u den buitenkant van dat leven zien, in daden en feiten. Of hij laat den binnenkant zien, in psychologische analyse. Of men schildert u het beeld van dien mensch in de omlijsting van zijn tijd: in het verkeer met tijdgenooten, in de aanraking met gebeurtenissen om hem heen.

1) Om onzen zeer toegewijden drukker niet in discrediet te brengen, wil ik hieraan toevoegen dat hij sindsdien, en wel door het aanschaffen eener zetmachine, in een ander lettertype beter voorzien is.

Dit alles lag buiten mijn bereik.

Anderen konden dat geven, het hunne. Ik het mijne. Moest wel en kon slechts het mijne geven.

Dit boek zou anders zijn. Niet in vooropgezet plan, zelfs niet in vooraf berekenend besef: niet gewild, maar het moest.

Terwijl het ontstond, bleek het anders te worden: niet gemaakt, maar geworden.

Een boek over een mensch. Maar dan het leven van dien mensch gevat in het milieu van de denkbeelden, waaruit en waardoor dat leven bestond. Steeds over Kralik, en steeds over meer dan Kralik alleen.

Het bijzondere, gezien in zijn verband met het algemeene. Al het concrete beoordeeld in zijn samenhang met het abstracte. De kennis van het beginsel en van de algemeene waarheid, aangewend voor de toepassing in het bijzondere geval. In onverlette synthese.

En dus: Deze mensch, geoordeeld naar de begrippen omtrent den mensch.

Deze historicus, gezien in de waardeering van den historicus, en van diens wetenschap en van diens taak.

Is hij autodidact?: wat beduidt „autodidact"?

Hij is Oostenrijker: — maar wat is dan Oostenrijk, wat van ziel, van ideaal, van roeping?

Kralik, nationaal cultuurbouwer: — en wat is dan cultuur, en hoe kunnen daarvan de nationale en katholiek religieuze elementen harmoniëeren?

Deze mensch is dankbaar, heeft veel te geven, zoekt ontvankelijkheid: — maar gij verstaat mij niet, tenzij ik u duidelijk maak, wat waarde is in dankbaarheid, in welke verhouding geven en ontvangen tot elkander staan.

Hoe kan ik spreken over hem als wijsgeer, hoe als

christen, hoe hem vrijwaren voor het verwijt van „integralist", tenzij gij eerst van mij weet wat ik onder die termen versta?

Het bijzondere vastgehouden in zijn synthese met het algemeene.

De schrijver die hier den welgenegen lezer uit dankbaarheid rekenschap geeft, meende dat het een streefwaardige kunst is, zóó te schrijven over een onderwerp, dat het boek belangwekkend wordt ook voor wie in het onderwerp geen belang stelt. Zoo dat, al lijkt soms de aandacht van het eigenlijke onderwerp te worden afgetrokken, integendeel juist, dank de schrijfwijze, het onderwerp bekend geraakt ook bij hem die het eerst niet kende en daarom zich niet ertoe getrokken voelde. Als zoo, om de manier waarop het werd samengesteld, het boek ter hand genomen wordt en gelezen, dan profiteert het onderwerp daar mee van.

— Zoo geeft dit boek het beeld van eenen mensch, in de omlijsting van hem rakende ideeën.

Een opzettelijke methode. Aanvankelijk vaag gevoeld, tot ten laatste heel klaar gekend; maar altijd natuurnoodzakelijk gedwongen. Opzettelijk en onvermijdelijk.

Langdradig? Wijt dit aan de onbeholpenheid en gebrekkigheid van den schrijver, aan zijn geringe meesterschap over taal en stijl en stelsel; wijt het niet aan de methode.

Verward? Misschien minder, als gij de lijn van den opzet in het oog houdt.

Ik dank den lezer voor zijn geduld en zijn welwillendheid.

* * *

Dit, voor wat betreft de methode in het eigen werk van hem wiens naam hieronder.

Wat aangaat het boek als geheel, het boek dat den naam van een mensch tot titel draagt, en dien naam bedoeld als de aanduiding van een Werk, en bedoeld als een symbool en een leuze, een program; — ziehier zijn reden en zijn recht van bestaan:

Wij wilden althans eenigermate opheffen uit onbekendheid en miskenning het vijftigjarig werk van een grooten geest. Niet in de eerste plaats om recht te doen aan een gevenden mensch van onschatbare verdienste, doch om aan een ontvankelijke wereld van onverzadigbare behoefte te herstellen wat haar onthouden is. Die krijgt zooveel „steenen voor brood", zooveel zoet vergif voor medicijn, en wordt zieker, hongeriger, en heeft geen vermoeden van het bestaan der levenwekkende geestesvoedselen. Ons boek biedt zulk een voedsel, wijst een heilzaam tegengif.

Gij zijt van die wereld? Ook gij steenen en zoet vergif? Ook u was Kralik onbekend?

Dit boek kan van beslissende waarde zijn voor uw ziel, kan noodig zijn voor u. Omdat het u bekend maakt — *dit* boek, geen ander in de Nederduitsche litteratuur —, u bekend maakt met een tijdgenoot-auteur, die niet het karakterlooze karakter van dezen tijd draagt, die niet modern doch classiek is, en het kenmerk van zijn inhoudrijke en gedegen werken is synthese. Hij is uw *tijdgenoot*.

Kralik's werk is een program voor onzen tijd en voor de toekomst. En in dit boek vindt gij de quintessence van Kralik's werk.

Dat werk bevat zwakke punten, wij weten, wij er-

kenden dat. Doch dáárop te wijzen, al verzuimden wij het niet, was ons geen doel, was een concessie aan eigen eigenwijsheid en aan die van anderen.

Critiek, zeker, ja. Elke studie moet een critiek zijn. Studeeren is liefhebben en critiek is oordeel. Dit boek is de lang gedragen vrucht van een critische studie.

Maar ook critiek heeft een teleologie en een taak. Haar eigenlijke taak vervult zij niet door de zwakke zijden, doch door de sterke hoedanigheden van een werk in het licht te stellen.

De criticus beantwoordt aan zijn roeping in de eerste plaats door te bewonderen. En waar hij eerlijkerwijze niets te bewonderen vindt, daar zal meestal doodzwijgen zijn beste plicht zijn.

De grootheid van Homeros, van Shakespeare, van Calderón, van Goethe, van Molière, de grootheid van alle grooten berust op hun sterke qualiteiten, op de voortreffelijkheden van hun werk als geheel, op dat wat hen onvergelijkelijk maakt. De bijkomstigheid der zwakke onvolkomenheden doet geen afbreuk aan hun grootheid.

De taak van dit boek is bovenal een getuigenis te zijn voor de machtige grootheid van Kralik's werk.

Ten bate van wie het ter hand neemt.

Het boek heeft den samenstellers sommige offers gevraagd. Offers verhoogen de waarde van een getuigenis.

WOUTER LUTKIE
Priester

Amen!

Ieder woord, iedere zin, elk boek is een daad van oneindig voortwerkende kracht. Hierin ligt de zegen van goede en de vloek van slechte lectuur.

Het is voldoende als ieder naar vermogen tracht goed te arbeiden. — Voor het resultaat zal *God* wel zorgen, hetzij nu, of later,... in saecula saeculorum.

RICHARD KRALIK

CORRIGENDA

p. 41 — 9e reg. v. o.: Tührich — moet zijn: Führich.

p. 82 — 7e reg. v. o.: grondslag van organische kernen, moet zijn: grondslag van de natuurlijke kernen.

p. 216 — 20e reg. aanvullen met: —, evenmin als de menschen die ze interpreteeren, of die er verband tusschen leggen.

p. 222 — 17e reg.: het woord *kunnen* schrappen.

p. 226 — 7e reg. aanvullen met: —, die niet anders is dan christelijk en katholiek. / v.o.

p. 228 — 2e reg.: het woord *populaire* vervangen door *bekende*.

p. 254 — 10e reg.: Eichendorff vervangen door Eichert.

p. 272 — 9e en 10e reg.: in beide regels het woord *kunnen* schrappen.

de zes laatste regels van p. 298 en de vijf eerste van p. 299 behooren niet daar te staan, doch moeten onmiddellijk volgen achter *een weldaad*, op den 17en regel van p. 297.

p. 305 — 2e reg.: im, moet zijn: in.

p. 312 — 17e reg.: meinen, moet zijn: seinen.

* * * (z. o. z.)

Citaten uit gepubliceerde werken geeft dit boek, als regel, in Nederlandsche vertaling.

Brieven, en andere nog ongepubliceerd gebleven stukken, waarvan de vertaling niet gecontroleerd zou kunnen worden, zijn in het origineel geciteerd. Behalve de onuitgegeven opstellen van Kralik, die immers voor publicatie in een vertaling bestemd waren.

* * *

Ite potius ad vendentes et emite vobis.

Een student schreef deze woorden op de boekenkast van zijn vriend, om hem tegen al te vrijnemige bezoekers te beschermen. De woorden der wijze maagden tot de dwaze: gaat liever naar de verkoopers en koopt wat ge hier wilt leenen.

Lezer, gij, als gij een gave hebt gevonden in dit boek die u dankbaar stemt, als dit boek u bevalt en gij wilt den schrijvers tot méér geven in staat stellen, leen het dan niet uit, doch tracht uw vrienden te overreden om het te koopen, zooals gijzelf gedaan hebt.

Doe zoo niet enkel met dit boek. Doe zoo met alle goede boeken, vooral van nog levende schrijvers.

REGISTER VAN NAMEN

Abraham a Sancta Clara 67
Adam 94, 109
Aischulos 27
Alboïn 80
Alexander de Groote 96
Alexander VI 161
Aristobulos 121
Aristophanes 122, 400
Aristoteles 26, 27, 59, 70, 102, 106, 114, 115, 118, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 151, 329, 334, 342, 351, 357, 364, 365, 366.
Arthur (Koning) 35
Arts (Mr. A. C. B.) 12
Atilla 80
Augustinus 99, 108, 116, 123, 131
Augustus (Keizer) 150, 151
Argonauten 401

Balmès (Jac.) 228, 230, 232, 233, 331
Barbarossa (Frederik) 81
Barrès (Maurice) 215
Bechtold (J.) 12
Beethoven 78
Benedictus XV 154, 310
Bergson 127, 128, 130, 132, 133, 209
Berkeley 357
Bernstein 50
Biebaum 28
Bindtner (Fräulein) 255
Bismark 88, 90
Bloy (Léon) 8, 39, 60, 73, 127, 154
Boedha 59, 96
Bonifacius VIII 36, 72
Bordeaux (Huon de) 35
Bourne (Mgr.) 243
Boutroux (Emile) 208
Brentano 37, 45
Bricout (J.) 219
Broeke (Leonardus v. d.) 12
Bruckner (Anton) 257
Bruning (Gerard) 12
Burdigal (Hugon von) 35
Bund (Hugo) 113, 114, 116, 118, 120, 356, 357, 360, 361, 362, 363, 364, 371, 373, 381

Bolland 371
Bainville (Jacques) 385
Bindtner (Dr. Jos.) 396, 399, 400, 402, 405
Babel 401

Cicero 26, 59, 106
Cleerdin (Vincent) 12
Corneille 34
Calvijn 36, 119, 152, 360
Calderòn 36, 65, 78, 177, 398, 423
Cornelius 45
Canisius 66
Clovis 72
Columbus 98
Copernicus 126
Clérissac (Humbert) 135
Corday (Charlotte) 183
Comte (Auguste) 364
Constantijn de Groote 33, 42, 70, 96
Chesterton (Cecil) 244
Carnot (Maurus, O. S. B.) 417

Domanig (Karl) 20, 417
Dehmel 28
Daniel 32, 96
Dante 34, 36, 150, 162, 376. 398
David 59, 96
Denis 67
Dooper (Joh. den) 107
Dionysius (Ariopagita) 123, 143
Descartes 125, 133, 369
Danton 183
Dühring (Eugen) 206, 208
Dunan (Marcel) 258, 260
Daudet (Léon) 378, 380

Echert (Franz) 20, 254, 417
Ehrhard (Albert) 20
Esther 32
Engels 49, 50
Emckel 77
Eugenius (Prins) 78, 81, 385
Elias 96
Einstein 344
Eberle 245, 254, 297, 351, 385, 386, 417
Erasmus 119
Euklides 125
Eibl (Hans) 417

Fénélon 34
Führich 41, 45
Ferdinand II 66
Frederik II (v. Pruisen) 66
Philips de Schoone 72
Frans v. Oostenrijk 72, 78

Frederik Barbarossa 81
Flavius Josephus 121
France (Anatole) 219
Foch 243
Faber 294
Fechner 364
Fichte 371, 376, 387
Fischart 380

Görres (Sophie) 20
Goethe 21, 37, 124, 183, 234, 352, 396, 398, 423
Grotius (Hugo) 37, 141
Görres 37, 45
Geppert 41
Grillparzer 78, 352
Günther 130
Grimm 171
Giraud (Victor) 258
Gourmont (Remy de) 326
Groote (Karel de) 35, 65, 72, 236, 375, 397, 401
Gobineau 398

Hofbauer (Clemens) 11, 67, 315, 316, 318
Hoeben (Hein) 12, 13
Hlatky (Eduard) 20
Harrasser (P. Georg) 20
Hertling 20
Haastert (H. van) 8, 12
Huybers (Dr. H.) 12
Homerus 27, 33, 35, 58, 59, 96, 151, 423
Herodotus 32, 96
Herder 37, 381
Habsburg (Rudolf von) 65
Hofer (Andreas) 78
Haydn 78, 183
Hegel 115, 364, 381
Hermes 130
Hermas 135
Horatius 150
Hello (Ernest) 229, 325
Heine 353
Hume 355, 358, 361
Hussarek (Min.-presid.) 416
Harrasser (Georg - S. J.) 417
Hatvany 377
Hütten (Ulrich von) 380
Hellas 403, 404

Innerkofler (Adolf) 20, 183, 302, 395
Ibsen 28
Isaias 96

Judas 56
Julius Caesar 59, 70, 88
Jozef II 66

Jeremias 96
Jezus Sirach 96
Joh. de Dooper 107
Joh. Apostel 108, 119, 122, 272
Jacobi 130
James (William) 130
Joan Nepomuk 236
Jourdain (Léon) 405, 406

Kraus (Frans X.) 20
Kropman (Mr. C.) 12
Klopstock 37
Korvinus (Mathias) 80
Kjellen 90
Kunfutse 96
Kant 109, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 125, 133, 139, 140, 252, 297, 353—374, 381, 382, 387—390
Kaftan 113, 360
Kralik von Burnitz 236
Kluger (Stiftsprobst Dr.) 417
Kosch (Prof. Dr.) 417
Kosch (Wilh.) 417
Karel de Groote 35, 65, 72, 236, 375, 397, 401
Kaunitz 385
Kaindl (Raim. Friedr.) 385

Lueger (Dr. Karl) 19, 51, 52, 67, 82
Luther 36, 104, 117, 119, 132, 152, 160, 358, 359, 360
Lessing 37
Leopold I 66, 180, 385
Lodewijk XIV 88, 89
Leo XIII 92, 99, 154
Lykurgus 96
Laotse 96
Lucifer 98, 109
Leibniz 125, 126, 133, 355, 369
Longman 133
Lorenz (Ottokar) 207, 209
Lamprecht (Karl) 208
Lope de Vega 234
Lullus (Raimundus) 115, 126
Lichtenstein (Joh. Prinz von) 416
Lux (Jos. Aug.) 417
Lodewijk de Duitscher 375, 376

Müller (Jozef) 20
Meer de Walcheren (Pieter van der) 8, 12
Molenaar (M.) 12
Moller (Dr. H.) 12
Mozes 32, 52, 59, 70, 80, 96, 248

Marx (Karl) 49, 50, 51
Maria Magdalena 56
Maximiliaan I 65
Maria Theresia 66, 67
Maria Antoinette 78
Maria Louisa 78
Mozart 78, 183
Marbod 80
Metternich 87
Michael (Sint) 92, 98, 109
Maritain (Jacques) 121, 122 124, 127, 128, 131, 132, 133, 135, 264, 297, 333
Moerbeke (Willem v.) 123, 365
Marcus 139
Müller (Joh. von) 204, 206
Muth (Karl) 312
Maistre (Joseph de) 326
Mercier 343
Menghin (Prof. Dr. Oswald 417
Malebranche 369
Michelangelo 376
Morhardt (Mathias) 399, 405
Maurras (Charles) 403, 404, 405
Molière 423

Nieuwenhuis (Willem) 8, 12
Nietzsche 37
Napoleon III 88, 244
Nadler (Dr. Jos.) 188, 417
Napoleon Bonaparte 81, 87, 88, 183, 213, 241. 398
Newman 133, 136

Overbeek 45
Ottocar 80. 81
Ovidius 150
Oehl (Prof. Dr. Wilh.) 168, 192, 417
Orel (Anton) 417
Oberon 401

Pius X 22, 23, 25, 37, 43, 46, 99, 143, 355
Plato 26, 27, 59, 106, 114, 115, 118, 122, 123, 124, 125, 151, 345, 351, 354, 364
Pindarus 27
Paulus 55, 57, 58, 70
Petrus 70, 153, 154
Philo v. Alexandrië 96, 106, 121
Pius IX 99
Pompen (Prof.) 229
Pascal 125, 139, 140, 338
Paulsen 113, 358, 360

Pesch 363
Patritius (Franciscus) 124
Plotinus 128
Pöck (Abt Dr.) 416
Poincaré (Raymond) 399

Ranke 150, 207, 382
Racine 34
Roland 35
Rousseau 36, 138, 388
Renner 82
Romulus 96
Reuental (Neidhart von) 192
Reinhold 374, 387
Richter (Jean Paul) 381
Raimund (Ferdinand) 400, 401
Richard Leeuwenhart 401

Schaepman 11
Schell (Herman) 20
Schiller 22, 37, 124, 183, 234, 352, 361, 389
Socrates 26, 58, 106, 115, 122, 151, 159, 345, 351, 364, 371
Smulders (Willem) 12
Sofokles 27, 59
Shakespeare 36, 234, 376, 423
Schlegel 37, 45
Steinle 45
Salomo 59, 96
Stefanus 70, 80
Schubert 78
Samo 80
Swatopluk 80
Sibyllen 96, 397
Schelling 128
Schopenhauer 128, 387
Scholastiek 339, 351, 356, 368
Spener 359
Schnürer (Dr. Fr.) 219, 223, 226
Schönere Zukunft 386
Schanzer (Vice-adm. Stanislas) 417
Schwartzenau (Min Erwin) 417
Sobotka 394
Stifter (Adalbert) 401
Schwartzenberg 385
Seipel 386
Sorbonne 386

Thomas v. Aquine 60, 102, 114, 118, 123, 124, 125, 126, 127, 132, 133, 143, 145, 234, 329, 334, 356, 357, 363, 364, 365

Tiberius 151
Tertulliaan 151
Thomist 362
Theoderik 80
Thiers 88
Trabert (Adam) 20
Thucydides 27
Tacitus 27
Truxa (Dr. Hans) 395

Uhland 90
Ueberweg (Heinze) 367

Verhoeven (Bernard) 12
Vesters (J. B.) 12
Virgilius 27, 53, 150
Voltaire 36, 66
Vondel 37, 177
Vanneufville 243
Vlaanderen (Vlamingen) 371, 384
Vinci (Leonardo da) 379
Wilson 241
Wenzel de Luie 236
Wieland 37
Wagner 37, 45, 171
Willmann (Otto) 106, 372, 387
Wyzewa (T. de) 368, 373
Weichs 278
Wirth (Dr.) 417
Walter (Otto) 417
Weber (Heinrich) 417
Wendrin (Franz von) 376

Xerxes 32

Zola 28
Zarathoestra 59, 96
Zacharias 107, 108
Zacherl 254
Zifferer (Paul) 251, 259

Van Vincent Cleerdin zijn vroeger de volgende werken verschenen:

„Omtrekken en Figuren" (Een bundel beschouwingen, met bandteekening van Herman Moerkerk)

Dagen van Reisgenot (Beschrijvingen en beschouwingen, met bandteekening van Frans Kops)

Paaschfantasieën

Roomsch Kruydt (Opstellen van M. A. Thompson, verzameld en ingeleid door Vincent Cleerdin)

Léon Bloy, zijn persoon en zijn werk (in samenwerking met P. van der Meer de Walcheren, Willem Nieuwenhuis en Mr. H. van Haastert)

Brabantsche Sagen

Monnikenleven (met 16 prenten)

Idealisten, roman, naar M. Herbert

Ter perse:

Brabantsche Sagen (tweede bundel)

Vroeger verschenen van Wouter Lutkie (voor zoover niet uitverkocht, alles verkrijgbaar bij Centrale Uitgeverij „Oisterwijk"):

Schoolhumoresken, (naar Eckstein) Hollandia, Baarn, 1907

Wereldtaal, G. Mosmans Zoon, 's-Bosch, 1909

De Weelde verdedigd, idem, 1911

Nooddruft en Liefdedrang, Het Nederl. Boekhuis, Tilburg, 1920

Christen-Synthese, in eigen beheer, 1920—'21

Dokter Moller „ „ „ 1921

Vreugde „ „ „ „

Esperanto „ „ „ „

Ter perse:

Hetzij Koopman of Kunstenaar....

(Uitgeverij „Oisterwijk" 1926)

INHOUD

Blz.

Waarom dit Boekje? 7

Opstellen van Richard Kralik*) . . . 17

I *Litterair-Historische:*
De Graalbond 19

II *Aesthetische:*
Het Graalprogram 25
Litteratuur en Kerk 31
Godsdienst en Kunst 39

III *Ethische:*
De Christelijk-Socialen 47
Goede Werken 55

IV *Oostenrijksche:*
Het Katholieke Karakter van Weenen . 63
Onze Volksaard 69
De Oostenrijksche Idee 77
Nostra maxima Culpa 85

V *Geschiedkundige:*
De Kern der Wereldgeschiedenis . . . 93

VI *Historisch-philosofische:*
De Geschiedenisphilosofie
van het „Onze Vader" . 101

*) De met een * geteekende zijn voor het eerst in dit boek gepubliceerd.

Blz.

VII *Wijsgeerige:*

Godsdienst en Wijsbegeerte * 105
Kant als Philosoof van het Katholicisme * 113
Thomistische Wijsbegeerte * 121
Moderne Philosofie * 129

VIII *Theologische:*

Het Mysterie der Kerk 135
De Liturgie, het Kunstwerk van den H. Geest . 143

IX *Belijdende:*

Ons Christendom 149
Mijn „Bekeering" 157

Richard Kralik als Dichter

door Vincent Cleerdin 165
Dienaar der gemeenschap 165
Ontwikkelingsgang van den Meester 166
Oordeel van Wilhelm Oehl 168
Kralik's cultuur-ideaal 171
Mysteriespelen 171
Geestelijke feestspelen 177
Vaderlandsche drama's 179
Revolutie-drama's 182
Oordeel van dr. Jos. Nadler 188
Oordeel van dr. Ernst Wachler. 188
Andere tooneelwerken 189
Sagen en Legenden 192
Epische Gedichten 193
Liederen en Feestgedichten 195

Blz.

Liefdedichten 196
Schoonheidswaarde 199
Cultureele waarde 199

De Geschiedschrijver 201
Abstracties (zie ook p. 321 en 369) . . . 201
Oordeel van prof. Winkler 203
Beginsel van von Müller 204
Historische traditie 205
Getuigenis van tijdgenooten 206
Willekeur van Lamprecht 208
Dühring's doel der geschiedenis 208
Kralik's „Grundriss und Kern" 209
Kralik's „Allgem. Geschichte" 209
Aan Kralik de toekomst 211
Betrekkelijke waarde der geschiedenis . . . 211
Versnippering 212
Zekerheid 212
Taak of doel 213
Methode 214
Documenten. 214
Een document omtrent Barrès 215
Objectieve waarde 216
De Ruyter, Duitsch zeeheld 217
Documenten en Bijbel-exegese 218
Abraham en Hetheërs 218
Oordeel van dr. Fr. Schnürer 219
Toepassing der methode 222
Taak 223
Cultuur 224
Nationalisme en religie. 225

Blz.

Kralik's doel is cultuurbouwer te zijn . . . 226
Geschiedenis een middel 227
Autodidact 228
Vergelijking met alodidact (zie ook p. 233) 229
Balmès over leeraar en leerlingen 230
Verhouding van ouders en kinderen . . . 230
Waarom meer liefde bij ouders 231
De ware leeraar 232
Ongunstige positie van alodidact 233
Veelschrijver 234
Multum 235
Oostenrijker 235
Slavische naam 235
Voorbeeld van zijn methode 237
Critiek op „Nostra maxima Culpa" 238
Onderscheid tusschen volk en diplomatie. . 239
Nut van deze distinctie 241
Verwaarloozing oorzaak van valsch oordeel en van haat 241
Individueele menschen beoordeelen. . . . 242
De Ieren in den oorlog 242
Oorlogsleuzen in Frankrijk 243
„Frankrijk" en de Paus 1860—1870 . . . 244
God bidden om overwinning 244
Fundament voor verbroedering 245
Idealistisch 246
Critiek op „Onze Volksaard" 248
„Jodendom"? 248
Verdiensten en schuld 248
De Duitsche Centrumspartij 249
Oostenrijk 250

Blz.

De „Dinsdagavonden" 251
Frankrijk en Oostenrijk (zie ook blz. 14, 253, 258, 259, 260, 384, 404)
Oostenrijk's schuld 255
„Der dumme Kerl" (zie ook p. 371) . . . 256
De Oostenrijksche Idee 261
Conclusie 263

De Christen Mensch 265
Mensch 267
Eerste ontmoeting (zie ook p. 274-278) . . . 268
Bedelaars 269
Werk van vrouw en kind 270
Dankbaarheid (zie ook p. 293) 271
De rol (zie ook p. 268) 273
Ontvankelijkheid 274
Schets van Kralik's wezen 278
Frau Maia 280
In persoonlijk verkeer 281
Zijn brieven 282
Zijn kinderen 284
Tegenwoordige toestand 285
Van Geven en Ontvangen 286
Verbazing eener Hollandsche redactie . . 286
Verwijten 287
Oostenrijk's oordeel over Kralik 288
Assiduitate viluerunt 291
Eigenliefde 294
Bescheidenheid (geregeld en ongeregeld) . . 295
Bescheidenheid en democratie 295
Groote schrijver (classiek) 296
„Kant als Kulturschreck" 297
Egocentralistisch 299

Blz.

Doel van Kralik's werk 300
Katholieke Leergangen 301
De Schrijver 302
Besef van verantwoordelijkheid 302
Redactor der katholieke cultuur 303
Apostolaat 304
Onafhankelijk, en weinig behoeften . . . 305
Christen 305
De Synthese van zijn leven 306
Dilettantisme (zie ook p. 395) 306
Naaste en laatste doel 307
Psychologie der ketterijengeschiedenis . . . 308
Modernisme en Integralisme 310
Integralist (zie ook p. 308) 311
Integer katholiek 313
Fanaticus 314
Verdraagzaamheid (Oostenrijksche) 314
De biddende Kralik 315
Hymnen en rozenkrans 316
Godsvertrouwen 318

Wijsgeer of Wijsheidgeerige 319
Abstracties (zie ook p. 201 en 369) 321
De mensch 321
Abstractiemethode 322
Oorzaak van begripsverwarring 323
„De wetenschap" 324
Philosophia ancilla theologiae 324
Moderne onwetendheid 325
18de eeuwsche abstracties 326
„Politiek is verfoeilijk" 327

Blz.

„Kunst onafhankelijk van moraal" 327
„Strijd tusschen kapitaal en arbeid" . . . 327
„De goede zaak" 328
Thomas over abstracties 329
De drie goddelijke Personen 330
Wijsgeer zijn 331
Wijsgeer en sofioloog 331
Verklaring zoeken 331
De vakman en de wijze 332
Geleerde 333
Verband tusschen wijsbegeerte en kunst . . 333
Kunst en symboliek 334
Toepassing van hylemorfisme 334
Kunstenaar uit drang van overtuiging . . 335
Schoonheid uitingsvorm van waarheid . . 336
Het leven een spel 336
Wijsgeer, wijl kunstenaar 337
Kunstenaar is theoloog 337
Al zijn werk wijsgeerig 337
Rechtvaardigheid en liefde 338
Kralik's systeem 339
Het beletsel der taal 339
Taal is symboliek 340
Misverstand der termen 340
Trachten saam te brengen 341
Philosofie als wetenschap en als wijsheid . 342
Philosofie, de wetenschap der ideeën 342
Definitie van philosofie 342
Fundament van alle wetensshap 343
Philosofie en theologie 343
en staatkunde 343

Blz.

en natuurwetenschappen 344
en psychologie 344
Philosofie is natuurlijke theologie 345
Ideeën zijn werkelijk, ... 345
bestaan in God 346
Schepping uit „niets" 346
Alle schepsel afbeeldsel der godheid . . . 347
Philosofie als wijsheid 347
Intellectus, actio en passio 347
Wijsheid omvat waarheid, goedheid en schoonheid 348
Ontleding van Kralik's systeem 348
Spraakleer en wijsbegeerte 350
Geen tegenspraak tusschen Aristoteles en Plato 351
Impressionisme en expressionisme 351
„Moderne" kunst 352
Kant als Philosoof van het Katholicisme . . 353
Vooroordeelen en legenden 353
Hoofddoel der philosofie 354
Godsbewijs uit de moraal 355
Autonomie van Kant 355
Kenleer 357
Scepticisme 358
Godsbewijzen (zie ook 354) 358
Zedeleer 358
Protestantsche leer 358
Deïsme 358
Piëtist 359
Katholieke theologen ten tijde van Kant (356) en 359
Origineele tekst 359
Kant eene reactie 360

Blz.

Van Luther, over Calvijn, tot Kant . . . 360
Het boek van Bund 361
Terecht afwijzend, ten onrechte toewijzend . 362
Thomas gevaarlijk voor het geloof . . . 363
Kant en Comte 364
Kralik over Kant 364
De anti-christelijke Aristoteles 365
Kant slecht begrepen 365
Grondslag van philosofie en theologie . . 366
Kant onleesbaar 367
De echte Kant 367
Aanvaardt de Godsbewijzen niet 368
Kant's bedoelingen (zie ook voetnoot p. 361) 368
Verwart onderscheid en scheiding 369
Abstracties 369
Karakter van Kant 370
Wetenschappelijke waarde van bescheidenheid 371
„Der dumme Kerl" (zie ook p. 256) . . . 371
De „Duitsche roem" 371
Kant's geest is „Duitsche" geest 372
Kant geen Duitscher 372
De volmaakte Pruis 373
Drie karaktertrekken (zie ook p. 370) . . . 373
Geesteseigenschappen (zie ook p. 376 tot 378) 374
Vergissing der „wetenschappelijke wereld" . 374
Frankrijk en Oostenrijk (zie ook p. 14, 253, 258—260, 384, 404) 375
Definitie en begrip 375
De „Duitsche geest" 375
Complex van kenmerken 376
't Aardsch Paradijs in Meckelenburg . . . 376

Blz.

Alle groote mannen zijn Germanen . . . 376
Taak der „Duitsche" wetenschap 377
Ook goede eigenschappen 378
„Duitsche" geest in Frankrijk 378
Analytische en synthetische geest 379
De niet-Pruisisch Duitsche geest 379
Fransche partijdigheid 379
Samenwerking tusschen Duitsch en Fransch 380
Kant type van „Duitschen" geest 381
Kant geen Duitscher, maar Pruis 381
Berlijn onttronen, Weenen kronen 382
Kralik anti-„Duitsch" 382
Niet Parijs, doch Berlijn de vijand 383
Oostenrijk als Vlaanderen 384
Geestverwantschap en bloedverwantschap . 385
Hervatten van oude tradities 385
Politiek en cultuur 386
Symbolische ontvangst van Seipel te Parijs . 386
Kralik's oordeel over Kant 387
Kant enkel afbreker 388
De rationalist 388
De philister 389
Valsch uitgangspunt 390
Imposant in zijn fouten 390
Kralik verstaan 390
Het werk van Kralik 391
De grootste Oostenrijksche schrijver . . . 393
De critiek ermee verlegen 393
Onverdragelijke brutaliteit 394
Eenheid in verscheidenheid 394
Dilettantisme (zie ook p. 306) 395

Blz.

Oostenrijk wordt oplettend 395
Oordeel van Dr. Bindtner 396
Kralik's doel 396
Kralik's aanbod 397
Schattenverzamelaar en -behoeder 397
Toch onbekend 398
Kralik romanschrijver 398
Niet modern 398
Poppenspelen 399
Cultuurvertegenwoordiger 400
Eén man midden in de decadentie 400
Schepper van Duitsch volkstooneel . . . 401
Het voornaamste werk 402
Volkomen mensch, ook tegenover God . . 403
Kralik en Maurras 403
Kerk en cultuur 404
Het werk der genade 405
Léon Jourdain's vredeswerk 405
Het geheim van Kralik 407
Lijst van Kralik's werken 408
Studies over Kralik 416
Verantwoording 418
Methode 419
Doel 422
Critiek 423
Amen! 424
Corrigenda 425
Ite potius ad vendentes 426
Register van Namen 427
Werken van Cleerdin en Lutkie 434
Inhoud 435

Imprimatur

J. POMPEN
Vic. Gen. Busc.
Buscoduci die 10 Aug. 1926